

ΚΟΣΜΟΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΖΩΗ

4 75

★
KENNEDY "Η ΝΙΞΟΝ
ο αύριανός Πρόεδρος
των Ήνωμ. Πολιτειών;

ΔΡΑΧΜΑΙ

4

APIO. 45573

Τὸ σημαντικώτερο διεθνὲς γεγονός τοῦ 1960 θὰ εἶναι ἀσφαλῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῶν προεδρικῶν ἐκλογῶν στὶς Ἡν. Πολιτείες. Τὸ ἐρώτημα ποῦ ἀπασχολεῖ σήμερα ὅλους ὁσους ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν παγκόσμια κατάσταση εἶναι: Κέννεντυ ἢ Νίξον; Ποιὸς θὰ διαδεχθεῖ τὸν Ἀϊζενχάουερ; Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δείχνει πόση σημασία δίδεται γενικὰ στὶς ἐκλογὰς τῆς 8 Νοεμβρίου. Ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμά του εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ ἐπηρεασθεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἡ διεθνὴς ἐξέλιξη. Ἐτσι οἱ προεδρικὲς ἐκλογὰς ἔχουν γίνῃ παγκόσμιον θέμα. Καὶ εἶναι ἐπὶκαιρὴ μιὰ ἀνασκόπηση τῶν στοιχείων ποῦ συνθέτουν τὸ θέμα αὐτό: τῆς προσωπικότητος τῶν ὑποψηφίων, τῶν προγραμμάτων τους, καὶ τῶν προβλημάτων ποῦ ἀπασχολοῦν τοὺς Ἀμερικανούς.

Κέννεντυ ἢ Νίξον;

**‘Υποψήφιοι, κόμματα καὶ προγράμματα στὶς
Προεδρικές ἐκλογές τῶν Ἑνωμ. Πολιτειῶν**

Ἀνάλυση τοῦ Εἰδικοῦ

ΤΗΝ Τρίτη μετὰ τὴν πρώτη Δευτέρα τοῦ Νοεμβρίου — ὅπως ὀρίζει τὸ Σύνταγμα — δηλαδὴ στὶς 8 Νοεμβρίου ἐφέτος, οἱ Ἀμερικανοὶ θὰ ψηφίσουν γιὰ τὰ ἐκλέγθη τὸν Πρόεδρο καὶ τὸν Ἀντιπρόεδρο τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, καθὼς καὶ τὸ ἕνα τρίτο τῶν γεροντοστῶν, ὅλα τὰ μέλη τῆς Βουλῆς, ἀρεκτοῦς Κυβερνήτες Πολιτειῶν καὶ ἕνα πλῆθος ὁμοσπονδιακῶν καὶ πολιτειῶν ἀιρετῶν ἀρχόντων. Ἀπὸ τὴν πολυπλοκὰ καὶ πολυπλευρὴ αὐτῇ ἐκλογῇ, ἐκεῖνο ποῦ ἔχει διεθνὲς ἐνδιὰφέρον εἶναι ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου Προέδρου, ποῦ θὰ διαδεχθῇ τὸν Αἰζενχάουερ. Ποιὸς θὰ εἶναι ὁ νέος Πρόεδρος; ὁ Νίξον ἢ ὁ Κέννεντυ; Ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ ἐξαρτηθῇ κατὰ μεγάλο μέρος ἡ ἐξέλιξι τῶν διεθνῶν σχέσεων στὰ προσεχῆ τέσσαρα χρόνια.

Ποτέ ἴσως ἄλλοτε προεδρική ἐκλογή δὲν εἶχε κινήσει τόσο πολὺ τὴν παγκόσμια προσοχή καὶ ποτὲ ἴσως ἄλλοτε οὐ προσεκλογικὸς ἀγώνας στὴς Ἴν. Πολιτεῖες δὲν εἶχε προσλάβει τόση σφοδρότητα, δὲν τώρα. Οἱ δυὸ ἀντίπαλοι ἔχουν φθάσει σὲ δριμύτατες ἀντιθέσεις καὶ ὑποστηρίζουν ἀπόψεις ποὺ φαίνονται ἀγεφύρωτες. Ὁ Κέννεντυ, ὑποψήφιος τῶν δημοκρατικῶν, κατηγορεῖ τοὺς ρεπουμπλικάνους ὅτι, στὰ ὀκτὼ χρόνια ποὺ κυβερνοῦν τὴς Ἴν. Πολιτεῖες, τὸ μόνο ποὺ κατάρθωσαν εἶναι ναὶ κάνουν ἀλλεπάλληλα καὶ θανάσιμα λάθη. Καὶ συγκεκριμένα: ὅτι ἄφησαν τὴ Σοβ. Ἐνωση νὰ ξεπεράσει τὴς Ἴν. Πολιτεῖες σ' ὅλους τοὺς τομεῖς — ἀμυντικὸ, ἐπιστημονικὸ, τεχνικὸ, ἐκπαιδευτικὸ, διπλωματικὸ — καὶ ζημίωσαν ἔτσι τρομερὰ τὸ παγκόσμιον κύρος καὶ τὸ γόητρο τῆς χώρας τους, ὅτι μὲ

τὴν ἀδξεία πολιτικὴ τὸς δυσαρξέτησαν
κράτη πὺ ἦσαν πρὶν σενώττα ενώμε-
να μὲ τὴν Ἀμερικὴ, ὅτι ἀπέτυχαν στὸ
δυτικὸ ἡμισφαίριο, ὅπως ἀποδείχνην ἡ
περιπέτεια τῆς Κούβας, ὅτι δὲν ἔκαναν
ῖποτε σοβαρὸ γιὰ νὰ βοηθήσουν καὶ νὰ
προσταιριθοῦν τοὺς ὑπανάπτκτους
λαοὺς, ὅτι δὲν ἀντιμετώπισαν δετικὰ
καὶ θαρραλέα τὴν πραγματικότητα στὸ
ζήτημα τῆς Κίνας, ὅτι δὲν ἔκαναν ὅ,τι
ἔπρεπε γιὰ νὰ γίνει πιδ ἀγαπητὴ καὶ
πιδ σεβαστὴ ἡ ἀμερικανικὴ ἡγξσία στὸν
δυτικὸ κόσμῳ. Στὸν ἔσωτερικὸ τομέα, ὁ
κ. Κέννεντυ κατηγορεῖ τοὺς ρεπουμπλι-
κάνους ὅτι δὲν ἐνδιαφέρθηκαν νὰ ἀνεβα-
σουν τὸ ἐπίπεδο τῆς δημοσίας ἐκπαίδευ-
σεως, ὅτι δὲν ἀντιμετωπίζουν ἀποφασι-
στικὰ τὸ ὄξν πρόβλημα τῆς ἀνεργίας,
ὅτι ἀκολούθησαν ἀντεργατικὴ πολιτικὴ,
ὅτι εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν οἰκονομικὴ
κάμψη πὺ σημειώνεται τοὺς τελευταί-
ους μῆνες.

Τό αποφασιστικό ποσοστό

Η ΕΠΙΘΕΣΗ του κ. Κέννεντυ είναι δριμυτάτη και γίνεται κάθε μέρα πιο έντονη. Στις «μονομαχίες» του

Ο υποψήφιος του Δημοκρατικού Κόμματος για την προεδρία κ. Τζών Κέννεντυ, σε μία χαρακτηριστική φωτογραφία ανάμεσα στους ένθυσους οπαδούς του.

μέ τὸν κ. Νίξον στὴν τηλεόραση, ὁ κ. Κέννεντυ ὑπῆρξε ἀμειλίκτος καὶ δηκτικώτατος καὶ προειδοποίησε τοὺς Ἀμερικανούς ὅτι ἡ πατρίδα τους θὰ ὀδηγηθεῖ σὲ καταστροφή ἂν ἐκλεγεῖ ὁ κ. Νίξον.

‘Ο τελευταίος δὲν ἔβρινε, δέξασθαι, μὲ σταυρωμένα χέρια. Στὴν ἐπίθεσιν τοῦ κ. Κένεντυ ἀπάντησε μὲ ὀρμητικὴ ἀντίπε-
θησιν καὶ κατηγορήσε τοὺς δημοκρατικούς
ὅτι αὐτοὶ εἶναι υπεύθυνοι γιὰ ὅσα κακὰ
καταγγέλλει ὁ ἀντίπαλός του. ‘Ο κ. Νί-
ξον κατηγορήσε κατόπιν τοὺς δημοκρα-
τικούς διὰ ἑμφανίζουσαν στὰ μάτια τοῦ
κόσμου μιάν ‘Αμερικὴν ἀδύνατον, ἀνίκανη,
ἀναξιόπιστη καὶ στὸ δρόμῳ τῆς παρακ-
μῆς, ἐνῶ — καθὼς διεκήρυξε — οἱ ‘Ην.
Πολίτες εἶναι σήμερον τὸ ἰσχυρότερον
καὶ πιδ εὐτυχισμένον κράτος τοῦ κόσμου.
Καὶ κάλεσε τοὺς ‘Αμερικανούς νὰ ψη-
φίσουν τοὺς ρεπουμπλικάνους, ποὺ ἐγ-
γυνοῦνται ὅτι ἡ χώρα τους εἶναι καὶ θὰ
μείνῃ ἡ χώρα τῆς ἰσχύος καὶ τῆς εὐη-
μερίας.

Υπάρχουν, βέβαια, προεκλογικές υπερβολές στους ισχυρισμούς και των δύο υποψηφίων, αλλά η γενική γνώμη των ξένων παρατηρητών που παρακολουθούν τον έκλογικό αγώνα είναι ότι ο κ. Κέννεντυ επιτίθεται και ο κ. Νίζον άμυνεται, ότι ο πρώτος αγωνίζεται με περισσότερα άτου και φαίνεται πιο πισκώτερος, ενώ ο δεύτερος, παρά την προσωπική αγωνιστικότητα του, διασέγει λι-

γώτερα ὄπλα. Αὐτὸ δὲν σημαίνει, φυσικά, ὅτι προεξοφλεῖται ἡ νίκη τοῦ κ. Κένεντυ. Οἱ ἀμερικανικὲς προεδρικές ἐκλογὲς ἔχουν παρουσιάσει πάντοτε ἀπρόοπτα καὶ συχνότατα τὰ ἀποτελέσματα τοὺς διέφευσαν τὶς θετικώτερες προβλέψεις. Τὸ 1948 ὅλοι ἦσαν βέβαιοι ὅτι ὁ Τρούμαν θὰ ἔχανε τὴν ἐκλογή — ἀκόμα καὶ οἱ στενωτέρω συνεργάτες του. Καὶ ὁ Τρούμαν νίκησε θριαμβευτικά. Ὑπάρχει πάντοτε στὶς Ἡν. Πολιτεῖες ἓνα κυμαινόμενο ποσοστὸ ἐκλογέων — ἓνα 10% περίπου τοῦ συνόλου — ποὺ ἀποφασίζει γιὰ τὴν ψῆφον του τὴν τελευταία στιγμή καὶ κλίνει μὴ αὐτὴ τὴν πλάστιγγα. Τὸ ποσοστὸ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀνατρέπει τὶς προβλέψεις καὶ δίνει τὴν νίκη. Ποιὸν θὰ ψηφίσει στὶς 8 Νοεμβρίου; Κανένας δὲν τὸ ξέρει ἀκόμα.

Τὰ δύο κόμματα

Ο ΚΕΝΝΕΝΤΥ και ο Νίξον είναι οι υποψήφιοι των δύο μεγάλων κομμάτων που διαδέχονται το ένα το άλλο στην έξουσία από ενάμισι περίπου αιώνες: του δημοκρατικού και του ρεπουμπλικανικού. Είναι πολύ δύσκολο να καθορισθούν οι βασικές αρχές — καθώς και οι βασικές διαφορές — των δύο αυτών κομμάτων. Είναι, μάλιστα, γεγονός ότι οι πτέρυγες κανέναν από τα δύο αυτά

κόμματα — ή δεξιά κι' ή άριστερή — έχουν πολύ μεγαλύτερες αντιθέσεις μεταξύ τους, παρά τα δύο κόμματα. Ή δεξιά του δημοκρατικού κόμματος — που επικρατεί στις Νότιες Πολιτείες — είναι πιο αντιδραστική από τη δεξιά του ρεπουμπλικανικού κόμματος. Υποστηρίζει τις φυλετικές διακρίσεις και έχει ιδέες που τις έχουν αποκηρύξει και τα δεξιότερα ευρωπαϊκά κόμματα. Ή άριστερή πτέρυγα των ρεπουμπλικάνων είναι προοδευτική και ριζοσπαστική.

Τα δημοκρατικά είναι το παλαιότερο από τα δύο κόμματα και είχε ιδρυθεί από τον Θωμά Τζέφφερσον. Στο δεύτερο τρίτο του 19ου αιώνα ο πρωταρχικός παράγοντας συνοχής του δημοκρατικού κόμματος ήταν, για μὲν τις βιομηχανικές Βόρειες Πολιτείες, η αρχή του προστατευτικού δασμολογίου, για δὲ τις αγροτικές Νότιες Πολιτείες η αρχή της αναπτύξεως του εμπορίου ἐπάνω σὲ πῶς φιλελεύθερες βάσεις.

‘Από το 1800 ως το 1860 οι δημοκρατικοί είχαν κερδίσει τις 12 από τις 15 προεδρικές εκλογές. Μετά τὸν ἐμφύλιο πόλεμο πού ἀνέδειξε τὴ μεγάλη φυσιογνωμία τοῦ Λίνκολν (ρεπουμπλικάνου) καὶ ὡς τὸ 1900 οἱ δημοκρατικοὶ νίκησαν μόνο σὲ δύο προεδρικές ἐκλογές. Ἀπὸ τὸ 1900 ὡς σήμερα οἱ δημοκρατικοὶ κερδίζουν ἐπτά φορές τὶς προεδρικές ἐκλογές: ὁ Οὐίλσον τὸ 1912

107 εκατομμύρια 'Αμερικανών εκλογέων βομβαρδίζονται κυριολεκτικά από την οργανωμένη προπαγάνδα των δυο κομματικών επιτελείων, που διευθύνουν ουσιαστικά τον αγώνα για την κατάληψη της Προεδρίας.

κόμμα ιδρύθηκε με κύριο σκοπό την κατάργηση της δουλείας και κατόπιν ύπεστηρίξε τον «χρυσό κανόνα» (στο θέμα της νομισματικής πολιτικής) και τους προστατευτικούς δασμούς. Είναι γενικά το κόμμα του μεγάλου κεφαλαίου, ενώ το δημοκρατικό υποστηρίζει περισσότερο την εργατική τάξη — χωρίς όμως ή διαφορά αυτή να είναι απόλυτη.

Μερικά χαρακτηριστικά

Το κύριο χαρακτηριστικό των κ.κ. Κέννεντυ και Νίξον είναι ότι είναι νέοι και έτσι, όποιος κι' αν εκλεγεί, θα φέρει νέο αίμα στο ανώτατο αξίωμα των 'Ην. Πολιτειών. Ένα άλλο χαρακτηριστικό είναι ότι ο κ. Κέννεντυ είναι καθολικός: ποτέ ως σήμερα δεν έχει εκλεγεί καθολικός πρόεδρος των 'Ην. Πολιτειών. Όχι μόνον αυτό, αλλά ούτε καν υπήρξε — εκτός από τη μοναδική περίπτωση του 'Αλ. Σμιθ — καθολικός υποψήφιος. Η μεγάλη πλειοψηφία των

τρεγμό των διαμαρτυρομένων. Όστόσο ο κ. Κέννεντυ δεν είναι φανατικός καθολικός και δεν δίνει ιδιαίτερη σημασία στο θρήσκευμά του, πιστεύοντας ότι οι θρησκευτικές πεποιθήσεις είναι θέμα καθαρά προσωπικό και έντελώς άσχετο με την πολιτική. Όστόσο ένα ποσοστό των δημοκρατικών — άγνωστο όμως πόσο — είναι βέβαιο ότι δεν θα ψηφίσει τον κ. Κέννεντυ, επειδή είναι καθολικός.

Ένα άλλο ενδιαφέρον χαρακτηριστικό των έφετεινών προεδρικών εκλογών είναι ότι οι δυο υποψήφιοι, για να συγκρατήσουν την ενότητα των κομμάτων τους, έχουν διαλέξει για υποψηφίους αντιπροέδρους άνδρες που ανήκουν στην αντίθετη πτέρυγα από τη δική τους: ο κ. Κέννεντυ τον κ. Λύντον Τζόνσον, που ανήκει στη δεξιά πτέρυγα του δημοκρατικού κόμματος και ο κ. Νίξον τον κ. Κάμπος Λότζ, που ανήκει στην αριστερή πτέρυγα του ρεπουμπλικανικού κόμματος.

Άλλο, τέλος, χαρακτηριστικό είναι ότι

Έκατον έπτά εκατομμύρια 'Αμερικανοί έχουν τη νόμιμη ηλικία για να ψηφίσουν. Αν από τα 107 εκατομμύρια αφαιρέσουμε τα τρία εκατομμύρια ενήλικων που βρίσκονται σε ψυχιατρεία, σε φυλακές ή και άλλοι δ-που δεν μπορούν να ψηφίσουν, απομένει ο καθαρός αριθμός 104 εκατομμύρια ψηφοφόροι.

Σύμφωνα, όμως, με τη θεωρία των ειδικών, μόνον 60% των ψηφοφόρων, δηλαδή 62 περίπου εκατομμύρια θα ψηφίσουν στις 8 Νοεμβρίου. Όστόσο το ποσοστό θεωρείται σημαντικό, αν λάβουμε υπ' όψη ότι στις προεδρικές εκλογές του 1948, που ήταν αντιμέτωποι ο Τρούμαν και ο Ντιούι, το ποσοστό της άποχής έφθασε στο 48%. Το περίεργο είναι ότι τα 64% των ψηφοφόρων είναι άτομα ηλικίας πάνω από 40 χρονών και, συνεπώς, μπορούμε να πούμε ότι οι νέοι δεν αποτελούν αποφασιστικό παράγοντα αυτού του εκλογικού αγώνα.

Αντίθετα οι γυναίκες είναι έφετος, για πρώτη φορά, περισσότερες από τους άνδρες κατά 5.200.000 άτομα. Έπομένως αντιλαμβάνεσθε ότι οι δυο υποψήφιοι για το προεδρικό αξίωμα καταβάλλουν ιδιαίτερες προσπάθειες για να τις πάρουν με το μέρος τους.

Εάν όλοι οι ψηφοφόροι ασκήσουν κανονικά τα πολιτικά τους δικαιώματα, οι δημοκρατικοί θα μπορούσαν να είναι βέβαιοι για τη νίκη τους. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς του 'Ινστιτούτου Γκάλσπ, οι δημοκρατικοί ψηφοφόροι είναι 56.800.000 και οι ρεπουμπλικάνοι 40.400.000 και μονάχα 6.200.000 αναποφάσιμοι.

'Αμερικανών είναι διαμαρτυρόμενοι και φοβούνται ότι ένας καθολικός πρόεδρος θα έπηρεάζεται από το Βατικανό. Και τώρα ο κυριώτερος πόλεμος που γίνεται κατά του κ. Νίξον διεξάγεται στο θρησκευτικό πεδίο: οι αντίπαλοί του λένε ότι ενδεχόμενη εκλογή του κ. Κέννεντυ θα σμάνει την επέμβαση του Πάπα στην 'Αμερική, κατάληψη όλων των επι-καίρων θέσεων από καθολικούς και κατα-

και οι δυο υποψήφιοι περιβάλλονται από ένα «έπιτελείο έγκεφάλων» που ετοιμάζει τους λόγους τους, καταρτίζει τα προγράμματά τους, έκπονεί σχέδια για το μέλλον και γενικά συλλαμβάνει και αναπτύσσει τις ιδέες που εμπνέουν την πολιτική των δυο υποψηφίων. Από τα δυο «έπιτελεία έγκεφάλων» το καλύτερο καταρτισμένο είναι ασφαλώς του κ. Κέννεντυ, γιατί περιλαμβάνει μερικές από

τις κορυφαίες αξίες των 'Ην. Πολιτειών σε όλους τους τομείς. Διάσημοι οικονομολόγοι, καθηγητές πανεπιστημίων, πεπειραμένοι δημοσιογράφοι, γνωστοί έρευνήτες και μελετητές έχουν συγκεντρωθεί γύρω από τον κ. Κέννεντυ και

Ο κ. Λύντον Τζόνσον, υποψήφιος του Δημοκρατικού Κόμματος για την αντιπροεδρία.

άποτελούν το «μυαλό» του, σκέπτονται για λογαριασμό του. 'Αξιόλογα είναι και τα μέλη του «έπιτελείου έγκεφάλων» του κ. Νίξον, αλλά δεν έχουν τη φήμη και το κύρος των προηγούμενων. Μια άλλη διαφορά μεταξύ των δυο επιτελείων είναι ότι το πρώτο — του κ. Κέννεντυ — υποστηρίζει προοδευτικές και ριζοσπαστικές ιδέες, ενώ το δεύτερο συντηρητικές.

Οι συνέπειες της εκλογής

Το πρωί της Τετάρτης 9 Νοεμβρίου θα ξέρουμε ποιος είναι ο διάδοχος του 'Αϊζενχάουερ — που άποχαρεί έπειτα από οκτάχρονη θητεία ο γηραιότερος πρόεδρος στην ιστορία των 'Ην. Πολιτειών. Από το ποιος θα είναι ο νέος Πρόεδρος θα εξαρτηθεί σημαντικά

ή διεθνής κατάσταση στους προσεχείς αποφασιστικούς μήνες. Αν εκλεγεί ο κ. Κέννεντυ — και αν πραγματοποιήσει όσα λέει — ή πρώτη του προσπάθεια θα είναι να κάνει θετικότερη και πιο προσγειωμένη την εξωτερική πολιτική της χώρας του. Θα επιδιώξει ν' αναστηλώσει το διεθνές γόητρο των 'Ην. Πολιτειών, να ξανακερδίσει την έμπιστοσύνη του δυτικού κόσμου στην αμερικανική ηγεσία και να διαπραγματευθεί, χωρίς νευρικότητες και απειλές, αλλά και χωρίς άδυναμία και ήττοπάθεια, με τη Σοβ. Ένωση, γιατί πιστεύει ότι είναι δυνατό να χαλαρωθεί ή διεθνής ένταση και να σταθεροποιηθεί ή ειρήνη αν οι 'Ην. Πολιτείες ακολουθήσουν ρεαλιστικότερη πολιτική. Η εκλογή του θα ένισχύσει τις προσπάθειες για τη διεθνή ύφεση.

Αν εκλεγεί ο κ. Νίξον, θα συνεχισθεί ή σημερινή πολιτική, παρά τα σφάλματα και τις άποτυχίες της. Έκτός εάν ο κ. Νίξον, μετά την εκλογή του, αλλάξει τακτική και αναγνωρίσει την πραγματικότητα. Και δεν θα είναι ή πρώτη φορά που αλλάζει στάση: το 1956 είχε εκλεγεί αντιπρόεδρος εκπροσωπώντας τη δεξιά πτέρυγα των ρεπουμπλικάνων, ενώ ο 'Αϊκ εκπροσωπούσε τη φιλελεύθερη. Έπειτα έμφανίστηκε και αυτός προοδευτικός και έγκατέλειπε τις προηγούμενες αντιλήψεις του — όταν το ρεύμα, μετά τη συντριβή του μακαρθισμού, φάνηκε να ευνοεί τις προοδευτικές τάσεις. Τώρα, που ή διεθνής ένταση, μετά τη ματαίωση της διασκεύας κορυφής, φανάτισε πάλι την άδιαλλαξία, ο κ. Νίξον μεταπήδησε ξανά στη δεξιά πτέρυγα του κόμματός του. Αύριο, αν υπάρξει μια άλλη εξέλιξη, μπορεί πάλι ν' αλλάξει στάση. Ξέρει να προσαρμόζεται στις καταστάσεις, είναι εύελικτος. Πολλά, όμως, θα εξαρτηθούν από τους συνεργάτες που θα διαλέξει και από τις έπιρροές που θα δεχθεί.

Τα βασικά θέματα

ΠΡΕΠΕΙ, όστόσο, να παρατηρηθεί ότι οι περισσότεροι 'Αμερικανοί — πρό πάντων οι αγρότες — έπηρεάζονται όχι τόσο από την εξωτερική πολιτική των δυο υποψηφίων, όσο από τη στάση τους σε διάφορα έσωτερικά προβλήματα. Έτσι, οι κάτοικοι των Μεσοδυτικών Πολιτειών ενδιαφέρονται πρηνά για την προστασία των γεωργικών προϊόντων τους, οι κάτοικοι των Νοτίων Πολιτειών για την υπεροχή τους

απέναντι στους νέγρους, οι κάτοικοι των βιομηχανικών κέντρων για την εργατική νομοθεσία και για την έπιδότηση των ανέργων, οι κάτοικοι των μικρών πόλεων για τις εκπαιδευτικές διευκολύνσεις. Και θα ψηφίσουν Κέννεντυ ή Νίξον, ανάλογα με τη στάση τους σ' αυτά τα θέματα. Η διάσκεψη κορυφής, ή εισδοχή της Κίνας στον ΟΗΕ, ή δόξεια στις υπανάπτυκτες χώρες, ή διακοπή των πυρηνικών δοκιμών, ο άφοπλισμός, το Κογκρέ, το Βερολίνο δεν συγκινούν τόσο πολύ τον μέσο 'Αμερικανό, όσο ή τύχη του δολλαρίου, ή ακρίβεια της ζωής, ή αύξηση της ανεργίας, ή κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας, οι φυλετικές διακρίσεις, οι κοινωνικές ασφάλσεις. Αυτά είναι τα μεγάλα θέματα και αυτά θα κρίνουν την εκλογή — όχι ή διένεξη των κ.κ. Κέννεντυ και Νίξον για την άμυνα των νήσων Ματσού και Κεμού. Αποφασιστικό ρόλο θα παίξει και το θρησκευτικό θέμα, που όξυνεται όσο πλησιάζει ή ήμερα των εκλογών: είναι ίσως ή άχλιν-λειος φτέρνα του κ. Κέννεντυ.

Έτσι υπάρχει μια αντίθεση: οι 'Αμερικανοί βλέπουν την προεδρική εκλογή σαν καθαρά έσωτερικό τους ζήτημα και όλος ο άλλος κόσμος την βλέπει σαν ένα πρώτου μεγέθους διεθνές θέμα. Οι 'Αμερικανοί θα θεωρήσουν την εκλογή, λ.χ., του κ. Κέννεντυ σαν το σύνθημα για μια ριζική αλλαγή στην έσωτερική

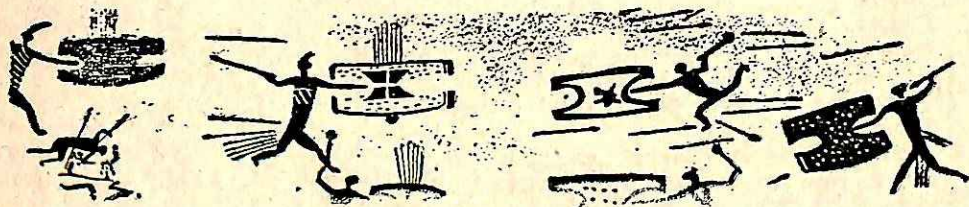

Ο κ. Κάμπος Λότζ, υποψήφιος του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος για την αντιπροεδρία των 'Ην. Πολιτειών.

τους κατάσταση κι' ο κόσμος θα την θεωρήσει σαν αποφασιστική στροφή στην αμερικανική έσωτερική πολιτική. Ποιος να έχει δίκιο; Το πιθανώτερο είναι ότι έχουν και οι δυο. Γιατί ή αμερικανική προεδρική εκλογή, όσο κι' αν θα εξαρτηθεί από τα έσωτερικά προβλήματα του αμερικανικού λαού, δεν μπορεί παρά να έπηρεάσει βαθύτατα τη διεθνή κατάσταση. Οι 'Ην. Πολιτείες είναι σήμερα παγκόσμια δύναμη, δεν είναι ένα απομονωμένο κράτος. Και ή έσωτερική πολιτική τους διαμορφώνεται από τον Πρόεδρό τους. Γι' αυτό, ή 8 Νοεμβρίου θα είναι αναγκαστικά ένας σταθμός στη μεταπολεμική ιστορία του κόσμου.

ΕΙΔΙΚΟΣ

Ο άνθρωπος, ύστερα από δυο δεκαετηρίδες, θα είναι ένας ήμιθεος πάνω στη Γη, αν κατορθώσει και βγει εγκαίρως από το δαιμονικό κύκλωμα αλληλοκαταστροφής, όπου τον κρατούν οι παγκόσμιες πολιτικές αντιθέσεις. Η Έπιστήμη, απελευθερωμένη από τα μακάβρια καθήκοντά της για την έτοιμασία ενός νέου μεγάλου πολέμου, θα μάς οδηγήσει με γρήγορα, γιγαντιαία βήματα σ' ένα τρόπο ζωής, που από τεχνική και κοινωνική άποψη θα είναι ταυτόσημος με την Έδεμ.

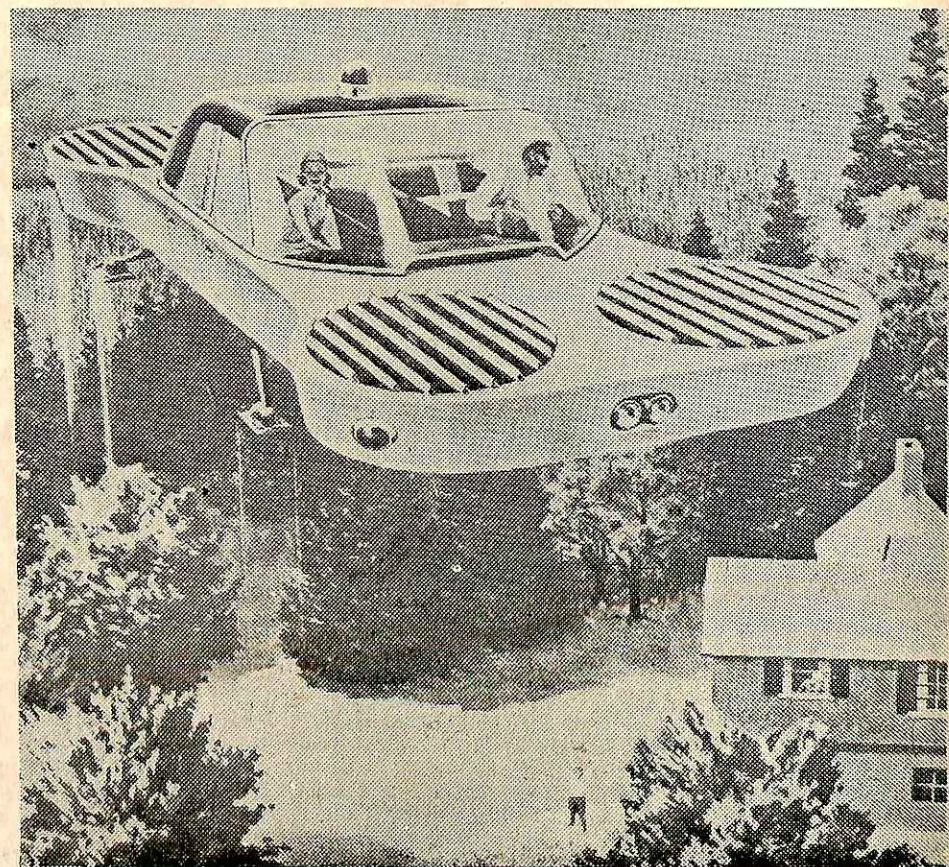
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΗΜΙΘΕΟΣ ΤΟΥ 1980

Πώς θα είναι η ζωή ύστερα από 20 χρόνια, αν οί λαοί μονιάσουν κι' αφήσουν την έπιστήμη να τους οδηγήει άνετα στον παράδεισό της

Τι εικόνα θα παρουσιάζει αύριο — μεθαύριο ή ανθρωπότητα, αν κατορθώσουν οι λαοί να άντεπεξέλθουν στη σημερινή κρίσιμη καμπή της ιστορίας, συνεννοηθούν κι' αποφοσιώσουν να ζούν ειρηνικά κι' έναρμονισμένα ό ένας με τον άλλον; Η τεράστια πρόοδος της Έπιστήμης θα πάρει τότε να μοιράζεται άνάμεσα στους σκοπούς προαγωγής της ανθρωπότητας και τους σκοπούς αλληλοκαταστροφής, περιοριζόμενη στις πρώτες. Έτσι, τα θέματα της Έπιστήμης θα γίνουν πιο γρήγορα και δλοένα θα αποβαίνουν πιο ύαυμαστά. Το πρώτο από αυτά τα θέματα θα σημειωθεί στον τομέα της αγροτικής ανάπτυξης. Η Γη απ' αυτή την άποψη, δεν έχει τύχη ακόμα πλατειάζει εκμεταλλεύσεως. Χωρίς να θέλουμε να δικαιολογήσουμε μια πιθανή εξάπλωση του πληθυσμού, που ως έλπισσμε ότι αντίθετα θα τενδεί κάτω από ένα ιδεώδη έλεγχο, μπορούμε να προβλέψουμε με βεβαιότητα ότι ή αύριανή αγροτική οικονομία θα είναι σε θέση να διπλάσισει την απόδοσή της.

Ηδη πριν από τον πόλεμο, ο Γάλλος Κριστοφλέω πέτυχε να παραγάγει πατάτες βάρους πέντε λιβρών, λάχανα είκοσι κιλών, και στάχυα σταριού εκατόν πενήντα γραμμαρίων. Στη Σοβιετική Ένωση, ο Μισούριν έφτασε σε παρόμοια αποτελέσματα με διαφορετική μέθοδο. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο γεωμανικής καταγωγής καθηγητής Ότιο Γκέρινε έφταξε στην Καλιφόρνια τις πιο πρωτό-

Όταν το ήπτάμενο αυτόκίνητο γίνει πραγματικότητα, πράγμα που έλλωστε δεν θ' άργήσει, ο άνθρωπος θα μπορέσει να δώσει σάρκα και όστά σ' ένα παλιό του όνειρο: να κατανικά το νόμο της βαρύτητας στην καθημερινή ζωή.

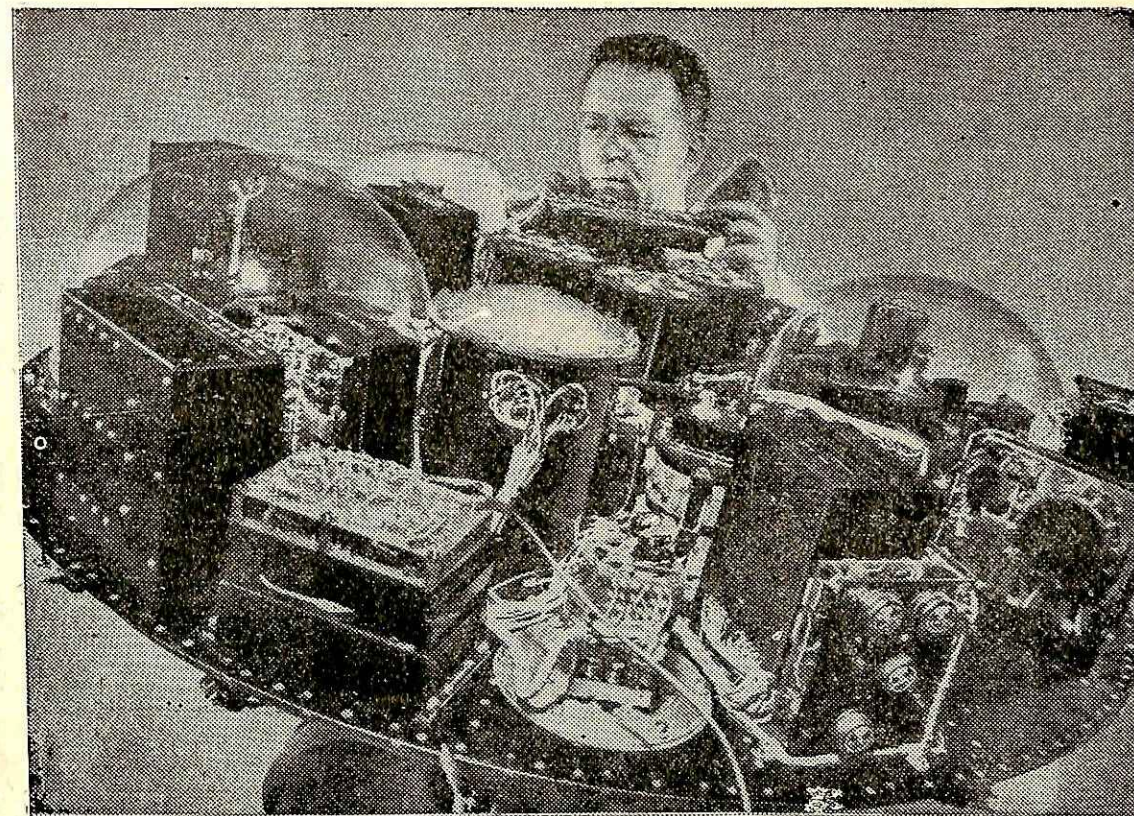

Η αυστηρώς τεχνική καλλιέργεια θ' άνοίξει, λοιπόν, σε περίπτωση ανάγκης, έντελώς καινούργιες προοπτικές. Τα πειράματα που έγιναν από Άμερικανούς στη βραχώδη νησίδα Γουάιτ, άπόλυτα στερημένη από χώμα και γλυκό νερό, άπέδειξαν τα έξής: Τα φύκια, άφομοιώνοντας έκατό φορές περισσότερο ήλιακό φως από όποιοδήποτε άλλο φυτό, μπορούν να χρησιμεύουν ως βάση για την διατροφή 8 — 9 δισεκατομμυρίων ανθρώπινων ύάρξεων πάνω στον πλανήτη μας. Φυσικά, όρισκόμαστε ακόμα πολύ μακριά από το ένδεχόμενο εμφάνισης μιας τέτοιας άνάγκης, γιατί ή Γη μπορεί, μέσα σε 20 χρόνια, να γίνει όλόκληρη ένας παράδεισος με τη συστηματική καλλιέργεια.

Ήπτάμενα οπίτια

Ας προσπαθήσουμε να δούμε πώς θα ζούσε, άρκει να το θέλαμε από τώρα, ο ήμιθεος άνθρωπος του 1980. Κάθε ανθρώπινη ύπαρξη θα λογαριάζεται, από τη γέννησή της ως το θάνατό της, μέσα σε ένα άπέραντο σχέδιο παραγωγής, κατανομής και καταναλώσεως, που θα εξασφαλίζει σ' αυτή την ύπαρξή της δικαίωμα στη ζωή με άντάλλαγμα ένα ώρισμένο χρόνο εργασίας.

Ένώ ο χρόνος εργασίας θα έχει κατεβεί γύρω στις 36 έβδομαδιαίες ώρες, θ' άρχίσουν να χτίζονται οι πρώτες πόλεις της καινούργιας περιόδου, καμωμένες όχι από τα συνήθη οικοδομικά ύλικά, αλλά από τελειωμένες πλαστικές ύλες. Τα άνάλαφρα κτίριά τους, όπως περίπου το γαλλικό περίπτερο στη Διεθνή Έκθεση των Βρυξελλών του 1958, δεν θα στηρίζονται παρά σε ελάχιστα σημεία του έδάφους. Γύρω στο τέλος του 2005 και την άρχή του 21ου αιώνα, οι ήλιόλουστες πολιτείες θα αλωρούνται κυριολεκτικά πάνω επό τα δέντρα, ίσοροποιημένες πάνω σε πεδία ή-

λεκτρομαγνητικών δυνάμεων ή ακόμα και στερεωμένες έντελώς του βάρους των χάρι στους κινητήρες άντι — G.

Θα χτίζονται με ύλικά που θα προέλθουν από τη βάση συνθέσεως του σημερινού ναύιου και θα θεμελιώνονται όχι στο χώμα ή την πέτρα ή το τσιμέντο, αλλά σε ρευστή δύναμη άνάλογη με τα ραδιοκύματα. Η διευσθέτηση των ύλικών κι' αλληλοπροσαρμογή τους σύμφωνα με το κάθε αρχιτεκτονικό σχέδιο θα γίνεται αυτόματα, με άνάλογη κατανομή των ρευστών δυνάμεων, χάρι σ' ένα ηλεκτρονικό σύστημα, που θα καταργήσει όλα τα γνωστά σύνεργα της οικοδομικής τέχνης. Έτσι, θα μπορεί κανείς να βλέπει να ύψώνονται, μέσα σε λίγες ώρες, τεράστιοι ούρανοξύστες από μυστηριώδεις ραντιστήρες, που θα φαίνονται σαν να... ποτίζουν τα σύννεφα.

Η κάδετη συγκοινωνία

Η ΚΑΤΑΚΤΗΣΗ του ούρανού θα εξοικειώσει τους ανθρώπους με τη χρήση της τρίτης διαστάσεως. Η ανθρωπότητας θα περάσει από το στάδιο των «αρθρών» πόλεων (όπως είναι σήμερα ένα μέρος της Νέας Τόρκης), στο στάδιο των «ένανσερών» άστεων. Οι μεταφορές θα γίνονται από όδους, που το ιδεατό κατάστρωμά τους δεν θα είναι πιο όριζόντιο, αλλά κάθετο. Πάνω από τη στρατόσφαιρα, θα κινούνται οι τεχνικοί δορυφόροι και τα άστρόπλοια. Πιο κάτω, αλλά και πάνω από είκοσι χιλιόμετρα ύψος, τα άτομοκίνητα, διηπειρωτικά «τζέτ», θα ένώνουν την Άμερική με την Εύρώπη σε μισή ώρα. Πιο κάτω ακόμα, θα κινούνται οι άεριοθώμενοι συρμοί για τις κατά τόπους μεταφορές και πιο κάτω τα άερολεωφορεία των πόλεων και των προαστίων. Τέλος, οι προσωπικοί «άντιδραστήρες», με μορφή σακκιδίων που θα τοποθετούνται στην πλάτη ή με μορφή απλής ζώνης, θα έπιτρέπουν στους ούράνιους πεζούς πηδή-

ματα ψύλλου άκτίνας άρκετών εκατοντάδων μέτρων.

Με την αλλαγή αυτή του συστήματος των συγκοινωνιών, θα έλθει σαν παράλληλη συνέπεια κι' ή δημιουργία νέων ειδών όμαδικών σπόρ. Θα δίνονται λόγω χάρι ποδοσφαιρικές συναντήσεις στον άέρα και οι κλασικές αυτοκινητοδρομίες θα αντικατασταθούν με κούρσες που θα γίνονται στον διαπλανητικό χώρο.

Τα προβλήματα της τροχαίας θ' αλλάξουν κι' αυτά άρκετά, κατά το διάστημα που θα είναι ακόμα άναπόφευκτη και άναγκαία ή άπόγεια κυκλοφορία. Τα τροχοφόρα όχήματα θα εξαφανιστούν βαθμιαία. Τα αυτοκίνητα θα περάσουν από το στάδιο της άεριοθήσεως κι' ύστερα από το στάδιο της ήμιαεροναπηγικής, δηλαδή θα πετούν με τη δημιουργία μαξιλαριού άέρα από κάτω τους σε μικρό ύψος πάνω από το έδαφος, σαν το όχημα που έχουν φτιάξει ήδη και δοκιμάσει με έπιτυχία δυο Άγγλοι μηχανικοί. Σ' αυτό το στάδιο, τα άμάξια δεν θα περνούν άπλωσ το ένα έμπρός από το άλλο, αλλά θα άλλοι-υπερηδούνται. Έτσι ή κυκλοφοριακή συμφόρηση θα άποτελεί άπλη έφιαλτική άνάμνηση του πρόσφατου παρελθόντος. Μαζί της, θα έχει έκλείψει και το άλλο ήλιό προβήμα της σημερινής τροχαίας: το παρκάρισμα. Οι ήπτάμενοι αυτοί δίσκοι, στους όποιους θα έξελιχθεί το σημερινό αυτοκίνητο, θα παρκάρουν ό ένας πάνω από τον άλλο ύπό την έποπτεία ενός άγέλου — φύλακα, που θα έχει μεταμορφωθεί ό τορινός άστυφύλακας της τροχαίας.

Ο άνθρωπος θα ζει τότε μέσα στην άτιμόσφαιρα της άρχαίας μυθολογίας, που οι διηγήσεις της θα άποτελούν πιο μια πραγματικότητα. Θα διαχειρίζεται τις ύλλες και τη βροχή όπως ο Άίας και θα διατρέχει σαν τον Έρμη τις άποστάσεις. Ός το τέλος του 1960, ο άνθρωπος θα έχει ήδη πηδήσει στο Διάστημα. Το 1961 θα φθάσει στη Σελήνη με άτομικό πυ-

ραυλο. Το 1963 θα κάνει την πρώτη του δόλτα γύρω από τον Άρη και την Άφροδίτη. Το 1970, οι παλιοί πυραυλοί θα έχουν αντικατασταθεί από κινητήρες έφωδιασμένες με άτομικές έπιταχυντικές συσκευές. Το 1980, οι πρώτοι πρωτονοικοί ήπτάμενοι δίσκοι θα ξεπεράσουν το φράγμα της βαρύτητας και θα εξασφαλίσουν περιπάτους στον ούρανο με ταχύτητα 200 χιλιάδων χιλιομέτρων το δευτερόλεπτο. Η Σελήνη θα άπέχει τότε άπό τη Γη μερικά δευτερόλεπτα. Ο Άρης κι' ή Άφροδίτη, λίγα λεπτά.

Τα έγκαίνια της αυτόματης οικονομίας

Α μπει έτσι στην όριστική της φάση ή μεγάλη περιπέτεια της κατακτήσεως του Σύμπαντος. Γύρω στο 2.000, ο άνθρωπος θα ξεμυτίσει από τον διαπλανητικό χώρο και θ' άρχισεί την έξερευνηση μερικτών από τους άναρίθμητους άλλους Ήλιους του Διαστήματος, που έχουν ίσως γύρω τους πλανήτες κατοικημένους όπως ο δικός μας, αλλά από πλάσματα διαφορετικής άνατομικής και φυσιολογικής ύποστάσεως. Οι παλιές έπίγειες διενέξεις θα φανούν τότε, χωρίς άμφιβολία, μάταιες μικροπρέπειες. Ο ανθρωπίνος έγωϊσμός θα προσαρμοσθεί σε άλλες σκέψεις και σε άλλα ιδεώδη, πειθαρχώντας άναγκαστικά σ' αυτά. Έτσι, το γένος μας θα προικισθεί με μια φρόνηση και θα φτάσει σ' ένα έξευγενισό αισθημάτων, που τώρα ούτε τα άποπτευόμαστε.

Πραγματικά, όρισκόμαστε τώρα στο κατώφλι μιας καινούργιας περιόδου, όπου ή έπιστήμη ξεπερνά τα δεδομένα της συνειδήσεώς μας κι' οι πραγματικοποιήσεις της τεχνολογίας μπαίνουν στην ίδια τη σφαίρα του ύπερλογικού. Άς πάρουμε μονάχα ένα παράδειγμα. Δεν έξέρουμε τι ακριβώς είναι ο χρόνος. Έξέρουμε, όμως,

Ότι με ταχύτητες ανώτερες εκείνων του φωτός, θα διασπασούμε το φράγμα του χρόνου κι' έτσι θα μπορούμε να γηράσκουμε πολύ πιο άργα, ταξιδεύοντας στο διάστημα, σύμφωνα με τον τύπο του Λανζεβέν, που προκύπτει από τη θεωρία του Αϊνστάιν για την σχετικότητα. Έτσι, ένας αστροναύτης, που θα έχει ξεκινήσει από τη Γη το 2000, θα μπορούσε να την ξαναβρεί το 2.100, διανύοντας ό ίδιος μονάχα ένα έτος της ηλικίας του!

Αλλά και πάνω στον φλοιό της Γης, η ζωή θα επιμηνυνθεί σε αυτόχρονα άπρόοπτες διαστάσεις. Το 2000, οι αιώνοβιοι θα είναι κάθε άλλο παρά σπάνιο είδος. Το πλείστο των σημερινών ασθενειών θα έχουν δαμασθεί κι' αντικατασταθεί από άλλες ασυνήθιστες, που κι' αυτές όμως θα ισοπεδώνονται με τη σειρά τους χάρη σε καινούργια φάρμακα και θεραπευτικές μεθόδους. Η φυσιολογική ισορροπία θα επιτευχθεί στην αρχή με χημικά προϊόντα και κατόπιν με μια έναρμόνιση των ρευστών δυνάμεων, όπως την πετυχαίνουν ωρισμένοι Ασιάτες θεραπευτές. Οι διαγνωστικές μέθοδοι θα έχουν προσλάβει έντελως αυτόματη διαδικασία, με βάση ηλεκτρονικά συστήματα, ενώ οι χειρουργικές επεμβάσεις θα έχουν φθάσει στο σημείο να πετυχαίνουν την αποκατάσταση της αρτιμέλειας με μεταφυτεύσεις.

Πρέπει να θεωρηθεί σαν βέβαιο, ότι ένα πλήθος τεχνικών μέσων της κοινωνικής ζωής θα παρέχεται σε όλους δωρεάν: το τηλέφωνο, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση, οι μεταφορές σε μικρές αποστάσεις κι' οι βασικές τροφές θα βαρύνουν αποκλειστικά τον προϋπολογισμό του κράτους κι' όχι των ατόμων ή των οικογενειών. Ένα γενικό οικονομικό πρόγραμμα θα έχει μετατοπίσει στο παθητικό του κρατικού προϋπολογισμού, μαζί με τα προηγούμενα, πολλά άλλα είδη καταναλώσεως, όπως την ψυχαγωγία, τη μόρφωση, ενώ στο ενεργητικό θα έχουν συγκεντρωθεί τα άποθέματα, το δυναμικό παραγωγής κι' οι εγκαταστάσεις τοπικής χρήσεως. Το νόμισμα, εξ άλλου, θα έχει πάντα πραγματική αξία και θα επιτρέπει, με μια δίκαιη διαβάθμιση μισθών, την απόλαυση όλων των αγαθών πολυτελείας (τα αναγκαία, όπως είπαμε, θα παρέχονται δωρεάν), ανάλογα με τον χρόνο και το είδος εργασίας κάθε ατόμου. Όλη έτσι η οικονομία κάθε χώρας θα στηριχθεί σ' ένα αυτόματο σύστημα λειτουργίας, χωρίς καμιά επέμβαση της ανθρώπινης διεύθυνσης παρά μονάχα ως προς τον καθορισμό του κατωτέρου όριου βιοτικών αναγκών, της μισθολογικής κλίμακας και του χρόνου εργασίας. Αυτά θα καθοριστούν με τη διενέργεια ενός δημοψηφίσματος.

Η αυτόματη οικονομία θα εγκαθινασθεί μια μόνη φορά, με ένα τέτοιο δημοψήφισμα. Οι αλληλεπλήρες αναπροσαρμογές της, με το πέρασμα του καιρού και την κάθε φορά διαπλάτυνση του ενεργητικού της, μια διαπλάτυνση που θα σημειώνεται χάρη στην αδιάκοπη πρόοδο των επιστημονικών εφευρημάτων στην παραγωγή, θα γίνονται πάλι με αυτόματο τρόπο, υπαγορευόμενες όχι από τους πολιτικούς, αλλά από τους ηλεκτρονικούς ξεγεφάλους.

ZAN NOSE

ΧΤΑΠΟΔΙΑ, ΝΥΧΤΕΡΙΔΕΣ ΦΩΚΕΙΣ ΚΑΙ ΑΕΡΟΠΟΡΟΙ

Επιστήμονες της αμερικανικής αεροπορίας προσπαθούν να κλέψουν τα μυστικά των ζώων

ΦΑΙΝΕΤΑΙ παράξενο το γεγονός ότι επιστήμονες της αμερικής αεροπορίας μελετούν τις νυχτερίδες, τα κολεόπτερα, τα χέλια, τα χταπόδια, τα ποντίκια, τις γάτες, τα μυρμηγκία, τις άκριδες, τα τριζόνια, τους σκορπιούς, τις άραχνες, τους δατράχους, τις φώκιες...

Τι σχέση έχουν οι αεροπόροι με τις φώκιες και τα χταπόδια; και τ' άλλα ζώα; Φαίνεται πως όλα αυτά τα ζώα που αναφέραμε, μπορούν να κάνουν ωρισμένα πράγματα που θα ήταν χρήσιμα για τους αεροπόρους — αρκεί να ήξεραν τα μυστικά τους...

Η φύση υπήρξε ένα τεράστιο εργαστήριο που παρήγαγε πολλά ζωικά είδη με χαρακτηριστικά μοναδικά κι' εξειδικευμένα, πολύ ανώτερα από τα φυσικά χαρίσματα του ανθρώπου. Τα μικροσκοπικά αίσθητήρια όργανα και το νευρικό σύστημα ωρισμένων εντόμων μπορούν να εκτελέσουν λειτουργίες που παραμένουν απρόσιτες ακόμα και για τον πιο περίπλοκο ηλεκτρονικό εγκέφαλο. Οι επιστήμονες της αεροπορίας ελπίζουν να «μιμηθούν» πολλά πράγματα από τα έντομα και τ' άλλα ζώα. Προσπαθούν ν' αποκαλύψουν τα μυστικά τους.

Για παράδειγμα, οι νυχτερίδες εκπέμπουν οξύτατους ήχους και κινούνται στο σκοτάδι με τους αντίλαλους. Μπορούν να πετάξουν σ' ένα σκοτεινό δωμάτιο στο οποίο είναι τεντωμένα λεπτότατα σύρματα, χωρίς ποτέ να συγκρουσθούν μ' ένα σύρμα. Δεν υπερδύνονται από τις άλλες νυχτερίδες που εκπέμπουν τις ίδιες κραυγές και μπορούν να πετάξουν με ασφάλεια, έστω κι' αν ένα μεγάλο γουρμίζε το δωμάτιο με ισχυρούς ήχους.

Ένα τέτοιο σύστημα που προλαμβάνει τις συγκρούσεις στο σκοτάδι, θα ήταν πολύ χρήσιμο για το στρατό και την αεροπορία και θα προσέφερε πολύτιμες υπηρεσίες στους τυφλούς.

★

ΜΕΡΙΚΑ έντομα, ιδιαίτερα τα ύμενόπτερα, που αποτελούν τη συνηθισμένη λεία των νυχτερίδων, διαθέτουν εξαιρετικά συστήματα για να τις αποφεύγουν. Μπορούν ν' αντιληφθούν τους όβεις ήχους που εκπέμπουν οι νυχτερίδες, με μια υπερευαίσθησία που ξεπερνάει τις δυνατότητες του τελειότερου μικροφώνου.

Οι φώκιες και οι φάλαινες διαθέτουν επίσης ένα σύστημα πλεύσεως με «χημικό ραντάρ». Πρόσ-

φατα ιδρύθηκε ένα ειδικό ίδρυμα για τη μελέτη αυτών των ζώων.

Μερικά ψάρια διαθέτουν ένα ηλεκτρικό σύστημα πλεύσεως. Ειδικά όργανα εκπέμπουν μικρά ηλεκτρικά ρεύματα στο νερό και οι αλλοιώσεις του ηλεκτρικού πεδίου που προκαλούνται από διάφορα αντικείμενα, γίνονται αισθητές από το ψάρι.

Το ψάρι είναι τόσο ευαίσθητο, ώστε αντιδρά στην ηλεκτροστατική φόρτιση μιας τσατσάρας μετά το χτένισμα των μαλλιών!

Οι κροταλίες είναι επίστευτα ευαίσθητοι στις μεταβολές της θερμοκρασίας. Ανάμεσα σε δυο σφαίρες με διαφορά θερμοκρασίας ενός κλάσματος του βαθμού, το φίδι διαλέγει άδισταχτα τη θερμότερη.

★

ΤΑ έντομα είναι προικισμένα με κάθε λογής ευαίσθητα όργανα για την αντίληψη των όσμων. Οι μύγες χρησιμοποιούν τα πίσω φτερά τους για τη γυροσκοπική σταθεροποίηση του πτερυγίου των μπροστινών φτερών. Οι μηχανικοί προσπαθούν τώρα ν' απομιμηθούν αυτή την «εφεύρεση» ιπ' αεροπλάνου.

Η αμερικανική αεροπορία ενδιαφέρεται επίσης και για τις μεταναστεύσεις των πουλιών, των λεπιδόπτερων και των ψαριών που ταξιδεύουν απέραντες αποστάσεις χωρίς να εξαντληθούν. Αντικείμενο μελέτης αποτελεί και το μυστήριο του προσανατολισμού των πουλιών.

Οι επιστήμονες, εγκαταλείποντας τις παλιότερες θεωρίες που ληστυπώθηκαν τις τελευταίες εκατό χρόνια, πιστεύουν τώρα πως τα πουλιά χρησιμοποιούν «οπτικές» μεθόδους προσανατολισμού. Είναι μια παραλλαγή των μεθόδων που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι όταν μετράνε το γεωγραφικό μήκος και πλάτος, ανάλογα με το ύψος του Ήλιου.

Στις εποχές της μεταναστεύσεως τα πουλιά, τις κινήσεις τους στο κλουβί, δείχνουν τ' η κατεύθυνση που θ' ακολουθούσαν αν ήταν ελεύθερα. Άλλα για να προσανατολισθούν πρέπει ν' ελπίσουν τον Ήλιο. Όταν βλέπουν τον Ήλιο μέσα από καθαρές σ' ένα σκοτεινό κλουβί, χάνουν τον προσανατολισμό τους. Φωτεινές πηγές που μένουν ακίνητες δεν τις λυγαιάζουν. Άλλα μια ηλεκτρική λάμπα που κινείται με την ταχύτητα του Ήλιου πάνω από έναν μετρητή δρίζοντα, θα τη νομίσουν για άληθινό Ήλιο...

Οι «άρρώστειες του πολιτισμού» είναι ή μεγάλη πληγή του σύγχρονου κόσμου: αυτές έχουν αντικαταστήσει τις επιδημίες που αποδεκάτιζαν άλλοτε την ανθρωπότητα. Ο καρκίνος, οι καρδιοπάθειες και το άγχος είναι σήμερα ή μεγάλη άπειλή που ή επιστήμη αγωνίζεται να την αντιμετωπίσει. Μια έρευνα της «Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας» αποκαλύπτει την έκταση των ασθενειών του πολιτισμού και αναφέρει σε ποιο σημείο βρίσκεται ο άγωνας έναντιόν τους. Αφού ασχολήθηκε — στο προηγούμενο τεύχος του «ΚΟΣΜΟΥ» — με τους ιούς και τον καρκίνο, ή έρευνα αυτή εξετάζει τώρα τις καρδιοπάθειες και τις ψυχοπάθειες.

Β'. ΤΟ ΑΓΧΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΡΔΙΟΠΑΘΕΙΕΣ

(ΟΙ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ)

Ο καρδιο - αγγειακές παθήσεις είναι — όπως μαρτυρούν οι στατιστικές — ή κυριότερη αιτία θανάτων στην Ευρώπη.

Στη Μ. Βρετανία λ.χ. οι στατιστικές αποκαλύπτουν ότι το ποσοστό θνησιμότητας που οφείλεται στις καρδιοαγγειακές παθήσεις, έχει ανέβει από 526 σε 100.000 κατοίκους (και των δύο φύλων) το 1945, σε 607 το 1958. Στις γυναίκες ή αύξηση της θνησιμότητας από αυτές τις παθήσεις ήταν ακόμα πιο αισθητή σ' αυτό το χρονικό διάστημα: 483 το 1945 και 610 το 1958.

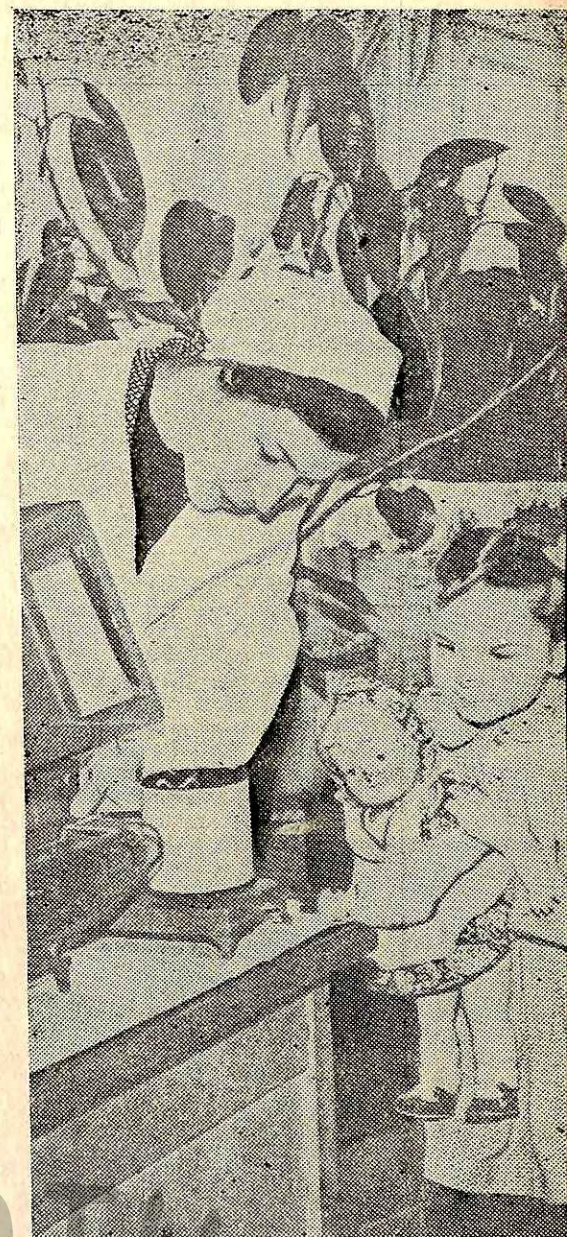
Πρόκειται για φαινόμενο που οφείλεται σε δυο αιτίες: α) Στην αύξηση του μέσου όρου της ζωής που ευνόει την εμφάνιση των παθήσεων αυτών και β) στον τρόπο ζωής στις οικονομικά προηγμένες χώρες — τρόπο ζωής που παίζει αναμφισβήτητη πρωταρχική ρόλο στις καρδιοαγγειακές διαταραχές.

Θα ήταν μάταιο να βελήσει κανένας να άνασκόπησει όλες τις αρρώστειες της καρδιάς και του αγγειακού συστήματος. Οι μὲν άφορούν την ίδια την καρδιά, οι δὲ προσβάλλουν τὰ αίμοφορα αγγεία που εξασφαλίζουν την κυκλοφορία του αίματος. Στις τελευταίες ανήκει ή φοβερή αρτηριοσκλήρωση που παίζει ολοένα σημαντικότερο ρόλο. Πρόκειται — το ξέρουμε όλοι — για ή σκληρυνση των αρτηριών που χάνουν την ελαστικότητα τους και είναι, μάλιστα, δυνατό να φράξουν από κατώλιπα που κολούν στα έσωτερικά τοιχώματα. Η αρτηριοσκλήρωση εύθύνεται για το μεγαλύτερο αριθμό των περιπτώσεων σπληνωσης και έμφραγματος του μυοκαρδίου. Πρέπει επίσης ν' αναφερθεί ή υπέρταση (πίεση) που ή σημασία της στη θνησιμότητα από καρδιοαγγειακές παθήσεις είναι τόσο, ώστε είναι σχεδόν σλοβακία είναι υποχρεωτική ή δήλωσή της, πράγμα που δεν έχει γίνει σε καμμία άλλη χώρα του κόσμου για άρρώστεια όχι μεταδοτική.

ΤΟ βασικό πρόβλημα είναι ν' ανακαλυφθούν τα αίτια των καρδιοαγγειακών παθήσεων. Οι έρευνες γίνονται τώρα σε δυο διαφορετικές κατευθύνσεις: οργανικούς παράγοντες και παράγοντες του περιβάλλοντος. Οι υπέρμαχοι της δεύτερης τάσεως προσπαθούν ν' αποδείξουν σε ποιο βαθμό οι βλαβερές εύθυνες προκαλούν τις καρδιοπάθειες. Όλοι, όμως, συμφωνούν ότι ο τρόπος ζωής ενός ανθρώπου έχει πρωταρχική σημασία για την υγεία της καρδιάς και των αγγείων του. Ποιός, όμως, είναι ο μέγας υπεύθυνος για την έντυπωσιακή χειροτέρευση των αρτηριακών παθήσεων: ή διαίτα, ή καθιστική ζωή των κατοίκων των πόλεων, το κάπνισμα, ή ταραχή του σύγχρονου κόσμου, το άγχος; Δεν είναι ακόμα δυνατό να καθορισθεί ο άκριβής ρόλος του καθενός από τους παράγοντες αυτούς. Οι Σοβιετικοί, που εφαρμόζουν σε μεγάλη κλίμακα προφυλακτικά μέτρα έναντι των καρδιοαγγειακών παθήσεων, συνιστούν στο κοινό να μὴ θυμάνει, να μὴ ταραζεται υπερβολικά, να μὴ τρώει πολύ και γρήγορα, να μὴ καπνίζει και να μὴ πίνει πολύ.

Φαίνεται ότι για νάχει κανένας κάποια πιθανότητα ν' αποφύγει χειροτέρευση του κυκλοφοριακού συστήματος, το μυστικό είναι να ζει «φρόνιμα». Όλη ή καθημερινή δραστηριότητα μας επενεργεί στις αρτηρίες και στην καρδιά. Δεν πρόκειται να ζούμε σαν μούμιες, αποφεύγοντας κάθε κίνδυνο και κάθε κόπωση, αλλά, αντίθετα να εξισορροπούμε τις δραστηριότητές μας με τις σωματικές μας δυνατότητες. Η διανοητική εργασία και τα σπορ είναι αναπόσπαστα μέρη της «φρόνιμης», της υγιούς αυτής ζωής. Αντίθετα, ή διαρκής έξαση και οι έννοιες αποδείχνονται βλαβερές, νοσηρές.

Αυτό επιβεβαιώνεται από ρουμανικές και βελγικές στατιστικές που δείχνουν ότι οι εργάτες που ασχολούνται καθημερινά με κοπιαστική σωματική έργα-

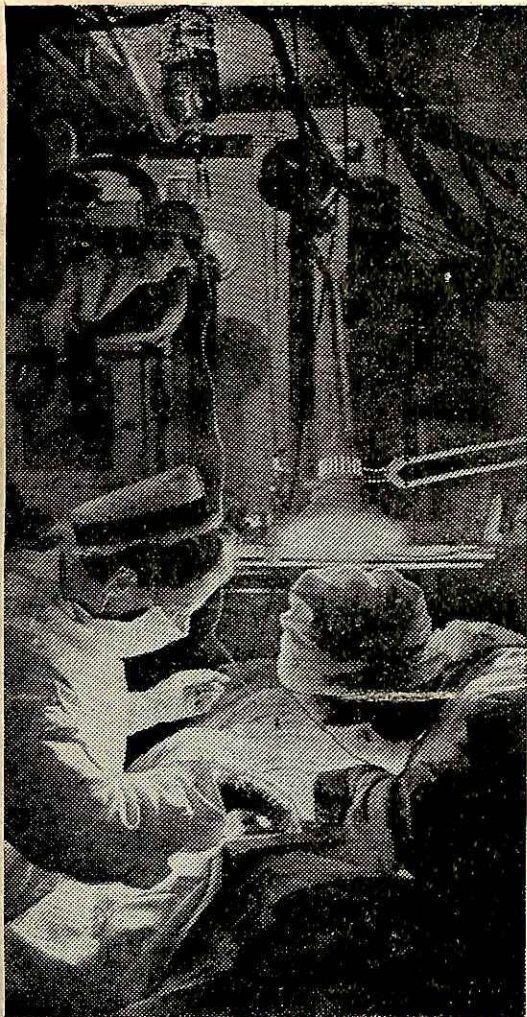

Ο μόνος τρόπος να καταπολεμηθούν αποτελεσματικά οι «άρρώστειες του πολιτισμού», είναι ή πλήρης οργάνωση της δημοσίας υγείας επάνω σε προληπτική βάση. Έτσι σε ειδικούς σταθμούς — στις προηγμένες χώρες — γίνονται εξετάσεις των κατοίκων, από πάντων των παιδιών, ώστε να διαγνωσθεί εγκαίρως και να προληφθεί ή να καταπολεμηθεί το κακό.

σία προσβάλλονται σχετικά λίγο, ενώ οι γιατροί και τα ανώτερα στελέχη πληρώνουν βαρύτερο φόρο στις καρδιοαγγειακές παθήσεις.

Άληθινά δαύματα

Η ΙΑΤΡΙΚΗ δεν είναι άφροτισμένη μπροστά στην απότομη αυτή αύξηση των καρδιοαγγειακών παθήσεων. Τα τελευταία είκοσι χρόνια πολλά φάρμακα έχουν προστεθεί στο συνταγολόγιο των καρδιολόγων και ή ανάπτυξη της χειρουργικής και της έρευνας της καρδιάς έχει επιτρέψει άληθινά θαύματα. Η έρευνα της καρδιάς — δηλαδή ή εισαγωγή ενός καθετήρα στην ίδια την καρ-

Μία χειρουργική επέμβαση που ήταν αδύνατη πριν από ελάχιστα ακόμα χρόνια: έγχειρηση στην καρδιά ενός «μπλε παιδιού», σ' ένα σύγχρονο νοσοκομείο.

διά, έχει επιτρέψει την πραγματοποίηση σημαντικών προόδων στη διάγνωση των καρδιακών βλαβών.

Όσο για τη χειρουργική, οι επιτυχίες της είναι παρ'όλας. Οι πρώτες έγχειρήσεις έγιναν το 1902. Τά «μπλε παιδιά» — παιδιά που υποφέρουν από μίαν ειδική καρδιοπάθεια — σώζονται σήμερα σε πολλές χώρες χάρη σε χειρουργικές επεμβάσεις.

Παντού έχει αρχίσει ο άποφασιστικός αγώνας εναντίον του ολοένα πιο επικίνδυνου κακού των καρδιοαγγειακών διαταραχών. Φαίνεται διαρκώς περισσότερο, ότι οι έρευνήτες — παθολόγοι, καρδιολόγοι, χειρουργοί, φυσιολόγοι και διοχημικοί — θα κατορθώσουν, σε σχετική σύντομο χρονικό διάστημα, ν' απαλλάξουν τις άρτηριές μας από τὰ κατάλοιπά τους και την καρδιά από την κούραση και από την ανεπάρκειά της. Τότε ο άνθρωπος θα μπορεί να έλπιει σε μια καινούργια αναστολή στην πάλι εναντίον του θανάτου.

Τό άγχος και οι ψυχοπάθειες

ΣΤΗΝ Εύρώπη υπάρχουν περίπου δύο εκατομμύρια ψυχοπαθείς. Τό ένα τρίτο του συνολικού αριθμού κρεβατιών σ' όλα τὰ ευρωπαϊκά νοσοκομεία διατίθενται γι' αυτούς. Είναι ένα φερόν γεγονός.

Πριν από λίγο ακόμα καιρό τὰ ιατρικά προβλήματα έκυριαρχούντο από την κλασική υγιεινή, από την πάλη κατά των σωματικών άσθενειών και την πρόληψή τους. Έπρεπε τότε να καταπολεμηθούν πρό παντός οι έπιδημίες. Εύτυχώς ή μάχη αυτή έγινε με τέτοιο τρόπο, ώστε ώρισμένες έπιδημίες τείνουν να εξαφανισθούν ολότελα. Κατά συνέπεια, είναι δυνατό στο εξής να δοθεί περισσότερη προσοχή και να καταβληθούν μεγαλύτερες προσπάθειες για τόν άγώνα εναντίον των άλλων άσθενειών, που έχουν περισσότερα θύματα.

Είναι λίγες οι περιοχές όπου ή προληπτική ιατρική μπορεί να δράσει τόσο γόνιμα, όσο στην περιοχή τής διανοητικής υγείας. Η διανοητική — ή ψυχική — άρρώστεια είναι πολύ διαδεδομένη. Στοιχίζει ακριβά, γιατί τὰ έξοδα θεραπείας της είναι μεγάλα και γιατί άχρηστεύει ούσιαστικά τόν πάσχοντα και τόν έμποδίζει να εργάζεται και να παράγει.

Ο αριθμός των προσώπων που έχουν ανάγκη από ψυχίατρο, φαίνεται ν' αυξάνει στις περισσότερες χώρες. Τό φαινόμενο αυτό δεν οφείλεται ίσως αποκλειστικά στην αύξηση και μόνο των διανοητικών άσθενειών, των ψυχοπαθειών, αλλά θα ήταν δυνατό να προκαλείται από τις αύξουσες δυσκολίες του βασανίζουν τόν άνθρωπο σ' ένα κόσμο που ο πληθυσμός του διογκώνεται αδιάκοπα. Είναι άμυητοί εκείνοι που, χωρίς την ένταση στην όποια υποβάλλονται, θα μπορούσαν ν' αποφύγουν τις διανοητικές διαταραχές.

Η νέα θεραπευτική

Ο ΣΚΟΠΟΣ κάθε προγράμματος δημοσίας υγείας σχετικά με τις άρρώστειες που έχουν μεγάλη έκταση, είναι διπλός: άγώνας και πρόληψη. Ο άγώνας εναντίον στην άρρώστεια περιέχει συχνά μια θεραπευτική πλευρά και δεν είναι, λοιπόν, έκπληκτικό ότι οι υπηρεσίες δημοσίας υγείας προσπαθούν ν' αναπτύξουν τις νέες και καλύτερες εύκολες θεραπευτικές άγωγές. Σχετικά με τη διανοητική υγεία, πρέπει να έλπιζουμε ότι θα γίνει δυνατό να υπάρξουν τέτοιες εύκολες, γιατί ή σύγχρονη ψυχιατρική έχει κάνει τέτοιες προόδους, ώστε σήμερα οι περισσότερες μορφές διανοητικών διαταραχών βρίσκουν τις έξηγήσεις τους: φυσιολογικές, ψυχολογικές ή κοινωνιολογικές. Ακόμα περισσότερο, διαρκώς μεγαλύτερος αριθμός ψυχιατρικών περιστατικών είναι δυνατό να θεραπευθεί άποτελεσματικά χωρίς μακροχρόνιο κλείσιμο σε ψυχιατρείο. Ένα παράδειγμα: Στο ψυχιατρείο Γκραίλινγκουέλλ, στην Άγγλία, έγινε δυνατό να ελαττωθεί στο μισό ο αριθμός των τροφίμων χάρη στην οργάνωση μίας ειδικής ψυχιατρικής υπηρεσίας που οι γιατροί της επισκέπτονται τούς ψυχοπαθείς στα σπίτια τους, στο άνοιγμα έξωτερικών ιατρείων και στη συγκρότηση μίας νοσηλευτικής υπηρεσίας κατ' οίκον. Στο ψυχιατρείο του Έθράρ, στη Γαλλία, ο μέσος όρος τού χρόνου παραμονής των ψυχοπαθών ελαττώθηκε κατά 70% περίπου από τό 1948 ως τό 1956.

Θά υπήρχε ελάχιστη έλπίδα ν' ανακοπεί τό επικίνδυνο άνοδικό ρεύμα των διανοητικών διαταραχών, αν δεν γινόταν προσπάθεια να εξαφανισθούν οι χιλιάδες μικρές πηγές που τό τροφοδοτούν. Η προσπάθεια αυτή άπαιτεί τη συνεργα-

σία των πιο διαφορετικών στοιχείων του περιβάλλοντος με τό ψυχιατρικό προσωπικό. Έτσι, οι νοσοκόμοι και οι συναισθηματικοί γιατροί πρέπει να είναι ίκανοί ν' άπεκκολύπτουν τούς διανοητικούς κινδύνους, πριν γίνει τό κακό. Οι υπηρεσίες δημοσίας υγείας πρέπει επίσης να συνειδητοποιήσουν περισσότερο τη σημαντική έπίδραση που έχει ή δράση τους στη διανοητική υγεία τού κοινού.

Δυστυχώς έχουμε πολύ λιγώτερα για τὰ αίτια τής διανοητικής υγείας, παρά γ' τὰ αίτια τής διανοητικής άρρώστειας. Ξέρουμε τούς λόγους και τούς μηχανισμούς τής διασπάσεως τής προσωπικότητας, ελάχιστα όμως ξέρουμε για τούς παράγοντες που δίνουν τη δύναμη στην προσωπικότητα. Τό σύμπερασμα είναι φανερό: οι έρευνες για τη διανοητική υγιεινή είναι άνάγκη να τονωθούν σημαντικώτατα.

Τό άτομο και ή κοινωνία

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ έχει τις καλύτερες πιθανότητες να είναι διανοητικά υγιής, αν τό περιβάλλον όπου ζει τού δίνει όση έλευθερία και ασφάλεια τού χρειάζεται. Η υπερβολική έλευθερία μπορεί να γεννήσει άγχος: οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν ανάγκη να έχουν τό αίσθημα ότι προστατεύονται, πράγμα που συνεπάγεται κάποιο περιορισμό... Η υπερβολική ασφάλεια μπορεί επίσης να γεννήσει άγχος: ο τοίχος που μάς περιβάλλει άπόλυτα, τείνει μάλλον να μάς θυμίζει τόν τοίχο τής φυλακής...

Η κοινωνική εξέλιξη που έχει πραγματοποιηθεί από τόν περασμένο αιώνα ως τώρα, έχει δώσει στον άνθρωπο πολυάριθμες καινούργιες ασφάλειες αλλά, συνάμα, τόν έχει στερήσει από ώρισμένες προστασίες και έλευθερίες τού παρελθόντος. Οι σχέσεις τού ατόμου με τό κοινωνικό περιβάλλον τού έχουν πάψει να είναι προσωπικές. Φαίνεται πως τίποτε δεν είναι πιο άναγκαίο για μια καλή διανοητική υγιεινή από την προστασία τής άκεραιότητας τής ανθρώπινης προσωπικότητας εναντίον μίας πολύ γρήγορης διαδικασίας που καταργεί την

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΣΤΗ ΣΕΛ. 48

Τό άγχος είναι ή μεγάλη πληγή τού σημερινού μηχανικού πολιτισμού και τού ιλιγγιώδους ρυθμού τής ζωής. Η γυναίκα αυτή, που νοσηλεύεται σ' ένα άσυλο, έχει στα μάτια της την τραγική έκφραση αυτού τού άγχους.

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ και ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΑ Προβλήματα

Η θαύπλουτη χήρα κ. Άμαλία Άμπνερ Ρήμερ έπισκέφθηκε τό γραφείο Π. Παίην. Ήταν άπελπισμένη από τη μονότονη ζωή της, ύστερα από τόν θάνατο τού συζύγου της. Ο Π. Παίην αναλαμβάνει να τής ξανδώσει τό ενδιαφέρον για τη ζωή και τη συστήνει σ' ένα μάγο, τόν δρ Κωνσταντίν. Ο τελευταίος τής πρόσφερε ένα καφέ και τότε ή Ρήμερ αισθάνθηκε παράξενα εύτυχισμένη και νυσταγμένη μαζί. Όταν, όμως, ξύπνησε, άρχισε ν' άπορεί και ν' άγωνιά για τό μυστηριώδες περιβάλλον που δρέθηκε και σκέφτεται: Τί ζητά σ' αυτό τό άγνωστο δωμάτιο άνάμεσα σε άγνωστους ανθρώπους;

2. Η περίπτωση τής πλούσιας κυρίας

Διήγημα τής ΑΓΑΘΑ ΚΡΙΣΤΙ

ΤΩΡΑ έδλεπε καθαρά τι είχε γίνει: Είχε πέσει σε παγίδα, για να τής πάρουν τὰ χρήματά της. Αυτή ή Χανά Μουρχάουζ ήτανε όργανο τού κυρίου Παίην — δεν αποκλείεται κυόλας να ήταν έντελώς άθώα. Έκείνος κι' αυτός ο διαβολεμένος Κωνσταντίν, δημιούργησαν αυτή τη φανταστική ιστορία. Άλλά εκείνη τούς είχε ανακαλύψει! Και θά τούς έκανε άμέσως μια καταγγελία, θά τούς περνούσε από δικαστήριο, θά...

Ξαφνικά, σταμάτησε. Θυμήθηκε εκείνη, την πρώτη παράγραφο. Η Χανά Μουρχάουζ δεν ήτανε ένα άβουλο όργανο, όχι. Είχε διαμαρτυρηθεί, και είχε διακηρύξει την άτοιμότητά της εκείνη. Τότε, λοιπόν, τι είχε συμβεί;

— Κλεισμένη σ' ένα άσυλο φρενοβλαβών, καμμένο κορίτσι... ψιθύρισε ή κυρία Ρήμερ, ανατριχιάζοντας. Ένα άσυλο. Σέκλεισαν εκεί και δεν θά σάφηνον ποτέ να βγει. Όσο πιο πολύ τούς λές ότι είσαι καλά, τόσο εκείνοι δεν σε πιστεύουν. Εκεί θά μείνεις. Όχι... ή κυρία Ρήμερ δεν θά τό διακινδύνευε αυτό.

Η πόρτα άνοιξε και μπήκε μέσα ή κυρία Γκάρνερ.

— Έφαγες τη σούπα σου, αγαπητή μου.. Μπράβο. Σε λίγο θά νοιώθεις καλύτερα, τής είπε.

— Πότε άρρώστησα; ρώτησε ή κυρία Ρήμερ.

— Θά σου πω άμέσως, έκαμε κείνη πως σκέφτεται. Πριν τρεις μέρες, την Τετάρτη, στις 15 τού μηνός. Γύρω στις 4 τάπογευμα άρχισες να νοιώθεις άσχημα....

Ήτανε ακριβώς ή ήμερα και ή ώρα που ή κυρία Ρήμερ είχε συναντήσει τόν δόκτορα Κωνσταντίν.

— Τποθέτω.. έλεε γρήγορα ή κυρία Ρήμερ, πως δεν έχετε άλλην απόδειξη για την ταυτότητά μου, έκτός απ' τη φυσιογνωμία μου, δεν είν' έτσι;

— Θάθελα να ξέρω, τι είναι τόσο πολύ πειστικό, όσο ένα πρόσωπο; Άλλά, ύπαρχει και τό σημάδι γεννήσεως, αν αυτό οās βοηθάει...

— Σημάδι; Έκανε κατάπληκτη ή κυρία Ρήμερ. Δεν είχε ποτέ της τέτοιο πράγμα εκείνη.

— Ένα σημάδι σαν κεράσι, ακριβώς κάτω απ' τό δεξιά άγκώνα.. έλεε ή κυρία Γκάρνερ. Κύτταξέ το και μόνη σου, αγαπητή μου...

Η κυρία Ρήμερ ήτανε σίγουρη πως δεν ύπήρχε τέτοιο πράγμα. Κύτταξε λοιπόν ψύχραιμα στο δεξιά άγκώνα της και έέσπασε άμέσως σ' ένα άπελπισμένο κλάμα: Τό σημάδι δρισκόταν εκεί..

★

Η ΚΥΡΙΑ Ρήμερ σηκώθηκε απ' τό κρεβάτι ύστερ' από 4 ήμέρες και προσπάθησε να δάλει σε κάποια τάξη τὰ πράγματα: Θά έδειχνε κείνη την παράγραφο στο γιατρό και στην κυρία Γκάρνερ και θά τούς έξηγούσε. Θά την πίστευαν όμως; Ήτανε σίγουρη πως όχι. Θά πήγαινε στο γραφείο τού κυρίου Παίην. Αυτή ή ιδέα την εύχαρίστησε πολύ, γιατί θά μπορούσε να τού πει, επί τέλους, τι σκεφτότανε για κείνον! Άνέβαλε, όμως, πάλι.

μας, προς τό παρόν τό σχέδιό της αυτό, για δύο λόγους: Βοιαζότανε στην Κορνουάλλη (τόχε διαβάσει στην έφημερίδα) και δεν είχε χρήματα για να πάει στο Λονδίνο. Έτσι άποφάσισε να τούς παίξει και κείνη ένα παιχνίδι: Προς τό παρόν, θά ήταν ή Χανά Μουρχάουζ, σύμφωνο!

Προσωρινά όμως, ώσπου να μαζέψει τὰ χρήματα που τής χρειαζόνταν για τό ταξίδι. Έτσι, δέχθηκε τό ρόλο της, με πολύ καλή διάθεση, και με μίαν ύποσυνείδητη σαρώνεια ικανοποίηση. Άλλωστε, ή ιστορία επαναλαμβάνονταν, γιατί έτούτη τη ζωή την είχε ζήσει όταν ήτανε πολύ νέα και πολύ φτωχή. Πόσα χρόνια είχανε περάσει από τότε...

★

Η ΔΟΥΛΕΙΑ τής έπεσε λίγο βαρειά, ύστερα από τόσα χρόνια, μαλθακής ζωής και καλοπέρασης, αλλά μετά την πρώτη έβδομάδα ξαναδούλησε καλώς, ξεχασμένες της συνήθειες τής φάρμας.

Η κυρία Γκάρνερ ήτανε πολύ καλή μαζί της, και ο άντρας της, ένας πολύ εύγενικός άνθρωπος — στη φάρμα, ήθελε κι' άλλος ένας άντρας, για ν' αντικαταστήσει εκείνες τις φωτογραφίες όπως τής έλεπε ή κυρία Γκάρνερ. Ήτανε κάπου 40 — 45 χρονών, ένας γίγαντας με καλή καρδιά και με μίαν άπίστευτη άγνότητα στα γαλάζια του μάτια.

Οι όδομάδες περνούσαν κι' έφθασε ή μέρα που ή κ. Ρήμερ είχε πια μαζέψει τὰ χρήματα για τό ταξίδι της. Κι' ωστόσο, δεν έφυγε — τό ανέβαλε και έκανε μια σκέψη πολύ λογική: Αυτός ο κ. Παίην, είχε σκαρώσει αυτή την ιστορία για να την εξαφανίσει και να μπορέσει να τής πάρει τὰ χρήματα. Κι' ωστόσο, παρ' όλα αυτά σκεφτόταν ή κυρία Ρήμερ, μια μικρή αλλά ή δεν θά μού κάνει κακό. Ο καλός καρδος γίγαντας τής φάρμας, λεγότανε Τζό Γουέλς — άρρώστησε σοβαρά εκείνο τό χειμώνα και κείνη, ή κυρία Ρήμερ, μαζί με την κυρία Γκάρνερ, τόν περιποιόταν με άφοσίωση.

Ήθελε ή άνοιξη. Ο Τζό Γουέλς δοήδουσε τη Χανά στις σκληρές δουλειές, και

κείνη τὸν παράσχεκε πάντα καὶ τὸν περιποιότανε σὰν καὶδὶ.

Καμιά φορὰ τὶς Κυριακές, πήγαιναν μαζί ἕναν περίπατο. Ὁ Τζὸ ἦτανε κι' αὐτὸς μονάχος του — ἡ γυναῖκα του εἶχε πεθάνει πρὶν ἀπὸ 4 χρόνια. Τώρα, γιὰ πρώτη φορὰ, πήρε καινούργια ρούχα, καὶ ἔκοψε τὸ κρασί. "Εδεῖχνε, στ' ἀλήθεια εὐτυχισμένος.

Κι' ὕστερα ἦρθε τὸ καλοκαίρι. "Ενα ὁμορφο ξεστὸ καλοκαίρι μὲ κόκκινα καὶ χρυσὰ φύλλα πάνω στὰ δέντρα.

★

Η ΤΑΝΕ 8 Ὁκτωβρίου, ὅταν ἡ Χανῶ, καθὼς ἔσκυβε πάνω ἀπ' τὴ στέγη τοῦ ὑποστατικοῦ ποῦ ἔφτιαχνε κάτι, εἶδε τὸν κύριο Πάρκερ Παῖν ποῦ ἔμπαινε στὸ κτήμα.

— "Εσεῖς, ἐδῶ; ἀγανάκτησε ἡ Χανῶ πρὸς τὴν κυρία Ρῆμερ. "Εσεῖς...

Κατέβηκε τρέχοντας, καὶ βγήκε μπροστὰ του.

— Εἴσατε ἕνας ψεύτης, ἕνας ἀπατεώνας, αὐτὸ εἴσατε! "Εσεῖς μαζί μὲ τοὺς δόκτορες σας, καὶ τοὺς ὑπνωτιστές σας. Καὶ κείνο τὸ κακόμοιρο τὸ κορίτσι, τὴν Χανῶ Μουρχάουζ, ποὺς ξέρετε σὲ ποῖο ἄσυλο τὴν ἔχετε κλεισμένη...

— "Ὁχι, βέβαια, χαμογέλασε ὁ κ. Παῖν. Μὲ ἀδικεῖτε: Ἡ Χανῶ Μουρχάουζ δὲν εἶναι κλεισμένη σὲ κανένα ἄσυλο, γιὰτὶ ἀπλῶς ἡ Χανῶ Μουρχάουζ δὲν ὑπῆρξε ποτέ...

— Στ' ἀλήθεια, εἶπε ἡ κυρία Ρῆμερ. Καὶ ἡ φωτογραφία ποῦ τὴν εἶδα μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια;

— "Ενα μικρὸ παιχνίδι, ἀρετὰ εὐκολο.

— Καὶ ἡ ἀγγελία στὴν ἐφημερίδα γιὰ κείνην;

— "Ὀλη ἡ ἐφημερίδα ἦτανε πλαστὴ, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ διαβαστεῖ ἀπὸ σᾶς...

— Αὐτὸς ὁ ἀπαίσιος δόκτωρ Κωνσταντίν!

— "Ενα τυχαῖο ὄνομα κι' ἕνας φίλος μου, ποῦ εἶχε πάντα κάποιον ταλέντο ἡθοιοῦ — καὶ ἰδοὺ ὁ δόκτωρ!

Ἡ κυρία Ρῆμερ τᾶχασε.

— "Ὡστε... δὲν μὲ ὑπνωτίζανε, ἔ;

— "Ε, λοιπόν, ὄχι! Μέσα στὸν καφέ σας, σᾶς εἶχαμε βάλει ἕνα ἰνδινικό ἀρωματικὸ ποῦ ναρκώνει ἐλαφρῶς. "Ὑστερα, σᾶς δώσαμε κι' ἄλλα καταπραϊντικά καὶ ἀπαγορεύσαμε κάθε ἐπικοινωνία σας γιὰ νὰ μὴν ἀνακαλύψετε τὴν ἀλήθεια...

— "Ὡστε, λοιπόν, ἡ κυρία Γκάρνερ τὰ ἤξερε ὅλα, ἀπ' τὴν ἀρχή; ῥώτησε ἡ κυρία Ρῆμερ.

Ὁ κ. Παῖν ἔγνεψε ναί, σιωπηλῶς.

— Φαντάζομαι, θὰ τὴν γεμίσατε ψέματα καὶ κείνην, ἔτσι;

— Ἡ κυρία Γκάρνερ μ' ἐμπιστεύεται, εἶπε ὁ κ. Παῖν. Κάποτε τὴν ἔσωσα τὸ μοναδικὸ της γιὸ σὲ μιὰ πουνική ὑπόθεση, μπλεγμένον ἀσχημα τότε...

— Καὶ τὸ σημάδι γεννήσεως; ῥώτησε ἡ κυρία Ρῆμερ σὲ μιὰ τελευταία προσπάθεια νὰ μάθει ὅλη τὴν ἀλήθεια.

Ὁ κύριος Παῖν χαμογέλασε.

— Θάχει κιάλας μισοθυσιεῖ. Σὲ ἄλλους 6 μῆνες θὰ ἐξαφανιστεῖ ἐντελῶς.

— Καὶ ποῖα σημασία, παρακαλῶ, εἶχαν ὅλες τούτες οἱ παραδοξολογίες; Νὰ μὲ ἀναστατώσετε καὶ νὰ μὲ καθηλώσετε τελικὰ ἐδῶ χάμω, σὰν μιὰ κοινὴ ὑπέρβια — ἐμένα, ποῦ ἔχω τόσο τεράστια περιουσία στὴν Τράπεζα. Ἀλλά, θαρῶ, πὼς

δὲν χρειάζεστανε νὰ ρωτᾶω. Τὸν ἔαυτὸ σας θέλετε νὰ βοηθήσετε κάνοντας ὅλα αὐτά, δὲν εἶν' ἔτσι καλὲς μου κύριε; εἶπε ἑρωτικά καὶ μὲ κρατημένη ἀγανάκτηση ἡ κυρία Ρῆμερ.

— Εἶναι ἀλήθεια πὼς ἐπωφελήθηκα ἀπ' τὴν κατάστασή σας καὶ κατὰ τὴν ἀπουσία σας ἔκαμα ἕναν ἐλεγχὸ τῶν λογαριασμῶν καὶ τῶν ὑποθέσεών σας — ἀλλὰ μπορῶ νὰ σᾶς δεβαιώσω, ἀγαπητὴ μου κυρία, πὼς ἐκτὸς ἀπὸ κείνες τὶς 1.000 λίρες ποῦ ἐσεῖς μοῦ δώσατε, τίποτ' ἄλλο δὲν ἔφτιασε στὰ χέρια μου. "Α, καὶ κατὰ ἀκόμα: "Απὸ τὶς ἀσφαλεῖς καὶ ἐπιτυχεῖς ἐπενδύσεις τῶν χρημάτων σας, ἡ περιουσιακὴ σας κατάσταση, εἶναι φανερὰ βελτιωμένη τοῦτο τὸν καιρό...

— Τότε, γιατί... ἄρχισε ἡ κυρία Ρῆμερ.

— Θὰ σᾶς κάμω μιὰν ἐρώτηση τὴν διέκοψε ὁ κ. Παῖν. Εἴσατε μιὰ τίμια γυναῖκα, εἰλικρινὴς, καὶ θὰ μοῦ ἀπαντήσετε χωρὶς ἐπιφυλάξεις, νομίζω. Εἴσατε εὐτυχισμένη, κυρία Ρῆμερ;

— Εὐτυχισμένη, ἔ; Πολὺ χαριτωμένη ἐρώτηση, μὰ τὴν ἀλήθεια! Κλέβουν τὴν περιουσία μιᾶς γυναίκας καὶ τὴν ρωτᾶνε κιάλας ἂν εἶναι εὐτυχισμένη!

— Εἴσατε ἀκόμα θυμωμένη... εἶπε κείνος ἥρεμα. Θέλω ὅμως νὰ μοῦ πεῖτε ἐντελῶς ψύχραιμα: "Ὅταν ἤλθατε στὸ γραφεῖο, πρὶν ἕνα χρόνιο ἀκριβῶς, εἴσατε ἀνὰ πολλὰ δυστυχισμένη, δὲν εἶν' ἔτσι. "Αν λοιπὸν καὶ τώρα νοιώθετε τὸ ἴδιο δυστυχισμένη, εἴσατε ἐλεύθερη νὰ πάρετε ὅποιο δρόμο ἐσεῖς θὰ διαλέξετε. "Εξ ἄλλου, θὰ σᾶς ἐπιστρέψω τότε καὶ τὶς 1.000 λίρες σας. Λοιπόν: Εἴσατε τὸ ἴδιο δυστυχισμένη καὶ τώρα κυρία Ρῆμερ; Ἀπαντήστε μου!

Ἡ κυρία Ρῆμερ δὲν τολμοῦσε νὰ τὸν κυττάξει πιά.

— "Ὁχι, δὲν εἰμαι πιά δυστυχισμένη... εἶπε ἀπλᾶ. "Ἀλλάστε... δώσατε πάλι. θὰ παντρευθῶ ἕναν ἄνθρωπο ποῦ δουλεύει ἐδῶ, στὰ κτήματα, λέγεται Τζὸ Γουέλς.

— Τότε, ὅλα ἀλλάζουν... χαμογέλασε ὁ κ. Παῖν.

Τὸ πρόσωπο τῆς κυρίας Ρῆμερ ἔγινε κατακόκκινο.

— Τὶ θέλετε νὰ πεῖτε μ' αὐτό; Νομίζετε πὼς ἂν εἶχα ὅλα τὰ λεφτὰ τοῦ κόσμου, θὰ γινόμουν μιὰ ἀληθινὰ ἀξιοπρεπὴς καὶ γνήσια ἀριστοκράτισσα; Εἰςχαριστῶ πολὺ, δὲν θέλω νὰ γίνω ἔτσι. Ἀλλάστε, ὁ Τζὸ μοῦ ταιριάζει καὶ μοῦ

φτάνει — τὸ ἴδιο κι' ἐγὼ σὲ κείνον. Κι' ὅσο γιὰ σᾶς, κύριε Παῖν, καλὰ θὰ κάνετε νὰ μὴν ἀνακατεύεστε, ὅπου δὲν σᾶς σπερνουν.

Ὁ κ. Παῖν ἔβγαλε ἀπ' τὴν τσέπη του ἕνα χαρτί.

— Εἶναι ἡ ἔγγραφος πληρεξουσιότητος μου. Νὰ τὸ σῶσω; Φαντάζομαι, πὼς τώρα θὰ ἀσχοληθεῖτε πιά μονάχη σας, μὲ τὰ περιουσιακὰ σας θέματα...

Ἡ κυρία Ρῆμερ τοῦ χαμογέλασε δειλά. — Σᾶς εἶπα πολὺ σκληρὰ λόγια. ἀπολογήθηκε. "Ὅμως αὐτὸ, δὲν σημαίνει, πὼς δὲν σᾶς ἐμπιστεύομαι. "Επακόλουθες λίρες θὰ τις καταθέσω στὴν ἐδῶ Τράπεζα — μὲ τὶς μισὲς ἀπ' τὶς ὑπόλοιπες θάγοράσουμε μιὰ φάρμα ἐδῶ, καὶ ὅσο γιὰ κείνα ποῦ μένουν θὰ τ' ἀφήσω στὰ νοσοκομεία...

— Θέλετε νὰ πεῖτε πὼς θάφρησθε ὅλη σας τὴν περιουσία σχεδὸν στὰ νοσοκομεία; ῥώτησε ἐκπληκτὸς ὁ κ. Παῖν.

— Αὐτὸ ἀκριβῶς ἤθελα νὰ πῶ. Ὁ Τζὸ εἶναι ἕνας ἀξιαγάπητος, καλὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ πολὺ ἀδύνατος. "Αν τοῦ δώσεις λεπτὰ πολλὰ, ἴσως νὰ τὸν καταστρέψετε. Τοῦ ἔκοψα τὸ κρασί, καὶ πιστεύω πὼς δὲν θὰ ξαναπιεῖ. Γι' αὐτό, τώρα πιά, ποῦ ξέρω τὴ ζωὴ, δὲν θ' ἀφήσω τὰ χρήματα νὰ μποῦνε ἀνάμεσα σὲ μένα καὶ στὴν εὐτυχία μου...

— Εἴσατε ἀξιοθαύμαστη! εἶπε ὁ κ. Παῖν. Μονάχα μιὰ γυναῖκα σὶς χίλιες θὰ μπορούσε νὰ ἐνεργεῖ, ὅμοια μὲ σᾶς!

— Τότε, μονάχα μιὰ γυναῖκα σὶς χίλιες θάχει μυαλό! χαμογέλασε κείνη.

Ὁ κ. Παῖν τῆς ἔδωσε τὸ χέρι του.

— Σᾶς βγάξω τὸ καπέλλο, εἶπε μὲ θαυμασμό, καὶ τῆς ἔσφιξε ξεστὰ τὸ χέρι τῆς στὰ δικά του.

— Καλὴ τύχη, χαμογέλασε.

— Καί... προσοχή! Ὁ Τζὸ νὰ μὴν μάθει, ποτέ, τίποτα... εἶπε κείνη, καθὼς τὸν κυττοῦσε ν' ἀπομακρύνεται.

Στεκόταν ἐκεῖ καὶ τὸν κυττοῦσε μὲ τὸν ἥλιο πίσω της ποῦ ἔδυε, μιὰ ἰσχυρὴ, γνήσια χωριάτικη φυσιογνωμία γυναίκας, ποῦ στεκότανε ὀρθὰ, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά, κάτω ἀπὸ ἕναν ἥλιο ποῦ καὶ κείνος ἔμοιαζε νὰ τὴ χαιρετᾷ μὲ θαυμασμό προτοῦ χἀθεῖ ὁλότρελα...

(Μετ. Κ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ)

Ο ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΣ

Στὸ Μπρόκεν Χιλ οἱ παραδουλεύτρες πηγαίνουν κάθε πρωὶ στὴν ἐργασία τους μὲ τὸ ἰδιόκτητο αὐτοκίνητό τους καὶ καταστέλλονται μὲ (ἀληθινὰ!) διαμάντια... Τὸ Μπρόκεν Χιλ εἶναι ἡ πλουσιώτερη, πόλη τῆς Αὐστραλίας καὶ ἴσως δόκλινου τοῦ νότιου ἡμισφαιρίου. Βρίσκεται σὲ μιὰν ἀπὸ τὶς πιὺ ἄγονες ἐρήμους τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἔχει γίνει πλούσια χάρις στὰ κοιτάσματα μολύβδου καὶ ἀργύρου τῆς περιοχῆς.

Ἐδῶ καὶ ἑβδομήντα χρόνια, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ ἰδρύθηκε ἡ πόλη, τὰ ὄρυχαια τοῦ Μπρόκεν Χιλ ἀπέφεραν στοὺς κατοίκους του (ποὺ ὅλοι ἀνεξαιρέτως εἶναι μέτοχοι τῆς ἐταιρίας) περίπου 30 δισεκατομμύρια δραχμὲς καθαρὰ κέρδη! Παρὰ τὴ δυσμενὴ γεωγραφικὴ τοῦ θέσης, τὸ Μπρόκεν Χιλ εἶναι ἀπὸ τὶς πιὺ ἐκσυ-

χνισμένες πόλεις τῆς Αὐστραλίας. Οἱ κινηματογράφοι εἶναι πολυτελέστατοι. Ἐνας ἀγωγὸς μήκους 100 χιλιομέτρων φέρνει τὸ νερὸ ἀπὸ μιὰ μακρινὴ πηγὴ καὶ γεμίζει μιὰ πισίνα μήκους δύο χιλιομέτρων, ὅπου μεγάλοι καὶ μικροὶ ἐρχονται κάθε μέρα νὰ κολυμπήσουν. Ἡ ἀνέση καὶ ὁ πολιτισμὸς βασιλεύουν παντοῦ.

Ὁλόκληρη ἡ ὑπόλοιπη Αὐστραλία καταριέται τοὺς κατοίκους τοῦ Μπρόκεν Χιλ ποῦ ἀρνούνται πεισματικὰ νὰ δεχθοῦν τὴν ἐγκατάσταση νέων πολιτῶν. Γιὰ νὰ ἔχει κανεὶς δικαίωμα ἐγκαταστάσεως στὸ Μπρόκεν Χιλ, πρέπει νὰ ἔχει γεννηθεῖ στὴν πόλιν ἢ σὲ ἀκτίνα 50 χιλιομέτρων γύρω ἀπ' αὐτήν. Ἀλλὰ γύρω ἀπ' τὴν πόλιν ἀπλώνεται ἡ ἐρημος...

"Ἀς σηκώσουμε τὰ μάτια πρὸς τὸν οὐρανό: αὐτὸ τὸ συγκεχυμένο νεφέλωμα ποῦ ὀνομάζουμε Γαλαξία πρέπει νὰ τὸ φαντασθοῦμε γεμάτο ἀπειράριθμα ζωντανὰ πλάσματα... Οἱ ἀνεπάρκεις αἰσθήσεις μας μᾶς κάνουν νὰ βλέπουμε σὰν ἔρημο αὐτὸ τὸ οὐράνιο Διάστημα ποῦ σφύζει ἀπὸ ἐμπύχνα ὄντα ποῦ, ὅπως ἐμεῖς, ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἐπιβίωση καὶ πιθανώτατα σκέπτονται καὶ ἀντιμετωπίζουν προβλήματα παρόμοια μὲ τὰ δικά μας. Ἀλλὰ ποῖα εἶναι ἡ μορφή αὐτῶν τῶν πλασμάτων; Ἡ ἐπιστὴμη μπορεῖ ν' ἀπαντήσει σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα;

Μὲ τὶ μοιάζουν τὰ λογικὰ πλάσματα ἄλλων πλανητῶν

ΤΙ ΕΧΕΙ ΝΑ ΜΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΕΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΓΙ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΣΥΝΑΡΠΑΣΤΙΚΟ ΘΕΜΑ;

Τὸ ἰσχυρότερο τηλεσκόπιο τοῦ κόσμου βρίσκεται, ὅπως ξέρούμε, στὸ ὄρος Παλομάρ, στὰ Βραχάδη "Ὀρη τῆς Καλιφορνίας. Ὁ ἀστρονομικὸς αὐτὸς κολοσσὸς ἔχει ἕνα παραβολικὸ κάτοπτρο, μὲ διάμετρο πέντε μέτρων, ποῦ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐρευνᾷ τὶς πιὸ ἀπομακρυνεὲς περιοχὲς τοῦ Διαστήματος.

Ἐδῶ καὶ μερικὲς ἐβδομάδες οἱ ἀστρονόμοι τοῦ ὄρους Παλομάρ κατάρθρωσαν νὰ ἐπεκτείνουν ἀφάνταστα τὰ ὅρια τοῦ γνωστοῦ Διαστήματος, φωτογραφίζοντας ἕνα νεφέλωμα ποῦ ἀπέχει πέντε δισεκατομμύρια ἔτη φωτός. Ἡ φωτογραφία δὲν ἔχει τίποτα τὸ ἐντυπωσιακὸ: δὲν εἶναι παρὰ μιὰ μικρὴ λευκὴ τελεία χαμένη σὲ μιὰ κατὰμαυρὴ ἀπεραντωνίνη, ἕνα μῆριο σκόνης ποῦ μόλις διακρίνεται πάνω στὸ φωτογραφικὸ γαλάκτωμα. Καὶ ὅμως, εἶναι δύσκολο νὰ σκεφθοῦμε σοβαρὰ σ' αὐτὸ τὸ νεφέλωμα χωρὶς νὰ νοιώσουμε λίγο τὸν ἥλιον τῆς παραβόρας. Σκεφθῆτε! Πέντε δισεκατομμύρια ἔτη φωτός — αὐτὸ σημαίνει πὼς ἡ φωτεινὴ ἀκτίνα, τὴ στιγμὴ ποῦ ἀποτυπώθηκε στὸ φωτογραφικὸ γαλάκτωμα, ταξίδευε ἀπὸ πέντε δισεκατομμύρια χρόνια μὲ ταχύτητα 300.000 χιλιόμετρα κατὰ δευτερόλεπτο. Γιὰ νὰ βροῦμε τὴν ἀπόσταση αὐτοῦ τοῦ νεφελώματος πρέπει νὰ πολλαπλασιάσουμε τὰ 300.000 χιλιόμετρα ἐπὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν δευτερολέπτων ποῦ περιλαμβάνονται σὲ πέντε δισεκατομμύρια χρόνια! Ποῖος ἀπὸ μᾶς μπορεῖ νὰ συλλάβει αὐτὴ τὴν ἀπόσταση χωρὶς νὰ ζαλισθεῖ;

Ὅταν ἡ φωτεινὴ ἀκτίνα ποῦ συνέλαβε τὸ τηλεσκόπιο τοῦ ὄρους Παλομάρ ἀρχισε τὸ ταξίδι της, τίποτα ἀπ' ἐπὶ βλέπουμε σήμερα γύρω μας δὲν ὑπῆρχε ἀκόμα. Ἡ Γῆ βρισκόταν ἀκόμα σὲ κυφορία ἢ μόλις εἶχε γεννηθεῖ καὶ τὰ περισσότερα ἄτομα τῆς ὕλης ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἴμαστε φτιαγμένοι, κολυμποῦσαν ἀκόμα ἐλεύθερα στὸ διαστρικό κενό. Τὴ στιγμὴ ποῦ τὰ πρῶτα ζωντανὰ πλάσματα ἐμφανίσθηκαν στὸν πλανήτη μας, ἐδῶ καὶ 35 ἢ 40 ἐκατομμύρια αἰῶνες, ἡ φωτεινὴ ἀκτίνα ποῦ συνέλαβαν οἱ Ἀμερικανοὶ ἀστρονόμοι, εἶχε ἀρχίσει κιάλας τὸ ταξίδι της πρὶν ἀπὸ ἕνα

δισεκατομμύριο χρόνια. Ὁλη ἡ ἱστορία τῆς Γῆς, καὶ φυσικὰ ὅλη ἡ ἱστορία τῶν ἀνθρώπων, ξετυλίχθηκε καθὼς ἡ φωτεινὴ αὐτὴ ἀκτίνα διέσχισε τὴν ἀβυσσὸς τοῦ Διαστήματος μὲ σταθερὴ ταχύτητα 300.000 χιλιομέτρων κατὰ δευτερόλεπτο.

Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη ἀποψη, ὅχι λιγώτερο ἰλιγγιώδης, αὐτῆς τῆς ἀσύλληπτης πραγματικότητος στοὺς κόλπους τῆς ὁποίας ξετυλίγεται ἡ ἀνθρώπινη περιπέτεια: Τὸ νεφέλωμα, ὅπως εἶπα, φαίνεται σὰν μικρὴ τελεία πάνω στὴ φωτογραφικὴ πλάκα. Ξέρούμε ὅμως ὅτι ἕνα νεφέλωμα, ἕνα καὶ μόνο, εἶναι ἕνα τεράστιο Σύμπαν. Ὁ Γαλαξίας, στὸν ὁποῖο περιλαμβάνεται τὸ ἡλιακὸ μας σύστημα, εἶναι ἕνα κοινώτατο νεφέλωμα ποῦ περιλαμβάνει κάπου διακόσια δισεκατομμύρια ἡλίου ὁμοίους περίπου μὲ τὸν ἥλιο ποῦ μᾶς φωτίζει. Τὸ μᾶτι μας δὲν ξεχωρίζει ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἡλίου, γιὰτὶ εἶναι πάρα πολλοὶ καὶ βρίσκονται μακριὰ μας. Στὶς αἰθρίες νύχτες διακρίνουμε περίπου ἑξή χιλιάδες ἀστέρες — ἑξή χιλιάδες ἡλίου. Οἱ ὅλοιοι φαίνονται σὰν γαλακτώδης μᾶζα στὸν οὐρανὸ, σὰν σύννεφο. Καὶ ὅμως ὅλα αὐτὰ τ' ἀστέρες, ποῦ φαίνονται τόσο κοντὰ τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο, ἀπέχουν μεταξύ τους πολλὰ ἔτη φωτός...

Ἡ αἰώνια σιωπὴ

ΖΑΛΙΣΘΗΚΑΤΕ; Ζητοῦμε συγγνώμη, ἀλλὰ κρατηθεῖτε γερά στὴν καρέκλα σας γιὰτὶ ὁ ἱλιγγος, τώρα μόλις ἀρχίζει!

Ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, ὁ Σκανδιναυὸς ἀστρονόμος Χόλμπεργκ, συγκρίνοντας διάφορες φωτογραφίες τοῦ οὐρανοῦ παρμένες σὲ διαφορετικὰ ὄρες, παρατήρησε ὅτι ὠρισμένα ἀστέρες δὲν βρισκόνταν στὴ θέση ποῦ ἔπρεπε νὰ βρισκόνται! Παρουσίαζαν μιὰν ἀργὴ κυματιστὴ κίνηση γύρω ἀπὸ ἕνα σημεῖο ἰσορροπίας, ὅπως ἕνας φελλὸς ποῦ ἐπιπλεῖ στὸ κύμα. "Ἀλλοι ἀστρονόμοι, ἰδιαίτερα οἱ Σπράντ καὶ Βᾶν ντὲ Κάμπ στὶς "Ηνωμένες Πολιτεῖς, θέλησαν νὰ ἐλέγξουν αὐτὴ τὴν παρατήρηση ποῦ ἐπρόκειτο νὰ ἔχει σοβαρὲς συνέπειες, ὅπως θὰ ἴδουμε πιὸ

κάτω. Ἀνεκάλυψαν ὅτι τοὐλάχιστον ἕνα ἀστὲρ στὰ ἑξὶ παρουσίαζε αὐτὴ τὴν παράξενη κυματιστὴ κίνηση. Τὸ συμπέρασμα ἦταν ἐκπληκτικόν: Ἡ κίνηση τῶν ἀστεριῶν δὲν μπορούσε παρὰ νὰ σημαίνει ὅτι κάτι ἀόρατο περιφερόταν γύρω τους, κάτι πολὺ πιὸ ἐλαφρὸ ἀπὸ ἕνα ἀστὲρ, κάτι ποῦ δὲν ἀκτινοβολοῦσε κανένα φῶς. Καὶ αὐτὸ τὸ «κάτι» δὲν μπορούσε παρὰ νὰ εἶναι ἕνας ἢ περισσότεροι πλανῆτες!

"Ἐτσι, τοὐλάχιστον ἕνα ἀστὲρ στὰ ἑξὶ ἔχει πλανῆτες, ὅπως ὁ "Ἡλιος μας ποῦ ἔχει ἑννιά πλανῆτες, μαζί μὲ τὴν καλὴ γῆ.

Καὶ τώρα ἂς κάνουμε ἕναν μικρὸ ὑπολογισμό.

"Υπάρχουν διακόσια δισεκατομμύρια ἀστέρες στὸ Γαλαξία μας. Τοὐλάχιστον ἕνα στὰ ἑξὶ ἔχει πλανῆτες. Ὑπάρχουν, λοιπόν, περίπου τριάντα δισεκατομμύρια ἀστέρες μὲ πλανῆτες στὸ Γαλαξία μας.

Μεταξὺ τῶν ἑννιά πλανητῶν τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος γνωρίζουμε δύο πλανῆτες, στοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ ἐμφανίσθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε: Ἡ Γῆ, στὴν ὁποία ζοῦμε, καὶ ὁ "Αρης, στὸν ὁποῖο ὁ Ἀμερικανὸς ἀστρονόμος Σίντον ἀπέδειξε τὴν ὑπαρξὴ ζωῆς (ἀπροσδιόριστης ἀκόμα φύσεως). Ἀραγε μπορούμε νὰ δεβαιώσουμε πὼς ὑπάρχει ἐπίσης ζωὴ γύρω ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ δισεκατομμύρια ἀστέρες; Ἡ ἐπιστὴμη ἔχει ὡς ἀρχὴ νὰ μὴ δεβαιώνει τίποτα ποῦ δὲν ἔχει ἀποδειχθεῖ καί, πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον, κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀποδείξει πὼς ὑπάρχει πράγματι ζωὴ σ' ὅλα τὰ πλανητικὰ συστήματα. Ἡ ἀστρονομία, συνεισώσας, ἀποφύγει νὰ δεβαιώσει κάτι τέτοιο. Ἀλλὰ μᾶς λέει ὅτι, σύμφωνα μὲ ὅσα ξέρούμε αὐτὴ τὴ στιγμὴ, εἶναι πολὺ πιθανὸ νὰ ὑπάρχει ζωὴ σὲ πολλοὺς ἄλλους πλανῆτες.

"Ἀς σηκώσουμε τὰ μάτια πρὸς τὸν οὐρανόν: Αὐτὸ τὸ συγκεχυμένο νεφέλωμα ποῦ ὀνομάζουμε Γαλαξία καὶ ποῦ, ὅπως εἶδαμε, δὲν εἶναι παρὰ ἕνα σύνολο ἀ-

στεριών, πρέπει να το φαντασθούμε γεμάτο άπειράριθμα ζωντανά πλάσματα. «Η αιώνια σιωπή αυτών των άχανών εκτάσεων με τρομάζει», έλεγε ο Πασκάλ. Ξέρουμε τώρα πώς ή σιωπή τ' ουρανού είναι φαινομενική. Οι άνεπαρκείς αίσθήσεις μας μάς κάνουν να βλέπουμε σαν έρημο αυτό το ούρανο διαστήματος που σφύζει από πλάσματα πού, όπως έμεις, αγωνίζονται για την επιβίωση και πιθανώτατα σκέπτονται και αντιμετώπιζουν προβλήματα παρόμοια με τὰ δικά μας. Ίσως αυτό συμβαίνει σε τριάντα δισεκατομμύρια σημεία του Γαλαξία μας — και υπάρχουν δισεκατομμύρια Γαλαξίες στο Σύμπαν.

Μάταια προσπαθούμε να φαντασθούμε αυτά τὰ ζωντανά πλάσματα του Διαστήματος που ασφαλώς θα υπάρχουν σε άπειρη ποικιλία μορφών. Άκόμα και στο μικρό μας πλανήτη όπου

άνθρωπο και στο τριφύλλι υπάρχουν πολύ μικρότερες διαφορές απ' όσες υπάρχουν ανάμεσα στο τριφύλλι και σ' όποιοδήποτε όρυκτο υλικό, πέτρα ή μέταλλο.

Όλα τὰ ζωντανά, ζώα ή φυτά ή άνθρωποι, μοιάζουν περισσότερο μεταξύ τους παρά με όποιοδήποτε άψυχο αντικείμενο. Αυτό αποδεικνύεται από την αναλογία των χημικών στοιχείων που τ' αποτελούν: «Ο άνθρωπος π.χ. είναι τριάντα φορές πιά άφθονος στα ζωντανά σώματα παρά σε όποιοδήποτε νεκρή ύλη της Γης, αέρα, νερό ή θάλασσα...».

Αυτά, θα πείτε, είναι πολύ ωραία για τους επιστήμονες. Άλλ' η ανθρώπινη περιέργεια θέλει μια συγκεκριμένη μορφή, ένα σχέδιο. Και αυτό, παρά τις άφελεις προσπάθειες των σκισσογράφων μας, ή επιστήμη δεν μπορεί να μάς το προσφέρει. Δεν ξέρουμε με τί

ταυτόσημες λύσεις. Να μερικά παραδείγματα:

Νομίζουμε πως υπάρχουν τεράστιες διαφορές ανάμεσα σ' ένα ψάρι, σ' ένα θηλαστικό και σ' ένα έρπετο. Άς δούμε πάλι - πάλι μια πέστροφα, ένα κουνέλι και μια χελώνα, όπως έκαναν άλλοτε οι διδακτικοί μυθογράφοι. Θα μπορούσαμε να πιστέψουμε ότι μερικοί εκπρόσωποι τόσο διαφορετικών ειδών, υποχρεωμένοι να επιζήσουν στο ίδιο φυσικό περιβάλλον, κατέληξαν να μοιάσουν τόσο μεταξύ τους ώστε να μη μπορούμε να τους ξεχωρίσουμε;

Και όμως, αυτό κατάφερε ή φύση. Το πρόβλημα που είχαν να λύσουν αυτά τὰ πλάσματα, ήταν ή επιβίωση στο νερό. Ύπηρξαν (και υπάρχουν ακόμα) υδρόβια θηλαστικά: παράδειγμα, το δελφίνι. Ύπάρχουν και αληθινά ψάρια του ίδιου μεγέθους, όπως ο καρχαρίας. Και ύπηρξαν και υδρόβια έρπετα, όπως ο ιχθυόσαυρος.

Άς παραβάλουμε τώρα την εικόνα αυτών των τριών πλασμάτων τόσο διαφορετικής προελεύσεως: ή ομοιότητά τους είναι έκπληκτική. Το γενικό τους σχήμα είναι το ίδιο, ένα σχήμα που συμμορφώνεται στους αυστηρότερους κανόνες της υδροδυναμικής. Και τὰ τρία έχουν μυτερό κεφάλι, κολλημένο στον όγκο του σώματος χωρίς ίχνος λαιμού. Και τὰ τρία έχουν από δύο επιγαστρικά πτερύγια της ίδιας μορφής κι' ένα νωτιαίο πτερύγιο απαραίτητο για την κίνηση στην επιφάνεια. Τέλος και τὰ τρία έχουν ούραίο πτερύγιο σε σχήμα πηδαλίου.

Άλλο παράδειγμα: Είναι δύσκολο να φαντασθούμε πλάσματα πιο διαφορετικά μεταξύ τους από το βάτραχο, τον κροκόδειλο και τον ίπποπόταμο. Ωστόσο, αυτά τὰ τρία άμφίβια είχαν να λύσουν ένα ταυτόσημο πρόβλημα: πώς να βλέπουν και ν' αναπνέουν στην επιφάνεια του νερού, τη στιγμή που το μεγαλύτερο μέρος του σώματός τους μένει κρυμμένο κάτω από την επιφάνεια. Κι' εδώ ακόμα ή λύση που υιοθετήθηκε, είναι ακριβώς ή ίδια και στις τρεις περιπτώσεις: Το άνοιγμα των ρουθουνιών προεξέχει πάνω από το γενικό επίπεδο του ρύγχους. Και τὰ μάτια, επίσης, είναι φυτεμένα σε προεξέχουσες κόγχες.

Άν εξετάσουμε τὰ ζωντανά πλάσματα που το φυσικό τους περιβάλλον είναι ο αέρας, θα δρούμε ακόμα πιο χτυπητά παραδείγματα. Τά έντομα, τὰ ψάρια, τὰ θηλαστικά, τὰ έρπετα και τὰ πουλιά έχουν όλα «έφευρε» το φτερό, άν και κατά τρόπο έντελως διαφορετικό μεταξύ τους. Στο πουλί το φτερό είναι μια ανατομική εξέλιξη του χεριού. Στο φτερωτό έρπετο (τόν πτεροδάκτυλο, που έχει εξαφανισθεί από εκατομμύρια χρόνια) το φτερό είναι μια επέκταση ενός και μόνο δακτύλου που έχει γίνει υπερτροφικός. Στη νυχτερίδα (θηλαστικό) το φτερό γίνεται από τὰ πέντε δάκτυλα του χεριού. Στο έντομο, τέλος — ποιος θα το πίστευε; — το φτερό γίνεται από τις διακλαδώσεις της τραχείας του αναπνευστικού συστήματος. Όλες αυτές οι ανατομικές εξελίξεις καταλήγουν στο ίδιο όργανο, το φτερό.

Θα μπορούσαμε να πολλαπλασιάσουμε έπ' άπειρον τὰ παραδείγματα. Ένα από τὰ πιο χτυπητά είναι τὰ μέσα που χρησιμοποιούνται από τὰ ζωντανά πλά-

σματα για να συλλαμβάνουν τις φωτεινές ακτινοβολίες. Το μάτι στα κεφαλόποδα μαλάκια μοιάζει έκπληκτικά με το μάτι των θηλαστικών. Και όμως ή προέλευση αυτών των οργάνων είναι έντελως διαφορετική. Τὰ μέσα που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή του ματιού στο χταπόδι και στον άνθρωπο δεν έχουν καμιά συνάφεια. Η μόνη σχέση είναι το πρόβλημα που αντιμετώπισε και στις δυο περιπτώσεις ή φύση. Και αυτό ήταν αρκετό για να έχουμε ταυτόσημα αποτελέσματα.

Ο βασιλιάς της δημιουργίας

Ας έρθουμε τώρα στον άνθρωπο, που αυτόχαρακτηρίστηκε «βασιλιάς της Δημιουργίας», την εποχή που ή «Δημιουργία» περιοριζόταν γι' αυτόν στο μικρό του πλανήτη. Φυσικά, το έρώτημα που τίθεται σχετικά με τὰ ζωντανά πλάσματα του Διαστήματος είναι αυτό: Ύπάρχουν άνθρωποι στους άλλους πλανήτες πού, όπως μάς βεβαιώνει ή αστρονομία, είναι άμετρητοι;

Είναι φανερό πως ό,τι μπορούμε να πούμε γι' αυτό το ζήτημα, είναι καρπός φανταστικών υποθέσεων. Η ύπαρξη των ίπταμένων δίσκων δεν γίνεται ακόμα δεκτή απ' όλους τους επιστήμονες (άν και όλοι οι επιστήμονες που μελέτησαν το πρόβλημα τείνουν να παραδεχθούν πως οι ίπτάμενοι δίσκοι είναι μια πραγματικότητα). Άλλ' άς αφήσουμε κατά μέρος το επίμαχο θέμα των ίπταμένων δίσκων και άς περιορισθούμε σε μερικές υποθέσεις θεμελιωμένες στις επιστημονικές γνώσεις που γίνονται δεκτές απ' όλους.

Όπως είδαμε, τὰ ζωντανά πλάσματα είναι άξιοθαύμαστα προσαρμοσμένα στο περιβάλλον μέσα στο οποίο ζούν και μάστιχα μέχρι σημείου να μοιάζουν μεταξύ τους, όταν το περιβάλλον είναι το ίδιο.

Για να καθορίσουμε, λοιπόν, άν υπάρχουν στους άλλους πλανήτες πλάσματα που μάς μοιάζουν, φαίνεται πως είναι αρκετό να μάθουμε άν υπάρχει ένα περιβάλλον αποκλειστικά «άνθρωπινο», που χαρακτηρίζει τον τρόπο της ζωής του ανθρώπου, και άν αυτό το περιβάλλον υπάρχει ή μπορεί να υπάρξει έξω από τη Γη.

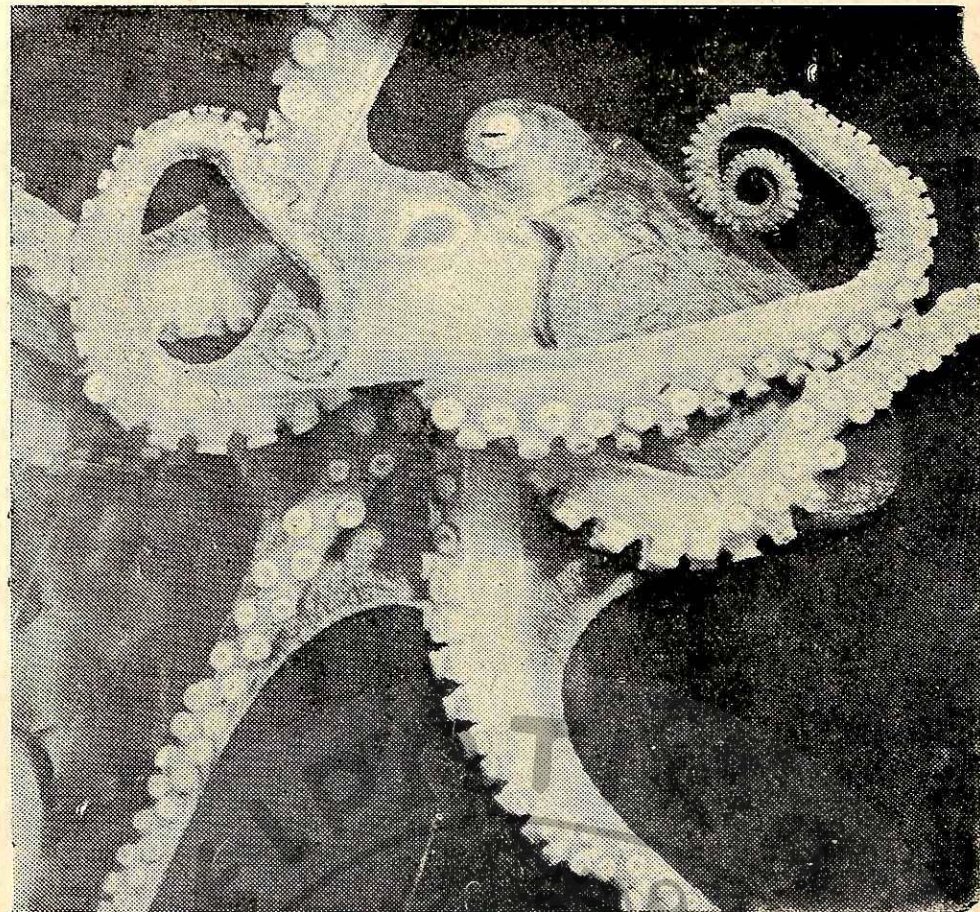
Άλλ' αυτό είναι μια φιλόδοξη έρευνα που ξεπερνάει τις δυνατότητες της σύγχρονης επιστήμης. Άνέκαθεν είχα τη γνώμη πως είναι παράλογο να προσπαθούμε να μαντεύσουμε την ύψη των λογικών πλασμάτων στους άλλους πλανήτες. Κυρίως βασίζω τη γνώμη μου σ' αυτά τὰ δυο επιχειρήματα:

1. Πάνω στη Γη, ο άνθρωπος είναι το άκατέλεστο μιας πολύ μακράς βιολογικής εξέλιξης που άρχισε πριν από τρία ή τέσσερα δισεκατομμύρια χρόνια και πέρασε από άμετρες περιπετειώδεις φάσεις. Έδώ και μερικές εκατοντάδες εκατομμυρίων χρόνων, ο πρόγονός μας ήταν ένα ψάρι που έμοιαζε περίπου με τον σύγχρονο κοίλακανθο και είχε ασφαλώς πολλές περιπέτειες προτού καταλήξει ως εδώ που κατέληξε. Άλλάξετε τις περιπέτειες και θ' άλλαξετε το αποτέλεσμα. Για να υπάρξει το ίδιο άπο-

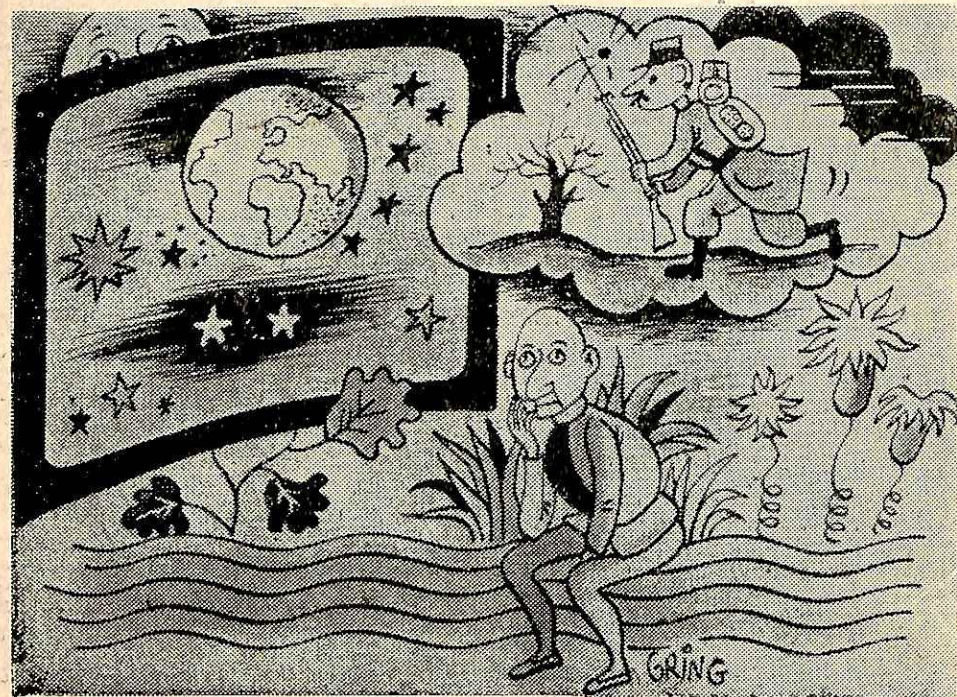
τέλεσμα της ίδιας εξέλιξης σ' έναν άλλο πλανήτη, θα πρέπει να υποθέσουμε ότι σ' αυτό τον πλανήτη ξετυλίχθηκε ακριβώς ή ίδια σειρά περιπετειών, άκριβώς κατά τον ίδιο τρόπο, κατά την ίδια τάξη, στο ίδιο φυσικό περιβάλλον. Άλλά κάτι τέτοιο είναι άπείρως άπίθανο, δηλαδή αδύνατο. Είναι το ίδιο σαν να υποθέσουμε ότι δυο παίκτες ρίχνουν τὰ ζάρια επί τέσσερα δισεκατομμύρια χρόνια και πετυχαίνουν και οι δύο ακριβώς τις ίδιες ζαριές, κατά την ίδια σειρά: έξάρες ο ένας, έξάρες ο άλλος, ντόρτια ο ένας, ντόρτια ο άλλος... και αυτό επί τέσσερα δισεκατομ-

Η ανθρώπινη περιπέτεια

Α ΣΦΑΛΩΣ, αυτά τὰ επιχειρήματα φαίνονται βάσιμα. Ύπάρχει όμως ένας άλλος τρόπος που μάς επιτρέπει να φτάσουμε σε συμπεράσματα που αφήνουν κάποιες άμυδρες ελπίδες ότι ωρισμένα, τουλάχιστον, από τὰ λογικά πλάσματα του Διαστήματος δεν είναι πολύ διαφορετικά από μάς και ότι ο άνθρωπος, όπως τον γνωρίζουμε, είναι ένα «κλασικό υπόδειγμα» λογικού πλάσματος. Έδώ κι' ένα χρόνο, ο Ρώσος συγγραφέας Καζαντσέφ μου ανέφερε μια συνομιλία που είχε με τον διάσημο συμ-

Δεν αποκλείεται οι κάτοικοι των άλλων πλανητών να έχουν αυτή την ύψη.

οί φυσικές συνθήκες, παρά τη φαινομενική ποικιλία τους, είναι σχεδόν παντού ομοιόμορφες, υπάρχουν εκατομμύρια ζωικά και φυτικά είδη με τεράστιες μορφολογικές διαφορές — ο άνθρωπος, το λάχανο, ή φάλαινα, ο ίος, το πουλί, το σκουλήκι κλπ. — που συγκατοικούν και ακολουθούν τ' άνόμοια πεπρωμένα τους χωρίς σχεδόν να ενδιαφέρονται το ένα για τ' άλλο. Τί θ' άπαντούσαμε σ' έναν Άρειο άν μάς ρωτούσε: «Πώς είναι τὰ γήινα ζωντανά πλάσματα;». Θα είμαστε υποχρεωμένοι να του ζητήσουμε διευκρινίσεις: «Για τὰ πλάσματα ρωτάτε; Για τὰ σπονδυλωτά, για τὰ μαλάκια, για τὰ θηλαστικά, για τὰ λογικά, για τ' άλογα;». Και ή άπορία μας θα ήταν δικαιολογημένη, γιατί φαινομενικά υπάρχει έλάχιστη συνάφεια μεταξύ του σολιγκαριού και του ελέφαντα, του ανθρώπου και του πελεκάνου. Βέβαια, ένας καλός βιολόγος θα μπορούσε να δώσει μια ικανοποιητική άπάντηση. Θα έλεγε στον Άρειο: «Όλα τὰ ζωντανά πλάσματα της Γης μοιάζουν ως προς τη χημική τους σύνθεση. Άνάμεσα στον

μοιάζουν οι κάτοικοι των άλλων πλανητών.

Άλλ' αυτό δεν σημαίνει πως ή επιστήμη δεν έχει τίποτα να πεί...

Ταυτόσημες λύσεις

ΠΑΝΩ στη Γη μπορούμε να πούμε ότι σχεδόν κάθε φυσικό περιβάλλον κατοικείται: Ύπάρχουν ζωντανά πλάσματα στο νερό, σε όλα τὰ βάθη, στους πάγους των πόλων και στα θερμά ρεύματα των τροπικών, υπάρχουν στον αέρα ως τ' ανώτερα στρώματα της ατμόσφαιρας όπου οι υπεριώδεις άκτινες σκοτώνουν κάθε ζωή, υπάρχουν στην επιφάνεια του εδάφους και κάτω από την επιφάνεια. Ύπάρχουν ζωντανά πλάσματα μέσα στα βαθύτερα και σκοτεινότερα σπήλαια, μέσα στο πετρέλαιο, μέσα στο θειάφι και μέσα στο καυτό νερό των θερμοπηγών...

Και φυσιοδίφες παρατήρησαν κάτι το άξιοπερίεργο: Μπροστά σ' ένα δοσμένο πρόβλημα, τὰ πιο διαφορετικά όντα βρίσκουν, τὸ καθένα με τον τρόπο του,

μύρια χρόνια συνεχώς! Είναι φανερό πως οι νόμοι των πιθανοτήτων αποκλείουν αυτό το καταπληκτικό μπαρμπούτι της φύσεως!

2. Πάνω στη Γη, διαπιστώνουμε πως οι ελάχιστες κλιματολογικές διαφορές έχουν δημιουργήσει διαφορετικές ανθρώπινες φυλές: Μαύρους, κίτρινους, λευκούς. Έδώ τὰ μαλλιά είναι μαύρα και σγουρά, εκεί είναι ξανθά και ίσια... Άλλ' οι διαφορές αυτές είναι άσήμαντες μπροστά στην άπειρη ποικιλία των φυσικών συνθηκών που πρέπει να υπάρχουν στο Διάστημα. Και άν οι φυλές της Εύρώπης είναι τόσο διαφορετικές από τις φυλές της Άφρικής, σκεφθήτε πόσο μεγαλύτερες διαφορές πρέπει να περιμένουμε ότι θα συναντήσουμε στους άλλους πλανήτες!

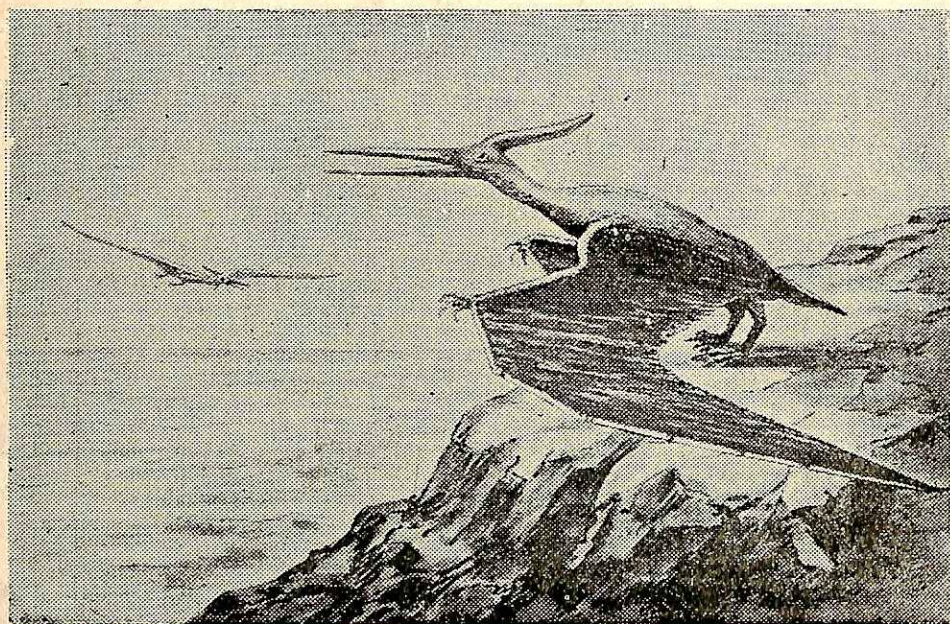
πατριώτη του, το βιολόγο Έφρέμφω:

— Πώς φαντάζεσαι τους κατοίκους των άλλων πλανητών; είχε ρωτήσει ο Καζαντσέφ.

— Ύπάρχουν ίσως μερικοί παγκόσμιοι νόμοι, άπάντησε ο Έφρέμφω χαμογελώντας. Ένα λογικό πλάσμα, κατά πάσα πιθανότητα, έχει πάντα κάποια ανατομική κατασκευή, που το επιτρέπει να κυττάζει τον ουρανό και να έχει έλεύθερα τὰ μέλη του. Η κατασκευή του είναι πιθανώτατα συμμετρική, δηλαδή τὰ κάτω άκρα του είναι συμμετρικά μεταξύ τους για να του επιτρέπουν να περπατάει χωρίς να κουτσάινει και τὰ άνω άκρα του είναι επίσης συμμετρικά. Έφ' όσον ή άπλούστερη λύση είναι πάντα ή πιο πρακτική, πρέπει να υποθέσουμε πως έχει δύο

πόδια και όχι τέσσερα. Το ίδιο ισχύει και για τα χέρια...
"Έτσι από υπόθεση σε υπόθεση, αλλά πάντα με ένα κοροϊδευτικό χαμόγελο στα χείλη, ο Έφρεμωφ κατέληξε να παραδεχθεί δύο μάτια, δύο αυτιά, μια μύτη, έναν έγκέφαλο κτλ. μέχρι που έ-

κάνουν ν' αμφιβάλλουμε ότι, στη σημερινή του κατάσταση, το ανθρώπινο πνεύμα μπορεί να κατανοήσει όλα τα φαινόμενα του Σύμπαντος. Ο άνθρωπος, κατά πάσα πιθανότητα, δεν έχει συμπληρώσει την εξέλιξη του και ίσως ή εξέλιξη να μην έχει ποτέ κανένα

Στα προβλήματα της επιβίωσης ή φύση δίνει ταυτόσημες λύσεις με πολύ διαφορετικά μέσα. Στο πουλί, το φτερό είναι μια ανατομική εξέλιξη του χεριού. Στο φτερωτό έρπετο (τον πτεροδάκτυλο, που έχει εξαφανισθεί από κατομμύρια χρόνια) το φτερό είναι μια επέκταση ενός και μόνο δακτύλου που έχει αναπτυχθεί υπερβολικά...

φθασε να δώσει την εικόνα ενός πλάσματος, όμοιου περίπου με τον άνθρωπο. Έννοείται πως ο Ρώσος επιστήμων δεν έτρεφε αυταπάτες για την αξία των συλλογισμών του. Σαν αληθινός επιστήμων, ήξερε πως η φύση έχει περισσότερη φαντασία από τον άνθρωπο και οι «εφευρέσεις» της καταπλήσσουν ακόμα και τους διαπρεσσότερους βιολόγους.

Ένας άλλος τρόπος για να προσεγγίσουμε το πρόβλημα είναι, όπως αναφέραμε πιο πάνω, να διερωτηθούμε: Ποιο είναι το αποκλειστικό «ανθρώπινο περιβάλλον», μέσα στο οποίο ζει και αναπτύσσεται ένα λογικό πλάσμα; Φυσικά, είναι η ανώτερη σκέψη, αυτό το περιβάλλον που ο Γάλλος φιλόσοφος Τεγιάρ ντε Σαρντέν αποκαλούσε «νοόσφαιρα». Αυτή η ανώτερη σκέψη έχει ένα χαρακτηριστικό — μοναδικό στα ζωικά πλαίσια: είναι παγκόσμια. Η «σκέψη» της μέλισσας περιορίζεται σε κάποια επεξεργασία της γύρεως, του κεριού και του χυμού των λουλουδιών. Η «σκέψη» του σκύλου εξαντλείται στην προσπάθεια της επιβίωσης και της αναπαραγωγής. Αντίθετα, η ανθρώπινη σκέψη αγκαλιάζει όλα τα φαινόμενα του Σύμπαντος.

Αλλά το Σύμπαν αυτό είναι ακριβώς το ίδιο Σύμπαν που αντιμετωπίζουν όλα τα σκεπτόμενα πλάσματα του Διαστήματος. Υπάρχουν παντού οι ίδιοι φυσικοί νόμοι, τα ίδια προβλήματα, οι ίδιες απορίες. Συνεπώς τα πλάσματα αυτά μπορεί να είναι διαφορετικά ως προς την εξωτερική τους εμφάνιση, αλλά θα πρέπει να μάς μοιάζουν κατά το πνεύμα.

ΜΑΘΕΤΕ ΟΤΙ..

Πενήντα έκτακτα δάσους πρέπει να καταστραφούν για να κατασκευασθεί το χαρτί που χρειάζεται για την έκδοση του κυριακάτικου φύλλου των «Τάιμς της Νέας Υόρκης».

★

Ο άνθρωπος είναι το μόνο ζώο που κοκκινίζει... Ο δρ. Σάντορ Φέλντμαν, του πανεπιστημίου του Ρότσεστερ, έχει τη γνώμη ότι το έρρυθμα είναι ένα σημάδι υγείας. Όλοι οι άνθρωποι κοκκινίζουν, ακόμα και οι άγριοι που ζουν γυμνοί. Αλλά αυτό που ανεβάζει το αίμα στο πρόσωπό μας δεν είναι η ντροπή για την αλήθεια, είναι το συναίσθημα της ένοχης γιατί κρύβουμε την αλήθεια. Η απόκριση της αλήθειας προδίδεται από το έρρυθμα και ακριβώς γι' αυτό, τα μικρά παιδιά που δεν έχουν μάθει ακόμα να υποκρίνονται, σπάνια κοκκινίζουν.

★

Σε πολλές χώρες οι όπαδοι της φυτοφαγίας είναι ώργανωμένοι κι' έχουν τα μέσα ν' ασκούν εύρυθμη προπαγάνδα κατά της κρεοφαγίας. Από το τελευταίο φύλλο του περιοδικού «Αυστραλός Φυτοφάγος» σημειώνουμε αυτά τα τρομερά πράγματα: «Η σάρκα των ζώων περιέχει δηλητήριο του φόβου που εκκρίνεται λίγο πριν και κατά τη στιγμή της σφαγής. Μόλις το ζώο πεθάνει, αρχίζει αμέσως η αποσύνθεση και παράγονται βακτηρίδια με ταχύτατο ρυθμό. Αυτοί οι μικροοργανισμοί προκαλούν περισσότερο από 90% των τροφικών δηλητηριάσεων και πολλοί δεν καταστρέφονται στο βράσιμο ή το ψήσιμο του κρέατος. Τα ζωικά λίπη απορροφούν το ασβέστιο από τον οργανισμό κι' εξασθενίζουν τα κόκκαλα του σκελετού μας. Τα ζωικά λίπη περιέχουν επίσης χοληστερόλη που προκαλεί υπέρταση, αρτηριοσκλήρωση και καρδιοπάθειες...»

★

Στις Ηνωμένες Πολιτείες γεννήθηκαν πρόσφατα τα πρώτα έστιάτορα... χωρίς κουζίνα. Ένας έστιάτορας του Σικάγου προσέθεσε τριάντα καινούργια πιτάκια στο μενού του χωρίς ν' αυξήσει το προσωπικό της κουζίνας του. Σερβίρει «προμαγειρευμένους» φαγητά που διατηρούνται κατεψυγμένα και ζεσταίνονται τη στιγμή που θα χρειασθούν. Άλλα έστιάτορία στο Λος Άντζελες ώργανώθηκαν έτσι, ώστε να μη σερβίρουν παρά μόνο «προμαγειρευμένα» φαγητά. Ένα μεγάλο ψυγείο έχει αντικαταστήσει την κλασική κουζίνα. Υπάρχει μια κεντρική κουζίνα που εφοδιάζει, συγχρόνως, πολλά έστιάτορία. Το σύστημα αυτό εξασφαλίζει την ταχύτερη εξυπηρέτηση του πελάτη.

Έδω και λίγο καιρό, ο κόσμος πίστευε ότι η αγγλική πρεσβεία της Άγκυρας είχε πέσει θύμα της γερμανικής, κατά τη διάρκεια του πολέμου. Ο «Κικέρων», ο μυστηριώδης θαλαμηπόλος του Βρεταννού πρεσβευτή, φωτογράφιζε απόρρητα έγγραφα με σπουδαιότατα μυστικά και τα παράδινε στους Ναζί. Η γηραιά Άλβιων, τώρα τελευταία, έκρινε ότι μπορούσε πια να λύσει τη σιωπή της κι' έτσι αποκάλυψε ότι η αλήθεια είναι ακριβώς η αντίθετη. Ο «Κικέρων», δεν υπήρξε ένας προδότης, αλλά απλώς όργανο ενός μεγαλοφυούς και παράλληλα ριψοκίνδυνου σχεδίου, που το συνέλαβε ο νους του Ουίνστον Τσώρτσιλ.

ΦΩΣ ΣΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΚΙΚΕΡΩΝ

Το πιο σατανικό τέχνασμα της αγγλικής διπλωματίας

Η ΥΠΟΘΕΣΗ «Κικέρων» απασχόλησε πολύ τη διεθνή κοινή γνώμη. Δημοσιεύθηκαν αειρόδημα άρθρα, κυκλοφόρησαν άρκετα βιβλία κι' ένα σχετικό φιλμ, με πρωταγωνιστή τον περίφημο Τζαίημς Μάησον, προβαλλόταν επί μήνες.

Όλος ο κόσμος έξερε ότι πρόκειται για μια υπόθεση κατασκοπείας. Ότι ο τόπος της ήταν η πρωτεύουσα της Τουρκίας κι' ο χρόνος της μια από τις τελευταίες φάσεις του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου. Ότι ο «Κικέρων» ήταν ο υπηρέτης του Βρεταννού πρεσβευτού κι' ότι παρέδιδε στους Γερμανούς φωτογραφίες μυστικών εγγράφων, που ήταν κλεισμένα στο χρηματοκιβώτιο της πρεσβείας. Αυτή η ατομοκρατική διήκηση άρκετους μήνες. Κανείς δεν την υποπτευόταν και λιγότερο απ' όλους ο ίδιος ο πρεσβευτής. Οι Γερμανοί πλήρωναν στον κατάσκοπο λιγυγιστή ποσά, σε στερίλνες. Αυτή η γεναιοδορία τους ωφειλόταν στο απλούστατο γεγονός, ότι τα χαρτονομίσματα ήταν πλαστά. Ο πόλεμος, κάποια μέρα, τελείωσε. Κι' έπεισε έτσι η αλήθεια στην υπόθεση αυτή. Άλλα όχι οριστικά.

Ξαφνικά, κατά τη δίκη της Νυρεμβέργης, ήρθε στη επιφάνεια. Ανακινήθηκε ξυπόδι. Τότε, μ' ένα εκπρόσωπο δεύτερου επιπέδου, όπως το συνηθίζουν, οι Άγγλοι απάντησαν στην κατηγορία ότι στάθηκαν τόσο άφελες:

— Πιστεύετε τέτοια παραμύθια; Έπιτρέψτε μας να.. ξεκαρδιστούμε στα γέλια!...

Επακολούθησε απόλυτη σιωπή εκ μέρους των «μεγάλων» ενδιαφερομένων. Κανείς δεν πρόφερε λέξη.

Αλλά σήμερα, σήμερα ή ώρα για να διαφωτιστεί αυτή η υπόθεση, που δίκαια χαρακτηρίστηκε σαν ή «πιο καταπληκτική στα νεότερα χρονικά της κατασκοπείας».

Η διανομή των ρόλων

Ας κάνουμε τη γνωριμία των «υποκοιτών» αυτής της λαοτραγωδίας. Παίζεται, όπως είπαμε, στην Άγκυρα, με χρονική αφετηρία το 1943. Δηλαδή σε μια εποχή, που κανείς πια δεν αμφιβάλλει ότι η ναζιστική Γερμανία θα

χάσει τον πόλεμο. Ο γιγάντιος αγώνας που ο Χίτλερ είχε εξαπολύσει εναντίον δολοκλήρου του κόσμου, πλησιάζει στο τέλος του. Εκτός θαύματος, δεν μπορεί να συνεχισθεί ακόμα περισσότερο από ένα χρόνο. Οι Ναζί, ωστόσο, διατηρούν ελπίδες. Η χρησιμοποίηση των μυστικών όπλων είναι επί θύραις. Τάραξη ακόμα ή πιθανότητα συνεννόησης με τους Αμερικανούς. Πράγματι, αρχίζουν φησιμνες έπαφες και συνομιλίες, χάρη στις υπηρεσίες καλής διείσδυσης που προσφέρει ή συνηθισμένη αλή. Ο βασιλιάς Γουσταύος φιλοδοξεί να γίνει ο μεσολαβητής ανάμεσα στους έμπολέμους. Όταν, όμως, οι Γερμανοί δέχονται να πούν με ποιους όρους θα συζητήσουν το πράγμα, ο μεσολαβητής τρομάζει κι' αποσύρεται: οι ήγέτες του Γ' Ράιχ είναι θεότρολλοι!

Το καλύτερο που θα είχαν να τους κάνουν, είναι να τους δώσουν να καταλάβουν έγκαιρα σε τι δύναμη προσκορούν. Την αγνοούν. Η προπαγάνδα έχει τόσο πολύ τοξινώσει τα πνεύματα, ώστε οι Γερμανοί δεν έχουν την παραμικρή ιδέα για τα τρομερά μέσα που έχουν τώρα στη διάθεσή τους οι Σύμμαχοι. Οι τελευταίοι, εξ' άλλου, από τη δική τους πλευρά, δεν ξέρουν την ψυχική ανθεκτικότητα των έχθρων τους. Μόλις μερικές μεγάλες διανοές θέλουν καθαρά μέσα από τη σύγχυση αυτού του ανεξήγητου πολέμου, ενώ οι συντελεστές, από τους αγότερους ως τους πιο άσχημους, δεν βλέπουν παρά με τα παραμορφωτικά γυαλιά που τους προμήθεψε ή προπαγάνδα. Αξίζει να αναφερθεί, ή προκειμένου, ή μαρτυρία του Ρόμμελ. Ο Γερμανός στρατάρχης είχε υποστεί μια μεγάλη άτυχία στην Αίγυπτο. Είχε αναγκασθεί να συμπύκνυε τις δυνάμεις του έσπευσμένα, με σοβαρές απώλειες. Άκουσε τότε, στο ραδιόφωνο, τις γερμανικές προτάσεις και διάβασε τα σχετικά άρθρα του γερμανικού Τύπου, που είχαν έμπνευσθεί από τον Γκαίμπελ. Κι' είπε αδόκητα: «Όστε κι' ή υποχώρησή μου είναι νίκη κατά των Άγγλων; Τα λόγια αυτά προσφέρθηκαν πράγματι, είναι αληθινά.

Στην Τουρκία, χώρα ουδέτερη, που συνωστίζονται οι εκπρόσωποι όλων των

Σερ Χιού Νάτσιμπαλ - Χιούγκεσεν, πρεσβευτής της Μεγάλης Βρεταννίας στην Άγκυρα.

έμπολέμων χωρών κι' όπου αντιμετώπιζονται 5000 πρόκτορες όλων των μυστικών υπηρεσιών του κόσμου, ή ένταση είναι μεγάλη. Το 1943, μετά τη μάχη του Στάλινγκραντ, μετά τη συμμαχική απόβαση στην Ιταλία, μετά την έξωση Μουσολίνι μετά την ολοκληρωτική α-πελευθέρωση της βόρειας Αφρικής, ή Τουρκία δεν κρύβει πια τις συμπάθειές της προς τους Συμμάχους. Η γερμανική πρεσβεία στην Άγκυρα διευθύνεται από μια γηραιά αλώπεκα της διπλωματίας, τον φόν Πάπεν. Είναι τόσο γλοιώδης ψυχή, ώστε τον υποπτεύονται όλοι και προπαντός τα ναζιστικά αφεντικά του, που τον προσέχουν απ' όλες τις πλευρές κι' από πολύ κοντά. Ο φόν Πάπεν λίγο γνοιάζεται γι' αυτό. Έξερε ότι ο Χίτλερ τον χρειάζεται. Έξερε, επίσης ότι είναι έντελως άπληστο να χαρακτηριστεί από τους Συμμάχους, μετά τη νίκη τους, σαν εγκληματίας πολέμου κι' είναι βέβαιος ότι μετά το τέλος του δράματος, θα μπορέσει να ζήσει ήσυχα κι' άνετα, αποκοιλιώντας και μια πυραίδα χρημάτων από τη δημοσίευση των απομνημονευμάτων του. Τα απομνημονεύματα αυτά αναμένονται, άλλωστε, από παντού.

Ο φόν Πάπεν έχει, φυσικά, κοντά του, ένα ποσό γραμματέα της πρεσβείας άνωτατο υπάλληλο, που ή θέση του αντιστοιχεί ιεραρχικά σ' εκείνη του άρχηγού διπλωματικής αντιπροσωπείας σε χώρα δεύτερου επιπέδου. Ονομάζεται Γένκεν και θα ήταν ένας κοινός δηλητής αν δεν είχε ένα μεγάλο ά-του όχι στο μανίκι του, αλλά στο.. κορμάκι του: έχει παντοειδή την αδερόφη

του φόν Ρίμπεντροπ, του υπουργού 'Εξωτερικών του Γ' Ράιχ. Είναι, λοιπόν, απρόσβλητος.

'Αλλά, ανάμεσα στο προσωπικό, υπάρχει ένας άλλος Γερμανός, που δεν εξαρτάται από το ύπουργείο των 'Εξωτερικών, αλλά από τη «Νάτσορκεντρίντ» — την υπηρεσία πληροφοριών — και που τοποθετήθηκε στην 'Αγκυρα για να κατασκοπεύει τον φόν Πάπεν και τους άλλους. 'Ονομάζεται Μόυζις. Ποιός είναι αυτός ο Μόυζις; 'Ασφαλώς ένα άτομο που πρόσφερε πολλές υπηρεσίες για ν' αποκτήσει την ταυτότητα μέλους του ναζιστικού κόμματος, μια και το όνομά του θυμίζει εβραϊκή ιστορία. 'Ασφαλώς θα κατώρθωσε να αποδείξει ότι στις φλέβες του έρρεε καθαρό αίμα αϊμα κι' έτσι έκανε την καριέρα του. Οι προϊστάμενοί του, στο Βερολίνο, δηλαδή οι Καλτενμπέρνερ και Σέλλεμπεργκ, του έχουν απόλυτη εμπιστοσύνη. Ακόμα, λοιπόν, ο Μόυζις, θα παίξει ένα σημαντικό ρόλο στην υπόθεση 'Κικέρων.

Προσβευτής της Μεγάλης Βρετανίας, στην 'Αγκυρα, είναι ο σερ Χιού Νάτσομ — Χιούγκεσεν, ένας από τους καλύτερους διπλωμάτες της γηραιάς 'Αλβιώνος και προσωπικός φίλος του Ούνιου του Τσώρτσιλ.

'Υπάρχουν ακόμα δυο άλλα πρόσωπα, που είναι αναμεμιγμένα στην υπόθεση, από κάπως μακρότερα. Ένας 'Αμερικανός, ο Τζώρτζ Χόουαρντ 'Ηολ, πρώην προσβευτής στη Σόφια, και διέτελες ύστερα ναυτικός ακόλουθος στην 'Αγκυρα. Κι' ένας Ρώσος, ο Βινογκράντοφ, προσβευτής των Σοβιετ στην Τουρκία. Γύρω απ' αυτά τα πρόσωπα, κινείται ένας μεγάλος αριθμός ειδικών πρακτόρων, μεγάλου και μικρού αναστήματος, καθώς επίσης και δυο γυναίκες: μια νεαρή κοπέλλα, έντελώς άθια, η 'Ελίζαμπετ, και μια χορεύτρια του καμπαρέ, η 'Αδριανή.

Τέλος, ο 'Κικέρων. Οι Γερμανοί τον αποκαλούσαν επίσης «Πέτρο» και «Δημοσθένη». 'Αλλά μόνο το πρώτο ψευδώνυμό του έμεινε στην ιστορία.

'Ο 'Κικέρων' απευθύνθηκε στη γερμανική πρεσβεία της 'Αγκυρας, προσφέροντάς της απόρρητα έγγραφα και ζητώντας υπέρογκη πληρωμή. Τα στοιχεία αυτά τα έβγαζε για λίγες σελίδες από το χρηματοκιβώτιο του Βρεταννού προσβευτή, στον οποίον υπηρετούσε ως θαλαμηπόλος, τα φωτογράφιζε και τα ξανάβαζε στη θέση τους, χωρίς κανείς να το παίρνει είδηση. 'Επειδή, μάλιστα, ο προσβευτής συνήθιζε να παίρνει ύπνωτικά, ή κλοπή ήταν πια εύκολη. Τό ζήτημα τὸ ανέλαβε ο Μόυζις. 'Ο φόν Πάπεν κι' ο Γένκε, από σύνεση, δεν θέλησαν να αναμειχθούν απ' εὐθείας. Τὰ πρώτα στοιχεία διαβιβάστηκαν στο Βερολίνο. 'Ηταν, πραγματικά, μεγάλης σημασίας.

Οι στερλίνες πέφτουν βροχή. Καί τα φωτογραφικά φιλμ παραδίδονται τὸ ένα πίσω από τὸ ἄλλο. 'Ωσπου, μιά μέρα, ο 'Κικέρων' εξαφανίζεται.

Ποιὸ στάθηκε τὸ ἀποτέλεσμα; 'Οχι καί τόσο σπουδαίο. Οι Γερμανοί πήραν στὰ χέρια τους ἕνα σωρό διπλωματικὸν μυστικῶν, ἀλλὰ ἡ ὠφέλεια πού προέκυψε ἀπ' αὐτά, δὲν ἦταν καθόλου ἀνάλογη μετὸν ὄγκο της. Ἐμῶν δὲν οἱ Σύμμαχοι δὲν δοκίμασαν τὴν Σόφια κι' οἱ ἐπιχειρήσεις ἀποβάσεως στὶς γαλλικὲς ἀκτὲς δὲν ἔφεραν τὸ ὄνομα «'Οβερλορντ». 'Ο Χίτλερ εἶχε δεῖ ὁ ἴδιος τὶς φωτογραφίες κι' εἶχε μάθει δὲν οἱ Τούρκοι ἦταν πιά

μὲ τὸ μέρος τῶν συμμάχων. Εἶχε μάθει δὲν οἱ 'Αμερικανοὶ ἔστειλαν στοὺς Ρώσους τόσους τόννους πολεμοφοδίων καὶ τόσους τόννους τροφίμων. Εἶχε μάθει καὶ πολλὰς ἄλλες, ἀνάλογες λεπτομέρειες. 'Αλλὰ τί βγήκε ἀπ' ὅλα αὐτά; Οἱ πληροφορίες ἐκεῖνες δὲν ἐπαρρόδουν οὐτε κατὰ ἕνα λεπτό τῆς ὥρας τὴν πώση του. 'Ωστόσο, ἔμεινε, στὴ βάση αὐτῆς τῆς ἱστορίας, ἕνα γεγονός καὶ ἄλλο παρὰ μυστικῶν: μυστικὰ στοιχεῖα ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ χρηματοκιβώτιο τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας καὶ πῆγαιναν στοὺς Γερμανούς. Δὲν ὑπῆρχε, λοιπόν, σύστημα ἀσφάλειας σ' αὐτὴ τὴν πρεσβεία; Κι' ἕνας ἀπλὸς θαλαμηπόλος μποροῦσε νὰ κάνει τέτοια δουλειά;

Οἱ 'Αγγλοι, ἀργότερα, εἶχαν μιά ψυ-

Ὁ φόν Πάπεν, Γερμανὸς πρεσβευτὴς στὴν 'Αγκυρα.

χολογικὴ βάση γιὰ νὰ ποῦν:

— Μά, στὰ σοβαρά, πιστεύετε τέτοιες ἀνοησίες;

Ἡ ἀφήγηση τοῦ Μόυζις

Β ΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ στὰ 1946. Τὰ 99% τῶν Γερμανῶν δοκίμωναν δὲν εἶχαν ποτὲ προσχωρήσει στὶς ἰδέες τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ. Κι' αὐτὸς ἀκόμα ὁ Μόυζις θὰ πεί στοὺς 'Αμερικανούς δὲν κοροῖδενε τὰ ἀφεντικά του, γιατί δὲν εἶχε ξεχάσει ποτὲ δὲν ἦταν 'Εβραῖος.

Οἱ Σύμμαχοι, στὴ δίκη τῆς Νυρεμβέργης, θέλουν νὰ διαπιστώσουν ἂν ὁ φόν Πάπεν ἦταν πράγματι πιστὸ ὄργανο τοῦ Χίτλερ. 'Ο Μόυζις καλεῖται σὰν μάρτυς. 'Αλλὰ ἡ κατάθεσή του, δὲν στρέφεται πρὸς τὸν Μόυζις καὶ τὸν δάξει νὰ τοῦ πεί λεπτομέρειες. 'Ένα σχετικὸ ἄρθρο ἐμφανίζεται στὶς στήλες μιάς ἐφημερίδος τῆς Νέας 'Υόρκης. 'Ο Μόυζις δὲν στενοχωριέται καθόλου νὰ θυμίσει δὲν στάθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὰς τῆς κλοπῆς. 'Απεναντίας, ξεσταίνεται ἀ-

πὸ τὴν ἰδέα δὲν θὰ κάνει θόρυβο γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομά του. Παίρνει ἔτσι τὴν πέννα καὶ γυρίζει 250 σελίδες μὲ μιά λεπτομερειακὴ ἐξήγηση τῆς ὑποθέσεως. Βρίσκει ἕνα ἐκδότη καὶ τὸ 1950 βγαίνει τὸ βιβλίο του, πού ἔχει τὸν τίτλο «Ντὲρ Φάλλ Κικέρων» ('Η ὑπόθεση «Κικέρων»). Στὴν ἀρχή, ἡ ἐπιτυχία του εἶναι περιορισμένη. 'Αλλά, σιγά — σιγά, τὸ ἐνδιαφέρον γι' αὐτὸ μεγαλώνει. Νὰ τί ἀφηγείται ὁ Μόυζις:

Τὸ βράδυ τῆς 26ης 'Οκτωβρίου τοῦ 1943, σὲ προχωρημένη ὥρα, καθὼς πῆγε νὰ πλαγιάσει, πῆρε ἕνα τηλεφώνημα ἀπὸ τὴν φράου Γένκε, τὴ γυναῖκα τοῦ πρώτου γραμματέα τῆς πρεσβείας, πού τὸν εἰδοποίησε νὰ πᾶι νὰ δεῖ τὸν ἄντρα της. 'Ο Μόυζις τρέχει ἀμέσως, διασχίζοντας τοὺς ἔρημους δρόμους τῆς 'Αγκυρας μὲ τὸ αὐτοκίνητό του. 'Ο Γένκε, ὅμως, δὲν τὸν περιμένει. Κοιμόταν. 'Η γυναῖκα του, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ρίμπεντροπ, ἀφήνει τὸν ἐπισκέπτη μόνο μ' ἕνα ἄτομο, πού τοῦ προτείνει, χωρὶς προσοίμα, νὰ τοῦ πουλήσει ἐπὶ πῶ ἀπόρρητα ντοκουμέντα τῆς βρετανικῆς πρεσβείας. Γιὰ τὴν πρώτη παράδοση, ζητᾷ μονάχα 20 χιλιάδες χάρτινες λίρες. 'Όστερα, 15 χιλιάδες γιὰ κάθε δόση. Τοῦ δηλώνει δὲν θὰ τηλεφωνήσει γιὰ νὰ πάρει τὴν ἀπάντηση ὕστερα ἀπὸ τέσσερις ἡμέρες καὶ προσθέτει δὲν ἂν ἡ προσφορά του δὲν γίνεαι δεκτὴ, δ' ἀπευθύνει στοὺς Ρώσους.

Τὴν ἐπομένη, ὁ Μόυζις διηγείται αὐτῇ τὴν σιχομυθία στὸ Γένκε καὶ στὸ φόν Πάπεν. Γίνεται μιά σχετικὴ ἀναφορὰ στὸ Βερολίνο. Στὶς 29 τοῦ μηνός, ὁ Ρίμπεντροπ τηλεγραφεῖ δὲν εἶναι σύμφωνος κι' οἱ 20 χιλιάδες λίρες φτάνουν τὴν ἐπομένη, μ' ἕνα εἰδικὸ ταχυδρόμο, ἀεροπορικῶς. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ, δὲν ἔχουν περάσει κιόλας ἕξη ἑβδομάδες ἀπὸ τὴν ἀποσκόρπιση τῆς 'Ιταλίας κι' ὅτι ἡ Γερμανία ἔχει πιά χάσει οὐσιαστικὰ τὸν πόλεμο.

Τὰ ντοκουμέντα εἶναι πράγματι ἀνεκτίμητης ἀξίας. Τὸ παιγνίδι διαρκεῖ ἐπὶ πολλοὺς μῆνες. 'Ο Μόυζις παραλαβαίνει τὰ πακετάκια καὶ καταβάλλει τὴν πληρωμή. Συνολικά, θὰ καταβάλει 300 χιλιάδες λίρες!

'Η ἀφήγηση τοῦ Μόυζις τελειώνει ἔτσι, φυσικά ὕστερα ἀπὸ ὀριζόμενες ἐντυπώσεις λεπτομέρειες, πού ἡ πῶ σπουδαία του εἶναι δὲν τὰ 9)10 τῶν χαρτονομισμάτων ἦταν πλαστά.

Γιὰ πρώτη φορὰ, μετὰ τὸ ἄρθρο τῆς ἀμερικανικῆς ἐφημερίδος, πού πέρασε σχεδὸν ἀπαράτητο, ἡ ροκαμβολικὴ αὐτὴ ἱστορία ἐρχόταν στὸ προσκήνιο τῆς κοινῆς γνώμης. Στὴ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων, ἕνας βουλευτὴς ρωτᾷ: «'Υπάρχει τίποτα τὸ ἀληθινὸ σὲ ὅλα αὐτά;» 'Ο Μπέβιν, ὑπουργὸς τῶν 'Εξωτερικῶν, σηκώνεται κι' ἀπαντᾷ:

— Εἶναι ἀνακριβὲς δὲν κλέφτηκαν αὐτοὺς ντοκουμέντα τῆς πρεσβείας μας στὴν 'Αγκυρα κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ πολέμου. Μιά ἔρευνα, ὅμως, πάνω στὰ γεγονότα πού ὑπαινίχθηκε ὁ ἐντιμὸς βουλευτὴς, ἀπεκάλυψε δὲν ὁ θαλαμηπόλος τοῦ πρεσβευτῆ κατώρθωσε νὰ φωτογραφίσει ἕνα ἀριθμὸ ἐγγράφων ἀπόρρητου χαρακτῆρα καὶ νὰ πουλήσει τὰ φιλμ στοὺς Γερμανούς. 'Ασφαλὼς δὲ θὰ μπορούσε νὰ κάνει αὐτό, ἂν ὁ πρεσβευτὴς συμμορφωνόταν μὲ τοὺς κανονισμοὺς ἀσφάλειας πού ἀφοροῦν τὰ μυστικὰ στοιχεία.

'Ο Μπέβιν δηλαδὴ ἐπιβεβαίωσε τὴν ἀ-

φήγηση τοῦ Μόυζις. Κι' ὅπως ἦταν ἐπόμενον, τὸ βιβλίο τοῦ Γερμανοεβραίου πρώην κατασκοποῦ μεταφράστηκε τότε σὲ ὀχθὲς τὶς γλώσσες κι' ἐξασφάλισε στὸ συγγραφέα του πολλὰ κέρδη.

Εἶναι, ὅστόσο, περίεργο, δὲν δὲν ἔγινε τίποτε σὲ βάρος τῶν ὑπευθύνων αὐτῆς τῆς κλοπῆς. 'Ο σερ Χιούγκεσεν δὲν πειράχτηκε καθόλου κι' ὁ φίλος του ὁ Τσώρτσιλ, στὰ ἀπομνημονεύματά του, δὲν κάνει τὸ παραμικρὸ σχετικὸ ὑπαινιγμό. 'Αλλὰ ποῖος ἦταν ὁ 'Κικέρων', κατὰ τὸν Μόυζις;

'Ηταν ἕνας 'Αλβανός, πού εἶχε διαπελῶσει προηγουμένως καμαριέρος τοῦ Γένκε κι' ὕστερα μπῆκε στὴν υπηρεσία τοῦ Βρεταννοῦ πρεσβευτῆ.

Πῶς εἶδαν τὴν ὑπόθεση οἱ Γερμανοί

ΕΡΩΤΗΜΕ, χάρις στὶς ἐκμυστηρεύσεις τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ναζιστικῆς ἀντικατασκοπείας Σέλλεμπεργκ, πῶς ἀκριβῶς σκέφθηκαν οἱ ἰθύνοντες, στὸ Βερολίνο, γύρω ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση. 'Ο Σέλλεμπεργκ δὲν βρισκόταν σὲ καλὴ σχέσεις μὲ τὸν Ρίμπεντροπ, ἀλλὰ τὰ πῆγαινε πολλὴ καλὰ μὲ τὸν Καλτενμπέρνερ. Τὸ πρωτὶ τῆς 28ης 'Οκτωβρίου, τοῦ 1943, μόλις ἔφτασε στὸ Βερολίνο ἡ εἶδηση ἀπὸ τὴν 'Αγκυρα, ὁ Ρίμπεντροπ κάλεσε τὸν Σέλλεμπεργκ γιὰ νὰ τὸν συμβουλευτεῖ. 'Απὸ πρώτη ὄψη, ἡ ὑπόθεση τοῦ φάνηκε ἐξαιρετικὴ. 'Ο Σέλλεμπεργκ εἶχε τὶς ἐπιφυλάξεις του. 'Αλλά, μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη πού ἔτρεφε στὸν Μόυζις, δὲν φοβήθηκε πολὺ. Σκιβοῦλεψε, λοιπόν, τὸν Ρίμπεντροπ νὰ δεχτεῖ τὴν πρόταση. Τὸ περιεχόμενο τῶν δυὸ πρώτων φιλμς ἦταν πράγματι ἐντυπωσιακό. 'Επρόκειτο γιὰ μιά ἄκρως ἀπόρρητη ἀλληλογραφία ἀνάμεσα στὴ βρετανικὴ πρεσβεία τῆς 'Αγκυρας καὶ στὸ Φόρεϊν 'Όφφισ πού ἀφοροῦσε τὶς σχέσεις τῆς Τουρκίας μὲ τοὺς Συμμάχους καὶ μιά ἐκθεση γιὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς διασκέψεως τῆς Μόσχας.

Κατὰ τὴν ἀναφορὰ τοῦ Μόυζις, ὁ 'Κικέρων' ἐνεργεῖτο ὡς ἑξῆς:

Τὸ βράδυ, βοηθοῦσε τὸν πρεσβευτὴ νὰ γδυθεῖ. 'Ο σερ Χιούγκεσεν ἔπαιρνε ὑπανοικὶα χάρπια. Μόλις ἀποκοιμόταν, ὁ καμαριέρος του δοῦρτσιζε καὶ ταχτοποιοῦσε τὰ ρούχα του γιὰ τὴν ἐπομένη. 'Επαιρνε τότε τὸ κλειδὶ τοῦ χρηματοκιβωτίου, τὸ ἀνοίγει καὶ φωτογράφιζε τὰ ἔγγραφα πού τὸν ἐνδιέφεραν, μὲ μιά «Λάϊκα». Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἀπαιτοῦσε μισὴ ὥρα.

'Αργότερα, παρατηρήθηκαν, σὲ ἕνα φιλμ, ἔκρη ἀπὸ δακτυλικά ἀποτυπώματα. 'Ο Σέλλεμπεργκ συμβουλευθεῖτο τοὺς εἰδικούς κι' αὐτοὶ ἔβγαλαν τὸ πόρισμα ὅτι ἦταν ἀδύνατο νὰ κρατᾷ ἕνα ἄτομο ὅτι ἔγγραφα μὲ τὸ ἕνα χέρι καὶ νὰ τὰ φωτογραφίσει μὲ τὸ ἄλλο. 'Επομένως, ὁ 'Κικέρων' δὲν δούλευε μόνος του. Δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια. Αὐτό, ὅμως, δὲν σήμαινε δὲν τὰ ντοκουμέντα ἦταν πλαστά. Χάρη σ' αὐτά, οἱ Γερμανοὶ μπόρεσαν τώρα νὰ ἀποκρυπτογραφήσουν ἕνα μέρος ἀπὸ τὸ μυστικὸ κώδικα τῆς ἀγγλικῆς διπλωματίας. Διάβασαν ἔτσι ἕνα σωρὸ λεπτομέρειες σχετικὲς μὲ τὴν διάσκεψη Ρούζβελτ — Τσώρτσιλ — Τσάνγκ-Κάι — Σὲκ στὸ Κάιρο τὸ Νοέμβριο τοῦ 1943, καθὼς καὶ μὲ τὴν διάσκεψη τῆς Τεχεράνης, πού ἔγινε τὸ Νοέμβριο καὶ τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1943 μὲ τοὺς Ρούζβελτ, Τσώρτσιλ καὶ Στάλιν.

Τὸν Μάρτιο τοῦ 1944, ὁ 'Κικέρων' σταμάτησε τὴν δράση του. Τὸν 'Απρίλιο, ἡ Τουρκία διέκοψε τὶς διπλωματικὲς σχέσεις τῆς μὲ τὴν Γερμανία.

Κι' ὁ Σέλλεμπεργκ καταλήγει: «Συχνὰ συγκέντρωσα τὴ σκέψη μου γύρω σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση. Καί πάντα κατέληγα στὸ ἴδιο ἐρώτημα: ἀποκλείεται, πῶς ἀπὸ τὸν 'Κικέρων', νὰ ὑπῆρχε ὁ δάκτυλος τῶν τουρκικῶν μυστικῶν υπηρεσιῶν;» 'Όσο περᾶ ὁ καιρὸς, ἡ ἐκασία αὐτὴ γίνεαι γιὰ μένα μιά βεβαιότης. 'Η Τουρκία, μ' αὐτὰ τὰ ντοκουμέντα, προσπάθησε νὰ προειδοποιήσει τὴ Γερμανία ἔγκαιρα γιὰ τὸ ἐπερχόμενο τέλος καὶ νὰ προλάβει ἔτσι τὴν πλήρη κατάρρευσή της.

'Ο Σέλλεμπεργκ εἰσέδουσε κάπως στὸ μυστήριό. 'Αλλά δὲν διέκρινε παρὰ ἕνα μέρος τῆς ἀλήθειας.

μὲν σ' ἕνα σπίτι πού συνεχόταν μὲ τὸ σπίτι ἐνὸς ἀπὸ τοὺς γραμματεῖς τῆς βρετανικῆς πρεσβείας. Καί, παρατόντας τοὺς συμπατριῶτες τῆς, πρόσφερε τὸν ἑαυτὸ της στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν Συμμάχων.

'Ηταν ἕνα κορίτσι πολὺ ἔξυπνο, ἀλλὰ χωρὶς μεγάλη πολιτικὴ διαίσθηση. Δὲν φαντάστηκε δὲν ἀνάμεσα στοὺς συμπαιχνιστὰς τῆς πού εἶχαν ἐγκαταλείψει τὸ βυθιζόμενο ναζιστικὸ σκάφος πού πρόσφεραν τὶς υπηρεσίες τους στοὺς Συμμάχους, ὀρισμένοι φλερτάρειαν κιόλας μὲ τὴ Σοβιετικὴ 'Ενωσι. Οἱ 'Αμερικανικὲς καὶ βρετανικὲς υπηρεσίες ἦταν ἐνήμερες τῶν γεγονότων. 'ἤξεραν δὲν αὐτοὶ οἱ νεαροὶ Γερμανοὶ ρηψάσιδες, πού εἶχαν στὴν ὑπηρεσία τους, ἐργάζονταν καὶ γιὰ τὴ

Ένας δρόμος ἀπὸ τὸ παλαιότερο τμήμα τῆς 'Αγκυρας.

Α ΤΤΗ ἡ ἱστορία ἔχει ἕνα θελκτικὸ Μόσχα. Τοὺς ἄφηναν ὅμως νὰ παίζουν τὸ διπλὸ παιγνίδι τους, γιατί οἱ πληροφορίες, πού τοὺς ἄφηναν νὰ συγκεντρώουν, ἦταν τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως.

'Η πρώτη ἦταν κόρη ἐνὸς συναδέλφου τοῦ Μόυζις, πού ἐργαζόταν στὴ Σόφια. Τὸ ἐπίθετό του ἦταν Κάπ. Κατώρθωσε νὰ τοποθετήσει τὴν 'Ελίζαμπετ κοντὰ στὸ Μόυζις, σὰν γραμματέα του. Δὲν ἔχει ἐξακριβωθεῖ ἂν τὴν ἔλεγαν πράγματι 'Ελίζαμπετ ἢ ἂν ἐπρόκειτο ἀπλῶς γιὰ ἕνα ψευδώνυμο. 'Επειὰ ἀπὸ παραμονὴ τοῦ μηνὸς στήν 'Αγκυρα, ἡ κοπέλλα αὐτὴ «λιποτάχτηκε» στὶς 6 'Απριλίου τοῦ 1944. 'Ηταν, ἀπὸ λίγο καιρὸ πρῶν, φιλενάδα ἐνὸς Γερμανοῦ λιποτάχτη, πού, ὅπως ὅλοι ἤξεραν, ἐργαζόταν γιὰ τὴν 'Ιντέλλιντζενς Σέρβις. 'Η 'Ελίζαμπετ ἔ-

τοὺς ἄφηναν ὅμως νὰ παίζουν τὸ διπλὸ παιγνίδι τους, γιατί οἱ πληροφορίες, πού τοὺς ἄφηναν νὰ συγκεντρώουν, ἦταν τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως.

'Ένας ἀπ' αὐτοὺς, λοιπόν, συναντήθηκε μὲ κάποιον συνάδελφό του πού ἦταν ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ὑπόθεση 'Ελίζαμπετ. 'Η κοπέλλα ἔγινε ἐρωμένη τοῦ πρώτου, ἀλλὰ ἀγνοοῦσε δὲν αὐτὸς ἐργαζόταν γιὰ τὰ Σοβιετ. 'Έτσι, οἱ Ρῶσοι γνώρισαν τὴν ὑπόθεση 'Κικέρων. 'Όταν, λοιπόν, ἡ 'Ελίζαμπετ πληροφοροῦθηκε στὶς ἀρχὲς 'Απριλίου δὲν ἕνας ἐπιθεωρητὴς τῆς Γρεσπατὸ δὲν ἐχόταν ἀπὸ τὴ Σόφια στὴν 'Αγκυρα γιὰ νὰ ἀνακρίνει τὸ προσωπικὸ τῆς πρεσβείας σχε-

τικά με τους λιποτάχτες, αποφάσισε να φύγει από την προεδρία.

Αυτή υπήρξε όλη — όλη ή ανάμειξη της 'Ελλάσμετ στην υπόθεση «Κιζέρων».

Όσο για την 'Αδριανή, ήταν μια χορεύτρια που σημείωνε κάποια επιτυχία στην πιο γνωστή «μπουάτ» της Βουδαπέστης, την «Παπαγγέλλο». Έκει γνωρίστηκε με τον Τζωρτζ Χόουαρντ. 'Ηολ, προεδρευτής των 'Ηνωμένων Πολιτειών στη Σόφια. 'Ο πατέρας της 'Αδριανής ήταν αδελφός της κυρίας Λουπέσκο, που παντρεύτηκε κατόπιν τον βασιλιά της Ρουμανίας Κάρλο. 'Ο 'Ηολ είχε ανακαλύψει έτσι τη Μάτα Χάρι του. 'Η 'Αδριανή τον ακολουθούσε στη Σόφια, το 1940. 'Εκει, ή χορεύτρια γνωρίστηκε με ένα 'Αλβανό, που εμφανιζόταν σαν δημοσιογράφος και τον έλεγαν Ντιέλλο. Αυτό διήρκεσε ως το 1942. 'Ο 'Ηολ αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη Σόφια και διορίστηκε ναυτικός ακόλουθος των 'Ηνωμένων Πολιτειών στην 'Αγκυρα.

'Η 'Αδριανή έγινε μυστικός πράκτωρ. 'Εστελνε στον 'Αμερικανό πληροφορίες για τη Γιουγκοσλαβία και τη Ρουμανία. 'Η ίδια, όμως, ήταν αδύνατο να περάσει στην Τουρκία. 'Ενα βράδυ, ο 'Ηολ, που ήταν πάντα εξοικειμένος με την 'Αδριανή, δέχτηκε την επίσκεψη ενός νεαρού άντρα. Δεν ήταν παρά ο 'Αλβανός Ντιέλλο, που έμενε τώρα στην 'Αγκυρα και υπηρετούσε ως πράκτωρ των Γερμανών. Αυτός, λοιπόν, υποσχέθηκε στον 'Ηολ να φέρει την 'Αδριανή, που στο μεταξύ είχε γίνει πράκτωρ του Γ' Ράιχ. Το αντίλλαγμα θα ήταν να βοηθήσει ο 'Ηολ τόσο τον Ντιέλλο όσο και την 'Αδριανή στο «επάγγελματά» τους.

Οι 'Αμερικανοί εξακολουθούν να πιστεύουν ως σήμερα ότι αυτός ο Ντιέλλο ήταν ο «Κιζέρων» κι' ότι τα φιλμ που έπαιρνε μυστικά στο χρηματοκιβώτιο του Βρετανού προεδρευτή, τα διέβιδε στο Βερολίνο ή στην 'Αδριανή.

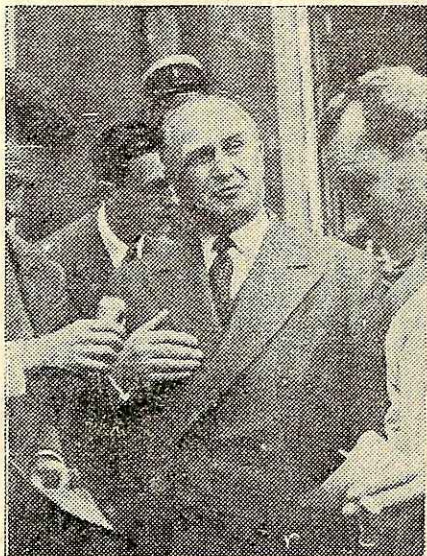
Ο πυρήνας της αλήθειας

Τι είναι αληθινό απ' όλα όσα αναφέραμε;

Όλα, στην αφήγηση του Μόυζις, είναι απίθανα. Είναι δυνατό να παραδεχτούμε ότι ένας καμαριέρης μπορούσε να νινεϊται έντα μισόστο στο χρηματοκιβώτιο του προεδρευτή; Μπορούμε να υποθέσουμε ότι η προεδρία δεν είχε όλα τα μέτρα ασφαλείας κι' ότι επί τόσο καιρό γίνονται φωτογραφίες έγγραφων χωρίς κανείς να το μυριστεί; 'Η κόρη του προεδρευτή, που έκτελλε χρέη ιδιαίτερας γραμματέας του κι' έμενε διαρκώς κοντά του, δεν θα αντιλαμβανόταν τίποτα τόσους μήνες; Και δε θα πάθαιναν το ίδιο τόσοι και τόσοι πράκτορες της 'Ιντέλλιντζης Σέρβις, που πηγαίνονταν στους διαδρόμους και στα διαμερίσματα της προεδρίας σαν μυθικοί 'Αγριοι; Το χρηματοκιβώτιο βρισκόταν στο ιδιαίτερο γραφείο του προεδρευτή, μέσα στη προεδρία, κι' όχι στην παρακείμενη κατοικία του. 'Ο καμαριέρης μπορούσε να βρίσκεται στο δωμάτιο του προεδρευτή, αλλά όχι στο γραφείο του. 'Εξ άλλου, γύρω από τον σερ Χιού άγρυπνούν πάντα τέσσερις αστυνομικοί, που ήταν επιφορτισμένοι με την ασφάλειά του. 'Ο ίδιος ήξερε τους τρεις. 'Ο τέταρτος του ήταν άγνωστος. Μπορεί να ξεγελαστεί ένας αστυνομικός, αλλά τέσσερις μαζί ασφαλώς όχι. Και την 'Ελλάσμετ, που εργαζόταν για τους Συμμάχους κι' ήξερε κάθε τι που συνέ-

βαινε στον Μόυζις, κι' από τον όποιον οι Ρώσοι έμαθαν έμμεσα τα σχετικά με την υπόθεση «Κιζέρων», οι 'Αγγλοι θα την άγνοούσαν;

Στα μέσα Μαρτίου του 1943, σε μια δεξίωση, ή γυναίκα του ναυτικού ακόλουθου της Σοβιετικής προεδρίας Ροντιόνωφ είπε σε ένα Βρετανό στρατιωτικό ακόλουθο: «'Η προεδρία σας δεν φυλάγεται καθόλου καλά. Τα ντοκουμέντα βγαίνουν από μέσα της σαν να ήταν δίλες της

Βινογκράντοφ, προεδρευτής της Σοβιετικής 'Ενώσεως στην Τουρκία.

εί πόρτες ορθάνοιχτες...» 'Ο ακόλουθος ανέφερε το πράγμα στο σερ Χιού, που δεν εξέπληξε καθόλου. Χτύπησε τον ακόλουθο στον ώμο και του είπε: «Γίνονται κάτι μικροκλοπές, που οι Ρώσοι της δραματοποιούν».

Ποιά είναι, λοιπόν, ή αλήθεια; Και ποιος ακριβώς ήταν ο «Κιζέρων», μια κι' υπήρξε ένας «Κιζέρων» και μια που οι Γερμανοί έπαιρναν πράγματι στα χέρια τους φωτογραφίες απορρήτων έγγραφων;

'Ο «Κιζέρων» ήταν ένας πράκτωρ της 'Ιντέλλιντζης Σέρβις. 'Ο αληθινός «Κιζέρων» κι' όχι ο 'Αλβανός θαλαμηπόλος, με τον όποιον ο Μόυζις νόμιζε ότι ερχόταν σ' επαφή, ενώ στη πραγματικότητα είχε απέναντί του ένα 'Αγγλο πράκτορα. 'Ενεργούσε κατά διαταγή του ίδιου του προεδρευτή, που κι' αυτός, με τη σειρά του, συμμορφωνόταν με τις οδηγίες που έπαιρνε από πολύ ψηλά, συγκεκριμένα από τον ίδιο τον Τσώρτσιλ.

'Ο σκοπός της επιχειρήσεως «Κιζέρων» ήταν απλούστατος: να καταλάβουν οι Γερμανοί ότι είχαν χάσει τον πόλεμο, ότι τίποτα δεν μπορούσε να τους σώσει κι' ότι θα ήταν μάταιο να συνεχίσουν τον αγώνα. Με τις πληροφορίες που παρέδινε ο «Κιζέρων» στη γερμανική προεδρία, έπιδίωκαν να πανικοβληθούν οι ναζί στές ιδύνοντες και να προκληθεί μια επανάσταση στους κόλπους του ναζιστικού καθεστώτος.

'Αναλαμβάνοντας την επιχείρηση «Κιζέρων», ο Τσώρτσιλ έπωμιστηκε μια τρομερή εδύνη. Για να έχει πιθανότητα να ή ιστορία αυτή στα μάτια των Γερμανών, έπρεπε τα παραδιδόμενα στοιχεία να είναι αυθεντικά και να παρουσιάζουν λαβή στρατιωτικής και πολιτικής εξμεταλλεύσεως εκ μέρους των Γερμανών. Λοιπόν, ή παράδοση στρατιωτικών και πολιτικών στοιχείων στον εχθρό, κατά την διάρκεια του πολέμου, ήταν μια ποινικά κολάσιμη πράξη, που ή δικαιολόγησή της με κάποια «απώτερη σκοπιμότητα» αποτελούσε πολύ αμφίβολης αποτελεσματικότητας προσφυγή. 'Η ιδέα δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί παρά κατά τρόπο ριζοκίνδυνο. 'Ο σερ Χιού Νάτσιμπαλ — Χιούγκεσεν, φίλος έμπιστος του Τσώρτσιλ, ανέλαβε την εδύνη.

'Ας προσθέσουμε, εξ άλλου, ότι από τα ντοκουμέντα που «πουλήθηκαν» από τον «Κιζέρων» λιγότερα από 5% άφρουσαν καθαρώς στρατιωτικά μυστικά, που άλλωστε δεν είχαν πια για το Βερολίνο οσβαρή χρησιμότητα. Τα υπόλοιπα άφρουσαν πολιτικά, διπλωματικά κι' οικονομικά μυστικά, που ή σημασία τους ήταν έμμεση. 'Αν οι πληροφορίες του «Κιζέρων» παρέχονταν νωρίτερα, όταν ή Γερμανία στεκόταν ακόμα γερά στα πόδια της, ασφαλώς οι συνέπειες θα ήταν πολύ σοβαρές.

'Αρκετοί σύμμαχοι κι' οδότεροι διπλωμάτες στην 'Αγκυρα γνώριζαν ή διασθάνονταν ότι ή γερμανική προεδρία είχε πέσει θύμα μιας σατανικής απάτης, αλλά άγνοούσαν τις λεπτομέρειες. Το πράγμα δεν έγινε γνωστό παρά ξη με έφτά χρόνια αργότερα, όταν κυκλοφόρησε το άρκετά άφελές βιβλίο του Μόυζις. 'Αλλά και τότε ακόμα, ήταν αδύνατο στον Τσώρτσιλ ή τον σερ Χιού να αποκάλυψουν την αλήθεια.

Αυτή ή αλήθεια έγινε τώρα τελευταία επίσημα γνωστή. 'Ωστόσο, ο θρύλος του «Κιζέρων» μένει και θα μένει, γιατί ο θρύλος είναι πάντα πιο δημοφιλής από την πραγματικότητα.

π

ΖΙΛΛ ΛΩΝΕ

Το ρεκόρ της μακροβιότητας

'Η αρχαιότερη δυναστεία που αντιπροσωπεύεται ακόμα σήμερα από μια βασίλισσα, είναι ο βασιλικός οίκος του αρχιπελάγους Τόγκα. 'Η βασίλισσα Σαλότ έχει 'ίσως αρχαιότερους τίτλους ευγενείας από την 'Ελισάβετ της 'Αγγλίας.

'Ενας πρόγονός της βασίλειε κιόλας στο αρχιπέλαγος την εποχή του Καρλομάγνου. Οι ύπηκοοί της υπολογίζονται σε 50.000 περίπου και είναι διασκορπισμένοι σε 160 νησιά, που οι παλιοί ταξιδιώτες νόμιμαζαν «φιλικά νησιά», γιατί ή φιλοξενία των κατοίκων τους είναι παροιμιώδης.

Στον κήπο του βασιλικού ανακτόρου ζει ακόμα το πιο γέρικο πλάσμα του κόσμου. Είναι μια χελώνα που προσφέρθηκε από τον πλοίαρχο Κούκ στο βασιλιά του αρχιπελάγους Τόγκα. 'Η χελώνα, συνεπώς, πρέπει να είναι πάνω από 183 έτών. Σήμερα δεν υπάρχει στη Γη κανένα ζωντανό πλάσμα μεγαλύτερης ηλικίας — αν εξαιρέσουμε τα δέντρα...

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΕΠΙΚΤΗΤΗΣ ΑΝΟΣΟΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΑΝΟΧΗΣ

Οι δυο 'Αγγλοσάξωνες «γιοί του 'Ασκληπιού» που τιμήθηκαν έφέτος με το βραβείο Νόμπελ 'Ιατρικής, άνοιξαν στην επιστήμη έναν καινούργιο όριζοντα. 'Η ανακάλυψή τους έγκειται στην πραγματοποίηση έλέγχου πάνω στο άνοσοποιητικό σύστημα του οργανισμού. Με τον έλεγχο αυτό, οι γιατροί θα εξουδετερώνουν την αντίδραση που ως τώρα ματαίωνε την επιτυχία μεταφυτεύσεως ιστών και όργάνων παρμένων από άλλους οργανισμούς.

ΜΠΑΡΝΕΤ ΚΑΙ ΜΕΝΤΓΟΥΩΡ

ΤΑ ΔΥΟ ΕΦΕΤΙΝΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΝΟΜΠΕΛ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

Το βραβείο Νόμπελ 1960 για την 'Ιατρική άπονεμήθηκε έφέτος σε δυο 'Αγγλοσάξωνες επιστήμονες: στον Αύστρολο Φράνκ Μπάρνερ και στον 'Αγγλο Πήτερ Μέντγουωρ, που ανακάλυψαν την «επίκτητη άνοσοποιητική άνοχη».

'Η άποψη της ειδικής επίκτησης της σουηδικής 'Ακαδημίας πάρθηκε με παμψηφία κι' ή σχετική συνεδρίαση δεν διήρκεσε οδασιατικά παρά μονάχα λίγα λεπτά της ώρας. Το βραβείο, που έφέτος άνέρχεται σε 43.627 δολάρια, δ' άπονεμήθει στους δυο διάσημους 'Ασκληπιάδες από τον βασιλιά της Σουηδίας Γουσταύο στις 10 Δεκεμβρίου, ημέρα του θανάτου του 'Αλφρέδου Νόμπελ.

'Ο σερ Φράνκ Μπάρνερ, ηλικίας 61 έτών, είναι καθηγητής της πειραματικής 'Ιατρικής στο πανεπιστήμιο της Μελβούρνης και διευθυντής του 'Ινστιτούτου Ουώλτερ και 'Ελίζα Χάλλε της ίδιας πόλεως, που είναι διεθνώς όνομαστό για τις ρηξικέλευθες ιατρικές και βιολογικές έρευνες, που διεξάγονται στα εργαστήριά του. 'Ο Πήτερ Μέντγουωρ, ηλικίας 45 έτών, κατέχει την έδρα της Ζωολογίας και της συγκριτικής 'Ανατομίας στο «Γιουνιβέρσιτυ Κόλλετζ» του Λονδίνου.

'Η ανακάλυψη των δυο κορυφαίων έρευνητών έχει ανοίξει μια καινούργια εποχή στην πειραματική βιολογία. 'Η άνοσοποιητική άνοχη, που αποτελεί το κεντρικό σημείο της ανακαλύψεώς τους, είναι ή ικανότης που μπορεί να έχει ένας οργανισμός, ώστε να άνέχεται τη μεταφύτευση ιστών κι' όργάνων παρμένων από άλλο οργανισμό. Είναι ή περίπτωση της μεταφυτεύσεως νεφρών και μυελού των όστών, με την όποια έχουν σωθεί άρρωστοι, που θεωρούντο καταδικασμένοι, όπως οι Γιουγκοσλάβοι άτομοι επιστήμονες, που είχαν μολυνθεί από ραδιενέργεια.

'Τάραχει στον καθένα μας μια «ύπηρεσία επαγρυπνήσεως», που οι παράγοντές της κυκλοφορούν στο αίμα και στους διαφόρους ιστούς του οργανισμού, για ν' αντιμετωπίσουν άκαριαία κάθε παρειακτό κι' επιζήμιο παράγοντα. 'Η διαδικασία αυτή, που αποκαλείται «άνοσοποιητική», έχει σκοπό της τη δημιουργία των καλύτερων μέσων άμυνας, των «άντισωμάτων». Τα άντισώματα είναι ειδικές ουσίες, που προσορισμό τους έχουν να εξουδετερώσουν τα βακτήρια, τους ιούς κι' όποιοδήποτε άλλο ξένο στοιχείο, που παρεισφρεί στον οργανισμό. Αυτή ή «παρησία έπα-

γρυπνήσεως» λειτουργεί με αυτόματο τρόπο. 'Ετσι, ώρισμένες φορές, ενεργεί χωρίς να ξέρει αν ο παρειακτός, που έναντιόν του έξαπολύει τα άντισώματα, είναι ένας πραγματικός εχθρός ή έχει εισαχθεί για καλό σκοπό, με θεραπευτική έννοια. 'Η δεύτερη περίπτωση άφορά ακριβώς τους ένοφθαλμισμούς και τις μεταφυτεύσεις ιστών ή κι' δλόκληρων όργάνων, που καταλήγουν σε άποτυχία γιατί θεωρούνται από τον οργανισμό σαν εχθρικές παρεμβολές.

'Εναντίον, λοιπόν, αυτής της άμείλικτης άρνήσεως του οργανισμού να δέχεται τους ένοφθαλμισμούς και τις μεταφυτεύσεις, είχαν αρχίσει από πολλά χρόνια τώρα συστηματικές έρευνες με σκοπό να οδηγήσουν στη συντριβή της. 'Αν κατορθωνόταν αυτό, ή 'Ιατρική θα είχε στη διάθεσή της ένα σπουδαιότατο θεραπευτικό και επανορθωτικό μέσο. Είναι, λόγω χάσης, τώρα γνωστό τι άνεκτίμητη αξία μπορεί να έχει ή μεταφύτευση μυελού των όστών για τη θεραπεία ώρισμένων σοβαρωτάτων μορφών άναιμίας, καθώς και της λευχαιμίας.

Δεν θα απαριθμήσουμε όλες τις σχετικές απόπειρες προς την κατεύθυνση αυτή. Θα υπενθυμίσουμε μονάχα την πιο πρόσφατη μέθοδο, αυτή που στηρίζεται σε άκτινοβολίες, οι όποίες έχουν σκοπό να αναστέλλουν την άνοσοποιητική διαδικασία, δηλαδή ν' άποτρέψουν την κινητοποίηση των άντισωμάτων. Το πιο θεαματικό παράδειγμα είναι ακριβώς εκείνο των Γιουγκοσλάβων άτομων επιστημόνων, που προαναφέραμε.

Μια θεραπεία τόσο δραστηκή, με τη χρησιμοποίηση επικίνδυνων άκτινών, που εξουδετερώνουν ακόμα και τα προωρισμένα να παλεύουν ενάντιον των συνήθων μολύνσεων άντισώματα, επιτρέπεται από την Ιατρική 'Ηθική μονάχα σε παθήσεις άναμφίβολα θανάσιμες, όπως ο καρκίνος του αίματος, ή όταν, λόγω χάσης, πρόκειται να μεταφυτευθεί ένα νεφρό σε άτομο που έχει κατεστραμμένα και τα δυο του νεφρά κι' έτσι δεν υπάρχει άλλη διέξοδος σωτηρίας.

'Ετσι είχαν τα πράγματα, όταν πρόβαλε μπροστά στα μάτια της επιστήμης ο δρόμος που άνοιξαν τα πειράματα του Μέντγουωρ, που άρχισαν το 1959, στη βάση των σχετικών θεωριών του Μπάρνερ.

Πρόκειται για την πρόκληση έπαφής του οργανισμού με «άντιγένη», δηλαδή με

ΑΝΩ: Σερ Μάκφαρλεϊν Μπάρνερ. ΚΑΤΩ: 'Ο καθηγητής Πήτερ Μέντγουωρ.

στοιχεία ικανά να προκαλούν την άνοσοποιητική άνοχη. Αυτή ή έπαφή γίνεται σε μια πολύ πρόωμη περίοδο της ανάπτυξεως του οργανισμού. 'Ο Μέντγουωρ κι' οι συνεργάτες του Μπέλλιγκαμ και Μπρόντ πειραματίστηκαν με ινδικά χοιρίδια, που πριν γεννηθούν, τους μετεφύτευσαν μέσω

ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 48

‘Η άρτηριακή υπέρταση δεν είναι απλώς μιά πάθηση. ‘Η εύρεία διάδοσή της, στις ημέρες μας, την έχει καταστήσει σωστή κοινωνική μάστιγα. ‘Ωστόσο, ή αντιμετώπισή της δεν αποτελεί, για την επιστήμη, δήλιο πρόβλημα. ‘Η τρίπτυχη θεραπευτική άγωγή (ύγιεινή ζωή—δίαιτα—φάρμακα), που καθορίζει ή σύγχρονη ιατρική, έγγυάται την άποιροπή όλων των επιπλοκών της παθήσεως και την όριστική καταδάμασή της.

‘Η άρτηριακή υπέρταση θεραπεύεται όριστικά

‘Η επιστήμη έχει προχωρήσει σημαντικά στην
κατανίκηση της άρρώστειας και οί τελευ-
ταίες άνακαλύψεις σκορπίζουν αίσιοδοξία.

Η ΑΡΤΗΡΙΑΚΗ υπέρταση είναι ή παθολογική πίεση στην οποία υποβάλλεται τὸ αίμα, καθώς κυκλοφορεί μέσα στις άρτηριες. ‘Όπως εύκολα καταλαβαίνει κανείς, όταν ή καρδιά συσπάται ή όταν χαλαρώνεται, ή πίεση αυτή έχει διαφορετική σημασία. ‘Ετσι, έκφράζεται πάντα με δυο αριθμούς. ‘Ο πρώτος δείχνει την πίεση κατά τή φάση τής καρδιακής συστολής κι’ ό δεύτερος κατά τή φάση τής καρδιακής διαστολής. Οί αριθμοί αυτοί αντίστοιχούν σε έκαστόμετρα τής ύδραργυρικής στήλης. Μιά τάση που έκφράζεται με τὸ 13—8, λ.χ., σημαίνει ότι κατά την καρδιακή συστολή ή πίεση είναι ίση μ’ εκείνη που θά άσκούσε πάνω στο άγγείο μιά στήλη ύδραργύρου ύψους 13 έκαστών κι’ ότι κατά τήν καρδιακή διαστολή ή πίεση αυτή αντίστοιχεί στη πίεση μιάς στήλης ύψους 8 έκαστών.

‘Υφίστανται δύο είδη υπεртаσεως: ή παροξυντική κι’ ή μόνιμη. Δέν θ’ άσχοληθούμε εδώ παρά μόνο με τή δεύτερη.

‘Όλος ό κόσμος ξέρει τὰ κλασικά συμπτώματα που προδίδουν τήν ύπαρξη χρόνιας υπεртаσεως, πριν τήν άποδείξει ή καταμέτρηση: Ίλιγγιοι, άπνιγες, άγχώδης κατάσταση, εύερεθιστα νεύρα, διαλείψεις τής μνήμης... Πολλοί, ωστόσο, άρρωστοι δέν καταφεύγουν έγκαιρα στο γιαντρό για να μετρήσουν τήν πίεσή τους, έπειδή αυτά τὰ συμπτώματα δέν παρουσιάζονται μονομιάς και τὰ περνούν έτσι για μιά συνήθη κακοδιαθεσία, που άπλως παρατείνεται. Φυσικά, όπως και σε κάθε άλλη χρόνια πάθηση, έτσι κι’ εδώ ή έγκαιρη διάγνωση παίζει ή σωτήριο ή πάντως εύεργετικό ρόλο για τήν άποτελεσματικότητα τής θεραπείας που έπακολουθεί.

Σε ποιά ηλικία εμφανίζεται συχνά ή υπέρταση; Γενικά, μετά τὸ τεσσακοστό έτος, άν και ή πάθηση αυτή μπορεί να παρατηρηθεί και σε πολύ νεώτερα άτομα, χωρίς να εξαρείται ούτε κι’ ή παιδική ακόμα ηλικία.

‘Η εμφάνισή της ποικίλλει σε τρόπο συμπεριφοράς από άρρωστο σε άρρωστο. Μερικές φορές, ώρισμένα συμπτώματα είναι πολύ έντονα. Λ.χ., οί πονοκέφαλοι μπορεί να είναι τόσο όξιοι, ώστε να οδηγούν στην είκασία ότι πρό-

κειται για όγκο. ‘Άλλες φορές, άπεναντίας, ή υπέρταση δέν εκδηλώνεται με καμμία άπολύτως διαταραχή. Γι’ αυτό τὸν λόγο, οί γιατροί μετρούν τήν πίεση των κάπως προχωρημένης ηλικίας πελατών τους, αδιάφορα με τὸ λόγο για τὸν όποιο τούς εξετάζουν.

Οί αίμορραγίες

ΑΝ ή υπέρταση δέν υποβληθεί στη θεραπεία που πρέπει, κι’ άφεθεί άνενόχλητη στο δρόμο της, μπορούν να συμβούν πολυάριθμες επιπλοκές.

Πρώτα - πρώτα, οί αίμορραγίες. ‘Ο μηχανισμός των αίμορραγιών είναι πολύ εύκολονόητος τὸν καθένα. Με άφορμή μιά σωματική προσπάθεια ή μιά συγκίνηση, στη χρόνια υπέρταση προστίθεται ένας υπερτασικός παροξυσμός. Σε ποικίλα σημεία του οργανισμού, ένα αίμοφόρο άγγείο που τὰ τοιχώματά του είναι ήδη αλλοιωμένα, μπορεί να σπάσει. ‘Ετσι, μπορεί να συμβούν:

1) Ρινορραγίες. Καμμία φορά είναι πολύ δύσκολο να σταματήσουν. ‘Υπάρχουν περιπτώσεις, που μονάχα ειδικός γιαντρός μπορεί να κάνει τὸ κατάλληλο ταμπονίσμα και να γίνει κύριος τής καταστάσεως. Σε πολλές άλλες περιπτώσεις, όμως, αυτές οί αίμορραγίες, όταν δέν είναι άφθονες, παίζουν τὸν ωφέλιμο ρόλο άσφαλυστικής δικλείδας.

2) Αίμορραγίες στὸν κερατοειδή χιτώνα, δηλαδή στη μεμβράνη τής όπισθίας περιοχής τού όφθαλμοῦ, όπου βρίσκονται τὰ κύτταρα τής όράσεως. Οί διαταραχές που προκαλούνται από τὸ σπάσιμο λεπτότατων αίμοφόρων άγγείων που βρίσκονται εκεί, μπορούν να οδηγήσουν ως τήν όριστική τύφλωση.

3) Στομαχικές, πνευμονικές, νεφρικές κι’ έντερικές αίμορραγίες. ‘Αν έπαναληφθούν, έκτός από τήν πρόκληση τοπικών παθήσεων, μπορούν να δημιουργήσουν σοβαρές καταστάσεις άνάμιας.

4) ‘Εγκεφαλικές αίμορραγίες. Είναι οί σοβαρότερες όλων. Τὸ αίμα πιοδακίζει από τὸ θρασυμένο άγγείο και καταστρέφει τὸν παρακείμενο έγκεφαλικό ιστό.

‘Η άρχή τού φαινομένου είναι συχνά δραματική. ‘Ο άρρωστος χάνει άπότομα

κι’ ολοκληρωτικά τīs αίσθήσεις του. Πρόκειται για τὸ λεγόμενο άποπληκτικό κώμα. ‘Η φυσιολογία δέν εκδηλώνεται ασύμμετρη, γιατί τὸ ήμισυ των μυών τού προσώπου παραλύουν. ‘Η άναπνοή του γίνεται θορυβώδης και τὸ μάγουλο τής παρυμμένης πλευράς φουσκώνει. Οί Γάλλοι, σ’ αυτή τήν περίπτωση, λένε παροιμιακά: «ὁ άρρωστος φουμάρει πίπα». ‘Αν τού άνασκηώσουμε τὰ μπράτσα και τīs κήμεις, παρατηρούμε ότι από τὸ ένα μέρος ξαναπέφτουν βαρειά πάνω στο κρεβάτι. Λάμε τότε ότι έχουμε τήν περίπτωση ήμιπληγίας.

Μετά από λίγες ημέρες, οίς εύνοϊκότερες των περιπτώσεων, ό άρρωστος θγαίνει από τὸ κώμα. Δυστυχώς, σε άλλες — όχι λίγες — μένει παράλυτος. Πάντως, αυτή ή παράλυση που άρχικά είναι ήρεμη, μεταμορφώνεται γρήγορα σε συσπαστική, πράγμα που επιτρέπει στὸν άρρωστο να ξαναβρεί ένα μέρος των κινήσεων του.

Καμμία φορά ή αίμορραγία έντοπιζεται μινάχα στις μήνιγκες, δηλαδή στις μεμβράνες που τυλίγουν τὸν έγκέφαλο και τὸ νωτιαίο μυελό. Σ’ αυτή τήν περίπτωση, παρατηρούνται συσπασμοί που άλλοτε συνοδεύονται από άπώλεια των αίσθήσεων κι’ άλλοτε όχι. ‘Η κατάσταση καταλήγει συχνά σε ιδιαίτερα σφοδρές κεφαλαλγίες και σε μιά μάλλον επίμονη θραδύτητα των διανοητικών ίκανοτήτων.

Φυσικά, ή σύγχρονη θεραπευτική μπορεί ν’ άντιπoλαίσει με αρκετή άποτελεσματικότητα σε όλα αυτά τὰ ένδεχόμενα. ‘Αλλά οίς σοβαρές περιπτώσεις, ό άρρωστος διατρέχει μεγάλους κινδύνους, είτε με άμεση άπειλή τής ζωής του είτε με μελλοντικό αντίκτυπο στη σωματική του άκεραιότητα, μένοντας οίς υπόλοιπες μέρες του σαν ένας άνάπηρος.

Οί ζημιές στην καρδιά

Ο ΚΑΡΔΙΑΚΟΣ μύς, για να τὰ θγάλει πέρα με τὸ περιφερειακό έμπόδιο που συνιστά ή άρτηριακή υπέρταση, αναγκάζεται να επιτείνει τīs προσπάθειές του. ‘Ετσι, με τὸν καιρό, καταλήγει σε μιά υπερτροφία που ύστερα δίνει τή θέση της σε μιά άτροφία. Για όρεκτο διάστημα, τόσο αυτή ή υπερβολική δουλειά όσο κι’ ή χαλάρωση τής καρδιάς μπορούν να μη γίνουν άντιληπτές.

‘Ες άλλου, οί δυσκολίες που συναντά ή καρδιά στη λειτουργία της, γίνονται πιό έντονες. ‘Η άριστερή κοιλία, άπ’ όπου ξεκινά ή άορτή που διανέμει τὸ δευγονούχο αίμα σ’ όλες τīs άρτηριες, όλοένα γίνεται λιγώτερο ίκανή να άνταποκριθεί στο έργο της. Αυτή ή άνεπάρκεια μπορεί να εκδηλωθεί με άπώσιμο τρόπο ή, αντίθετα, άργά και θαμναία.

Στην πρώτη περίπτωση ό άρρωστος δοκιμάζει αίφνιδιαστικά μιά μεγάλη δυσκολία στην άναπνοή. Παρ’ όλες του τīs

προσπάθειες δέν κατορθώνει να ξαναδώσει στους πνεύμονές του όλη τους τήν κινητική άποτελεσματικότητα. Συγχρόνως εξαντλείται, θάζοντας φλέγματα υπέρυθρα και άφθονα. ‘Ο γιαντρός, με τήν άκρόαση, διαπιστώνει μιά κάληθινη πλημμυρίδα ρόγχων που δέν τού λέει τίποτε άλλο, παρά ότι οί πνευμονικές κυμλίδες πλημμύρισαν από αίματηρό όρό. Φυσικά, άν ή επιστήμη δέν επέμβει έγκαιρα, ή ζωή τού άρρώστου όπείλεται σοβαρώτατα.

Στη δεύτερη περίπτωση, ή δυσκολία τής άναπνοής εμφανίζεται ύστερα από σωματική προσπάθεια, κατόπιν όμως γίνεται μόνιμη κατάσταση, επιμένοντας και οίς περιόδους άναπαύσεως. ‘Ο άρρωστος, άνίκανος για κάθε εργασία, μένει όλημερίς σε μιά πολυθρόνα ή μισοξαπλωμένος στο κρεβάτι. ‘Η θεραπεία, κι’ εδώ, πρέπει να είναι άμεση και όριστική.

Δυό άλλα είδη υπεртаσεως

Υ ΠΑΡΧΕΙ, από τὸ ένα μέρος, ή υπέρταση - πάθηση κι’ από τὸ άλλο ή υπέρταση - σύμπτωμα.

Θά περιγράψουμε πρώτα τήν υπέρταση - πάθηση. Οί αίτίες της δέν είναι εύκολο πάντα να καθορισθούν με ακρίβεια και δεβαιότητα. Οί καταχρήσεις στο φαγητό, ή καθιστική ζωή, ή κληρονομικότητα άσκουν μιά γενεσιουργό επίδραση. Πολύ συχνά, τὸν όλέθριο αυτό ρόλο τὸν παίζουν τὰ νεφρά. Για τὸν καθηγητή Βιντάλ και τή σχολή του, οί νεφρικές αλλοιώσεις είναι κλασικό προοίμιο τής νόσου. Αυτή ή θεωρία φαίνεται να έπιβεβαιώνεται από πρόσφατα πειράσματα. ‘Αλλοι ειδικοί άναζητούν τήν άρχική αίτία σ’ ένα σπασμό που προκαλεί σύμπτυξη των τοιχωμάτων των άγγείων και, φυσικά, έπίσης τή σκλήρυνση των άρτηριών. Οί καθηγητές Βακέζ και ‘Ομπερτέν υποστηνουν ότι τὸ κακό άρχίζει όχι στα νεφρά, αλλά στους επινεφρίδους αδένες.

‘Η υπέρταση, σαν πάθηση, πλήττει κατά προτίμηση άτομα που ή ηλικία τους κυμαίνεται άνάμεσα στο 40ό και τὸ 60ό έτος, ιδίως τού ίσχυρού φύλου. ‘Υπάρχει, φαίνεται, έπίσης και ό παράγων τής φυλετικής προδιαθέσεως. ‘Ετσι, οίς ‘Ηνωμένες Πολιτείες, οί μαύροι πλήττονται δυό φορές συχνότερα, στο σύνολό τους, άπ’ ό,τι οί λευκοί.

«‘Όπως και να έχει τὸ πράγμα — έγραφε τὸ 1940 ό καθηγητής Χουάιτ, άναφερόμενος οίς στατιστικές — ή άρτηριακή υπέρταση εμφανίζεται στη σύγχρονη ζωή σαν ένα αληθινό κοινωνικό κακό».

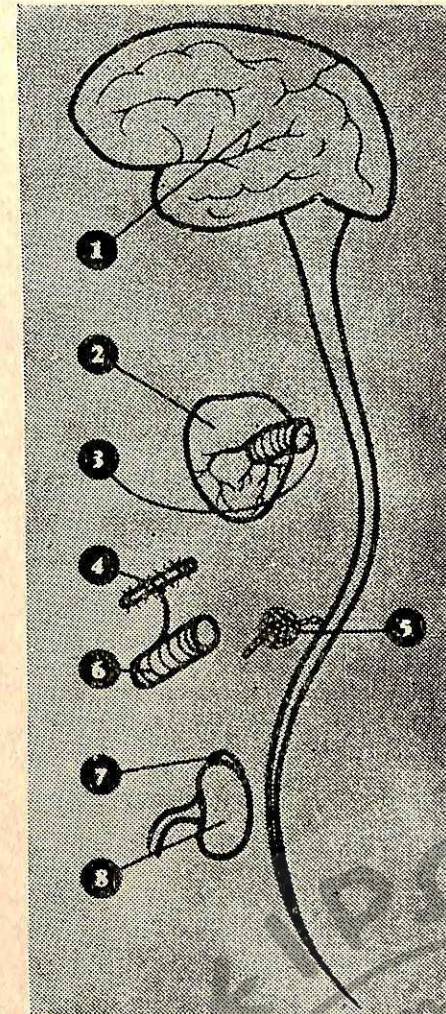
‘Η ηλικία είναι, για κάθε άτομο, ένας παράγων που πρέπει να ληφθεί υπ’ όψος. Στους νέους, κάτω από τὸ 30ό έτος, ή πάθηση είναι σπάνια, αλλά ό οργανισμός τήν άντέχει λιγώτερο. Στους γέροντες, από τὸ 65ο έτος και πέρα, είναι αρκετά άνεκτή.

Πλαί στην υπέρταση - πάθηση, υπάρχουν και οί υπεртаσεις - συμπτώματα. ‘Ιδου οί κυριότερες:

1) ‘Η νευρικής προελεύσεως. Κατά τή διαδρομή αρκετών άσθενείων τού νευρικού συστήματος, ό γιαντρός καταγράφει, χωρίς να εκπλησστεί, μιά αύξηση τής άρτηριακής πίεσεως. Τὸ συμπαθητικό νευρικό σύστημα είναι, ές άλλου, ούσιώδης παράγων στη ρύθμιση τής σνοχής των άγγειακών τοιχωμάτων. Οί άρτηριες, ιδιαίτερα, βρίσκονται κάτω ά-

πό τήν εξάρτηση νευρικών δικτύων, που χωρίζονται σε δυό είδη. Τὰ μὲν συσφίγγουν τὰ τοιχώματα κι’ έπομένως οδηγούν προς τήν υπέρταση. Τὰ δε διαστέλλουν τὰ τοιχώματα αυτά κι’ άρα οδηγούν στην υπόταση. ‘Αν ή ίσορροπία στην επίδραση των δυό αυτών νευρικών δικτύων χαλάσει για όποιονδήποτε λόγο υπέρ των πρώτων, ή άρτηριακή πίεση άνεβαίνει.

2) ‘Η όρμονικής προελεύσεως. Οί όρμόνες παίζουν, ως γνωστό, ένα σημαντικό ρόλο σε πολλές λειτουργίες τού

‘Η υπέρταση μπορεί να δρίσκεται σε σχέση με τήν κακή λειτουργία διαφόρων συστημάτων ή οργάνων. 1) Νευρικό σύστημα. 2) Καρδιά. 3) Κυκλοφοριακό σύστημα. 4) Γάγγλια συμπαθητικού συστήματος. 5) ‘Ινες συμπαθητικού συστήματος. 6) ‘Αρτηρίες. 7) ‘Επινεφρίδιοι αδένες. 8) Νεφρά.

οργανισμού μας. Σε ό,τι άφορά τήν άρτηριακή πίεση, μπορούμε να ταξινομήσουμε τούς αδένες που παράγουν όρμόνες σε δυό κατηγορίες: Στην πρώτη υπάγονται οί αδένες που ή έκκρισή τους οδηγεί στην υπόταση, όπως είναι τὸ πάγκρεας και πρό πάντος οί ώθηκες. Στη δεύτερη, υπάγονται οί αδένες που ή έκκρισή τους οδηγεί στην υπέρταση, όπως είναι τὰ έπινεφρίδια και ή υπόφυση.

Κρούσματα υπεртаσεως μάλλον έπίμονης κι’ αρκετά αισθητής παρατηρούνται όχι σπάνια κατά τή διάρκεια τής έμμηνοπαύσεως, καθώς έπίσης και σε περι-

πτώσεις ινώματος. ‘Όσον άφορά τīs περιπτώσεις έγκυμοσύνης, ή αύξηση τής άρτηριακής πίεσεως εκδηλώνεται συνήθως σε οργανισμούς προδιαθεσμιένους. Είναι όμως άνάγκη να διαγνωσθεί και να τύχει θεραπευτικής άγωγής. Γι’ αυτό τὸ λόγο, ό γιαντρός που παρακολουθεί μιά έγκυο, μετρά τήν πίεσή της τακτικά.

3) ‘Η νεφρικής προελεύσεως. Μιλήσαμε ήδη παραπάνω για τὸν άρκετά σημαντικό ρόλο που παίζουν τὰ νεφρά στην εμφάνιση τής άρτηριακής υπεртаσεως. ‘Υπάρχουν περιπτώσεις που άναμφίβολα μιά χρόνια αλλοίωση είναι ή πρώτη αίτία. Πρόκειται τότε για μιά φλόγωση που οδηγεί τὸ όργανο σε μιά σίσηθη άτροφική κατάσταση. Παρατηρήθηκε έπίσης μιά αύξηση τής άρτηριακής πίεσεως σε άτομα που πάσχουν από νεφρολιθίαση ή τούς έχει άφαιρεθεί τὸ ένα νεφρό.

‘Η υπέρταση μπορεί, ές άλλου, να εμφανισθεί κατά τή διάρκεια άσθενείων τής θρέψεως, όπως ό σακχαροδιαβήτης, τοξινώσεων, όπως ή μολυβδίαση, και χρονίων παθήσεων, όπως ώρισμένες μορφές φυματιώσεως.

‘Η θεραπεία

Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ, άν πρόκειται για υπέρταση - σύμπτωμα, ταυτίζεται μ’ εκείνη τής παθήσεως, που είναι αίτία τής υπερτάσεως.

‘Αν πρόκειται για υπέρταση - πάθηση, πρέπει ό άρρωστος να άκολουθεί τούς κανόνες τής ύγιεινής ζωής, να διατάξει με άυστηρό καθορισμό τροφών και να παίρνει ώρισμένα φάρμακα. ‘Η τρίπτυχη αυτή θεραπεία τής υπεртаσεως δέν έχει άπλως γενικό, αλλά σε πολλά σημεία και προσπάθει χαρκτηήρας, γιατί ώρισμένες λεπτομέρειες τής γενικής άγωγής, που μπορεί να είναι έπωφελείς για ένα άτομο, άντενδείκνυνται για ένα άλλο. ‘Ετσι, θά περιορισθούμε εδώ σε μερικές θεμελιώδεις ύποδείξεις, πέρα από τīs όποιες έχει τὸ λόγο ό γιαντρός, που θά λάβει υπ’ όψη του τὰ ιδιαίτερα δεδομένα κάθε περιπτώσεως.

1) Οί κανόνες τής ύγιεινής. ‘Ο άρρωστος πρέπει να άποφεύγει τήν κοούραση και τīs συγκινήσεις και να επιδιώκει τήν άνάπαυση που είναι ένας από τούς βασικούς παράγοντες βελτίωσης. Στὰ νοσοκομεία, ύστερα από λίγες ήμερες ητασιμνής στο κρεβάτι, οί υπερτασικοί βλέρουν τήν πίεσή τους να κατεβαίνει. Πρέπει, έπίσης, να άποφεύγονται τὰ πολύ θερμά και τὰ πολύ ψυχρά κλίματα.

2) ‘Η δίαιτα. Τὸ πρώτο συστατικό που πρέπει να λείψει από τīs τροφές τού άρρώστου, είναι τὸ άλάτι. Τὰ παστά ή καπνιστά κρέατα, οί κονσέρβες, τὰ τυριά, τὸ γάλα, τὸ πολύ ψωμί πρέπει να άποφεύγονται. Σε ώρισμένες περιπτώσεις, ό γιαντρός μπορεί να διατάξει μιά δίαιτα κατ’ έξοχήν άυστηρή, όπως εκείνη τού Κέμπνερ, που συνίσταται άποκλειστικά από ρύζι, φρούτα και λάχανα. ‘Αν όμως υπάρχουν στη μέση επιπλοκές νεφρικής φύσεως, ή δίαιτα θά καθορισθεί, κατά ένα μέρος, διαφορετικά.

3) Τὰ φάρμακα. Είναι πολλά και ποικίλα. ‘Όλα, για να ρίξουν τήν πίεση, άσκοουν άπ’ εύθείας ή έμμεσα μιά διασταλτική επένεργεια οίς άρτηριες.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΣΤΗ ΣΕΛ. 48

ΕΡΩΤΑΣ: ΠΑΝΑΚΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Σε καμμία περίοδο της ιστορίας ή ανθρωπότητα δεν έωσε τόσο μεγάλη αξία στον έρωτα, ποτέ οι άνθρωποι δεν έξεδήλωσαν τόσο ακόρστη όρεξη, ποτέ δεν έγραψαν, δέ μιλήσαν, δέ στοχάσθηκαν, δέν ώνειρεύθηκαν τόσο πολύ για τόν έρωτα όσο στην έποχή μας... Η έποχή μας είναι περισυότερο ή έπαή του έρωτα, παρά του ατόμου. Καί όμως ο έρωτας είναι μιά από τις πιο δύσκολες σχέσεις που έπεχείρησαν ποτέ νά εφαρμόσουν οι άνθρωποι. Πώς έξηγείται αυτό τό παρόδοξο φαινόμενο; Οι σελίδες που δημοσιεύουμε θά μάς δώσουν ίσως μιάν απάντηση. Είναι ένα συναρπαστικό κεφάλαιο από τό όμώνυμο βιβλίο του "Αγγλου συγγραφέα κ. Μόρτον Χάντ που κυκλοφόρησε πρόσφα.

Φυόικη Ιότορία της Αόαπης

Τ Ο 1798 ο αιδεσιμώτατος Θωμάς Μάλθος, αναζητώντας μιά λύση στο πρόβλημα του υπερπληθυσμού, εύρισκε απόλυτα λογική και πραγματοποιήσιμη την ιδέα νά περνάνε οι έρωτευμένοι μιά περίοδο της ζωής τους ως έγκρατεί έραστές, νά παντρεύονται άργα και νά παράγουν έτσι λιγώτερους απογόνους.

Ακόμα και για τούς αντιμαλθουσιανιστές, αυτό φαινόταν εύκολο τούλάχιστον από την πλευρά της γυναίκας, γιατί τό ιδεώδες θηλυκό της έποχής ήταν ή άγνή γλυκιά κοπέλλα, για την όποία ο σαρκικός πόθος ήταν κάτι τό άνάρμοστο, άν όχι τελείως άκόλαστο.

Έκτός από τις άρετες της άγνότητας, της μετριοφροσύνης, της γλυκύτητας του χαρακτήρα, τό κορίτσι της έποχής υπετίθετο πώς είναι άδύνατο, συνεσταλμένο και πρόθυμο νά στηριχθεί και νά υποταχθεί στη θέληση ενός ίσχυρού και τίμιου άρσενικού. Οίκονομικά, οι γυναίκες της αστικής τάξεως, χωρίς παράδοση έγχειας ιδιοκτησίας, χωρίς γαμήλια συμβόλαιο, χωρίς εισοδήματα από προσωπική εργασία, ήταν όλοκληρωτικά έξαρτημένες από τόν άνδρα. Ο σύζυγος είχε τόν έλεγχο και την έπικαρπία της προίκας και τό διαζύγιο ήταν κάτι τό άδιανόητο.

Σέ κάθε χώρα με ίσχυρή μικροαστική έπίδραση, νέοι πατριαρχικοί θεσμοί κέρδιζαν έδαφος σέ βάρος του γυναικείου φύλου που συνεχώς υποχωρούσε. Ο Ναπολέων δήλωνε όρθά - κοφτά πώς «ό σύζυγος πρέπει νά έχει άπολυταρχικά δικαιώματα πάνω στη γυναίκα του» και φρόντισε νά ένωματώσει αυτή την άποψη στις διατάξεις του Ναπολεόντειου Κώδικος. Ο Θωμάς Τζέφερσον έξέφραζε τη γνώμη ότι ποτέ δέν έπρεπε νά δοθεί ψήφος στις γυναίκες «γιατί τά τρυφερά στήθη των κυριών δέν είναι καμωμένα για τις πολιτικές άναταρχές». Καί ο "Αγγλος ποιητής Κήτς, έκστατικός μπροστά στο έξιδανικευμένο θήλυ, τραυλίζε σ' ένα του ποίημα: «Θεέ μου, χιονόλευκο είναι άρνί, που για του άνδρος την προστασία βελάζει...».

Η ΒΙΚΤΩΡΙΑ φόρεσε τό στέμμα της Μεγάλης Βρεταννίας τό 1837, άλλ ή παρουσία πολλών από τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα του δικτωριανισμού ήταν κιόλας αίσθητή στην "Αγγλία και άλλου.

Ο πόθος τους νά εξασφαλίσουν τη σταθερότητα σ' ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο, ώδήγησε τούς δικτωριανούς στην προώθηση κοινωνικών μέτρων έποικοδομητικής φύσεως — πολιτικές μεταρρυθμίσεις, κατηχητικά σχολεία, νοσοκομεία, άναδιώσεις θρησκευτικών θεσμών, άνακούφιση των άπόρων τάξεων και τά παρόμοια — άλλα στο ιδιωτικό έπίπεδο ή άνάγκη της σταθερότητας θρήκε την έκφρασή της στην ύπερμετρη λατρεία της οικογενειακής ζωής και τη νομιμοποίηση του ρωμαντικού έρωτα.

Κάθε τι που άπειλούσε την ασφάλεια των οικογενειακών θεσμών, του έξιδανικευμένου καταφυγίου όλων των εύγενικών αίσθημάτων, αντιμετωπιζόταν με δάνανσες έκδηλώσεις έχθρότητας. Ίδέες, όπως ή ψήφος των γυναικών, ή μεταρρύθμιση των νόμων του διαζυγίου, ο έλεύθερος έρωτας, ήταν σατανικές έφευρέσεις που έπρεπε νά παταχθούν με κάθε τρόπο.

Καί τόν Μάιο του 1842, όταν ή κοινοβουλευτική έπιτροπή για την εργασία των παιδιών συνέταξε μιάν έκθεση για τις άπάνθρωπες συνθήκες εργασίας των άνθρακωρυχείων, ο λόρδος Λόντοντερρυ έξέφρασε την άγανάκτησή του, έπειδή ώρισμένα αντίτυπα της έκθέσεως που περιείχαν «άηδιαστικές ευλογαφίες» έμπνευσμένες από τη ζωή στα όρυχεία — γυναίκες και παιδιά που έσερναν χειράμαξα στις σήραγγες — είχαν φτάσει ως τά μπουντοάρ των «καθώς πρέπει» κυριών και διατάραξαν την οικογενειακή τους γαλήνη.

Έφ' όσον ή οικογενειακή στέγη ήταν ή μόνη άνεγνωρισμένη περιοχή νόμιμης συναισθηματικής έκφράσεως, ή άγάπη της γυναίκας κατέληξε νά θεωρηθεί ως πηγή κάθε ήθικής αξίας.

Τό θήλυ έπρεπε νά είναι άμempto και άκλήιδωτο. Κάθε λέξη ή πράξη που τό περιεχόμενο της θά μπορούσε νά παρε-

ξηγηθεί ως άσεμνο, έπρεπε νά μεταφρασθεί σ' έναν «καθώς πρέπει» τύπο. Η λέξη «έγκυος» έξωστρακίσθηκε: οι κυρίες της δικτωριανής έποχής ήταν άπλώς σέ «ένδοαφέρουσα κατάσταση» — ένας φραστικός τύπος που επέζησε ως τις ημέρες μας.

Η άβεβαιότητα της φιλόδοξης αστικής τάξεως για την κοινωνική της θέση ώδήγησε στην έφεύρεση άμέτρητων νέων ταμπού. Ένας κύριος δέν μπορούσε πιά νά προσφέρει σέ μιά κυρία τό πόδι του κοτόπουλου, μόνο τό στήθος ήταν άνεκτό. Σέ ώρισμένες δημόσιες «αί ιδιωτικές βιβλιοθήκες τά βιβλία των άνδρών και των γυναικών συγγραφέων δέν έπιτρεπόταν νά τοποθετηθούν στα ίδια ράφια. Καί οι κυρίες, όταν πήγαιναν στο γιατρό, έδειχναν τό σημείο που τις πονούσε στο σώμα μιάς κούκλας για νά μην υποχρεωθούν νά κάνουν μιάν άπρεπή χειρονομία.

Δ ΕΝ ήταν ή πρώτη φορά που έκδηλωνόταν αυτό τό φαινόμενο της έξιδανικεύσεως του θήλεως, άλλ οι ακρότητες της δικτωριανής έποχής ήταν κάτι τό έντελώς καινούργιο στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Ο φόβος της γυμνότητας, της ρυπαρότητας και του έρωτισμού κατείχε τό πνεύμα των ανθρώπων της «καλής» κοινωνίας. Έδιναν μεγάλη σημασία στην προσωπική καθαριότητα κι' επέβαλλαν στους ίθαγενείς των άποικιών νά φοράνε ρούχα ευρωπαϊκού στυλ, έστω κι' άν ήταν άπαράδεκτα για τό κλίμα της περιοχής. Στα πλαίσια του γάμου, ή έρωτική πράξη δέν ήταν «άμαρτωλή», άλλα πάντως τη θεωρούσαν περίπου σαν «ζωώδη άνάγκη» που πήγαιζε από την καλύτερη φύση του ανθρώπου και συνεπώς ήταν «άηδης» και «άσεμνη».

Η σεμνοτυφία της έποχής ήταν τό αποτέλεσμα της συνταυτίσεως του θήλεως με τό άγνό μητρικό ιδεώδες της παιδικής ηλικίας και της καταπίεσεως κάθε σαρκικού πόθου. Τό ιδεώδες κορίτσι της έποχής δέν είχε δικαίωμα νά γίνει έρωτικός έλκυστικό με όποιοδήποτε τρόπο. Ήταν άπολύτως άπηγορευμένο νά δείξει προτίμηση ή νά ένθαρρύνει έναν άνδρα.

Ποιές ήταν οι συνέπειες αυτών των άγνων ιδανικών μπροστά στην πραγματικότητα του γάμου, είναι δύσκολο ά τό φαντασθούμε.

Ο δρ. Ουίλλιαμ "Ακτον, σ' ένα κλασικό του σύγγραμμα για τό άναπαγωγικό σύστημα, υπεστήριζε πώς ή γυναίκα δέν έχει σεξουαλικές όρέξεις και όσοι της απέδιδαν τέτοια αίσθήματα ήταν «χαμερπείς συκοφάντες».

Ο Ουίλλιαμ Χάμμοντ, ένας "Αμερικανός χειρούργος της έποχής, έγραφε σοβαρώτατα ότι τά έννέα δέκατα των γυναικών δέν αισθάνονται την παραμικρή ευχαρίστηση κατά την έρωτική έπαφή. Καί στο πανεπιστήμιο της Βασιλείας, ο διάσημος γυναικολόγος Φέλιγκ άνεγνώριζε την ύπαρξη έρωτικής όρμης στις νεαρές γυναίκες, άλλα χαρακτήριζε τό φαινόμενο ως «παθολογικό».

Μιά γυναίκα της δικτωριανής έποχής δέν έπρεπε νά νοιώθει αυτές τις βρωμερές έπιθυμίες. Άλλά κι' άν τις έννοιωθε δέν έπρεπε νά ένδίδει σ' αυτές. Άν ένέδιδε, δέν έπρεπε νά τ' όμολογεί. Οι έρωτικές έπιθυμίες ήταν αντίθετες προς τη φύση της.

Αυτά όλα, φυσικά, δέ σημαίνουν πώς οι γάμοι της δικτωριανής έποχής ήταν όλοι άταίριαστοι, χωρίς άγάπη και χωρίς τρυφερότητα. Άλλά φαίνεται πώς ή ποιότητα της άγάπης αυτής στα πλαίσια του γάμου ήταν, κατά κάποιο τρόπο, «άποσεξουαλικοποιημένη». Υπήρχαν πολύτεκνες οικογένειες στη δικτωριανή έποχή, άλλ οι άνθρωποι γεννούσαν πολλά παιδιά όχι από άσυγκράτητο έρωτισμό, άλλ έπειδή ή θνησιμότητα ήταν μεγάλη και λίγα παιδιά πρόφταιναν νά φτάσουν στην ώριμότητα.

Κοινωνικές άντινομίες

Ο έρασιτέχνης κοινωνιολόγος έχουν στολίσει τόν αιώνα μας με τόσους ειδικούς τίτλους — ή Έποχή του "Ατόμου, ή Έποχή του Κοινοφροτισμού, ή Έποχή της Άγωνίας και τά παρόμοια — ώστε μπορούμε νά προσθέσουμε ακόμα έναν τίτλο έξ ίσου ταιριαστό: ή Έποχή του Έρωτα.

Σέ καμμία περίοδο της Ιστορίας ή ανθρωπότητα δέν έδωσε τόσο μεγάλη αξία στον έρωτα, ποτέ οι άνθρωποι δέν έξεδήλωσαν τόσο ακόρεστη όρεξη, ποτέ δέν έγραψαν, δέν μιλήσαν, δέν στοχάσθηκαν, δέν ώνειρεύθηκαν τόσο πολύ για τόν έρωτα, όσο στην έποχή μας. Ποτέ άλλοτε ένα τόσο μεγάλο ποσοστό της λογοτεχνικής παραγωγής δέν είχε ως κεντρικό θέμα τόν έρωτα, ποτέ δέν γράφτηκαν τόσα θεατρικά έργα, μυθιστορήματα και διηγήματα μ' έρωτικές ύποθέσεις.

Καί αυτό δέν συμβαίνει μονάχα στη λογοτεχνία: Τά μέσα έννημέρωσε του κοινού — έφημερίδες, περιοδικά, ραδιό-

φωνο, τηλεόραση — ξεχειλίζουν από άναποκρίσεις για τις αίσθηματικές περιπέτειες, τούς γάμους, τις άπιστίες και τά διαζύγια των διασημοτήτων. Στις έρωτικές ύποθέσεις των μεγάλων, τά έκατομύρια των άσημων και άφανών ανθρώπων ζούν τ' άπραγματοποιητά όνειρά τους.

Οι "Αμερικανοί, περισσότερο από όποιοδήποτε άλλο λαό του κόσμου, έχουν καθιερώσει ως κανόνα τόν «γάμο από έρωτα». Άλλ οι "Αμερικανοί έχουν επίσης και τούς περισσότερους άποτυχημένους γάμους (400.000 διαζύγια τό χρόνο). Ο αριθμός αυτός, ώστόσο, δέν άποτελεί ένδειξη της άποτυχίας του θεσμού, δείχνει απλώς πώς οι άνθρωποι είναι άποφασισμένοι νά μη ζήσουν ούτε μιά μέρα της ζωής τους χωρίς άγάπη.

Σέ πολλές χώρες του κόσμου, ένν ή συνήθεια των εύκολων άμερικανικών διαζυγίων άποδοκιμάζεται, οι άνθρωποι έλκονται άκατανίκητα προς την ίδια γενική αντίληψη για τόν έρωτα και τό γάμο. Τό καθεστώς της "Ανατολικής

Γερμανίας επί μια δεκαετία κατηγορούσε τα ρωμαντικά αισθήματα ως «μπορζουαδική πρόκληση», αλλά πρόσφατα εγκατέλειψε τον άριστο άγωνα και άρχισε να ένθαρρύνει τους συγγραφείς να παράγουν περισσότερες ερωτικές ιστορίες για ν' ανταποκριθούν στις ανάγκες του λαού. Στόν ισλαμικό κόσμο τα φεμινιστικά κινήματα έχουν κηρύξει τον πόλεμο κατά της πολυγαμίας, που έρχεται σε σύγκρουση με το ρωμαντικό ιδεώδες της Δύσεως. Και σε πολλές πρωτόγονες κοινωνίες οι πανάρχαιοι ερωτικοί θεσμοί μεταμορφώνονται ταχύτατα για να προσαρμοσθούν στα δυτικά πρότυπα.

Είναι σχεδόν άπιστευτο ότι τόσο πολλοί και τόσο διαφορετικοί λαοί προσελκύονται προς αυτή την αντίληψη του έρωτα που είναι ουσιαστικά δυτική, μάλλον αγγλοσαξωνική και σχετικά καινούργια στην ιστορία της ανθρωπότητας. Ο δυτικός έρωτας είναι μια προσπάθεια — άγνωστη σε προγενέστερες εποχές — συνδυασμού της σεξουαλικής ικανοποίησης, της στοργικής φιλίας και των αναπαραγωγικών αναγκών — όλα αυτά μέσα στα πλαίσια ενός και μόνο δεσμού.

Η αίσθηματική έλξη αποτελεί το μοναδικό κριτήριο για την έκλογη του ισόβιου συντρόφου στα δεσμά του ύμεναιου. Οι σαρκικές επιθυμίες, αν και διεγείρονται έσκαρμένα κατά την πρώτη φάση του αίσθηματικού δεσμού, υποτίθεται ότι πρέπει να καταπιεσθούν ως την ημέρα του γάμου. Μετά το γάμο, η σεξουαλική όρμη και των δύο συζύγων υποτίθεται ότι πρέπει να ικανοποιείται μονίμως, πλήρως και ισοβίως (μ' όλο που δεν αναγνωρίζεται δοκιμαστική περίοδος). Τρυφερότητα, στοργή, αγάπη, αρμονία, ερωτικό μυστήριο, υποτίθεται ότι μπορούν να συνυπάρχουν με τις φροντίδες του νοικοκυριού, τα βάσανα της ανατροφής των παιδιών και τη ρουτίνα δεκαπέντε χιλιάδων και μιάς νυκτών στο ίδιο κρεβάτι.

Υπό τις συνθήκες αυτές, με τόσο κατάφορες αντινομίες στη φύση του, δεν είναι εκπληκτικό το γεγονός ότι κοινωνιολόγοι, ανθρωπολόγοι και ψυχολόγοι θεωρούν τον σύγχρονο γάμο σαν μια από τις πιο δύσκολες σχέσεις που έπε-

χειρήσαν ποτέ να εφαρμόσουν οι άνθρωποι. Χωρίς άλλο, δύσκολος είναι ο σύγχρονος γάμος, αλλά δεν παύει να είναι έλκυστικός.

Η έλκυστικότητα του θεσμού βασίζεται κυρίως στην ήθικη ατμόσφαιρα που τον περιβάλλει. Ασφαλώς, αυτή η προστάθεια συνθέσσεως της στοργής και της φιλίας με τον έρωτα, του αισθήματος με τη σάρκα, είναι ένα από τα υψηλά ιδανικά της ανθρωπότητας. 'Αλλ' ακριβώς στις ίδιες κοινωνίες που εξιδανικεύουν αυτή τη δύσκολη σύνθεση έκδηλώνεται το αντιφατικό φαινόμενο της διομηχανοποίησης του έρωτα. Οι δυτικοί λαοί έχουν ακόρεστες ανάγκες να βλέπουν και να συγκρίνουν τις περιφέρειες των θηλικών του θεάτρου και του κινηματογράφου. 'Εξ άλλου, εν όνοματι της επιστήμης, ο έρωτας απογοιμνώνεται από κάθε μυστήριο και αντιμετωπίζεται σαν καθαρώς μηχανική πράξη.

Η ερωτική επανάσταση

ΠΡΟΤΟΥ ξετάσουμε από κοντά το φαινόμενο του σύγχρονου έρωτα, είναι απαραίτητη μια σύντομη αναδρομή στο παρελθόν που θα μας επιτρέψει να καταλάβουμε τους παράγοντες που συνετέλεσαν στην κατάρρευση της δικτατοριανής σεμνιότητας.

Η επιστήμη, το υπόβαθρο του δικτατορισμού, υπήρξε συγχρόνως και το λίκνο μιάς επαναστάσεως οτά ήθη. Γιατί μόνο χάρη στις μελέτες της Ιατρικής, της κοινωνιολογίας και της ανθρωπολογίας η ανθρωπινή σεξουαλικότητα έγινε νόμιμο και άνεκτο αντικείμενο έρευνας.

Η «επανάσταση», βέβαια, δεν είχε χαρακτήρα ελαφρό και άσημο. Οι ήγέτες της ήταν αυστηροί, σοβαροί και σχολαστικοί επιστήμονες, τυπικά υποδείγματα δικτατοριανών ανθρώπων. Και όμως, κατώρθωσαν το ακατόρθωτο: απέλευθέρωσαν τον έρωτα εν όνοματι της επιστήμης.

Για παράδειγμα, η αρχική πρόθεση των παλιών σεξολόγων, Κράφτ - Έμπιγκ, Φορέλ, Βάινινγκερ, Χάβελος "Ελλης ήταν η καταπολέμηση των άφροδισίων. Για να μελετήσουν αυτό το πρόβλημα, αναγκάστηκαν να επεκτείνουν τις έρευνές τους στη σεξουαλική παθολογία και τη σεξουαλικότητα γενικά. Μερικοί γιατροί του 19ου αιώνα έβλεπαν την ερωτική ικανοποίηση σαν ιατρική ανάγκη, κάτι σαν θεραπευτικό μέσο. Και αυτή η επιστημονική παράδοση βρίσκεται στη ρίζα των κοσμοϊστορικών ανακαλύψεων του Σίγκμουντ Φρόυδ. 'Αρχικά, ο Φρόυδ δεν είχε καθόλου την πρόθεση να μελετήσει αυτή «αθαυτή τη σεξουαλικότητα». 'Αρχισε την ιατρική του σταδιοδρομία ως νευροπαθολόγος που προσπαθούσε να θεραπεύσει τις νευροψυχικές διαταραχές με τον ύπνωτισμό.

Ο «ακόλαστος Βιεννέζος»

ΓΥΡΩ στο 1880, με τη συνεργασία του Γιόζεφ Μπρόνερ, ο Φρόυδ ανέκάλυψε ότι μερικοί άσθενείς με σοβαρές νευρικές διαταραχές δείχναν κάποια προσωρινή βελτίωση όταν, σε κατάσταση ύπνωσης, εξωτερίκευαν τ' απωθημένα συναισθήματά τους. Του έκανε εντύπωση το γεγονός ότι πολύ συχνά τ' απωθημένα αυτά συναισθήματα είχαν σχέση με ερωτικές επιθυμίες και φόβους, που ο άσθενής δε θυμόταν

σε κατάσταση έγρηγορσεως.

Από τις πρώτες αυτές παρατηρήσεις ο Φρόυδ ώδηγήθηκε αναπότρεπτα στο δρόμο των έρευνών, των ανακαλύψεων και των θεωριών, που κατέληξαν να επιδράσουν βαθύτατα στις δυτικές αντιλήψεις για τη σεξουαλικότητα, τον έρωτα, την ήθικη και την ανθρωπινή ψυχολογία.

Λίγο αργότερα, ο Φρόυδ διαπίστωσε ότι αν άφηνε τους άσθενείς του να μιλήσουν ελεύθερα, χωρίς ύπνωση, το αποτέλεσμα ήταν ακόμα καλύτερο. Αυτή ήταν η αρχή της ψυχανάλυσεως. Χάρη σ' αυτό το ισχυρό όργανο έρευνας και θεραπείας, οι ανακαλύψεις άρχισαν να εισδέχονται ταχύτατα η μια την άλλη. Κανένα από τα εύρηματά του δεν ώθησε τον Φρόυδ να διακηρύξει την ελευθερία της σεξουαλικής έκφράσεως, άλλ' οι συντηρητικοί του Ιατρικού επαγγέλματος άνησύχησαν σοβαρά. 'Σε όλα τα κοινωνικά στρώματα υπήρχαν άνθρωποι που εύρισκαν άσημη και χυδαία την επιμονή του Φρόυδ ν' ανασκαλεύει τα σεξουαλικά ζητήματα και να τονίζει την πρωταρχική σημασία του έρωτισμού.

Αρχικά οι γιατροί προσπάθησαν να τον άγνοήσουν. 'Αλλ' η συνωμοσία της σιωπής δεν κράτησε πολύ. Δέκα χρόνια μετά τη δημοσίευση του κλασικού του συγγράμματος για την ύστερία, ο Φρόυδ είχε κιόλας άποκτήσει όπαδούς και το έργο του είχε άρχίσει ν' αναγνωρίζεται διεθνώς. Από το 1906 ως το 1910 οι γιατροί και ο Τύπος δεν έχαναν καμιά ευκαιρία για να τον έξυδρίσουν. 'Ο Φρόυδ ήταν ο «ακόλαστος Βιεννέζος» και οι όπαδοί του ήταν ώριμοι για τα άσυλα των φρενοβλαδών.

Φυσικά, όλα αυτά ήταν μάταια. 'Ακόμα και πριν από τον πρώτο παγκόσμιο

πόλεμο, η ψυχιατρική και η ψυχολογία είχαν κιόλας υποστεί την επίδραση των ψυχαναλυτικών θεωριών. Μετά τον πόλεμο, η ψυχανάλυση είχε διαποτίσει τη λογοτεχνία, τη φιλοσοφία και τις κοινωνικές επιστήμες. Από τότε, στις δυτικές χώρες, ο ψυχαναλυτής έγινε μια οι-

N. ΓΚΥΖΗ: τ' άρραβωνιάσματα των παιδιών (Έθνική Πινακοθήκη)

κεία μορφή της καθημερινής ζωής.

Αν οι θεωρίες του Φρόυδ είχαν διατυπωθεί στις άρχες του 19ου αιώνα, θα είχαν ίσως ελάχιστη επίδραση. 'Αλλά φαίνεται πως είχαν την τύχη να γεννηθούν την κατάλληλη στιγμή, σε μια εποχή αναθεωρήσεως των ήθικών αξιών, σε μια εποχή φεμινιστικών άγώνων που ήταν ώριμη για να τις δεχθεί, παρά τις αρχικές αντιδράσεις.

Οι γυναίκες είχαν άρχίσει να εργάζονται παραγωγικά. Όλο και περισσότερες γυναίκες ήταν ελεύθερες να ζήσουν μια δική τους ζωή, ανεξάρτητη από τον άνδρα. Για πρώτη φορά ένας 'Αγγλος φεμινιστής συγγραφέας τολμούσε να διακηρύξει ότι μόνο με την πλήρη οικονομική ανεξαρτησία της γυναίκας θα μπορούσε ο έρωτας να γίνει ουσιαστικά «το Όραίο και το Καλό της ανθρωπίνης υπάρξεως».

Το φεμινιστικό κίνημα

ΣΤΟ μεταξύ, η Μάργκαρετ Σάγκερ, νοικοκυρά και μητέρα, είχε σηκώσει το λάβαρο ενός ιστορικού άγωνα για τη σεξουαλική χειραφέτηση της γυναίκας, αλλά σε διαφορετικό επίπεδο — τον έλεγχο των γεννήσεων. 'Ως άδελφή επισκέπτρια, η Μάργκαρετ Σάγκερ είχε ζήσει από κοντά τις πανάθλιες συνέπειες της ανεξέλεγκτης γονιμότητας στις φτωχότερες τάξεις του πληθυσμού. Στη Γαλλία, επί ένα χρόνο, είχε συγκεντρώσει στοιχεία. Κατόπιν, από το 1914, είχε άρχίσει να δημοσιεύει τα αποτελέσματα των έρευνών της στην έφημερίδα «Γυναίκα επαναστάτρια». Το κήρυγμά της είχε άμεση απήχηση σε όλους τους φεμινιστικούς κύκλους:

«Το κορμί μιάς γυναίκας άνήκει

στην ίδια και σε κανέναν άλλο, έγραφε η Σάγκερ. 'Ο φεμινισμός δεν έχει κανένα νόημα, κάθε άγώνας για τη χειραφέτηση είναι μάταιος αν η γυναίκα δεν άποκτήσει το άπόλυτο δικαίωμα να διαθέτει τον εαυτό της όπως νομίζει, το δικαίωμα να δημιουργεί ανθρώπινες υπάρξεις ή να σβύνει τη σπίδα της ζωής μέσα στο κορμί της, όποτε νομίζει πως έτσι πρέπει — να φερθεί».

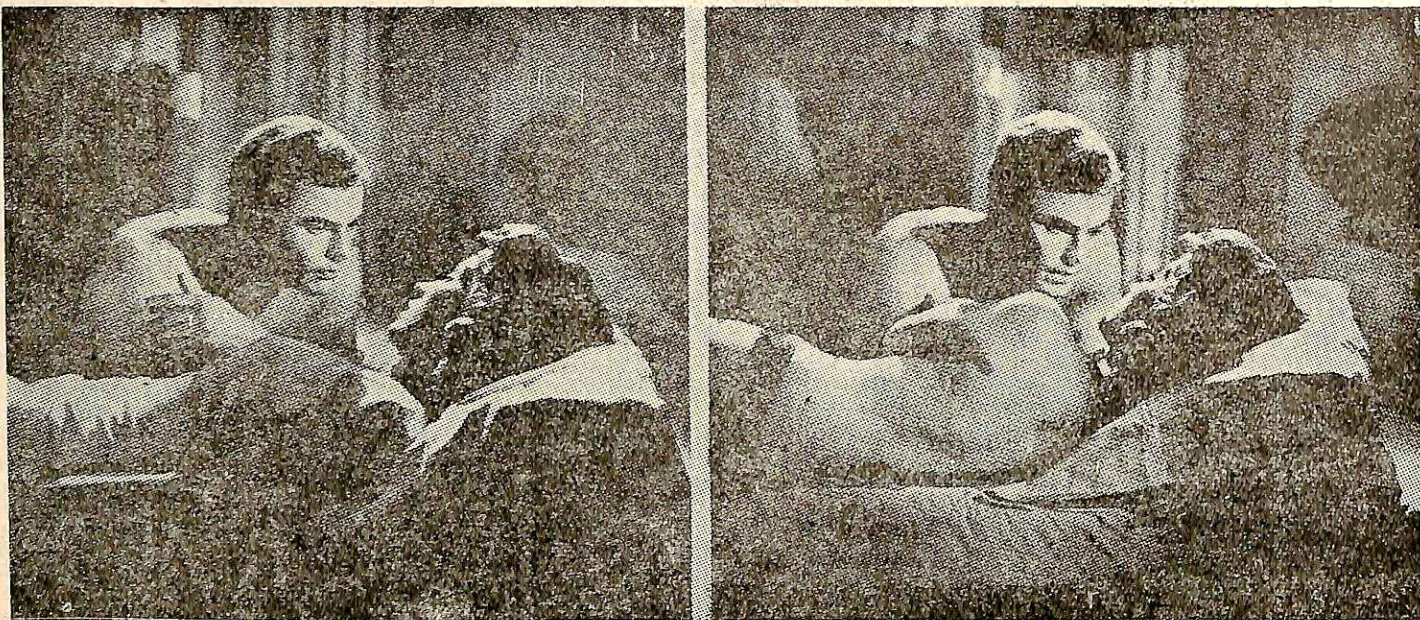
Οι ιδέες για τον έλεγχο των γεννήσεων, όπως και οι ιδέες για το διαζύγιο και ο φεμινισμός γενικά, κατακτούσαν έδαφος, εν μέρει τουλάχιστον, εξ αίτίας μιάς θεμελιώδους αλλαγής στη φύση του γάμου και της οικογενειακής ζωής. Η βιομηχανική επανάσταση είχε προκαλέσει μια βαθμιαία μετακίνηση του πληθυσμού από την ύπαιθρο προς τις πόλεις, ένα φαινόμενο που έγινε έντο-νότερα αίσθητο οτά τέλη του περασμένου αιώνα. Οι άγροτικές οικογένειες των προγενέστερων εποχών ήταν σχεδόν ατάρκειες οικονομικές μονάδες: καλλιεργούσαν τα τρόφιμά τους, έχτιζαν τη στέγη τους, ύφαναν τα ρούχα τους, φρόντιζαν για την άγωγή των παιδιών... 'Αλλ' οι ίδιοι αυτοί άνθρωποι, μεταφυτευμένοι οτά αστικά κέντρα, ζούσαν από ένα ήμερομισθιο, ή από τα κέρδη του μικροεμπορίου και των μικροεπιχειρήσεων, αγοράζαν έτοιμα όλα τα αγαθά που είχαν ανάγκη, έστελναν τα παιδιά τους στο δημόσιο σχολείο.

Οι γυναίκες είχαν περιοριστεί στο νοικοκυριό και την ανατροφή των παιδιών. Οι άνδρες μπορούσαν να ζήσουν στην πόλη και χωρίς νόμιμη γυναίκα, πράγμα που θα ήταν αδύνατο στην ύπαιθρο, όπου οι συνθήκες της ζωής

άπαιτούσαν τη συνεργασία μιάς όλόκληρης οικογένειας. Όσο για τα παιδιά, αυτά δεν είχαν πιά οικονομική αξία, δεν υπήρχαν χωράφια για να βοηθήσουν στην καλλιέργεια, κοπάδια για να βοσκήσουν, άργαλειοί για να ύφάνουν. Τα παιδιά, στην πόλη, για τους φτωχούς ήταν μια συμφορά, για τους πλούσιους ένα είδος πολυτελείας, όπως οι γάτες της 'Αγκύρας και τα σκυλιά ράτσας...

Η φυσική συνέπεια του αίτήματος διαχωρισμού της αναπαραγωγικής λειτουργίας από τον έρωτα ήταν να υποστεί άνοικτες επιθέσεις το πατροπαράδοτο αστικό ιδεώδες της πιστής, μονογαμικής ένωσης. Το έπιχειρήμα, που άκουγόταν συχνότερα την εποχή εκείνη, ήταν ότι, έφ' όσον ο έρωτας, ως αίσθημα, δεν διαρκούσε πάντα ισόβια, οι άμοιβάτες υποσχέσεις ισόβιας αγάπης και πίστewς έχαναν κάθε νόημα. 'Ηταν δικαίωμα κάθε ανθρώπινου πλάσματος ν' άναζητήσει μια καινούργια αγάπη, μόλις ένοιωθε πως η παλιά είχε πεθάνει. 'Αν υπήρχαν παιδιά, ο γάμος έπρεπε να συνεχισθεί για χάρη τους, αλλά με πλήρη ελευθερία των συζύγων ν' άναζητούν έξω από το γάμο εκείνο που δεν εύρισκαν στην οικογενειακή έστία.

Η γενική αυτή λύση υποστηριζόταν από μερικούς διανοούμενους — τον Χ. Ουέλς, τον Μπερτραντ Ράσελλ και τον Χάβελος 'Ελλης, μεταξύ άλλων — και οι περιορισμοί της ερωτικής ελευθερίας, για τους συγγραφείς αυτούς, ήταν παράλογη, απαράδεκτη και «αντισυνταγματική» παρεμπόδιση της άσκησης των Δικαιωμάτων του 'Ανθρώπου. 'Ο γάμος, έλεγε ο Χάβελος 'Ελλης, δεν μπορούσε να νικήσει τη μοιχεία, παρά μόνο

Μια έρωτική σκηνή από τελευταία άμε ρικανική ταινία με τόν τίτλο «Σκληρό Κλάμα». Η πρώτη, γυρισμένη μ' όλους τους κανόνες της σεμνότητας, προορίζεται για το άμερικανικό κοινό, ενώ η δεύτερη έχει γυρισθεί ειδικά για τις κόπιες της ταινίας που θα έλαβουν στο έξωτερικό. Η διπλή αυτή διαφορετική σκηνή έχει προκαλέσει χαρακτηριστικά σχόλια από τόν διεθνή Τύπο.

αν τήν απορροφούσε στους κόλπους του.

Όλες αυτές οι θεωρητικές μεταρρυθμίσεις στο θεσμό του γάμου είχαν γίνει αντικείμενο συζητήσεων στις αρχές του αιώνα μας, αλλά έκτος από ελάχιστα εκπροσώπους της έντελλιγένης και μερικούς ριζοσπαστικούς, λίγοι επέχειρσαν να τις εφαρμόσουν στην ιδιωτική τους ζωή. Μερικοί από τους πιο ένθερμους αποστόλους του χειραφετημένου γάμου — Ουέλς, Ράσελλ, Λώρενς — υπήρξαν μάλλον άτυχοι στις οικογενειακές τους σχέσεις. Οι περισσότεροι δεν άργησαν να καταλάβουν πως η μορφή αυτή του γάμου, συχνά ήταν βολική για τόν ένα σύζυγο, ενώ έκανε τόν άλλο δυστυχισμένο.

Παράλληλα με τις προσπάθειες βελτιώσεως της έγγαμης σχέσεως με διάφορες μεταρρυθμίσεις, άλλοι «σεξουαλικοί επαναστάτες» προσπαθούσαν να πετύχουν τή γενική αναγνώριση της έρωτικής όμορφης στη γυναίκα, τήν όποια, όπως είδαμε, άμφισβητούσαν στη δικτατορική εποχή.

Τό 1918, η Μαίρι Στόουπς δημοσίευσε τό τολμηρότατο για τήν εποχή της βιβλίο «Έγγραφο Έρωτος», που είχε τεράστια απήχηση. Με ελκρινεία που θα έκανε μια δικτατορική κυρία να λιποθυμήσει, η Μαίρι Στόουπς διεκδικούσε για τή σύζυγο τό δικαίωμα ν' απολαμβάνει από τήν έγγαμη σχέση ό,τι ακριβώς και ό άνδρας. Τό 1926, ό Όλλανδός γιατρός Τέοντορ Βάν ντε Βέλντε δημοσίευσε τό κλασικό του έργο «Τέλειος Έγμος» με τήν ίδια περίπου φιλοσοφία.

Ό πρώτος παγκόσμιος πόλεμος δημιούργησε μιάν ατμόσφαιρα κυνισμού συνδυασμένου με μιάν άπελπισμένη λαχτάρα για τά χαμένα χρόνια. Και η κατάρρευση της δικτατορικής ήθικης είχε αφήσει ένα κενό που ακόμα δεν είχε συμπληρωθεί από καινούργιες ήθικές αξίες και κοινωνικούς κανόνες. Αυτό δεν ήταν άποκλειστικά δυτικό φαινόμενο. Στη Σοβιετική Ένωση, όπου η επανάσταση είχε θάνασσα εκδιώξει τά αστικά

ιδεώδη του περασμένου αιώνα, τό κράτος, νόμιμα και φιλοσοφικά ένεθάρρυνε τή σεξουαλική έλευθερία και οι διατυπώσεις του διαζυγίου είχαν περιορισθεί στο ελάχιστο. (Η κατάσταση, βέβαια, έχει μεταβληθεί από τότε).

Ό έρωτας για τόν έρωτα

ΠΟΙΕΣ κι' αν είναι οι ήθικές αξίες και οι πρακτικοί σκοποί που συμβαίνει να έξυπηρετεί ό έρωτας στη σύγχρονη ζωή, οι άνδρες και οι γυναίκες της εποχής δεν τόν επιζητούν γι' αυτούς τούς λόγους. Ό ίδιος ό έρωτας είναι ό τελικός σκοπός, τό ανεκτίμητο αγαθό — ό έρωτας για τόν έρωτα.

Υπήρξαν άλλες όρθολογιστικές και υλιστικές εποχές που αντιμετώπιζαν τόν έρωτα έλαφρά, παιχνιδιάρικα, σαν τίποτα περισσότερο από μια ευχάριστη αίσθηση. Η εποχή μας τόν έχει φέρει σε ύψηλη, ευγενή και ουσιαστική ανθρώπινη σχέση. Στόν έρωτα, κατά τις αντίληψεις της εποχής μας, περιλαμβάνονται σκοποί και αξίες άνωτερες από κάθε άλλη ανθρώπινη επιδίωξη.

Ός ώρισμένο βαθμό, η ανάγκη δημιουργείται από τόν ίδιο τόν πολιτισμό μας: ό πρωτόγονος άνθρωπος ζούσε σε διαρκή, στενή έπαφή με τούς συνανθρώπους του, τά μέλη της ίδιας φυλής. Ήταν δεμένος ισόδια με μια πολυμελέστατη οικογένεια που συνήθως όποτελούσε αυτόνομη μονάδα στους κόλπους της φυλής. Σπάνια οι κοινωνικοί κανόνες τού επέβαλαν να περιορισθεί σ' ένα μονάχα σύντροφο τού αντίθετου φύλου και σπάνια υπήρχαν κυρώσεις για τά έρωτικά του παραστρατήματα.

Αλλά με τή βιομηχανοποίηση και τήν ανάπτυξη της σύγχρονης πόλεως ό έρωτας, ως αίσθημα, ήταν φυσικό να υπερτιμηθεί. Καί έφ' όσον οι κοινωνικές μεταβολές έγιναν έντονότερα αισθητές στόν αιώνα μας, ήταν φυσικό ν' αποτύχει η προσπάθεια της σεξουαλικής επαναστάσεως ν' αφαίρσει τό ρομαντικό περιβάλημα τού έρωτα.

Η άπρόσωπη ζωή στα σύγχρονα αστικά κέντρα και η σύμπτυξη τού οικογενειακού κύκλου παρήγαγε αυτό τό δέυμαρο της εποχής μας — τό μοναχισμό πλῆθος. Και για όσους υποφέρουν από τή μοναξιά, ό έρωτας είναι τό γενικό παυσίπονο, τό λιμάνι της περιπλανώμενης ψυχής. Σε καμμία εποχή της ιστορίας οι άνθρωποι δεν ένοιώσαν κάτι άνάλογο με τό μαρτύριο τού σύγχρονου γεροντοπαλλήκαρου ή τού έργαζόμενου κοριτσιού που έπιστρέφει τό βράδυ σ' ένα νοικιασμένο δωμάτιο ή σ' ένα μικροσκοπικό διαμέρισμα, όπου μπορεί να κλάψει χωρίς ν' άκουσθεί, να πεθάνει και να μὴν άνακαλυφθεί επί μέρες...

Όστόσο, η σύγχρονη ζωή, μοναχική και χωρίς ρίζες, δεν έξηγεί παρά μόνο κατά τό ήμισυ τό γεγονός ότι ό έρωτας απέκτησε τόσο ουσιαστική αξία στην εποχή μας.

Η υπόλοιπη έξήγηση βρίσκεται στο γεγονός ότι η κοινωνία μας, περισσότερο από όποιαδήποτε άλλη κοινωνία, μάς έχει συνηθίσει από τά τρυφερότερα παιδικά χρόνια να μετράμε και να βαθμολογούμε τήν αξία μας άνάλογα με τήν αγάπη που δεχόμαστε.

Σύμφωνα με τή φροϋδική θεωρία και τις παρατηρήσεις τών σύγχρονων ψυχολόγων, η τυπική μέθοδος άγωγής τού παιδιού συνίσταται στο να τού προσφέρουμε τήν αγάπη μας όταν φέρεται καλά και να τού άρνούμεθα τήν αγάπη μας όταν κάνει κάτι κακό. Η διαρκής αυτή άπειλή, αν και πολύ χρήσιμη για τήν εκπαίδευση τού παιδιού, τού προκαλεί ένα χρόνιο αίσθημα άνασφάλειας.

Η αγάπη γίνεται τό μέτρο της συμπεριφοράς του. Μαθαίνει ότι κάθε καλή πράξη άμείβεται με τήν αγάπη και υπολογίζει τήν προσωπική του αξία σύμφωνα με τήν αγάπη που τού προσφέρεται. Δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε τις βαθύτερες ψυχολογικές συνέπειες αυτού τού συστήματος στην ενήλικη ζωή. Η δίψα για τήν αγάπη θα γίνει η δίψα

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 48

ΙΣΣΑΚ ΑΣΙΜΟΦ ΜΕΤ. ΝΙΚΟΥ ΓΚΟΥΜΑ ΤΟΡΟΜΠΟΤ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

Βρισκόμαστε στο έτος 2057. Η Σούζαν Κάλβιν, άνώτατο ήγετικό στέλεχος της κολοσισίας «Αμερικανικής Έταιρίας Ρομπότ και Μηχανικών Άνθρώπων» είναι τώρα 75 χρονών και αποφασίζει ν' άποσυρθεί από τήν ένεργό ύπηρεσία. Ένας άνταποκριτής τού Πρακτορείου Διαπλανητικού Τύπου τήν επισκέπτεται και η Σούζαν Κάλβιν τού άφηγείται διάφορες περιπέτειες από τή σταδιοδρομία της... Η πρώτη περιπέτεια άναφέρεται στο ρομπότ «Σπήντυ»: Ό Γκρέγκορ Πάουελ και ό Μάικλ Ντόνοβαν έχουν άποσταλεί από τήν έταιρία στόν πλανήτη Έρμη για νά μελετήσουν τις δυνατότητες έπαναλειτουργίας τών όρυχείων του, που έχουν έγκαταλειφθεί εδώ και δέκα χρόνια. Πήραν μαζί τους μονάχα τό ρομπότ Σπήντυ, ειδικά κατασκευασμένο για ν' άνθέξει στις φυσικές συνθήκες τού Έρμη. Ό Σπήντυ ξεκίνησε για νά φέρει λίγο ύγρο σελήνιο από μια κοντινή πηγή, αλλά δεν έπέστρεψε. Οι δυό άνδρες βρίσκονται σε τραγική θέση. Χρειάζονται τό σελήνιο για νά έπισκευάσουν τή φωτοκυτταρική στέγη τού σταθμού που κινδυνεύει να γίνει φούβνος από τόν θερμότατο ήλιο τού Έρμη. Μονάχα ό Σπήντυ μπορεί να φέρει τό σελήνιο, γιατί ό πλανήτης δεν έχει ατμόσφαιρα και ό ήλιος του σκοτώνει κάθε ζωντανό πλάσμα που έκτίθεται στις ακτίνες του. Ό Πάουελ και ό Ντόνοβαν αποφασίζουν να χρησιμοποιήσουν ένα από τά παλιά ρομπότ που βρίσκονται στα ύπογεια τού σταθμού. Άλλά τό ρομπότ αυτό είναι άπρηχαιωμένου τύπου και δεν κινείται αν δεν μεταφέρει έναν άνθρωπο στις πλάτες του. Η μόνη λύση είναι να χρησιμοποιηθούν οι ύπογειες στοές τών όρυχείων. Ό Ντόνοβαν μελετάει τό χάρτη...

2ον

Οι μικροί αυτοί κύκλοι, έξήγησε ό Ντόνοβαν, σημαδεύουν τ' άνοίγματα τών σφαιρών προς τήν έπιφάνεια τού πλανήτη. Πάραχει εδώ μια διέξοδος που φαντάζομαι ότι δεν άπέχει περισσότερο από τρία μίλια από τήν πηγή τού σελήνιου. Άν αυτό τό ρομπότ μπορούσε να μάς πάει ως εκεί...

Ό Πάουελ ρώτησε τό ρομπότ κι' έλαβε τή στερεότυπη απάντηση: «ναί, άφεντικό».

— Τότε άς φορέσουμε τις ίνσοστολές, είπε ό Ντόνοβαν.

Ήταν η πρώτη φορά που δοκίμαζαν αυτές τις στολές και οι κινήσεις τους δεν ήταν καθόλου άνετες. Η ίνσοστολή είναι έγκωδέστερη από τήν κανονική στολή τού Διαστήματος, αλλά συγχρόνως πολύ έλαφρότερη. Άποτελείται από πλαστικές πλάκες άνθεκτικές στη θερμότητα. Μπορεί να προστατέψει τόν άνθρωπο από τις ισχυρές ήλιακές ακτίνες που ξεροψήνουν τήν έπιφάνεια τού Έρμη, αλλά όχι περισσότερο από μισή ώρα. Είκοσι λεπτά είναι τό όριο άσφαλείας.

Τό ρομπότ χαμήλωσε για ν' άνέβει στους ώμους του ό Πάουελ. Ό Ντόνοβαν καθάλλασε ένα άλλο ρομπότ. Οι πλάτες τών τεράτων ήταν έλαφρά καμπουριαστές ειδικά κατασκευασμένες για να κάθεται ένας άνθρωπος. Τά «αυτιά» τους ήταν δυό χειρολαβές.

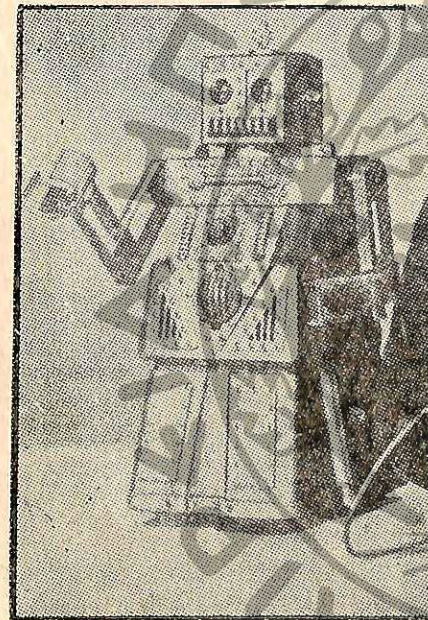
Τά γιγαντιαία ρομπότ κινήθηκαν άργά, με μηχανική ακρίβεια, κατά μήκος ενός διαδρόμου. Τά βήματά τους άνηχούσαν μονότονα και η ταχύτητά τους ηταν πάντα όμοιόμορφη. Ό Πάουελ είπε:

— Παρατήρησε αυτές τις ατέλειωμες σήραγγες: Είναι ηλεκτροφωτισμένες και η θερμοκρασία τους είναι κανονική, όπως και η σύνθεση τού αέρα. Φαίνεται πως έμειναν έτσι κατά τά δέκα τελευταία

χρόνια, μ' έλο που τά όρυχεία είχαν εγκαταλειφθεί...

— Πώς συμβαίνει αυτό;

— Τάραχει φθινή ένεργεια στόν Έρμη, φθινότερη παρά όπουδήποτε άλλου στο ήλιακό σύστημα. Ηλιακή ένεργεια σε άπεριορίστες ποσότητες. Ό Έρμης έχει μόνιμα στραμμένη τή μια πλευρά του προς τόν ήλιο. Από τή μια πλευρά αιώνια μέρα, από τή άλλη πλευρά αιώνια νύχτα. Η ήλιακή ένεργεια μετατρέπεται σε ηλεκτρονικό ρεύμα που κινεί ένα αυτόματο έργοστάσιο. Γι' αυτό ακριβώς ό σταθμός χτίσθηκε στην ήλιόλουστη πλευρά. Οι κίνδυνοι έδ ήταν λιγώτεροι στη σκιερή πλευρά, αλλά δε υπήρχε τόσο φθινή πηγή ένεργειας...

— Δεν αλλάζουμε θέμα συζητήσεως; άναστέναξε ό Ντόνοβαν. Δέ θέλω να θυμάμαι πως αυτή η μετατροπή της ήλιακής ένεργειας γίνεται κυρίως χάρη στη φωτοκυτταρική στέγη. Άν η φωτοκυτταρική στέγη δεν έπισκευασθεί, τά φυτικά μηχανήματα θα πάφουν να λειτουργούν και... δε θέλω να σκέπτομαι τί θα συμβεί κατόπιν...

Ό Πάουελ μούγκρισε μια βλαστήμια. Τά ρομπότ συνέχιζαν άπαθή τήν πορεία τους. Η σωπή ήταν καταθλιπτική. Ό Ντόνοβαν είπε:

— Δεν μπορώ να έξηγίσω τί συμβαίνει με τόν Σπήντυ. Είναι τελείως άκατανόητο...

— Δεν ξέρω, Μάικ, απάντησε ό Πάουελ άνασχνώνοντας τούς ώμους του. Ό Σπήντυ είναι ένα τέλειο ρομπότ, κατασκευασμένο ειδικά για τις συνθήκες τού Έρμη. Η θερμοκρασία δεν τόν επηρεάζει και μπορεί να κινηθεί σε άνώμαλο έδαφος. Τποτίθεται ότι μπορεί να εκτελέσει κάθε διαταγή και αυτό που τού άναδέσαμε δεν ήταν τίποτα δύσκολο. Πραγματικά είναι άκατανόητο γιατί δεν επέστρεψε...

Οι δυό άνδρες σάπασαν. Σε λίγο άκούσθηκε η βραχνή φωνή τού ρομπότ:

— Φτάσαμε, άφεντικό.

Ό Πάουελ πετάχτηκε άλαφιασμένος. Είχε σχεδόν άποκοιμηθεί.

— Όρατα. Καί τώρα βγάλε μας έξω, στην έπιφάνεια.

Τά ρομπότ τούς άδήγησαν σ' ένα μικρό ύποσταθμό, έρημο και έρειπωμένο. Ό Ντόνοβαν έξέτασε με τό φανάρι του μια τρύπα στην όροφή.

— Φαίνεται πως η στέγη έχει καταστραφεί από μετεωρίτες.

— Μάλλον, είπε ό Πάουελ. Άλλ' αυτό δε μάς ενδιαφέρει προς τό παρόν. Άς βρούμε στο ύπαιθρο.

ΕΝΑ ψηλό βουνό ξεριχνε τή σκιά του στο σημείο όπου κατέληγε η σήραγγα. Λίγο πιο πέρα έπεφτε τό φως τού ήλιου με τή σχεδόν άπόρρητη λάμψη του. Η έλλειψη ατμοσφαιρας δεν επέτρεπε στο φως να διαχυθεί. Έτσι, στη σκιερή περιοχή βασίλευε η νύχτα, ενώ λίγο πιο πέρα τό φως της ημέρας ήταν έκτυπωτικό. Οι ίνσοστολές ήταν έφοδιασμένες με άπορροφητικά φίλτρα. Ό Ντόνοβαν έβριξε μια ματιά στο θερμόμετρο που ήταν προσαρμοσμένο στο μανίκι της στολής του.

— Είναι άπίστευτο! φώναξε. Τό θερμόμετρο δείχνει τριανταέντε βαθμούς. Νόμιζα πως όπου δεν πέφτει τό φως επικρατεί παγωνιά.

Ό Πάουελ κτύπησε τό δικό του θερμόμετρο και απάντησε: — Τριανταέντε βαθμούς. Δεν είναι τίποτα τό εκπληκτικό. Η θερμοκρασία διαχέεται στη σκιερή περιοχή χάρη στην ατμόσφαιρα.

— Ατμόσφαιρα στόν Έρμη; φώναξε ό

Ντόνοβαν. Μήπως αποβλακώθηκε;

— Τ'απόχουν μερικά ίχνη αμύδαλας; — Άνδρα καὶ σὸν Ἑρμῆ, ἐξήγησε ὁ Πάουελ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ διάφορες ἀναθυμιάσεις πτητικῶν στοιχείων: σελήνιο, ὑδρόγυρος, γάλλιο, νάτριο, θιοσοῦδιο, ἰώδιο καὶ διάφορες χημικὲς ενώσεις. Ἡ βαρύτητα εἶναι μικρότερη σὸν Ἑρμῆ παρὰ στὴ Γῆ καὶ τὰ μόρια ὠρσιμένων στοιχείων εἶναι ἀρκετὰ ἐλαφρά γιὰ νὰ αἰωροῦνται πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ ἑδάφους. Οἱ ἄτμοι συγκεντρώνονται στὰ σκιερὰ μέρη καὶ συμπυκνώνονται. Ἔτσι διαχέεται ἡ θερμότητα...

Ὁ Πάουελ προσάρμοσε τὰ κνῶλια τοῦ σὸν κνῶνος τῆς στολῆς καὶ κῆταξε μακρὰ.

— Βλέπεις τίποτα; ρώτησε ἀνυπόμονα ὁ Ντόνοβαν.

Ὁ Πάουελ δὲν ἀπάντησε ἀμέσως. Ἔπειτα ἀπὸ λίγο εἶπε μὲ κάποια ἀνησυχία σὸν τόνο τῆς φωνῆς του:

— Βλέπω μιὰ σκοτεινὴ κηλὶδα σὸν ὀρίζοντα. Θὰ εἶναι ἴσως ἡ πηγὴ τοῦ σελήνιου. Ἀλλ' ὁ Σπῆντυ δὲ φαίνεται πούθενά...

Ὁ Πάουελ ἀνασηκώθηκε στοὺς ὤμους τοῦ ρομπότ γιὰ νὰ ἴδῃ καλύτερα.

— Τί βλέπεις τώρα; ρώτησε ὁ Ντόνοβαν.

— Νομίζω... ναι, εἰμαι βέβαιος. Αὐτὸς εἶναι ὁ Σπῆντυ. Ἐρχεται πρὸς τὸ μέρος μας...

Ὁ Ντόνοβαν κῆταξε πρὸς τὸ σημεῖο ποῦ τοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ δάχτυλό ὁ Πάουελ. Δὲν εἶχε κνῶλια, ἀλλ' ἔβλεπε ἕνα μαῦρο σημάδακι, ποῦ κουνιόταν σὸ ἐκτυφλωτικὸ φῶς.

— Τὸν βλέπω τώρα! φώναξε. Ἀς προχωρήσουμε πρὸς τὸ μέρος του!

Ὁ Πάουελ καὶ ὁ Ντόνοβαν ξεκίνησαν, πάντα καθάλλα στὰ τερατώδη ρομπότ.

★

Τὸ ῥομπότ προχωροῦσαν μὲ ἀδύρκα βήματα, γιὰ τὸ ἥχος δὲ μεταδίδεται χωρὶς ἀτμόσφαιρα. Οἱ δύο ἄνδρες ἐνοιοῦσαν μονάχα τὸν παλμὸ τῶν μηχανικῶν σωμάτων.

— Πῶς γρήγορα, πῶς γρήγορα! φώναξε ὁ Ντόνοβαν.

Ἀλλ' ὁ ρυθμὸς τῶν ρομπότ δὲν ἐπιταχύνθηκε.

— Ἄδικο φωνάζεις, εἶπε ὁ Πάουελ. Τὰ ἐκτόσματα αὐτὰ κινεῖται μονάχα μὲ μιὰ ταχύτητα...

Ἐχον ὄψει ἀπὸ τὴ σκιὰ καὶ προχωροῦσαν κάτω ἀπὸ τὴς ζωηρὲς ἀκτίνες τοῦ ἥλιου. Ἐαφνικὰ ὁ Ντόνοβαν σταμάτησε:

— Αἰσθάνομαι ζέση. Ἡ μήπως εἶναι ἡ φαντασία μου;

— Δὲν εἶναι ἡ φαντασία σου. Θὰ νοιώσεις πολὺ περισσότερη ζέση σὲ λίγο. Προχώρα γιὰ τὸ ἔχουμε μόνο εἴκοσι λεπτά καιρὸ. Καὶ μὴ χάνεις ἀπὸ τὰ μάτια σου τὸ Σπῆντυ.

Τὸ ρομπότ SPD 13, ποῦ γιὰ εὐκολία τὸ εἶχαν βαπτίσει «Σπῆντυ», βρισκόταν τώρα ἀρκετὰ κοντὰ. Ἐρχε ἀνάλαφρα σὸ ἀνώμαλο ἔδαφος καὶ τὸ λεπτὸ μεταλλικὸ του σῶμα γυρῶσε σὸν ἥλιο. Ἦταν μικρότερο καὶ πολὺ πῶς κομψὸ ἀπὸ τ' ἀπρηχαιωμένα μοντέλλα ποῦ καθάλλικεσαν ὁ Πάουελ καὶ ὁ Ντόνοβαν. Καὶ ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ ταχύτερα ρομπότ ποῦ κατασκευάσε ποτὲ ἡ ἐταιρεία.

— Σπῆντυ! φώναξε ὁ Ντόνοβαν κινώντας τὰ χέρια του.

— Σπῆντυ! φώναξε ὁ Πάουελ. Ἔλα ἔδω. Σπῆντυ!

Καθὼς πλησίαζαν, παρατήρησαν πὼς ἡ κίνηση τοῦ Σπῆντυ δὲν ἦταν ἐντελὴς ὁμαλὴ, τὸ ρομπότ κούτσαινε ἐλαφρά. Ὁ Ντόνοβαν φώναξε καὶ πάλι. Ἡ φωνή, φυσικά, ἦταν ἀδύνατο νὰ μεταδοθεῖ σ' ἕναν κόσμο χωρὶς ἀτμόσφαιρα, ἀλλὰ ὁ μικρὸς πομπὸς ποῦ ὑπῆρχε σὸ κνῶνος τῆς ἰνσοτολῆς μετέδιδε τὰ ηλεκτρομαγνητικὰ κύματα σὸν ποζιτρονικὸ ἐγκέφαλο τοῦ Σπῆντυ. Τὸ ρομπότ σήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ τοὺς εἶδε. Σταμάτησε ἀμέσως σὲ μικρὴ ἀπόσταση καὶ ἔμεινε γιὰ λίγο ἐντελὴς ἀκίνητο. Κατόπιν φάνηκε νὰ λικνίζεται ἐλαφρά, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, σὰ νὰ μὴ στεκόταν καλὰ στὰ λεπτά του πόδια.

— Ἔλα πῶς κοντὰ, Σπῆντυ! φώναξε ὁ Πάουελ.

Ἡ φωνὴ τοῦ ρομπότ ἀκούσθηκε γιὰ πρώτη φορὰ μέσα ἀπὸ τ' ἀκουστικά τῆς ἰνσοτολῆς. Ὁ Σπῆντυ ἔλεγε μὲ σοβαρὰ τῆτα:

— Ἐλάτε νὰ κυνηγηθοῦμε! Εἰμαι μιὰ πεταλούδα!

Ὁ Πάουελ καὶ ὁ Ντόνοβαν ἀλληλοκυτάχθηκαν ἐκπληκτοί. Ὁ Σπῆντυ, ἀπαθὴς, ἄρχισε νὰ τραγουδᾷ:

— Μιὰ ὥρα πεταλούδα μὲ δόλφιν σφαιρὰ! Τί ὥρα, τί καλὰ, μιὰ ὥρα πεταλούδα μέσα στ' ἄνθη χαρωπά!

Ὁ Ντόνοβαν παρὰ λίγο νὰ λιποθυμήσει:

— Εἶναι μεθυμένος, Γκρέγκ! Δὲν πιστεύω στ' αὐτὰ μου!

Ὁ Πάουελ ἀπάντησε μὲ μιὰ βλαστήμια.

— Γκρέγκ, συνέχισε ὁ Ντόνοβαν, τί θὰ γίνουμε μ' αὐτὸ τὸ μεθυμένον ρομπότ; Ἀς πᾶμε στὴ σκιὰ γιὰ τὴν ἀρχιστὴ νύχτα.

— Τὰ ρομπότ δὲ μεθᾶνε, παρατήρησε φιλοσοφικὰ ὁ Πάουελ. Ἀλλὰ φαίνεται πὼς κατὶ δὲ λειτουργεῖ καλὰ σὸν ἐγκέφαλό του, κατὶ ποῦ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴ μέθη.

— Τώρα μὲ φώτισες! εἶπε σαρκαστικὰ ὁ Ντόνοβαν. Ὁ Σπῆντυ δὲν εἶναι μεθυμένος ἀλλὰ φέρεται σὰ μεθυμένος καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ ἴδιο. Ὁ ποζιτρονικὸς τοῦ ἐγκέφαλος δὲ λειτουργεῖ καλὰ καὶ νομίζω ὅτι τὸν φέραμε ἔδω γιὰ νὰ παίξουμε κυνηγιό. Μόνο ποῦ ἐμείς δὲν ἔχουμε καιρὸ γιὰ παιχνίδι...

— Σύμφωνα, σύμφωνα, ἀπάντησε βαρυστημένος ὁ Πάουελ. Τὸ ρομπότ εἶναι ρομπότ, δὲν εἶναι ἄνθρωπος. Εἶναι μιὰ μηχανὴ ποῦ ἔχει πάθει βλάβη. Ἀν ὁρῶμε τὴν αἰτία θὰ μπορέσουμε νὰ τὸ διορθώσουμε.

Τὸ δυστύχημα εἶναι ὅτι δὲν ὑπάρχει καιρὸς.

Μὴν πανικοβάλεσαι, χρειάζεται ψυχραιμία. Ὁ Σπῆντυ εἶναι κατασκευασμένος γιὰ νὰ προσαρμόσθῃ σὲς ὁμαλὲς φυσικὲς συνθήκες τοῦ Ἑρμῆ. Ἀλλ' ἡ περιχὴ αὐτῆ μοῦ φαίνεται λίγο ἀνώμαλη. Ἰσως αὐτὸ εἶναι τὸ κλειδὸ τοῦ αἰνίγματος. Κότταξε αὐτοὺς τοὺς λαμπεροὺς κρυστάλλους ποῦ εἶναι σκορπισμένοι σὸ ἔδαφος. Πὼς ἔχουν σχηματισθεῖ! Φαίνονται σὰ νὰ σχηματίσθηκαν ἀπὸ κάποιο ρευστὸ ποῦ πάγωσε σιγὰ σιγὰ. Ἀλλὰ μὲ τὴ θερμότητα ποῦ ἐπικρατεῖ στὴν ἡλιόλουστη πλευρὰ τοῦ Ἑρμῆ, τὸ ρευστὸ πρέπει νὰ εἶχε ἀρχικὰ μεγάλη θερμοκρασία, γιὰ τὸ αἰνίγμα θὰ ἔπρεπε κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ φλογερὸ ἥλιο.

— Ἰσως νὰ πρόκειται γιὰ ἡφαιστειακὴ δράση, παρατήρησε ὁ Ντόνοβαν. Κάποια οὐσία βγήκε καυτὴ ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ πλανήτη καὶ ἔπρεπε στὴν ἐπιφάνεια σχηματίζοντας κρυστάλλους.

Ὁ Πάουελ κῆταξε τὸν Ντόνοβαν ἐκπληκτός:

— Μπαρό! Εὐτυχῶς τὸ μυαλό σου δὲν ἔχει παραλῦσει ἐντελὴς ἀπὸ τὸ φάβο!

Ὁ Ντόνοβαν σήκωσε ἀπειλητικὰ τὴ γροθιά του:

— Ἀν νομίζεις πὼς ἔχεις τὸ μονοπώλιο τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τοῦ ἥρωϊσμοῦ...

Ὁ Πάουελ δὲν ἀπάντησε. Ἐμεινε γιὰ λίγο σιωπηλός.

Τὶ ἀκριβῶς εἶπε σὸν Σπῆντυ, ὅταν τὸν ἔστειλες γιὰ τὸ σελήνιο;

— Δὲ θυμᾶμαι ἀκριβῶς, ἀπάντησε ὁ Ντόνοβαν. Ἀπλῶς τοῦ εἶπα νὰ πᾶει στὴν πηγὴ νὰ φέρει σελήνιο.

— Ναι, ἀλλὰ πὼς τοῦ τὸ εἶπες; Προσπάθησε νὰ θυμηθεῖς.

— Εἶπα.. εἶπα αὐτὸ περίπου: «Σπῆντυ, χρειάζομαι σελήνιο. Τ'απόχει σελήνιο στὴν τᾶδε πηγὴ. Πήγαινε νὰ τὸ φέρεις». Τὶ ἄλλο μπορούσα νὰ πῶ;

— Δὲν ἔδωσες τὴ διαταγὴ μὲ ἐπιτακτικὸ τόνο;

— Ἀσφαλῶς ὄχι. Γιὰ τὴν θὰ χρησιμοποιοῦσα ἐπιτακτικὸ τόνο; Ἦταν μιὰ ἀπλοῦστατη διαταγὴ ποῦ μπορούσε πολὺ εύκολα νὰ ἐκτελεσθεῖ ἀπὸ τὸ Σπῆντυ.

Ὁ Πάουελ ἀναστήθηκε:

— Αὐτὸ ἦταν λάθος ἐκ μέρους σου, ἀλλὰ τέλος πάντων... Τώρα δὲ γίνεται τίποτα...

Τὰ δύο ρομπότ εἶχαν ἐπιστρέφει στὴ σκιὰ καὶ ὁ Πάουελ ἀφιπνεύσε. Ὁ Ντόνοβαν ἔκανε τὸ ἴδιο. Τὸ σκοτάδι ἦταν πυκνὸ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, καὶ ὅμως, λίγα μέτρα πῶς πέρα ὁ «Ἥλιος» ἔλαμπε. Τὰ δύο ρομπότ κῆταξαν ἀδιάφορα μὲ τὰ κόκκινα φωτιστικὰ τοὺς μᾶτια. Ὁ Πάουελ καὶ ὁ Ντόνοβαν κἀθήσαν, μὲ τὴν πλάτη στηριγμένη σ' ἕνα βράχο.

— Ἀς σκεφθοῦμε λίγο τὴν κατάστασι, εἶπε ὁ Πάουελ. Ἀς ἀρχίσουμε ἀπὸ τοὺς τρεῖς κανόνες τῆς ρομπωτοκῆς, τοὺς τρεῖς κανόνες ποῦ εἶναι οἱ πῶς θαθεῖα χαραγμένοι σὸν ποζιτρονικὸ ἐγκέφαλο τῶν ρομπότ. Κανὼνας πρῶτος: «Τὸ ρομπότ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ βλάψῃ ἕνα ἄνθρωπον πλᾶσμα ἢ ν' ἀδρανῇ σὲ ἕνα ἄνθρωπο πλᾶσμα κινδυνεύει».

— Σωστά.

— Κανὼνας δεύτερος: «Τὸ ρομπότ ὀφείλει νὰ ὑπακούει σὲς διαταγὰς ποῦ δίνονται ἀπὸ ἕνα ἄνθρωπο πλᾶσμα, ἐκτός ἀν οἱ διαταγὰς αὐτὲς ἔρχονται σὲ σύγκρουσι μὲ τὸν πρῶτον κανόνα».

— Σωστά.

— Κανὼνας τρίτος: «Τὸ ρομπότ ὀφείλει νὰ προστατεύει τὴν ἑπαρξὴ του, ἐκτός ἀν ἡ αὐτοπροστασία του ἔρχεται σὲ σύγκρουσι μὲ τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον κανόνα».

— Σωστά. Καὶ τώρα ποῦ φτάσαμε;

— Φτάσαμε στὴν ἐξήγησι: Ἡ σύγκρουσι μετὰ τῶν διαφόρων κανόνων ἐξυθετερενεται χάρη στὰ ποζιτρονικὰ δυναμικὰ τοῦ ἐγκέφαλου. Ἀς ὑποθέσουμε ὅτι τὸ ρομπότ ἀντιμετωπίζει ἕναν κίνδυνον. Τότε, τὸ ποζιτρονικὸ δυναμικὸ τοῦ τρίτου κανόνα λειτουργεῖ αὐτομάτως καὶ τὸ ρομπότ ἐπιστρέφει γιὰ ν' ἀποφύγει τὸν κίνδυνον. Ἀλλ' ἂς ὑποθέσουμε ὅτι τὸ ρομπότ ὑποχρεώνεται νὰ ἐκτελέσει μιὰ ἐπιπλέον διαταγὴ. Τότε προκύπτει σύγκρουσι μετὰ τῶν δύο κανόνων καὶ τοῦ τρίτου κανόνα. Ὁ δεύτερος κανὼνας ὁρίζει τὴν ὑπακοή.

Ὁ τρίτος κανὼνας ὁρίζει τὴν αὐτοπροστασία. Ἀλλ' οἱ κατασκευαστὲς τοῦ ρομπότ ἔχουν προβλέψει ὥστε τὸ ποζιτρονικὸ δυναμικὸ τοῦ δευτέρου κανόνα νὰ εἶναι κάπως ἰσχυρότερο ἀπὸ τοῦ τρίτου. Ἔτσι τὸ ρομπότ ἐκτελεῖ τὴ διαταγὴ ἔστω καὶ μὲ κίνδυνον νὰ καταστραφεῖ.

— Ὁραῖα, καὶ ποῦ εἶναι τὸ συμπέρασμα;

— Ἀς πάρουμε τὴν περίπτωσι τοῦ

Σπῆντυ. Ὁ Σπῆντυ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ τελευταῖα καὶ πῶς ἐξειδικευμένα μοντέλλα τῆς ρομπωτοκῆς. Κοστίζει ὅσο καὶ ἕνα ἀεροπλανοφόρο. Λοιπόν, ἕνα τόσο δαπανηρὸ μηχανήμα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταστραφεῖ εύκολα...

— Πολὺ σωστά, ἀλλὰ τί συμπέρασμα βγαίνει;

— Ἀπλοῦστα οἱ κατασκευαστὲς φρόντισαν νὰ ἐνισχύσουν ἐλαφρὰ τὸ ποζιτρονικὸ δυναμικὸ τοῦ τρίτου κανόνα. Ἐκᾶναν τὸ ρομπότ ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητο σὸν κίνδυνον. Ὁ Σπῆντυ, ὅπως θὰ λέγαμε γιὰ ἕναν ἄνθρωπο, εἶναι δειλός. «Ὅταν τὸν ἔστειλες γιὰ τὸ σελήνιο, τοῦ ἔδωσες μιὰ διαταγὴ χωρὶς ἰδιαίτερη ἐμφασι». Ἔτσι, τὸ ποζιτρονικὸ δυναμικὸ τοῦ δευτέρου κανόνα δὲν ἦταν ἀρκετὰ ἰσχυρὸ γιὰ νὰ ἐξουδετερώσει τὸν τρίτον κανόνα...

— Ἀρχίζω νὰ καταλαβαίνω.

— Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβουμε τί συνέβη: Πρέπει νὰ ὑπάρχει κάποιος κίνδυνος γύρω ἀπ' τὴ πηγὴ τοῦ σελήνιου. Ὅταν ὁ Σπῆντυ πλησίαζε πρὸς τὰ καὶ ἀρχίζει νὰ λειτουργεῖ ὁ τρίτος κανὼνας καὶ ὁ Σπῆντυ, γιὰ ν' ἀποφύγει τὸν κίνδυνον ἀρχίζει ν' ἀπομακρύνεται. Ἀλλ' ὅταν ἀπομακρυνθεῖ ἀρκετὰ, ἀρχίζει νὰ λειτουργεῖ ὁ δεύτερος κανὼνας καὶ ὁ Σπῆντυ ξεκινᾷ πάλι γιὰ νὰ ἐκτελέσει τὴ διαταγὴ.

— Ἔτσι δημιουργεῖται ἕνας φαῦλος κύκλος καὶ ὁ Σπῆντυ πᾶει καὶ ἔρχεται γύρω ἀπ' τὴν πηγὴ!

— Ἀκριβῶς! Καὶ ἂν δὲν κάναμε κάτι γιὰ νὰ τὸν τραβήξουμε, θὰ γυρῇ ἔτσι μέχρι συντελείας τοῦ αἵωνα!

— Μὰ γιὰ τί δὲν ὑπόλασε ὅταν πῆγαμε κοντὰ του;

— Φαίνεται πὼς αὐτὴ ἡ ἐξισορροπηση τῶν ποζιτρονικῶν δυναμικῶν ἔχει ἀπορρυθμισθεῖ ἕνας μέρος τοῦ ἐγκέφαλου του. Γι' αὐτὸ φέρεται σὰ μεθυμένος. Ἀν ἔβραμε τουλάχιστον ποῖς εἶναι ὁ κίνδυνος ποῦ τὸν ἀπειλεῖ, θὰ μπορούσαμε κατὶ νὰ κάναμε...

— Τὸ βρήκες μόνος σου πρὶν ἀπὸ λίγο: Ἡφαιστειακὴ δράσι. Κάπου στὴν περιοχή τῆς πηγῆς θ' ἀναδύονται ἀέρια ἀπὸ τὰ ἔγκατα τοῦ Ἑρμῆ: διοξείδιο καὶ μονοξείδιο τοῦ ἀνθρακος, διοξείδιο τοῦ θείου καὶ ποῖς ξέρει τί ἄλλο...

— Ναι, εἶπε ὁ Ντόνοβαν σκεπτικώς. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐπικίνδυνα γιὰ ἕνα μεταλλικὸ μηχανήμα σ' αὐτὴ τὴ θερμοκρασία...

— Καθωρίσαμε ὅλα τὰ δεδομένα τοῦ προβλήματος, παρατήρησε μελαγχολικὰ ὁ Πάουελ, ἀλλὰ δὲ βρήκαμε τὴ λύσι. Δὲν μπορούμε νὰ στεῖλουμε γιὰ σελήνιο αὐτὰ τὰ ἐκτονωματικὰ ρομπότ γιὰ τὸν κίνδυνον. Δὲν μπορούμε νὰ πᾶμε μόνοι μας γιὰ τὴν θὰ μᾶς σκοτώσει ὁ ἥλιος. Καὶ δὲν μπορούμε νὰ πᾶσουμε τὸν Σπῆντυ γιὰ τὸ φέρεται σὰ μεθυμένος καὶ νομίζει ὅτι παίξουμε καὶ τρέχει ἐξῆντα χιλιόμετρα τὴν ὥρα...

— Ἀν πᾶει ἕνας ἀπὸ μᾶς, εἶπε ὁ Ντόνοβαν διστακτικὰ, θὰ γυρῇ πίσω καθὼς τιμῆνος ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἀλλὰ τὸνλάχιστον ὁ ἄλλος θὰ ἔχει τὸ σελήνιο ποῦ χρειάζεται...

— Πολὺ συγκινητικὴ αὐτοθυσία! ἀπάντησε σαρκαστικὰ ὁ Πάουελ, μόνο ποῦ δὲ θὰ χρησιμεύσει σὲ τίποτα. Ἡ πηγὴ ἀπέχει τρεῖς μίλια καὶ τὰ παλὰ ρομπότ περπατᾶνε τέσσερα μίλια τὴν ὥρα. Οἱ στολὲς δὲν μπορούν νὰ μᾶς προστατεύσουν περισσότερο ἀπὸ εἴκοσι λεπτά. Συνεπῶς, ὅποιος καὶ νὰ θυσιάσθῃ, τὸ σελήνιο εἶναι ἀπρόσιτο.

ΣΤΟ ΕΠΙΟΜΕΝΟ: Ἡ συνέχεια

ΜΙΑΜΙΣΥ ΛΙΤΡΑ ΣΑΛΙΟ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ!

Οἱ ἐκκρίσεις τῶν σιελογόνων ἐπιδροῦν στὴν ἰσορροπία τοῦ ὁργανισμοῦ.

ἈΠΟ ΒΙΟΛΟΓΙΚῆ ἀποψῆς, ἀκόμα καὶ οἱ ἀπλούστερες καὶ κοινότερες λειτουργίες τοῦ ὁργανισμοῦ παίζουν σημαντικὸ ρόλο γιὰ τὴν ὑγεία μας. Εἶναι ἀλήθεια πὼς οἱ διαταραχὲς τοὺς δὲ θέτουν σὲ κίνδυνον τὴ ζωὴ μας, ἀλλὰ πάντως προκαλοῦν βλάβες ποῦ οἱ συνέπειές τους δὲν εἶναι καθόλου εὐχάριστες.

Ἀς πάρουμε γιὰ παράδειγμα τὴν περίπτωσι τῆς ἐκκρίσεως τῶν σιελογόνων. Ἐξορῶμε πὼς ἡ λειτουργία τῶν ἀδένων αὐτῶν συνδέεται στενὰ μὲ τὴν εὐρύτερη καὶ πολὺ πῶς περιπλοκή λειτουργία τῆς πέψεως, ἀλλὰ συνήθως δὲν ὑποτινόμεμαστε πὼς οἱ διαταραχὲς τῶν σιελογόνων μπορούν νὰ προξενήσουν σοβαρὲς βλάβες σὲ διάφορα ὅργανα τοῦ σώματος: Ἀνωμαλίες στὴν ἐκκρίσι τοῦ σάλιου προκαλοῦν ἀναπόφευκτα στομαχικὲς καὶ ἐντερικὲς διαταραχὲς, ἀλλὰ καὶ διαταραχὲς στὴ λειτουργία τοῦ ἥπατος ποῦ καταλήγουν μερικὲς φορὲς στὴν ἀνάμια καὶ γενικὰ στὴν ἐξασθένησι τοῦ ὁργανισμοῦ.

Ἡ καλὴ λειτουργία τῶν σιελογόνων ἀποτελεῖ θεμελιώδη προϋπόθεσι γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία πολλῶν ἄλλων ὁργάνων. Γιὰ νὰ διατηρήσουμε τὴν ἰσορροπία, πρέπει νὰ ξέρουμε ὠριμένως πᾶσι τὰ γιὰ τὸν μηχανισμό τῆς:

Κατὰ μέσον ὁρο, ὁ ἀνθρώπινος ὁργανισμὸς ἐκκρίνει κάθε μέρα ἕνα ὥς ἐνάμισι λίτρο σάλιου — ποσότητα πολὺ μικρότερη ἀπὸ τὴς ὅς λίτρες ποῦ ἐκκρίνουν τὰ βοοειδῆ, ἀλλ' ἀρκετὴ γιὰ τὴς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπινου πεπτικοῦ συστήματος ποῦ, χάρι στὸ σάλιο, ἐφοδίζεται μὲ νερό, θλέννα καὶ ἔνζυμα. Οἱ ἐκκρίσεις αὐτὲς ρυθμίζονται ἐν μέρει ἀπὸ τὴν ὁρμονικὴ λειτουργία, ἀλλὰ κυρίως ἐλέγχονται ἀπὸ νευρικὲς φέσεις ἐρεθισμοῦ. Οἱ νευρικὲς ἀπολήξεις ποῦ βρίσκονται σὸν βλεννογόνο τοῦ στόματος ὁρίζουν τὴν ἐναρξὴ καὶ τὴν ποσότητα τῆς ἐκκρίσεως. Ἀρκεῖ νὰ βάλλουμε σὸ στόμα μᾶς μιὰ μπουνιὰ καὶ σὲ δύο δευτερόλεπτα ἡ λειτουργία τῶν σιελογόνων γίνεται ζωηρότερη.

★

ἸΑ ν' ἀρχίσουμε οἱ ἐκκρίσεις δὲν εἶναι πάντα ἀπαραίτητη ἡ παρουσία τῆς τροφῆς στὸ στόμα. Τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴς συνεχεῖς καὶ ρυθμικὲς κινήσεις τῶν σαγόνων, ὅπως ξέρουν πολὺ καλά ὅσοι ἔχουν τὴ συνήθεια νὰ μασᾶνε τσίχλα. Σὲ ἄλλες περιπτώσεις, ἀρκεῖ ἡ ὁσμὴ καὶ ἡ θέα ἐνὸς ἀρεκτικού φαγητοῦ γιὰ ν' ἀρξῇ οἱ ἐκκρίσεις τοῦ σάλιου. Ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχει κανένας ἐρεθε-

ρικός ἐρεθισμὸς, μιὰ μικρὴ ποσότητα σάλιου πάντα ἐκκρίνεται γιὰ νὰ ὑγραίνει τὸ στόμα.

Ἡ ὁργανικὴ χρησιμότητα τῆς ἐκκρίσεως τῶν σιελογόνων φαίνεται κυρίως στὴν ἐπίδρασι τῶν ἐνζύμων (ποῦ περιέχονται στὸ σάλιο) πάνω σὲς ἀμυλώδεις τροφές ὅπως τὸ ψωμί, τὰ ζυμαρικὰ καὶ οἱ πατάτες. Ἡ πρώτη χημικὴ ἐπέθεσι κατὰ τοῦ μορίου τοῦ ἀμύλου, ποῦ στὴ φυσικὴ του κατάστασι δὲν εἶναι ἀφομοιώσιμο ἀπὸ τὸν ὁργανισμό, ἐξαπολύεται ἀπὸ τὰ ἐνζυμα αὐτὰ τοῦ σάλιου. Χωρὶς τὸ σάλιο τ' ἀμυλώδη ποῦ ἀποτελοῦν τὴ βάση τῆς διατροφῆς μας, θὰ ἦταν ἀχρηστα.

★

ΣΤΗ λειτουργία τῆς πέψεως, τὸ σάλιο εἶναι ἐπίσης χρήσιμο γιὰ τὴ μάσησι καὶ τὸ μετασχηματισμὸ τῆς τροφῆς σὲ πολλὰ ποῦ καταπίνεται χωρὶς δυσκολία ἀπὸ τὸν ὁργανισμό.

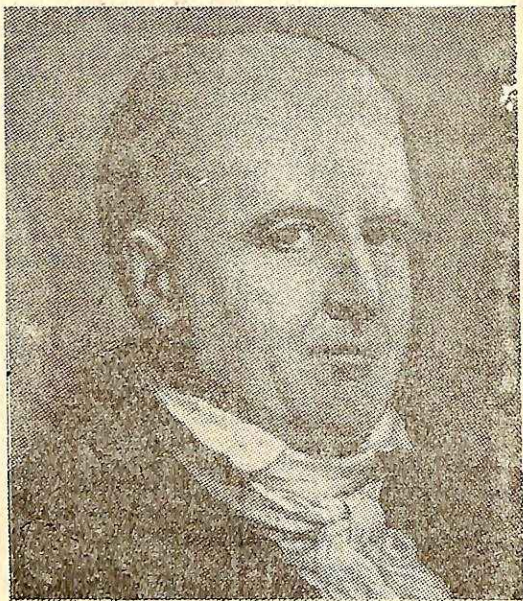
Ὡστόσο, ἡ ἐκκρίσι τῶν σιελογόνων δὲν ἐξυπηρετεῖ ἀποκλειστικὰ τὸ πεπτικὸ σύστημα. Χρησιμεύει ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν προστασία τοῦ βλεννογόνου τῆς στοματικῆς κοιλότητος, τὸν ὅποιο διατηρεῖ ὑγρὸ καὶ ἐλαστικὸ καὶ τὸν προφυλάσσει ἀπὸ τοὺς ἐρεθισμούς. Ἐξ ἄλλου, τὸ σάλιο καθαρίζει τὸ στόμα ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τῶν τροφῶν καὶ προλαμβάνει τὴν ἀποσύνθεσι τους στὰ μεσοδόντια διαστήματα.

Τὰ κανονικὲς συνθήκες, ὑπάρχουν πάντα στὸ στόμα διάφοροι μικροοργανισμοὶ ποῦ συνήθως εἶναι ἀκίνδυνοι. Ἀλλὰ μερικὲς φορὲς οἱ μικροοργανισμοὶ αὐτοὶ πολλαπλασιάζονται περισσότερο ἀπ' ὅσο πρέπει καὶ γίνονται τοξικοί. Τὸ σάλιο μᾶς προφυλάσσει ἀπ' τὸν κίνδυνον γιὰ τὴν περιέχει ἕνα εἶδος ἐνζύμου, τὴν λυσοζύμη, ποῦ ἔχει τὴν ιδιότητα νὰ σπάει τὸ σκληρὸ περικέλυμα τῶν ἐπικίνδυνων βακτηριδίων καὶ νὰ διευκολύνει ἔτσι τὴν ἐξουδετέρωσι τους.

Οἱ ἀντιμικροβιακὲς ἀπολυμαντικὲς ιδιότητες τοῦ σάλιου ἀποδεικνύονται ἀπὸ τὴς ἀλλοιώσεις ποῦ παρατηροῦνται ὅταν ἡ ἐκκρίσι περιορίζεται ἀσθενῶς, ὅπως συμβαίνει π. χ. σὲ περίπτωσι πυρετοῦ. Τότε βλέπουμε νὰ σχηματίζεται πάνω στὴ γλῶσσα καὶ στοὺς βλεννογόνους τοῦ στόματος γενικὰ μιὰ γλοιώδ

ΣΤΟ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ ΔΥΟ ΕΠΟΧΩΝ

Τόν έχουν έπονομάσει «ζωγράφο τών παιδιών», άλλοι έχουν γράψει ότι είναι ο «Μότσαρτ τής ζωγραφικής» και άλλοι, τέλος, βεβαιώνουν ότι κανένας άλλος ζωγράφος δεν έχει έκφρασει, όπως αυτός, τόσο τέλεια τη χάρη και την κομψότητα μιάς εποχής. Και όλοι συμφωνούν ότι τὸ ἔργο του Φραγκονάρ είναι, μιά από τις πιο γοητευτικές στιγμές στην ιστορία τής ζωγραφικής: έχει δώσει τήν καλλιτεχνική τής έκφραση σε μιά από τις πιο χαριτωμένες μορφές τής ζωής.

ΙΩΑΝΝΗΣ - ΟΝΟΡΕ ΦΡΑΓΚΟΝΑΡ
(Αὐτοπροσωπογραφία)

τὸν πατέρα Φραγκονάρ νὰ στείλει τὸ γιό του σὲ κανένα γνωστὸ ζωγράφο νὰ πάρει μαθήματα. Ὁ Σαρντέν — ὁ διάσημος Σαρντέν — δέχθηκε νὰ πάρει τὸ νεαρὸ Φραγκονάρ στὸ ἀτελιέ του καὶ τοῦ φέρθηκε ἀμέσως μὲ καλωσύνη, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀπόλυτη ἀδιαφορία. Ἐξή μῆνες ἀργότερα ὁ Φραγκονάρ, ὅταν εἶδε ὅτι μόνη ἡ καλωσύνη δὲν τοῦ μαθαίνει ζωγραφική, ἐγκατέλειψε τὸν Σαρντέν καὶ τόλμησε νὰ κτυπήσει τὴν πόρτα τοῦ Μπουσέ, ποὺ βρισκόταν τότε στὸ ἀπόγειο τής φήμης του. Ὁ Μπουσέ τὸν δέχθηκε μὲ προσήνεια, εἶδε τὰ σχέδιά του καὶ τοῦ εἶπε:

— Δὲν εἶναι ἄσχημα. Ἀλλὰ δὲν ξέρεις τίποτε!

Ἐγινε δεκτός, ὥστόσο, στὸ ἀτελιέ ὡς μαθητὴς καὶ ρίχθηκε μὲ ζήλο στὴ δουλειά. Δυὸ δόκλιτρα χρόνια ζωγράφισε πίνακες ποὺ εἶχαν τὸ ἴδιο θέμα: ρόδινες καὶ λαγυγμένες νεράιδες σὲ ἀδρά τοπία. Οἱ σύντροφοί του στὸ ἀτελιέ τὸν εἶχαν βαπτίσει «Φραγκό». Ὁ Μπουσέ, ποὺ ἔπινε ἀναρίθμητα κύπελλα σκοκατάς, μοίραζε στοὺς μαθητὲς του συμβουλὲς καὶ ἐπιτιμήσεις. Ὁ Φραγκονάρ πρόσεξε πολὺ τὶς συμβουλὲς τοῦ δασκάλου του καὶ τὶς ἐκμεταλλεύθηκε τόσο καλὰ, ὥστε ἀπέσπασε, χωρὶς κανέναν νὰ τὸ περιμένει, τὸ ἐπίζηλο βραβεῖο τής Ρώμης, στίς 26 Αὐγούστου 1752. Ἦταν μόλις εἴκοσι χρόνων. Ὁ πίνακάς του «Ὁ Ἱεροῦσάμ θυσιάζοντας στὰ εἶδωλα» βραβεύθηκε μὲ 10 χρυσὰ λουδοβίκια καὶ μὲ τριετὴ ὑποτροφία στὴ Βασιλικὴ Σχολὴ τῶν Προστατευομένων Μαθητῶν, ποὺ τὴν διηύθυνε ὁ Κάρλ Βάν Λόο. Πρὸ πάντων, ὅμως, τοῦ ἀνοίγε τὸ δρόμο τής Ρώμης ὅπου, ἀπὸ εἴκοσι χρόνια τώρα, ἡ Ἀκαδημία τής Γαλλίας λειτουργοῦσε στὸ ἀνάκτορο Μαντσίνι.

Τὴν ἡμέρα ποὺ ἐφευγε, ὁ Μπουσέ τοῦ εἶπε, ἐμπιστευτικά:

— Ἀγαπητέ μου Φραγκό, θὰ ἴδεις τὰ ἔργα τοῦ Μιχαήλαγγελο καὶ τοῦ Ροφάελου. Μὴν πάρεις, ὅμως, στὰ σοβαρὰ τοὺς ζωγράφους αὐτοὺς, γιατί χάθαινες!

Τὸ «Ρ α β α σ ά κ ι»
Ἐνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Φραγκονάρ, ἕνα ἔργο ποὺ ἐκφράζει ὅλη τὴν ἀέρινη χάρη μιάς ξέγνοιαστης καὶ γοητευτικῆς ἐποχῆς.

ΒΥΘΙΣΜΕΝΟΙΣ ἀπ' εὐθείας σ' ἕνα θαυμάσιο σύμπαν, ὅπου κάθε δῆμα εἶναι καὶ μιὰ ἀποκάλυψη, ὁ Φραγκονάρ δὲν παίρνει στήν ἀρχή, στὴ Ρώμη, τίποτε στὰ σοβαρά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀδολή χαρὰ ποὺ τοῦ δίνει τὸ ἀντίκρουσμα τής καλλιτεχνικῆς ὁμορφιάς. Γυρίζει στὰ μουσεῖα, θαμπωμένος, καὶ ὅταν, ἐπὶ τέλους, ρίχνεται στὴ δουλειά, ζωγραφίζει μὲ μανία τοπία. Στὴ βίλλα ντ' Ἐστε, ὅπου παρατείνει τὴ διαμονή του μαζί μὲ ἀχώριστους φίλους, τὸν Οὐμπέρ Ρομπέρ καὶ τὸν ἀδελφὸν Σαιν - Νόν, ὁ νεαρὸς Φραγκονάρ ἀνακαλύπτει τελικὰ τὸ προσωπικὸ ὄφος του καὶ τελειοποιεῖ τὴν τεχνική του. Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἀνακτόρου Μαντσίνι, ἀδελφὸς Νατουάρ, γράφει γιὰ τὸ μαθητὴ του:

«Ὁ Φραγκονάρ ἔχει πολὺ ταλέντο. Ἡ ὑπερβολικὴ, ὅμως, φλόγα του καὶ ἡ ἐλαχιστὴ ὑπομονή του τὸν παρασύρουν ὥστε νὰ μὴ δουλεῖ μὲ ἀρκετὴ ἀκριβεία τὰ ἀντίγραφα του».

Ἄντὶ ἀκριβὴ ἀντίγραφα, ὁ Φραγκονάρ — σὰν ἀληθινὸς καλλιτέχνης — ζωγραφίζει ἀφθονοὺς πρωτότυπους πίνακες, ποὺ ἐκφράζουν ὅλοι ἕνα λυρικὸ ἐνθουσιασμό.

Ὁστόσο ἡ παραμονὴ στὴ Ρώμη, στήν πόλη τής Τέχνης, ἐγγίζει στὸ τέλος τής. Ὁ Φραγκονάρ, ἔπειτα ἀπὸ πεντάχρονη ἀπουσία, ξαναγυρίζει στὸ Παρίσι, ἀκολουθώντας τὸ δρόμο τῶν μαθη-

τῶν τοῦ ἀνακτόρου Μαντσίνι: Νάπολη, Μπολόνια, Βενετία.

Οἱ σπουδὲς ἔχουν τελειώσει, ἡ δόξα δὲν εἶναι μακριά, ἀλλὰ ὁ πλοῦτος ἔχει ἐπίσημες ἀξιώσεις. Γιὰ νὰ ἀνοίξουν τὰ σαλόνια καὶ τὰ πουργιὰ τῶν μαικηγῶν, ὁ ζωγράφος πρέπει νὰ δώσει τὸ συνθετικὸ «ἀριστοῦρημα» — αὐτὸ ποὺ ὁ Φραγκονάρ ὀνομάζει «μεγάλη μηχανή». Σεβόμενος τὰ γούστα τής ἐποχῆς του, ἐκθέτει στὸ Σαλὸν τοῦ 1765 τὸν πομπώδη συνθετικὸ πίνακα «Ὁ Ἀρχιερεὺς Κιρεσὸς θυσιάζοντας γιὰ νὰ σώσει τὴν Καλλιρρόη». Πλήρης ἐπιτυχία! Βραβεύεται ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία. Ὁ Λουδοβίκος XV ἀγοράζει τὸν πίνακα γιὰ 2.400 λίρες καὶ — τὸ κυριώτερο — παραχωρεῖ στὸ ζωγράφο ἀτελιέ καὶ κατοικία στὸ Λουβρό.

Ὁ ζωγράφος τῶν παιδιῶν

ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΟΣ πλέον ὁ Φραγκονάρ σκέπτεται ν' ἀκολουθήσει τὸ δρόμο του. Γυρίζοντας τὴν πλάτη στὸν ἀκαδημαϊσμὸ, ἀφήνει τὴν ἰδιοφυΐα του νὰ ἐκδηλωθεῖ ἐλεύθερη. Διάσημος, ἀγαπητός, τιμημένος, διαλέγει, γιὰ τὴν τέχνη του, νὰ εἶναι «μεγάλος σὲ μικρὰ θέματα». Τὸ ἔργο του τῆς περιόδου ἐκείνης, θελκτικὸ καὶ ἐλαφρὸ, εἶναι πασίγνωστο καὶ δὲν ὑπάρχει φιλότεχνος ποὺ νὰ μὴν τὸ ξέρει.

Στὸ τέλος, ὅμως, ὁ «κοσμικὸς καὶ κομῆς Φραγκό» κουράζει τὸν Φραγκονάρ. Καὶ τότε συμβαίνει κάτι ποὺ μοιάζει μὲ ἐπέμβαση τῆς θεῆς πρόνοιας. Μιὰ φιλικὴ οἰκογένεια — γείτονες στήν Γκράς — παρακαλεῖ τὸν Φραγκονάρ νὰ συμβουλευθεῖ καὶ νὰ καθοδηγήσει τὸ μικρὸ ταλέντο τῆς κόρης τῆς. Καὶ τὰ δέκα ἑπτὰ χρόνια τῆς Μαρίας - Ἀννας Ζεράρ κάνουν βαθεὶά ἐντύπωση στὸ ζωγράφο. Ὁ γάμος γίνεται στίς 17 Ἰουνίου 1769 καὶ ὁ Φραγκονάρ, λυτρωμένος ἀπὸ τὸ εὐκολο παρελθόν του, ἀρχίζει μιὰ καινούργια ζωή. Σὲ λίγο ἀποκτὰ παιδιὰ καὶ, θαμπωμένος ἀπὸ τὴν εὐτυχία, ἀνακαλύπτει ὅλες τὶς χαρὲς τους. Καὶ ὁ ζωγράφος τῶν ἐρωτικῶν παιχνιδιῶν γίνεται ὁ ἀνυπερέβλητος ζωγράφος τῆς γοητείας τῶν παιδιῶν.

Τὸ 1773 παρατὰ τὴν ἡσυχὴ ἀγροτικῆς ζωῆς του καὶ ἀκολουθεῖ, στήν Ἰταλία, ἕνα ἰσχυρὸ προστάτη, τὸν ὑπουργὸ τῆς γεωργίας Μπερζερὲ ντὲ Γκρανκούρ. Τὸν συνοδεύει ἡ γυναίκα του καὶ ὁ γιός του, μιὰ γκουβερνάντα, ἀρκετοὶ ὑπηρετές καὶ ἕνας μάγειρος, γιατί ὁ Φραγκονάρ εἶναι καλοφαγάς καὶ δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνη στὴν κουζίνα τῶν ἰταλικῶν πανδοχείων.

Μόλις φθάνει στὸν Σάν Ρέμο, ὁ ζωγράφος ξαναβρίσκει τὶς συγκινήσεις τῆς πρώτης διαμονῆς του στὴν Ἰταλία. Στὴν Πίζα, στὴ Σιέννα, στὸ Βιτέρμπο καὶ

Ο ΜΟΤΣΑΡΤ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ

ΦΡΑΓΚΟΝΑΡ: Ο ΕΞΑΙΣΙΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Τοῦ ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΥ

Η ΖΕΣΤΗ τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1806 ἀνύψανε τοὺς ὑδρατμούς ποὺ χόρευαν πάνω στὸ νωχελὲ Σηκουάνα. Φεύγοντας, ὅπως πολλοὶ ἄλλοι, τὸ καμίνι. Ἕνας γέρος μὲ εὐγενικὸ παρουσιαστικὸ, ἀνοίξε ὀρμητικὰ τὴν πόρτα τοῦ ἐστιατορίου Βερὺ καὶ μιὰ δροσιά ποὺ ἀνέβαινε ἀπὸ τὸ ὑπόγειο, τοῦ χάιδεψε τὸ μέτωπο. Ὁ δρόμος ἀπὸ τὸ Πεδίο τοῦ Ἀρεως ὡς τὸ Λουβρό εἶχε φανεῖ μακρὺς σπὸν γέρο αὐτὸ ποὺ ἦταν 74 χρόνων. Βλέποντας ἕνα τραπέζι ἐλεύθερο, κάθισε καὶ παράγγειλε μὲ καθαρὴ καὶ δυνατὴ φωνή:

— Γκαρσόν. Ἐνα παγωτό. Διπλό.

Ἐνῶ ἔτρωγε μὲ ἀπόλαυση τὸ παγωτό του, τὸ ζωρὸ βλέμμα του παρακολουθοῦσε τὶς Παριζιάνες ποὺ περνοῦσαν στὸ δρόμο — καὶ φαίνονταν ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸ θέσμα. Ξαφνικά, ὁ γέρος αὐτὸς ἔφερε τὸ χέρι στὴν καρδιά του, ἡ ἀναπνοή του ἔγινε δύσκολη καὶ, ἀπτότομα, ἔσκυψε ἀναίσθητος πάνω στὸ μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ. Οἱ θαμνῶνες ποὺ κάθονταν στὰ γειτονικὰ τραπέζια ἔτρεξαν κοντὰ του.

— Ποῖος νὰ εἶναι ἄραγε; ρώτησε μιὰ γυναίκα.

— Ὁ κύριος Φραγκονάρ, ἀπάντησε τὸ γκαρσόν. Κατοικοῦσε ἐδῶ.

Πέθανε τὴν ἄλλη μέρα ἀπὸ ἐγκεφαλικὴ συμφορῆση, τὴν ὥρα ποὺ, στὸ Παρίσι, ἡ αὐγὴ σχεδιάζει τὶς στέγες. Πέθανε φτωχός. Καὶ ὅμως ὑπῆρξε διάσημος ὅταν ζοῦσε.

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ - Ὁνὸρὲ Φραγκονάρ γεννήθηκε στὴν πόλη Γκράς τῆς Γαλλίας στίς 5 Ἀπριλίου 1732. Ὁ πατέρας του, ποὺ πουλοῦσε γάντια, εἶχε ἕνα κατάστημα στὴν ὁδὸ Τρακαστέλ. (Ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ ἴδιος περιωριζόταν νὰ θλέπει τὴ γυναίκα του νὰ διευθύνει τὸ κατάστημα καὶ νὰ ἔχει ὅλες τὶς εὐθύνες καὶ ὅλα τὰ βάρη). Μπορεῖ κανένας νὰ φαντασθεῖ ὅτι τὸ τοπίο καὶ ἡ σκηνογραφία τῆς θερμῆς Προδηγκίας — ὅπου ἦταν ἡ Γκράς — δὲν ἐπιδέσαν τὴν εὐαισθησία τοῦ νεαροῦ Φραγκονάρ; Χωρὶς ἴσως νὰ τὸ συναισθάνεται ὁ ἴδιος, τὸ ἐνστικτό του ἄρχιζε νὰ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὰ χρώματα μέσα στοὺς μεγάλους φωτεινοὺς κήπους καὶ στίς θυελλώδεις καλαμιές. Ἡ ἐπικοινωνία αὐτὴ ἦταν, ὥστόσο, σύντομη γιατί οἱ ἄτυχες ἐπιχειρήσεις ἐνὸς φαντασμένου πατέρα θὰ τὸν ἀποσποῦσαν γρήγορα ἀπὸ τὸν προδηγκιανὸ αὐτὸν παράδεισο. Ἐτσι ὁ νεαρὸς Φραγκονάρ εἶναι μόλις δώδεκα χρόνων ὅταν ἀνακαλύπτει τὸ Παρίσι — τὸ Παρίσι ὅπου ἡ οἰκογένειά του ἔχει τώρα ἐγκατασταθεῖ, μολοντὶ τὰ σχέδια τοῦ πατέρα γιὰ νέες ἐπιχειρήσεις ἔχουν καταλήξει σὲ χρεωκοπία.

Ἀπὸ μικρός, ὁ Φραγκονάρ ἔδειξε κλίση γιὰ τὸ σχέδιο καὶ τὴ ζωγραφική. Ὁστόσο, ὑπακούοντας στὸν πατέρα του, ἔσχθηκε νὰ ἐργασθεῖ στὸ γραφεῖο ἐνὸς συμβολαιογράφου. Ἐκεῖ, ὅμως, ἀντὶ νὰ ἀντιγράψει συμβόλαια, γέμισε ἀναρίθμητες κόλλες μὲ σχέδια καὶ μιὰ μέρα ὁ ἀγαθὸς συμβολαιογράφος συμβούλευσε

στη Ρώμη εργάζεται με απόλυση. Σχέδια και πίνακες θγαίνουν χωρίς διακοπή από τα χέρια του. Τό είδυλλιακό αυτό παξίδι έμελλε, ώστόσο, να καταλήξει σε ήλαροτραγωδία. Οί σχέσεις ανάμεσα στον Φραγκονάρ και στον Μπερζερέ έγιναν σιγά - σιγά έχθρικές, άγνωστο γιά ποιό λόγο. "Όταν γύρισαν στο Παρίσι, ήσαν τσακωμένοι. "Ο Μπερζερέ θέλησε τότε να κρατήσει τα σχέδια του προστατευμένου του γιά να έξοφληθούν τα έξοδα του παιδιού, πού τά είχε πληρώσει αυτός. "Ο Φραγκονάρ κατέφυγε στα δικαστήρια και ο Μπερζερέ, φοβούμενος ότι θα χάσει τη δίκη, συμβιβάστηκε: μέτρησε 30.000 λίβρες στον Φραγκονάρ και κράτησε τα σχέδια.

Τά δύσκολα χρόνια

Σ ΤΟ μεταξύ ή δόξα του ζωγράφου έχει φθάσει στο άπώγειό της. "Ανάμεσα στη γυναίκα του, πού την έχει βαπτίσει στοργικά «ταμία» — γιά τή ό ίδιος έλάχιστα νοιάζεται γιά τά χρήματα — στο γέρο πατέρα του, στο γιό του και στους φίλους του, ο Φραγκονάρ, «ζωγράφος του βασιλιά» τώρα, έργάζεται με ήλιγγιώδη ρυθμό. Κάπου - κάπου ξεκουράζεται στην Καρριέρ, διακοσμώντας τό σπιτάκι πού έχει άγοράσει.

Είναι 57 χρόνων όταν πέφτει ο κεραυνός της 14 "Ιουλίου 1789. Δέν είχε προβλέψει την "Επανάσταση, δέν την είχε ιδεί να έρχεται. Την κρίνει επιπόλαια: «"Ενα συννεφάκι... θα περάσει». Στο δάθος όλη αυτή ή άναταραχή μάλλον τόν διασκεδάξει, τού δίνει κέφι.

Όταν, τόν Σεπτέμβριο τού 1789, τά ξένα στρατεύματα άπειλούν τά γαλλικά σύνορα, ή «πολίτις Φραγκονάρ», συνεπαρμένη από εύγενικό, αλλά και παροδικό ένθουσιασμό, πηγαίνει από τίς πρώτες να καταθέσει τά κοσμήματά της στην "Εθνική Συνέλευση.

Τό «συννεφάκι» όμως γίνεται θύελλα. "Η «ταμία» μαθαίνει, τρομοκρατημένη, ότι οί βασιλικές επιχορηγήσεις διακόπτονται και ότι τά εισοδήματα από χρεόγραφα περιορίζονται στο ένα τρίτο. Από τίς 18.000 λίβρες πού ήταν τό έτήσιο εισόδημά τους, μένουν μόνο 6.000. "Όταν τού μαθαίνει ο Φραγκονάρ χορεύει από χαρά.

— Είσαι τρελλός; τόν ρωτά ή γυναίκα του.

— "Οχι. Είμαι εύτυχισμένος. Θα μπορούσαν να μάς τά πάρουν όλα.

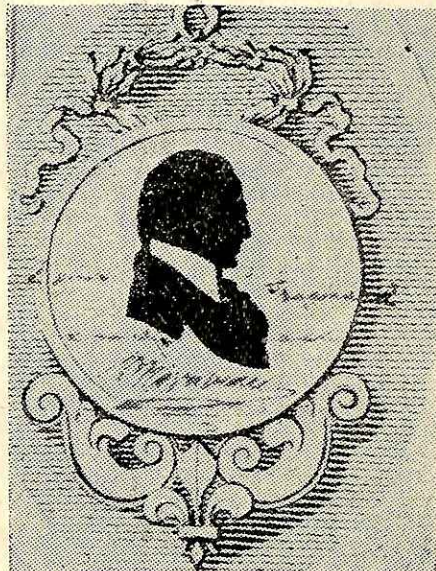
— "Ολόκληρος ο χαρακτήρας τού Φραγκονάρ είναι σ' αυτή την άπάντηση.

Υπάρχει, άλλωστε, τό χειρότερο: ή τέχνη τού Φραγκονάρ έπαυσε να είναι της μόδας μέσα σε έλάχιστο διάστημα. Τά έρωτικά και παιδικά θέματα δέν έχουν πιά πέραση. Οί επαναστάτες τού 1789 θέλουν τόν κλασικό ήρωισμό των «ρωμαίκων» αισθημάτων. Προτιμούν τίς ρωμαλέες «Σαβίνες» τού Δαυίδ από τίς περικομψες «λουόμενες» και από τό παιχιδιάρικο «Ραβασάκι» τού Φραγκονάρ. "Εξ άλλου ή "Επανάσταση, πού διασκεδάζε στην άρχή τόν Φραγκονάρ, έχει γίνει δραματική, αίματηρή, σοβαρή. Οί κογενειακό συμβούλιο άποφαινεται ότι, ως ότου αλλάξουν τά πράγματα, ή Γκράς είναι τόπος όπου ζει κανένας ασφαλέςτερα παρά στο Παρίσι. Στίς 12 Φεβρουαρίου 1790 όλη ή οικογένεια φθάνει στο σπίτι τού εξάδελφου Μωμπέρ με μοναδικές άποσκευές πέντε πίνακες πού είχε παραγγείλει κάποτε και έπειτα τούς ξεπαράγγειλε ή Κυρία Ντύ Μπαρρν και

πού άμέσως ο Μωμπέρ τούς κρεμά στο σπίτι του.

"Η τελευταία περίοδος

Σ ΤΗΝ Γκράς ο Φραγκονάρ πλήττει πολύ γρήγορα. Νοσταλγεί τό Παρίσι και τούς κατοίκους του. Τόν έπόμενο χρόνο, άφου κατανίκησε όλες τίς αντίρρήσεις, ξαναγυρίζει στην κατοικία του στο Λούβρο. "Ο Δαυίδ, ο ζωγράφος της "Επανάστασης, τόν βοηθεί άμέσως. Φροντίζει να τόν διορίσουν μέλος της επιτροπής τού "Εθνικού Μουσείου των Τεχνών και, γιά λίγο διάστημα, ο Φραγκονάρ περιφέρει ακόμα την άβρη εύγένειά του στίς πινακοθήκες πού κατακλύζονται από βίαιους και συχνά θάνατους πίνακες. Χαμένος κόπος: ή οικονομική δυσπραγία μαστίζει τώρα τό σπίτι του και ή γυναίκα του κάνει ούρα

"Ο Φραγκονάρ, σε μιάν εστάμπα της εποχής του.

μπροστά στα ψωμάδικα μαζί με τίς γυναικούλες της γειτονιάς.

Γιά τόν μεγάλο Φραγκονάρ, τό ζωγάφο πού άποθανάτισε μιάν δολοκλήρη έποχή και πού έχει γίνει τώρα «ό άγαθος γέρο - Φραγκό», είναι τό λυκόφως. Είναι αλήθεια ότι, χάρη στον Δαυίδ, περνά τη δοκιμασία χωρίς να ύποφέρει πολύ. "Αλλά δέν ζωγραφίζει σχεδόν πιά. Και μολονότι παραμένει «τό ξέγνοιαστο και εύθυμο μεγάλο παιδί» πού ήταν πάντοτε, ή μελαγχολία σκοτεινιάζει κάπου - κάπου τώρα τό βλέμμα του.

"Ισως να είχε πάρει πάρα πολύ από τη ζωή...

"Ενα βράδυ τού Μαΐου 1805 ο Ναπολέων, περνώντας μπροστά από την πινακοθήκη τού Λούβρου, πού στέγαζε τούς γέρους «ζωγράφους τού βασιλιά», είδε φώς. Διέταξε τόν Ντυρόκ, πού τόν συνώδευε, να άδειάσει μέσα σε όκτώ μέρες την πινακοθήκη από τούς ένοίκους της. "Ο γέρος Φραγκό άναγκάστηκε να έγκαταλείψει συνήθειες και αναμνήσεις σαράντα χρόνων. Μόνος και άνώνυμος, εγκαταστάθηκε στο σπίτι τού φίλου του Βερνύ.

Κι' εκεί πέθανε, από άπρόσεκτη λαιμαργία, ο άπαράμιλλος ζωγάφος ενός σιόνα, πού κατάρρωσε να έκφράσει όλη τη χάρη και την παιχιδιάρικη κομψότητά του σε πίνακες, πού είναι μιά από τίς πιδ θαυκτικές στιγμές στην ιστορία της Τέχνης.

ΦΙΛΟΤΕΧΝΟΣ

Η ΥΠΝΗΛΙΑ ΤΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Γ ΙΑ όσους εργάζονται καθιστικά, είναι πολύ συνηθισμένο τό ένοχλητικό φαινόμενο της ύπνηλίας. Οί εργαζόμενοι την άποδίδουν συνήθως στη μονοτονία της δουλειάς τού γραφείου. Στην πραγματικότητα, ή ύπνηλια προκαλείται από την ίδια την καθιστική στάση και όχι από τη μονοτονία. Δέν πρέπει να ξεχνάμε πως ή στάση αυτή είναι μιά έφεύρεση των νεωτέρων χρόνων. "Αλλοτε, οί υπάλληλοι, οί άντιγραφείς, οί γραμματείς, έγραφαν όρθιοι μπροστά σ' ένα ψηλό αναλόγιο. Δέν είναι λοιπόν έκπληκτικό πως ο οργανισμός δυσκολεύεται να προσαρμοσθεί σ' αυτή τη στάση και ο υπάλληλος τού γραφείου πού θέλει να κρατήσει τό πνεύμα του ύπνιο, πρέπει να καταβάλλει όδυνηρές προσπάθειες.

Τό κυκλοφοριακό και τό πεπτικό σύστημα δάπτονται από την καθιστική δουλειά. "Εφ' όσον ή δουλειά δέν μάς έπιτρέπει να μετακινηθούμε γιά ν' άσκήσουμε λίγο τά μουδιασμένα μέλη μας, πρέπει να περιορίσουμε τά γεύματα, ιδιαίτερα τό μεσημεριανό: Είναι τό άγγλοσαξωνικό σύστημα πού ταιριάζει καλύτερα από τό δικό μας στα σύγχρονα ώράρια εργασίας, γιά τή τά συχνά κι' έλαφρά γεύματα κουράζουν τό στομάχι λιγώτερο από τό πατροπαράδοτο βαρύ μεσημεριανό γεύμα πού γνωρίζουμε έμεις.

Γιά να διευκολυνθεί ή κυκλοφορία, πρέπει ν' αναγώνεται συχνά ο άέρας τού δωματίου της εργασίας. Μερικές βαθείες έispνοές τονώνουν τό κυκλοφοριακό σύστημα. Τέλος, είναι απαραίτητο, έξω από την εργασία, να κινούμεθα όσο τό δυνατό περισσότερο, να περπατάμε, να γυμναζόμαστε, γιά τή μόνον έτσι μπορούμε ν' άντισταθμίσουμε τίς μακρές ώρες της άκνησίας.

"Ακόμα και στο γραφείο, ένα διάλειμμα λίγων λεπτών κάθε μιά ώρα, θα μάς δώσει την εύκαιρία να ξεμουδιάσουμε. Μιά πρόσφατη έρευνα στίς άμερικανικές επιχειρήσεις πού είχαν εφαρμόσει αυτό τό σύστημα στίς υπαλλήλους τους, άπέδειξε πως ή άπόδοση της εργασίας αύξάνεται. Σ' αυτή την ώρίαία διακοπή τό γραφείο μοίραζε συγχρόνως και ζεστό καφέ, έλλ' ή αύξηση της άποδόσεως δέν όφείλεται στίς διεγερτικές ιδιότητες τού καφέ. Αυτό άποδείχθηκε από άλλα πειράματα κατά τά όποια χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά ποτά.

Συνεπώς, ή άποδοτικότητα στην εργασία τού γραφείου αύξάνεται μόνο με τη μυική κίνηση.

ΠΙΕΡ ΛΑ ΜΥΡ

Λιουιζέν Ρουζ

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΛΩΤΡΕΚ

ΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

"Ο "Ανρύ Τολουζ - Λωτρέκ, έπειτα από σημαντική προσπάθεια, είχε έπιβληθεί ανάμεσα στίς καλύτερους μοντέρνους ζωγράφους της έποχής του.

"Η φυσική του άναπηρία, τά παραμορφωμένα πόδια του και ή άσχήμία του, τόν είχαν καταδικάσει να ζει στη Μονμάρτη μιά ιδιόρρυθμη ζωή, ζωγραφίζοντας εικόνες από τά καμπαρέ της περιοχής και συχνάζοντας δλοένα στο Μουλέν Ρουζ.

Στην αγωνιώδη προσπάθειά του να γνωρίσει τόν έρωτα συνδέεται με τη Μαρι Σαρλέ, μιά εικοσάχρονη κοπέλλα τού δρόμου, άμόρφωτη κι' έπικίνδυνη.

Την παίρνει στο διαμέρισμά του και, γιά έπτά μήνες, γνωρίζει μιά ζωή σαρκικής άκολασίας αλλά και διαρκούς έξευτελισμού, όποτε αναγκάζεται να τη διώξει.

Γιά να παρηγορηθεί ξαναγυρίζει στίς πολίες του παρές, στίς ζωγράφους και στα καμπαρέ.

24ον

ΕΣΠΑΣΕ σε μιά βίαιη κρίση δήχα. Τό πρόσποτό του μελάνιασε και τού χρειάστηκε λίγη ώρα γιά να μπορούσε να πάρει άνάσα.

— Καλά θάκανες ν' προσέξεις αυτό τ'ό δήχα, φίλε μου, είπε ο "Ανρύ, κυττάζοντάς τον.

— Θα κρυλόγησα χτες βράδυ, στο έργαστήρι. "Η σόμπα έσθυσε, και δέ γνοιόσκηκα να την άνάψω.

Ξερόδηξε και σκούπισε τό στόμα του με τό μαντήλι του.

— "Αλήθεια, τάμαθες πως ο Γκωγκέν φεύγει τόν άλλο μήνα γιά την Ταϊτή;

— Μπιά; ρώτησε ο "Ανρύ, άνάδοντας ένα τσιγάρο. Καιρός ήτανε. "Εχει δέκα χρόνια πού μιλάει συνέχεια γιά τ' αναθεματισμένα φονικόδεντρά του και τίς γυμνές του κοπέλλες. Θα τό δεις, όμως, θά ξαναγυρίσει. "Όπως λίγα χρόνια πρωτίτερα, όταν πήγε στη Μαρτινίκα, τό θυμάσαι; Σκόπευε να μείνει εκεί σ' όλη του τη ζωή, αλλά βρήκε πως είχε ζήσει τό καλοκαίρι εκεί. Κι' ούτε τού άρεσε να είναι έργατής στο Κανάλι τού Παναμά.

— Θα τού κάνουνε άποχαιρετιστήριο δείπνο.

— Σίγουρα θα κουβαλήσει καμιά μπάντα στο σταθμό. Αυτός ο άνθρωπος δέν μπορεί να κάνει τίποτε τό άπλό.

"Ο Σερά τούρριξε μιά λοξή ματιά.

— Δέν τόν συμπαθείς και πολύ, ψέματα;

— Δέ μ' άρέσει αυτό πού έκανε στον Βίνσεντ, στο "Αρλ. Γιά σκέψου ν' άπαιτεί άπ' τόν Βίνσεντ να τόν άποκαλεί «Δάσκαλο»! Και δέ μού γουστάρανε αυτά τά χτυπητά, σκαλισμένα σαμπό του, και

τά κεντημένα του ρούχα. "Εχει ταλέντο, αλλά δέν πιστεύω να είναι αύτε στο μισό ζωγάφος, πως ο Βίνσεντ. Είδες τόν "Ιακώβ πολεμώντας τόν "Αγγελό του; Θαρρείς, πως ο άγγελος παίρνει τό σφυγμό τού "Ιακώβ. Κι' ο «Κίτρινος Χριστός» του; Τά βρήκα φιαχτά. Δέν πιστεύω τούς οικονομολόγους πού γίνονται πρωτόγονοι. "Ο Ρουσώ μπορεί να είναι ένας ήλίδιος, αλλά πιστεύω πως είναι, αληθινός. "Αν και μερικές από τίς ζωγραφίες της ζούγκλας είναι αξιοσημείωτες, πιστεύω. Τς είδες; "Αν θέλεις, μπορούμε καμιά μέρα να πάμε στο έργαστήρι του. "Εξίζει τόν κόπο. "Αλλά ο Γκωγκέν δέν ξέρω. Νοιώθω πάντοτε, πως ο άνθρωπος αυτός πασχίζει να σέ ξαφνιάσει, να σου άποδείξει πόσο έξυπνος είναι. "Η άπλοϊκότητά του είναι επιτηδευμένη. Αυτό νοιώθω — τουλάχιστο έγώ. Κι' αν είναι κάτι πού μισώ είναι ή ψευτοαφέλεια.

— "Ισως να μην βρήκε ακόμη τόν έ- αυτό του, είπε γενναιόδωρα ο Σερά.

— "Ισως. "Ισως να τόν βρει στην Ταϊτή. "Όστόσο, άς ξαναγυρίσουμε στη δουλειά μας.. Νούμερο εικοσιεννιά. «"Η λιοτρόπια».

"Ενώ ο Σερά έτοιμαζότανε να σηκωθεί, διπλώθηκε, τρανταγμένος από ένα καινούργιο σασμό δήχα, ακόμη πιδ βίαιο άπ' τόν πρώτο.

"Ο λαμός μου με καίει διαβολεμένα. Δέν ξέρω, τί συμβαίνει. Πρώτη μου φορά νοιώθω έτσι.

— Καλά θά κάνεις να πās στο σπίτι σου. Τελειώνουμε κι' αύριο τό κρέμασμα. "Ελα θά σ' άφήσω, καθώς πηγαίνω. Είν' άργά και ξέρεις πόσο άνησχει ή μητέρα σου.

Την άλλη μέρα δέν ήθε ο Σερά. "Ο "Ανρύ πήγε στο σπίτι του κι' έμαθε πως ο φίλος του ήταν στο κρεβάτι με ψηλό πυρετό.

— Κοιμάται τώρα, ψιθύρισε ή κυρία Σερά με τό δάχτυλο στα χείλη. Πρώτη φορά πού τό μπόρεσε. "Όστόσο, ο γι�τρός λέει πως σε λίγες μέρες θα είναι καλά.

Στίς 10 τού Μάρτη, άνοιξε ή "Εκθεση και στίς μεγαλόπρεπες αίθουσες τού Περπιτέρου άνηχούσαν τά γέλια τού πλήθους.

"Ο "Ανρύ Ρουσώ στεκότανε φρουρός μπροστά στίς πίνακες του κι' έπιανε στην κουβέντα όποιοιδήποτε τύχαινε να τούς ρίξει μιά ματιά.

— "Επιτρέψτε μου να σās συστηθώ. Βαθεία δόκλιση.

— "Ανρύ Ρουσώ, πρώην λοχίας. Είμαι ο δημιουργός αυτών των αξιοπαρατήρητων έργων. Κυττάχτε τούτο τό δέντρο! "Εχει μεγάλη διακοσμητική μεγαλοπρέπεια, δέ νομίζετε; Μοιάζει και σ' άσφυγγάρι. Μπορείτε να τ' αγοράσετε γιά εικοσιπέντε φράγκα.

Και χαμηλόφωνα.

— "Ας τ' άφήσουμε εικοσιδυό! Είκοσι "Όχι; Δεκαεφτά; "Όχι;

Τά έργα τού Βίνσεντ, περάσανε σχε-

δόν άπαρατήρητα, αλλά ο κόσμος μαζεόταν μπροστά στίς πίνακες τού Σερά. Αυτοί οί άνδρες καμβάδες με τίς λαμπερές θάλασσες και τά ειρηνικά τοπία θεωρήθηκαν σαν τά καλύτερα έργα της έκθεσης.

"Ο ζωγάφος όμως πνιγμένος στον ι- δρώτα, με τό πρόσωπο κατακόκκινο άπ' τη δύσπνοια, πάλευε γιά λίγον άέρα, γιά λίγη ζωή.

Κάθε μέρα ο "Ανρύ πήγαινε να μάθει τά νέα άπ' την κυρία Σερά, άκούγοντας τό ρόγχο τού έτοιμοθάνατου. "Ε- να πρωί, εκείνη άνοιξε την πόρτα, κτύπησε τόν "Ανρύ με πρησμένα μάτια, άνήμπορη να μιλήσει. "Ότετα έκρυψε τό πρόσωπο με τά χέρια της και ξέσπασε σε λυγμούς.

— Τώρα πιά μπορείς να τόν δεις, τού είπε τσακισμένη. Πέθανε μιάν ώρα πρωτίτερα.

"Ο θάνατος τού Σερά, τόσο σύντομο ύστερα άπ' την αυτοκτονία τού Βίνσεντ, έκανε βαθειά έντύπωση στον "Ανρύ. Νεώτατο κι' οί δυό, στην άνθηση τού ταλέντου τους, και τώρα, νεκροί κι' οί δυό τους...

Λίγες μέρες ύστερα άπ' την κηδεία, ο Ζίντλερ ώρμησε στο σούντιο, λάμποντας από ένθουσιασμό.

— Μόλις έρχομαι άπ' τού Λεβύ. Τελειώσανε την άφίσσα σου. Θα γεμίσει όλο τό Παρίσι τη νύχτα. Άδριο τό πρωί. θά ναι στίς δρόμους.

XVI

Τ Ο είδατε; — Τό είδατε; — Τό είδατε;

Τό πρωί ήταν ένας ψιθύρος. Τό σού- ρουπο χρωδία.

— "Αν είδα τί;

— Μα αυτή την άφίσσα! Αυτή την κοπέλλα πού χορεύει τό κάν — κάν...

— Είναι φουχτό!

— Είναι έργο τέχνης!

— Χοντροκοπιό!

— "Αριστούργημα.

"Ηταν ξαφνικό, άκατανόητο, άκατανι- κητο, αλλά αληθινό. Τό Παρίσι είχε γοητευτεί! Τό Παρίσι είχε ξαφνιαστεί! Τό Παρίσι χωρίστηκε στα δυό, έξ αλί- τας — αυτής της ρεκλάμας! Βοισκότανε παντού. Δέν μπορούσες ούτε να τ' άποφύ- γεις, ούτε να τό ξεχάσεις. Ξεσηδούσε μπροστά σου από κάθε τοίχο, από κάθε κιόσκι. "Ο κόσμος συγκεντρωνότανε μπρο- στά του, άπταλλάζοντας γνώμες, έμπο- δίζοντας την κυκλοφορία. Οί αστυφύλα- κες παρακαλούσαν, φοβείζαν, σηκώνανε τά χέρια άπελπιμένοι.

— Γιά τ' όνομα τού Θεού, δέν είδατε ποτέ άλλοτε μιά τσαπερόντα να δείχνει τά πισνά της; "Αντε, τραβάτε! Τρα- βάτε, παρακαλώ!

"Ο κόσμος ξελαμιαζότανε γιά να δια- βάσει την ύπογραφή.

Κι' εκεί, στην άριστη γωνία, ξεγράφει: ΛΩΤΡΕΚ.

— Λωτρέκ!

— Λωτρέκ!

— Λωτρέκ!

Τ' όνομα ξεπηδούσε από άμετρητα στόματα στις ταράτσες των καφενείων, στα γραφεία, στις λέσχες στα κουρεία, στα μοδιστράδικα, στα κοσμικά 'Ηλύσια Πεδία και στις ταβέρνες.

Οι έφημερίδες είχαν γεμίσει. Μερικοί δήλωναν, πως η άφισσα ήταν ένα σατανικό κατασκευάσμα κι' απαιτούσαν την αφαίρεσή του απ' τους δρόμους. Άλλοι λέγανε, πως ήταν η πρώτη άφισσα, που ήταν σωστό έργο τέχνης. Οι ήθικολόγοι προειδοποιούσαν, πως η ήθικότητα των νεαρών κοριτσιών θρискότανε σε κίνδυνο και πως οι κυρίες δεν μπορούσαν πια να θυγαίνουν στους δρόμους, δίχως να κοκκινίζουν από ντροπή.

Απ' την άλλη μεριά, πολλοί καλλιτέχνες και κριτικοί ξεσηκώθηκαν σε μιαν αυθόρμητη υπερασπίση της άφισσας. «Ένα ήθικώτατο έργο τέχνης... Μια λεπτή σάτυρα των ήθων σ' αυτό το τέλος του αιώνα... Η γραφική επιτάχυνση ενός πολιτισμού που πεθαίνει... Η σιλουέτα του Βαλεντινού, λόγω χάσης, είχε σχεδιαστεί σαν απ' τον ίδιο τον Χόμπαϊν. Ακόμα ο μακάβριος σκελετός με το ήμιψηλο, ήταν ένα δημιουργημα ισάξιο με τον ζωγράφο του «Χορού του Θανάτου». Μ' αυτή την άφισσα η λιθογραφία απέλευθερωνότανε, παίρνοντας την θέση της δνάμεσα στην τέχνη. Ο κύριος ντε Τουλούς — Λωτρέκ είχε μεταφέρει την τέχνη στους δρόμους!».

Ο πιδ ξαφνιασμένος άνθρωπος του Παρισιού, ήταν ή 'Ανρύ.

— Δεν καταλαβαίνω. Δεν καταλαβαίνω όλον αυτό το ντόρο, έμπιστεύτηκε στο Μωρίς.

— Καλά, αλλά πρέπει να παραδεχτείς, πως η άφισσα σου είναι μάλλον παράξενη.

— Που να πά' ή όργη, έτσι πρέπει να είναι μια άφισσα. Τό μόνο που ήθελα, ήταν να βοηθήσω τόν Ζιντλερ να τραβήξει πελατεία στο αναθεματισμένο του Μουλέν. Όχι ν' άρχινίσω επανάσταση.

— Φας τό φαί σου και μη συγχύεσαι. Τί σκέφτεται κι' αυτό ή μητέρα σου;

— Δεν ξέρω. Δεν μου μίλησε ποτέ σχετικά. Δεν είμαι καλά — καλά όιγουρος, άν τó είδε. Στο μεταξύ, αυτό τό καταραμένο πράμα μου καταστρέφει τη ζωή.

— Πώς δηλαδή;
— Δεν μπορώ πια να δουλέψω. Δεν ξέρω, πως βρίσκει ο κόσμος τη διεύθυνσή μου, αλλά καταφθάνουν μπουλουκια στο έργοστέρι μου. Όλοι ζητάνε άφισσες, θυμώχονται κορσέδων, άρωμάτων, καλλυντικών. Θεατρικοί έπιχειρηματίες, θεατρίνες. Ένας Θεός ξέρει, ποιοι άλλοι.

— Και τί τους λές;
— Να πάνε στο διάβολο. Κάθε πρωί ή μαντίμ Λουμπέ, μου κουβαλάει ένα μάτσο προσκλήσεις από ανθρώπους που δεν γνωρίζω.

— Τι τις κάνεις;
— Τις της ξαναδίνω για προσάναμα της σόμπας. Τι να τις έχωμα άλλο;

— Ίσως δεν θύτανε κακή ιδέα, άν άνοιγες μερικές. Μπορεί και να δεχόσυνα λίγες, να συναντούσες λίγο καλό κόσμο, αντί για την αλήτεια που σχετίζεσαι. Άλήθεια, σκοπεύεις να περάσεις ύλη σου τη ζωή στη Μονμάρτη;

— Και θέβαια.

— Δε θαρρέθηκες να πηγαίνεις κάθε βράδυ στο Μουλέν; Γιατί δε γνωρίζεις αι καλλιεργημένο κόσμο, αντί κι' αυτό τό αποτυχημένο μπουλουκι της Μονμάρτης; Θά μπορούσα εγώ να σε συστήσω στους Νάταλσον. Η κυρία Νάταλσον είναι μια από τις ωραιότερες κι' έξυπνότερες γυναίκες του Παρισιού. Με παρακαλούσε να σε φέρω...

— Δε θέλω να πάω πουθενά. Είμαι απόλυτα ευτυχισμένος στο Μουλέν. Με ξέρουν όλοι και μου φέρονται καλά. Ω, αλήθεια, υπάρχει μια καινούργια κοπέλλα που χορεύει εκεί, και θάθελα να στην γνωρίσω. Λέγεται Ζαν 'Αβρίλ...

★

ΓΙΑ πολλά χρόνια, οι σχέσεις του 'Ανρύ με τόν πατέρα του θρискόταν σ' ένταση. Στην έπιμονή της μητέρας του, είχε εξακολουθήσει να τόν έπισκέπτεται σπάνια και τυπικά πασχίζοντας να κούφουνε κι' οι δυο την άμυχανία τους.

Ένα πρωί, λίγο ύστερα απ' την εμφάνιση της άφισσας, ο πατέρας του μπήκε φουριόζος στο έργοστέρι.

— Πώς τολιάς; 'Ο κόμης έτρεμε απ' το θυμό. Πώς τολιάς να υπογράφεις με τ' όνομά μας σ' αυτήν την σιχαμερή άφισσα; Άν δεν ήσουν σακάτης, θα σε χτυπούσα κι' αυτό!

Η μορφή του 'Ανρύ έγινε σταχτιά. Είχε άκούσει για τούς λυσσασμένους θυμούς του πατέρα του κι' ήτανε αληθινά τρομεροί. Για λίγα λεπτά, λοξοκίταξε φοβισμένος τó χρυσό μπαστούνι που κουνούσε ο κόμης.

Τότε ξαφνικά, δεν φοβότανε πια, αλλά θύμωσε. Μα τί γένεια του Σαιν Ζοζέφ, ήταν κι' αυτός ένας Τουλούς — Λωτρέκ, και σακάτης ή όχι, δεν θα έπείρεπε σε κανέναν να τού μιλάει έτσι!

Σήκωσε τό βλέμμα.

— Δεν θρискόω πως αυτή ή έπίσκεψη έχει κανένα σκοπό, άρχισε με παγερή ήρεμία. Πίσω απ' τούς χοντρούς φακούς, τα μάτια του ήτανε ζοηρά, άφοβα. Αντάμαι που δεν σάς άρέσει ή δουλειά μου. Αντάμαι, που δεν μπορώ να ιπαιύνω μαζί σας στα 'Ηλύσια Πεδία. Ξέρω πόσο σας είναι όδυνηρή ή αναπηρία μου και σάς δεβαίνω πως μου είναι κι' έμένα όδυνηρή. Δεν ζήτησα να γεννηθώ και λυπάμαι που είμαι ο μοναδικός σας γιός κι' ο τελευταίος του Οίκου μας. Τό ξέρω, πως δεν μ' εγκρίνετε και δεν είμαι όιγουρος άν κι' εγώ σάς εγκρίνω. Δεν σάς φοβάμαι, μπαμπά. Σας λάτρωνα άλλοτε, αλλά όχι τώρα πιά. Η μαμά κι' εγώ χρειάζομασταν την άγάπη σας, την συντροφιά, την κατανόησή σας. Τά χρειάζομασταν άπελπισμένα, και μάς έχετε άπογοητεύσει. Έτσι, λοιπόν, άν δεν σάς πειράζει, άς δώσουμε τέλος σ' αυτή τη σκηνή και, στο μέλλον άς βγει ο καθένας μας έξω απ' τη ζωή του άλλου. Όσο για τη δουλειά μου, θα υπογράψω όπως μ' άρέσει, γιατί είναι δικό μου τό έργο και δικό μου τ' όνομα, κι' αυτό δεν μπορείτε ούτε σεις να τ' αλλάξετε.

— Δουλειά; ειρωνεύτηκε ο κόμης. Αυτό τό λές έσύ δουλειά; Πορνογραφήματα! Δικαιολογία για να μεθοκοπάς στα παλίσια και στα κάμπαρέ!
— Ναί, εγώ τό λέω δουλειά! Μα, πως θα τό ξέρατε εσείς; Δεν δουλέψατε

ποτέ. Δεν ήτανε της τάξης μας. Η δουλειά είναι μονάχα για τούς μικροαστούς και τούς φουκαράδες. Έμεις είμαστε οι μεγάλοι άφέντες, άρχοντες τού ξίφους! Είμαστε άνώτεροι εργασίας. Ο κόσμος μάς όφείλει άκομή τό σεβασμό κι' άς μη δίνουμε έμεις τίποτε πια σ' αντίλλαγμα. Είμαστε τόσο άριστοκράτες, τόσο γαλαζοάιματοι, τόσο βουτηγμένοι στην περηφάνεια και στην προκατάληψη, που καταντήσαμε άχρηστοι και μόνο που μάς άπόμεινε είναι, να κατακρεουργούμε άνυπεράσπιστα ζώα, ή να πηγαίνουμε ίπασία και, άν είμαστε τυχεροί, να πεδάνουμε ίπποτικά σε κανένα πεδίο μάχης. Τυλιγόμαστε στη δόξα τού όνόματός μας σά να είναι κανένα σπουδαίο κατόρθωμα, μονάχα τό να γεννηθούμε. Η αλήθεια είναι, πως ο κόσμος μας έσθυσε μαζί με τις Βερσαλλίες, και τη Μαρία — Άντουανέττα. Κι' ίσως νάπρεπε να είχαμε κι' έμεις πεθάνει μαζί τους. Λέτε, πως συναναστρέφομαι με πόρνες. Και θέβαια. Και τούς χρωστάω ευγνωμοσύνη, που με σχετίζονται. Ποιά άλλη γυναίκα θα τόκαμνε; Λέτε πως πίνω. Ναί, πίνω. Κάθε μέρα και λίγο περισσότερο. Γιατί; Γιατί, σάν πίνω, λησμονώ την άσχημία μου, τη μοναξιά μου, τό συνεχή πόνο τών ποδιών μου. Πώς θα σάς φαινότανε, άν θρискόσαστε στη θέση μου; Πώς θα σάς φαινότανε, άν σεργάσασταν όπως εγώ; Νομίζετε, πως δά σάς άρεσε; Και θέβαια πίνω. Θά πίνατε κι' εσείς, άν είσασταν όπως εγώ. Όλοι έχουμε τόν τρόπο της φυγής μας. Η μαμά έχει την προσευχή, εσείς τ' άλογό σας. Κι' έγω, εγώ έχω τό κονιά! Τι νάκανα; Να περάσω τη ζωή μου σε μια πολυθρόνα; Τό δοκίμασα. Δεν τ' άντεξα. Δεν θα τ' άντέχατε ούτε σεις.

Σταμάτησε και κίτταξε τόν πατέρα του.

Ο κόμης στεκότανε μπροστά του άκίνητος σάν άγαλμα. Τό βλέμμα του είχε χάσει την άγρια λάμψη του. Έμοιαζε πολύ γέρος, πολύ περηφανός, πολύ μόνος. Για μια στιγμή, ο 'Ανρύ ένοιωσε πολύ κοντά σ' αυτόν τόν τσακισμένο φανατικό φεουδάρχη, που είχε γεννηθεί πέντε αιώνες πιδ άργά, σ' ένα κόσμο που δεν είχε πια θέση κι' αυτόν. Θάθελε να τού πιάσει τό χέρι, να τού πει πως τον νοιώθει, νοιώθει τόν πόνο του, την πληγωμένη του περηφάνεια, την άκαρπη λατρεία του για τό παρελθόν. Θάθελε να τού πει, πως, σακάτης ή όχι, κι' αυτός άνήκε στη χαμένη τους κάστα. Πώς κι' αυτός ήταν ένας Τουλούς — Λωτρέκ. Άλλά ποιος ο λόγος; Τίποτε δεν θάλλαξε...

— Άνρύ, αυτό είναι τό τέλος. Η φωνή τού πατέρα του ήτανε βραχνή, μακρινή. Δεν θα ξαναϊδωθούμε πια. Κάνε ό τι θέλεις, ζήσε όπως σ' άρέσει, αλλά μη μου ζητήσεις ποτέ τη βοήθειά μου, γιατί δεν θα σου τη δώσω.

— Δεν μου την έδωσες ούτε πρωτότερα, είτε πικρά ο 'Ανρύ, ούτε και την περμένο στο μέλλον.

Ο κόμης άγγιξε τό καπέλλο του, σά ν' άπευθυνότανε σε ξένο και βγήκε άκαμπτος απ' τό δωμάτιο.

Απότομα ο 'Ανρύ ένοιωσε παγωμένος. Σύρθηκε στο τραπέζι και ήπιε.

★

ΕΙΧΑΝΕ περάσει άρκετοί μήνες κι' ο 'Ανρύ εξακολουθούσε να μένει στη Μονμάρτη.

— Δεν τό θαρρέθηκες αυτό τό αναθεματισμένο Μουλέν; τόν ρωτούσε ο Μωρίς; Δε συκάθηκες κάθε βράδυ τό ίδιο μέρος, τόν ίδιο κόσμο; Ίσως να είσαι ο διασημότερος ζωγράφος τού Παρισιού κι' εξακολουθείς να ζεις άνάμεσα σ' άποτυχημένους. Θά μπορούσες ν' ανακατευτείς με τόν πιδ χαριτωμένο, τόν πιδ καλλιεργημένο και γνωστό κόσμο τού Παρισιού.

— Ένα μπουλουκι άνόητους ονομακώδες, που θα κιττάζουμε τα πόδια μου.

— Τα πόδια σου! Όλο τα πόδια σου! Θαρρείς, πως όλος ο κόσμος κιττάει τα πόδια σου. Έχει λάθος. Άνρύ, σου τώπα χίλιες φορές! Μ' άκουσε που σου μίλησα για τούς Νάτανσον, δεν είναι; Είναι οι πιδ ύπερχοχο άνθρωποι, που θα γνώριζες ποτέ. Μήνες τώρα, ή Μίσσια Νάτανσον μου ζητάει να σε πάω στο σπίτι της. Είναι περίφημη πιανίστα κι' ενδιαφέρεται για την τέχνη. Έχει μια σπουδαία συλλογή.

— Οι γυναίκες δεν σκοτίζονται για την τέχνη. Και, λιγότερο από όλες οι κοσμικές γυναίκες. Μαζεύουν πίνακες μονάχα για να δικαιολογήσουν τό μάζεμα τών ζωγράφων. Δεν καταλαβαίνουν από τέχνη. Είναι πρόσχημα για κουβεντούλα. Έξέ άλλου, τί τό κακό έχει τό Μουλέν; Μου άρέσει. Μ' άρέσει ο θόρυβος, τα φώτα. Μ' άρέσει να κουβεντιάζω με τη Σάρα και τις χορεύτριες τού κάν — κάν. Ο Ζιντλερ δεν ξέρει πως να μου δείξει την ευγνωμοσύνη του. Μου στέλνει σαμπάνια στο τραπέζι μου, και δεν μ' αφήνει να πληρώσω ούτε τα ποτά μου...

— Τότερα από ότι έκανες κι' αυτόν.

— Ω, πάψε! Μείνε έσύ με τούς Νάτανσον σου, κι' εγώ στο Μουλέν μου.

Όμως, παρά τις εμφατικές διαμαρτυρίες του, ο 'Ανρύ άρχισε να βαρύνεται την Μονμάρτη. Δεν είχε πολλές ψευδαιδήσεις για τ' άτομα που χυμούσαν στο τραπέζι του, μόλις έμπαινε στο κέντρο. Κι' οι κοπέλλες τού κάν — κάν είχανε αλλάξει. Μέσα σε τρία χρόνια, τό Μουλέν τις είχε μεταβάλει σ' έπαγγελματίες και ουμπεροντολόγες κοκόττες. Άνεβασμένη στα ύψη της δόξας απ' την άφισσα ή Λά Γκούλνι, έφερε άκατάδεχτα τό στέμμα της σά βασίλισσα τού κάν — κάν. Είχε φτάσει να πιστεύει πως ήτανε αυτή που τραβούσε τα βράδια τόν κόσμο στο κάμπαρέ. Η ανάδειά της δεν είχε όρια. Μια φορά, ενώ χόρευε, ξερόνισε στόν πρίγκιπα της Ουαλλίας.

— Έ, Ουαλλέ, κερνάς απόψε σαμπάνια;

Ένα βράδυ, μια χορεύτρια πέθανε πάνω στην πίστα. Τό έπεισδίο επηρέασε τόν 'Ανρύ πολύ. Λίγες μέρες αργότερα ή πιστή του φίλη, ή Μπέρθα, έφτασε στο στούντιο με δάκρυα και τού είπε πως ένας άντρας είχε σκοτώσει ένα απ' τα κορίτσια. Η άστυνομία έκλεισε τόν «Παπαγάλο». Έμεινε τρεις μέρες στο διαμέρισμα τού 'Ανρύ, ώσπου θρική εδέση σ' ένα σπίτι στην όδδ Ντ' Άμπρουάξ. Τ' άλλα κορίτσια, σκορπίσανε στο Παρίσι.

Λίγο αργότερα, ή Ζαν 'Αβρίλ τού είπε πως είχε έθασφαλλεί δουλειά στο Φολί — Μπερζέρ.

Τό τελευταίο χτύπημα δόθηκε ένα μήνα αργότερα. Έκείνο τό βράδυ, ο Ζιντλερ, ήρθε και κάθησε στο τραπέζι του, μασουλώντας τό σθμένο του ποίρο.

Η ΣΤΝΕΧΕΙΑ: Στο έπόμενο

ΟΙ ΕΚΠΛΗΚΤΙΚΕΣ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΗΣ "ΦΥΤΟΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ",...

Υπάρχουν μοχθηρά φυτά, όπως υπάρχουν μοχθηροί άνθρωποι. Φυτά που θέλουν ν' αγαπήσουν και ν' αγαπηθούν και φυτά που θέλουν να σκοτώνουν και να προξενούν πόνο... Υπάρχουν αγαθά και ήμερα φυτά που έχουν μια ευαισθησία σχεδόν ανθρώπινη. Αυτό αποδείχθηκε χάρη στα εκπληκτικά πειράματα ενός Αμερικανού επιστήμονος που έθεσε τις βάσεις μιας καινούργιας επιστήμης, της φυτοψυχολογίας...

ΚΑΙ ΤΑ ΦΥΤΑ ΠΟΝΟΥΝ...

Οί ντομότες...σκέπτονται αισθάνονται και πονούν! Καί τα λάχανα έπαναστατούν κατά τών διαπλανητικών ταξιδιών!

ΤΑ φυτά μπορούν να αισθανθούν χαρά και πόνο. Μπορούν επίσης να νιώσουν «στενοχώριες» ακριβώς όπως οι άνθρωποι! Αυτή τουλάχιστον είναι ή εκπληκτική ανακάλυψη ενός Αμερικανού πυρηνικού φυσικού, τού δο Ρόν Χάμπαρντ, που εργάζεται στην Αγγλία.

Στα πειράματά του ο δο Χάμπαρντ χρησιμοποίησε μια ιδιαίτερος ευαίσθητη παραλλαγή τού γνωστού γαλβανομέτρου, ενός όργάνου που ανιχνεύει τις συναισθηματικές αντιδράσεις στα ανθρώπινα πλάσματα.

Τό όργανο αυτό, που χρησιμοποιείται και ως «ανιχνευτής τού ψεύδους» ή «μηχανή της αλήθειας», μετράει την πυκνότητα και τη ρευστότητα της ζωικής ενέργειας σ' ένα ζωντανό σώμα και, ανάλογα με τούς βαθμούς που καταγράφει, μπορούμε να διατυπώσουμε μια συναισθηματική κατάσταση στόν άνθρωπο. Αποτελεί, συνεπώς, ένα αλάνθαστο μέσο για ν' ανιχνεύουμε την παρουσία της ζωής και της ευαισθησίας σ' ένα ζωντανό σώμα.

Τραυματισμένη ντομάτα

ΣΕ μια πρόσφατη πειραματική έπίδειξη, ο δο Χάμπαρντ έδειξε πρώτα πως οι συγκινήσεις ενός ανθρώπου, π. χ. ο φόβος και ή ντροπή, καταγράφονται από τό ευαίσθητο αυτό όργανο. Κατόπιν, μια ντομάτα, χωρίς ν' αποκοπεί από τό φυτό της συνδέθηκε με τ' όργανο σε δυο σημεία τού φλοιού της με δυο έλαφρες έπαφές. Τό όργανο ρυθμίστηκε καταλλήλως και κατόπιν ο δο Χάμπαρντ έμπηξε ένα καρφί στη σάρα της ντομάτας. Αμέσως ή θελόνα τού γαλβανομέτρου σάλεψε και άρχισε να κινείται προς τούς άνώτερους βαθμούς.

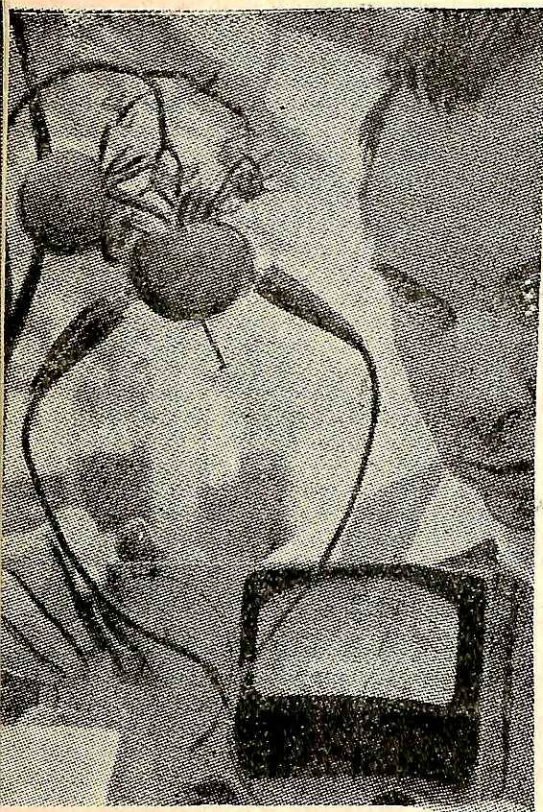
— Η αντίδραση αυτή, στόν άνθρωπο, θα ήταν ένδειξη άγωνίας και τρέμου μπροστά σ' ένα ξαφνικό κίνδυνο, λέ-

ει ο δο Χάμπαρντ. Αυτό δείχνει ότι, κατά κάποιον τρόπο, τό φυτό μπορεί να «σκεφθεί» και ν' ανησυχήσει για τούς κινδύνους που απειλούν τη ζωή του...

Τό γαλβανόμετρο εξακολούθησε να δείχνει μιαν αντίδραση τού φυτού επί λίγα λεπτά μετά τόν «τραυματισμό» του από τό καρφί, όπως ακριβώς θα συνέβαινε σ' έναν άνθρωπο που θα πάθαινε έναν παρόμοιο κλονισμό στο νευρικό του σύστημα.

Ο δο Χάμπαρντ πιστεύει ότι, άν θέλουμε να καταλάβουμε τα φυτά και να τα χρησιμοποιήσουμε για τό καλό της ανθρωπότητας πρέπει να δελτιώσουμε

Χάμπαρντ πιστεύει ότι θα υποδοθήσει τον έλεγχο και τη ρύθμιση της αναπτύξεως των φυτών. Για παράδειγμα, θα μπορούμε να διαλέξουμε ανάμεσα σε χίλια φυτά την ποικιλία που θα προσφέρει τους καλύτερους καρπούς.

Χρησιμοποιώντας αυτή τη «φυτική ψυχολογία» οι καλλιεργητές λαχανικών και φρούτων θα ξέρουν ακριβώς ποιά μέθοδος καλλιεργείας ικανοποιεί τα φυτά. Όλο και καλύτερες και γονιμότερες ποικιλίες λαχανικών και φρούτων θα καλλιεργούνται και θ' αναπτύσσονται σ' ένα κλάσμα του χρόνου που χρειάζεται σήμερα, φτάνει να ξέρουμε τις «ψυχολογικές» αντιδράσεις του φυτού στα πρώτα στάδια της ανάπτυξής του.

Κατά τον ίδιο τρόπο ή υγεία και ή ευρωστία του φυτού θα μπορεί να προβλεφθεί, αρκεί να μάθουμε ν' αναγνωρίζουμε τις «συναισθηματικές καταστάσεις» του.

— Τα φυτά αρρωσταίνουν και μαραίνονται μονάχα όταν μελαγχολήσουν και αρχίσουν να σκέπτονται το θάνατο! λέει ο δρ Χάμπαρντ.

Φυτά μουσοτραφή..

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ επιστήμων, Άλ-λωση, με τα «φυτοψυχολογικά» του πειράματα, δεν είναι ο μόνος που πιστεύει ότι τα φυτά, όπως κι' ο άνθρωπος, αισθάνονται χαρά και θλίψη.

— Άς πάρουμε για παράδειγμα τη θεωρία που διέτυπωσε πρόσφατα ή δρ Στέλλα Πονιάχ από την Ίνδια. Τίποτα δεν προκαλεί τόση ευχαρίστηση στα φυτά, όσο λίγη... χορευτική μουσική. Ή χαρά τους είναι τόσο μεγάλη ώστε ή ανάπτυξη τους επιταχύνεται. Φαίνεται πως οι πετούνιες και τα ζουμπούλια της Στέλλας Πονιάχ αναπτύχθηκαν υπέρμετρα στις γλάστρες τους ακούγοντας κάθε μέρα τις ρυθμικές μελωδίες του ινδικού χορού «μπαράτα νατσίμ»...

Και φυτά καρδιοπαθή

ΑΝΤΙΘΕΤΑ, λυπηρές είναι οι ανακαλύψεις δυο Αμερικανών διοχημικών που διεπίστωσαν πως οι μπανάνες, οι ντομάτες και τα μπλιέλια παθαίνουν «αποπληξίες» και «καρδιακές έμβολες» που προκαλούνται από θρόμβους στις αρτηρίες τους.

Έξ' άλλου, φαίνεται ότι τα φυτά δεν είναι απρόσβλητα από τη μαστίγια αυτή του σύγχρονου ανθρώπου, τη νευρική κατάρτιση. Δεν ξέρουμε τί ακριβώς αισθάνθηκαν οι Μπέλλα και ή Στρέλκα, οι ρωσικές σκυλίτσες που ταψίδεψαν στο Διάστημα, αλλά πάντως φαίνεται πως τίποτα στον κόσμο δε θα πείσει τα λάχανα να ταξιδέψουν στο Φεγγάρι.

Λαχανοανταρσία

ΠΡΟΣΦΑΤΑ οι επιστήμονες προσπάθησαν να κάνουν τα λάχανα ν' αναπτύχθουν ανάποδα, υπό συνθήκες ελλείψεως βαρύτητας. Τα λάχανα... επαναστάτησαν και αρνήθηκαν να μεγαλώσουν.

Τα φυτά, όπως και τα ζώα, δεν θέλουν να τα μεταχειριζόμαστε κατά τέτοιο θάνατο τρόπο. Εύδοκιμούν κοντά στα ευτυχισμένα σπίνια και χαίρονται ν' ακούνε τα χαρούμενα γέλια των παιδι-

ων. Αυτό τουλάχιστον ισχυρίζεται το "Ιδρυμα Θεσηκευτικών Έρευνών του Λος Άντζελες.

Τα φυτά έκδικούνται

ΑΤΤΟ το ιδρυμα έχει σκοπούς ανάλογους με τις διάφορες «εταιρίες προστασίας των ζώων», άλλ' ασχολείται περισσότερο με τα φυτά. Προσπαθεί να διαδώσει την αγάπη των φυτών και να τα προστατεύει από την κακοποίηση που υφίστανται στα χέρια των ανθρώπων. Τα φυτά χρειάζονται αγάπη, φροντίδα και προσοχή, όπως και τα ζώα. Άνεξάρτητα από την επιστημονική της βάση, ή ιδέα δεν είναι καθόλου παράλογη. Σε πολλές χώρες του κόσμου, δυστυχώς, οι άνθρωποι δεν έχουν μάθει ν' αγαπάνε τα φυτά και τα καταστρέφουν αλόγιστα..

Κάποτε τα φυτά αντιδρούν επικίνδυνα στην κακή μεταχείριση. «Τραυματισμένα» λουλούδια και φυτά φαίνεται πως απελευθερώνουν μεγαλύτερες ποσότητες διοξειδίου του άνθρακος και δηλητηριάζουν τον αέρα. Άν συντηρήσουμε τα φύλλα ώριμων φυτών απελευθερώνεται ανθρακικό μονοξείδιο αρκετό για να σκοτώσει έναν άνθρωπο. Χρειάζεται λοιπόν και λίγη «καλή συμπεριφορά» απέναντι των φυτών. Κάτι ήξεραν οι πρόγονοί μας που τα είχαν θεοποιήσει.

Ήλεκτροσόκ

ΑΝ ή ανάπτυξη των φυτών είναι κάπως καθυστερημένη, φαίνεται πως είναι πολύ ωφέλιμη ή τεχνική του «ήλεκτροσόκ» που χρησιμοποιείται στα ψυχιατρεία. Ένας Άγγλος γεωπόνος δοκίμασε αυτή τη μέθοδο στις ντομάτες και τ' αποτελέσματα ήταν ενθαρρυντικά. Ή μέθοδος συνίσταται στη διοχέτευση ρεύματος υψηλής συχνότητας σε πλάκες προσαρμωμένες στην κορφή και στον πυθμένα της γλάστρας. Κανονικά, ένα φυτό ντομάτας δίνει δέκα κιλά καρπούς. Με το ήλεκτροσόκ δίνει τρεις φορές περισσότερους.

Στον κόσμο του μέλλοντος τα φυτά θα μένουν τόσο ικανοποιημένα από τις περιποιήσεις που τους επιφυλάσσουν οι επιστήμονες, ώστε δεν αποκλείεται να πειστούν να συνεχίζουν την ανάπτυξη τους όλο το χρόνο.

Κρεμμύδια χωρίς δάκρυα

ΚΑΙ όχι μόνον αυτό: Θα προσαρμόσουν βλο και περισσότερο την ανάπτυξη τους στις ανθρώπινες ανάγκες. Οι νοικοκυρές ζητούσαν ροδάκινα χωρίς χνούδι, αγγούρια κυλινδρικά που κόβονται σε φέτες ίσης διαμέτρου κι' από τις δυο άκρες, πεπόνια μετρίου μήθους για να χωράνε στο ψυγείο. Όλα αυτά τα πράγματα τα έχουν αποκτήσει.

Σε λίγο θα μπορούν ν' αγοράσουν και κρεμμύδια, πατάτες που δε λυώνουν στο ψήσιμο και στο τηγάνι.

Άλλα πρέπει πρώτα να μάθουμε να φερόμαστε ευγενικά προς τα φυτά μας, να μάθουμε πως αισθάνονται και πονάνε και ίσως, κατά κάποιον τρόπο, «σκέπτονται». Αυτό θα μάς το διδάξουν οι έρευνες της «φυτοψυχολογίας» που σφαλώς μάς επιφυλάσσουν πολλές εκπλήξεις.

COLIN STEWART

Ο έξαιρετος συνεργάτης μας και κορυφαίος ποιητής Νικηφόρος Βρεττάκος μās περιγράφει στο σημερινό του άρθρο, τον Ταΰγετο, το βουνό της πατρίδας του, που ύμνολογείται στα περισσότερα, μεγάλα και μικρά, ποιήματά του. Ή περιγραφή του βουνού βγαίνει από τη ζεστή μνήμη ενός προικισμένου ποιητή και την πλημμυρισμένη από αγάπη καρδιά ενός ανθρώπου.

ΤΑΨΓΕΤΟΣ, ΤΟ ΑΡΣΕΝΙΚΟ ΒΟΥΝΟ

ΤΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ

ΑΡΣΕΝΙΚΟ» βουνό ονόμασε ο Στρατής Μυριβήλης τον Ταΰγετο. Δεν έπαρχει κανένα βουνό στην Ελλάδα που θα μπορούσε να το χαρακτηρίσει κανείς διαφορετικά, ωστόσο δεν υπάρχει και κανένα βουνό που θα μπορούσε να προκαλέσει αυτών τον χαρακτηρισμό, έντελως αυθόρμητα, εκδηλώνοντας έτσι το θαυμασμό του μονολεκτικά και υποδηλώνοντας με τη μιὰ αυτή λέξη τη λεβέντικη φυσιογνωμία και στάση του. Τα βουνά, όσο κι' αν δεν μάς περνάει από το μυαλό, μάς επιβάλλονται σαν έμφυχα. Αποτελούν μιὰ παρουσία που έχει τη δική της φυσιογνωμική ιδιομορφία και θα το καταλαβαίναμε αυτό αν ένα από τα βουνά που μάς περιβάλλουν και τα ξούμε καθημερινά, άποσυρόταν ξαφνικά, αν εξαφανιζόταν και στη θέση του βλέπαμε ένα πρωί να χάσκει ο ορίζοντας άδειος.

Τό πόσο αποτελούν παρουσία και κατ' ακολουθίαν στοιχείο ζωής, το καταλαβαίνει κανείς όταν φύγει από την Ελλάδα και με το τραίνο ή με το αυτοκίνητο αρχίσει να διασχίζει τεράστιες πεδιάδες, που σου δίνουν την αίσθηση πως δεν τελειώνουν πουθενά. Ταξιδεύεις μέρες δόλκιμες και δεν διακρίνεις πουθενά έναν παραμικρό έστω κυματισμό κορυφογραμμής. Αρχίζει να δυσφορείς, να αναπνέεις δύσκολα, καταβάλλεις προσπάθειες για να προσαρμοστείς, νοιώθεις να σε περιβάλλει ένα είδος ερημώσεως, νοιώθεις και τα βουνά, σαν φιλικές παρουσίες που σου λείπουν.

★

Ο ΤΑΨΓΕΤΟΣ έχει τουτό το μεγάλο χαρακτηριστικό. Σου επιβάλλεται άμέσως. Δεν χρειάζεται να τον ξήσεις πολύν καιρό για να νοιώσεις αυτή του την επιβολή. Αρκεί να τον δεις πρώτη φορά. Κατεβαίνοντας κανείς από το Άρκαδικό οροπέδιο και διασχίζοντας τη Λακωνία ως κάτω το Λακωνικό Κόλοπο, έχει δίπλα του, στα δεξιά του, αισθάνεται την παρουσία αυτού του βουνού, παγιδευμένος μέσα στην παράξενη έλξη του. Συνταξιδεύοντας μιὰ φορά με μιὰ φίλη ζωγράφο, την Άκουσα να μου λέει: «Αυτή την κατατομή, αυτό το κόρημο, αυτές τις πτυχώσεις, αυτή την αγέρωχη

στάση, δεν την είδα σε κανένα βουνό της Ειρώπης». Έβλεπε τον Ταΰγετο πρώτη φορά κι' είχε δει τα περισσότερα βουνά της Ευρώπης. Είχε διαβάσει μερικές ωραίες εικόνες, πραγματικά γιομάτες μεγαλοπρέπεια στο Γ' στοιχείο της Όδύσσειας του Καζαντζάκη, αλλά συνήθως, όπως μου έλεγε, οι ποιητές μυθοποιούν τα πράγματα, βλέπουν πολλές φορές με άλλα μάτια τον κόσμο κι' είναι ένδεχόμενο αυτό που υπάρχει γι' αυτούς, να μην υπάρχει για σένα. Όστόσο δεν είναι καθόλου υπερβολικός ο έκστασιασμός και ή περίσκεψη που προκαλεί στον Παντογνώστη μεγαλεπήβολο και παντοδύναμο Όδυσσέα ο Ταΰγετος:

Τέτοιο μου ταίριαζε στην κούνια μου
(βουνό να παραστέκει
κι' ολοζωής να κρέμεται ως σπαθί
(στην κεφαλή μου άπάνω!
τόρα το νοιώθω, δεν αγάπησα ποτέ
(μου τοις ανθρώπους..

Ο Ταΰγετος όπως και κάθε άλλο Έλληνικό βουνό άλλωστε, συνδέεται με την ιστορία και με την μυθολογικά σχεδιασμένη προϊστορία αυτού του τόπου. Δεν είναι τυχαίο το ότι οι αρχαίοι συνέδεαν με τους θεούς με τους ανθρώπους και με τη ζωή τα βουνά τους και τα ποτάμια τους. Αυτό έρχεται να επιβεβαιώσει αυτό που γράφαμε στην αρχή. Ένα βουνό έχει κάτι το ζωντανό πάνω του, σου επιβάλλεται σαν ένα είδος προσωπικότητας. Δεν σε αφήνει να το αγνοήσεις, δε μπορείς να το φανταστείς σά να μην υπάρχει. Και σήμερα ακόμη ο Ταΰγετος για τους ανθρώπους της Λακωνίας είναι έξισον ένα βουνό και μιὰ παρθένη. Είναι ο Γέρος. Ο άκοιμητος παραστάτης των προγόνων και των εγγονιών, του παρελθόντος και του μέλλοντος.

Και το όνομά του σύμφωνα με τη μυθολογία είναι κι' αυτό ανθρώπινο. Έχει πάρει το όνομά του από την Ταΰγεται, που ήταν μιὰ από τις επτά Άτλαντίδες ή Πλειάδες κόρες του Άτλαντος και της Πληϊόνης. Έτσι του αποδίδεται και το όνομα Ταΰγεται, όνομα που δεν του πηγαίνει, και σύμφωνα με το Βιργίλιο, «τα Ταΰγετα — μαζικό όνομα των πολλών κορυφών του. Φυσικά δεν είναι ένα βουνό που θα μπορούσε να

λείπει από την ποίηση του Όμηρου, μόνο πως τον ονομάζει Μακρόν Βουνό, όπως αργότερα οι Βυζαντινοί τον ονόμασαν «Μακρονών Ήλιαν». Φυσικά ή γεωγραφική του διάταξη έγινε αφορμή για να του δοθούν αυτές οι ονομασίες. Αρχίζοντας από το οροπέδιο της Μεγαλόπολεως, συνεχίζεται ως κάτω στην άκρη του Ταινάρου.

Τό μακρος του φτάνει τα 115 χιλιόμετρα, ένα μάκρος χωρίς διακοπή, που χαραδρώνεται μόνο, όπως συμβαίνει με τη Λαγιάδα, από ένα γιομάτο από άγρια μεγαλοπρέπεια φαράγγι, ύψους 1.540 μέτρων που αρχίζει από την κοιλάδα της Σπάρτης, για να καταλήξει πίσω στη Μεσσηνιακή περιοχή της Άβιας. Τό είδος αυτό του τοπίου, δε μπορεί να το συναντήσει κανείς σε κανένα άλλο μέρος της Ελλάδος. Τόσο το φαράγγι αυτό, όσο και ή θέα του Ταΰγету με την κοιλάδα της Σπάρτης καθώς παρουσιάζονται απότομα στα μάτια του επισκέπτη που κατεβαίνει από το Άρκαδικό οροπέδιο, θεωρούνται από τα μοναδικότερα του κόσμου.

Ψηλό βουνό ή Λιακούρα
Ψηλό βουνό κι' ή Ζήφεια
μά σαν τον Πενταδαχτυλίδ
άλλο βουνό δεν είδα..

Ο «Πενταδαχτυλίδ» παραφθορά του Πενταδάχτυλος, ονομασίας που πήρε ο Ταΰγετος κατά τους Βυζαντινούς χρόνους. Οι πέντε κορυφές του που δε θα μπορούσε να τις δει κανείς αν δεν συνεχίσει το ταξίδι του από τη Σπάρτη προς το Γύθειο. Ή διάταξη αυτών των κορυφών είναι τόσο αρμονική που πραγματικά καταπνέει περιέργη. Εξόλητη, άφελής και άγνη ταυτοχρόνως ή λαϊκή φαντασία, δεν είχε άδικο να τον ονομάσει πενταδάχτυλο, πλάθοντας μιάν ολόκληρη ιστορία, που ή σύλληψή της δεν είναι χωρίς ενδιαφέρον.

Κάποτε λοιπόν ο Ταΰγετος, λέει ο λαϊκός αυτός θεόλογος, δεν ήτανε παρά ένας άσημαντος λοφίσκος. Όταν αναστήθηκε ο Χριστός, άρχισαν να τον καταδιώκουν πάνω στη γή οι Έβραίοι, κι' αυτός έτρεχε να σωθεί. Οι έχθροί του τον είχαν περιορίσει άσχημα και δεν είχε καμιά έλπίδα να τους γλυτώσει. Παρακάλεσε τότε τον Πατέρα του να τον σώσει, και ταυτοχρόνως απαράχηκε με το ένα του χέρι από τον μικρό λοφίσκο. Και τό θαύμα έγινε. Ο λοφίσκος άρχισε να μεγαλώνει, να ψηλώνει, να γίνεται ένα απότομο βουνό, με τον Χριστό κρεμασμένο πάνω του. Έτσι, έκει που ήταν γετώμενα τα πέντε δάχτυλα του χεριού του, έκειναι τα πέντε βαθυλώματα, σηματοποιώντας πέντε αντίστοιχες κορφές.

★

Η ΤΑΝ πολύ φυσικό να τοποθετήσει ο Όμηρος την Άσπρη στον Ταΰγετο, να παίξει τα τρελλά παιχνίδια

Ο δρ Χάμπαρντ χειρίζεται το γαλβανόμετρο που καταγράφει τον «πόνο» της ντομάτας, στη σάρκα της οποίας έχει σφηνωθεί ένα καρφί.

τις σχέσεις μας μαζί τους». Ακριβώς γι' αυτό άρχισε να πειραματίζεται και να μελετάει τα φυτά από την άποψη της ανθρώπινης ψυχολογίας.

— Τάραχουν μοχθηρά φυτά, όπως υπάρχουν μοχθηροί άνθρωποι. Φυτά που θέλουν ν' αγαπηθούν και ν' αγαπηθούν και φυτά που θέλουν να σκοτώνουν και να προξενούν πόνο...

Φυτά ψυχοπαθή

Σ' ΑΤΤΗ την τελευταία κατηγορία έξηγει ο δρ Χάμπαρντ, περιλαμβάνονται τα δηλητηριώδη φυτά και τα δολοφονικά δέντρα του Άμαζονίου που τυλίγουν τα κλαδιά τους γύρω από το λαιμό του οδοιπόρου και προσπαθούν να τον πνίξουν... Και υπάρχει ένας κάκος στην Άριζόνα που κυριολεκτικά «πηδάει» πάνω σε όποιον τον αγχίζει. Αλλά τα φυτά ειδικεύονται στους απόκλητους φόνους και στην επιθετική άμυνα. Είναι οι διεστραμμένοι ψυχοπαθείς του φυτικού βασιλείου. Άλλ' ό-παχουν και τ' αγαθά και ήμερα φυτά. Αλλά έχουν μιὰ ευαισθησία σχεδόν ανθρώπινη.

— Όταν έκανα για πρώτη φορά αυτή την ανακάλυψη, εξομολογείται ο δρ Χάμπαρντ, επί πολλές μέρες δεν μπορούσα να καταπιώ τις ώρες σαλάτες!

Φυτική μελαγχολία

ΜΟΛΟ που είναι αδύνατο άκόμα, να προβλεφθούν οι πρακτικές συνέπειες αυτής της ανακάλυψης, ο δρ

της. Η ανατολική του πλευρά προσφέρεται για θεϊκούς περιπάτους και δεν θα μπορούσε να μην επινοηθεί σαν τόπος ηρωικών αγώνων. Πτυγές που μέσα στην αδρότητα τους έχουν κάτι το αέρινο, ζωντανό, δάση, πλούσιες πηγές. Κατοικία άγριων και τσιπώνηδων στις υψηλότερες ζώνες του — δεν διαφέρουν και πολύ οι τσιπώνηδες από τους άγριους, αν η Έλληνική ορμή δεν είχε κάτι το αετίζιο μέσα της. Δεν θα ξε επιβιώσει ως τα σήμερα — σου κερδίζει την εμπιστοσύνη και σε κάνει να νοιώθεις σάμπως το θουνό αυτό να διαπνέεται από ένα αίσθημα ανώτερης φιλοξενίας.

Ο Ροζέ Μιλλιέ σ' ένα σχετικό δοκίμιο του, που δημοσιεύθηκε σε δυο μεγάλες συνέχειες στο Γαλλικό περιοδικό «Τα τετράδια του Νότου» και βγήκε και σ' ένα βιβλιαράκι σαν Έλληνικά στα 1956, περιγράφοντας μαν' αλημονήτη κοινή μας ανάβαση στην κορφή, συνδέει τον Ταύγετο με τον Ξάνο Δία, προσθέτοντας δυο πολύτιμες φράσεις του Άντρε Ζίντ: «Στην πιο όμορφη χώρα του κόσμου, δε θα μπορούσα να δώσω την καρδιά μου αν δεν μπορούσα ν' αγαπήσω το λαό που την κατοικεί» είναι η πρώτη φράση. Και η δεύτερη: «Είμαι σαν στο σπίτι μου. Αυτή είναι η Ελλάδα». Και πραγματικά η καρδιά του τοπίου, δε μπορεί παρά να συνδέεται με τους ανθρώπους που το κατοικούν. Και ο Μιλλιέ έμεινε κατάπληκτος μπροστά στη φιλοξενία:

«Εδώ και 20 χρόνια σχεδόν γεύομαι, μέσα με την μέρα, αυτή την εγκαρδιότητα την ανθρώπινη, τη ζεστή και γλυκιά σαν το φρεσκοψημένο ψωμί» ή επανάληψη όμως δε μ'αξ έξοικειωσε έντελως μαζί της και κάθε φορά ευχαριστώ τον Ξάνο Δία και χειριζόμουν αυτή τη μακρόχρονη καλλιέργεια που, διαποτίζοντας τη σάρκα των πιο ταπεινών υπαγώνων, κάνει τον χωριάτη άρχοντα καθώς είχε ο φίλος και φιλέλληνας Άντρε Σαν-σόν...» και μιλάει σε συνέχεια για τη λύπη ενός χωρικού «που δε μπόρεσε να μ'αξ περιποιηθεί καλύτερα, ενώ η γυναίκα του ζητούσε συγγνώμη για τα ελάχιστα στρούβια της, λέγοντας «Έχουμε, βλέπετε και παιδάκια...».

Οι άνθρωποι των χωριών της ανατολικής πλευράς του Ταύγετου, δεν θα σ'αξ απλώς «καλημέρα» δε θα σ'αξ ευχηθούν απλώς το «καλωσήρθατε» θα σ'αξ δώσουν και το χέρι τους, θα σ'αξ χειριστείσουν και θα σ'αξ χαμογελάσουν — αυτό το χαμόγελο της φιλοξενίας δεν θα μπορούσε να τους το αφαιρέσει ποτέ η βασανισμένη τους ζωή — ού ν'αξασε πολύ γνωστοί, πολύ δικοί, όπως έννοούν αυτοί ότι θα πρέπει ν'αξασε όλοι οι άνθρωποι μεταξύ μας.

Είναι περίεργο, αλλά θα το συναντήσει κανείς αυτό σ' όλα τα χωριά του Ταύγετου που συνδέονται με την επαρχία της Σπάρτης: Οι άνθρωποι νομίζουν πως είναι υποχρεωμένοι να σου προσφέρουν κάτι. Μια προσφορά εσωτερικότερη, ένα δείγμα ηρωικής. Περνώντας μια φορά, έξω από τον κηπάκο ενός χαμόσπιτου, έβριξα ύσως αφηρημένα το βλέμμα μου σ' αυτόν. Ή νοικοκυρά με είδε κι' έτρεξε άμέσως με λυμένη όπως ήταν τη μαύρη μπόλια του κεφαλιού της.

— Καλώς ήρθατε στο χωριό μας... Σταμάτησα και την καλημέρια, έκαμα να ξεκινήσω.

— Περιμένετε να σ'αξ δώσω δυο λουλούδια από τον κήπο μου.

Και μουκοψε ένα μάτσο κατηφίδες. Έκαμα δυο θήματα, όταν την είδα να ξανατρέχει. Είχε ξεχάσει να μου δώσει και δυο κλωνάρια βασιλικό.

Δεν θα πρέπει να σου φανεί παράξενο όταν περνώντας από ένα τέτοιο χωριό θα σε σταματήσουν σε μια πόρτα να σου προσφέρουν ένα ποτήρι φρέσκο νερό, ή να σου δώσουν να πάρεις μαζί σου ένα δίπυρο κοιθαρένιο παξιμάδι. Δεν πρέπει να σου φανεί ακατανόητη ή προσφορά τους, παρ' όλο που δεν θα σου είναι εύκολο να καταλάβεις πόσο μεγάλη χαρά τους προσφέρεις, δεχόμενος αυτό το ύστερημα, αυτή την προσφορά. Ή προσφορά αυτή έχει εσωτερικότερο χαρακτήρα. Ο χωριάτης νοιώθει πολύ μεγάλη την ψυχή του για να την έχει μόνος του. Πρέπει να καταδεχτεί να πάρει αυτό που σου δίνει. Αυτό που συμβολίζει το αιώνιο πνεύμα της φιλοξενίας, της φιλίας και της ανθρωπιάς.

★

Ο ΣΤΗΝΔΕΣΜΟΣ που υπάρχει ανάμεσα στον άνθρωπο και στον τόπο που κατοικεί, έχει φυσικά και τα συναισθηματικά του. Είναι μοιραίες μερικές αμειβοιότητες σε χαρές και σε συμφορές. Έτσι ο τελευταίος εμφύλιος πόλεμος που στοίχισε πολλά σε ανθρώπους και σε σπίτια, στοίχισε και στον Ταύγετο μεγάλες εκτάσεις δασών. Αιώνια έλατα, μαύρα πεύκα ξάπλωσαν στις πλαγιές τους κορμούς τους, χωρίς να μπόρεσουν να καταλάβουν ποτέ σε τι θα όφελοντο τους ανθρώπους η στάχτη τους. Όταν για τελευταία φορά ανέβηκα σ' αυτό το θουνό, τράμαξα ν' αναγνωρίσω τη γύμνια ώριμμένων τον περσιών. Κι' ήταν φυσικό. Ανέβηκα στη μεγάλη κορφή του πρώτης φορά όταν ήμουν 11 χρονών. Είχε μείνει στη μνήμη μου μια διαδρομή από ατέλειωτα δάση. Όταν ανέβηκα τελευταία φορά εδώ και λίγα χρόνια, είδα τα δάση αυτά να διακόπτονται. Άκόμα και τα θουνά συμπαρίστανται, π'αχουν και μαρτυρούν για τα ανθρώπινα.

Όσο που το θουνό δεν άλλαξε σαν παρουσία. Δεν έχασε ούτε σε στάση, ούτε σε μεγαλοπρέπεια. Τόχω διασχίσει προς όλες τις κατευθύνσεις. Τόχω περπατήσει και μέρες και νύχτες. Με «Ήλιο που σουρουφλίζει τις πέτρες την ημέρα, με καγίδα τη νύχτα. Το ξαναείδα τελειωμένα

ζωντανό όπως πάντοτε. Οι συμφορές και τα πάθη δεν πρέπει να μ'αξ σκοτώνουν, να μ'αξ δίδασκε, αν μπορούσε να μ'αξ δάξει. Το ίδιο θα μ'αξ έλεγε και του «Πουλιού ή δούση» που βρίσκεται κάπου κοντά στα δυο χιλιόμετρα μέτρα του. Το ίδιο και η κορφή του με τα δυο χιλιόμετρα τετρακόσια έφτα μέτρα της και με την ταπεινή αλκιμή της θλάση που ξεκουράζει το μάτι και την περιέργεια από το σημείο που τελειώνουν τα έλατα και τα πεύκα.

Το «αρσενικό θουνό» ακτινοβολεί μια περιέργεια ευγένεια μέσα στην αδρότητα του. Είναι «αρσενικό» λεβέντικο, αλλά ήμερο. Η ανάβασή του είναι όμορφη, στρωτή, αφού και με μουλάρι ακόμη μπορεί ν' ανεβεί κανείς ως τη μεγάλη κορφή του, ως το έρημομένο εκκλησάκι του Προφήτη Ήλία — θύμα κι' αυτό του εμφύλιου πολέμου — κι' απ' όπου, αν το μάτι μας ήταν δυνατό, θα μπορούσε ν' αγγαντέψει όλο τον κόσμο. Πάνω από το μεγάλο αυτόν εξώστη, που βλέπει κανείς τη Λακωνία, τη Μεσσηνία και τις θάλασσες τους ως εκεί που πάνουν να είναι ορατές για το ανθρώπινο μάτι, λένε πως θα μπορούσε να διακρίνει κανείς — αν γίνονταν — ακόμα και την ίδια την Κωνσταντινούπολη. Νοιώθει περιέργεια κανείς εκεί πάνω, όχι βέβαια και χωρίς έναν μικρό ίλιγγο, γιατί ο Ταύγετος κλυμακώνεται λιγότερο από κάθε άλλο θουνό. «Όρος ύψηλόν τε και όρθόν» λέει ο Στράβων. Τόσο κάθετο είναι.

Κι' όμως, κάθε χρόνο στις είκοσι Ήουλίου, που γιορτάζεται ο Προφήτης Ήλίας, ούρες ατέλειωτες ανεβαίνουν προς την κορφή του οι προσκυνητές από τα χωριά που βρίσκονται γύρω στους πρόποδες του θουνού. Αυτοί οι προσκυνητές ποτέ, από τους πολύ αρχαίους χρόνους δεν έπαψαν ν' ανεβαίνουν ως εκεί. Και δεν έπαψαν γιατί η γειτονική προς τον Ήλιο κορφή του ήταν πάντοτε ιερή. Πάνω της γράφει, ο Πανσανίας, οι αρχαίοι διατηρούσαν ιερών του Ήλιου. Ανέβαιναν και θυσιάζαν έλογα. Και δεν πρόφτασε να σβύσει το ένα ιερό, που έναψε το άλλο. Ο Προφήτης Ήλίας, φεύγοντας τη θάλασσα ανέβηκε κι' έστησε το δικό του. Δεν άλλαξε τίποτα. Ο Ήλιος — Ήλίας, προσκαλεί τους ανθρώπους του τόπου αυτού, προς τα πάνω.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΑΥΓΕΤΟ

Ήσθη η άνοιξη την προτομή μου σε μικρούς λόφους ερήνης, έλαμπε καθισμένο στο ραβδί μου ένα πουλί από φως κι' έβρεχε ίριδισμούς στα πρόβατα το αιώνιο σέλας της αγάπης.

Μες στη σιωπή το θαλάσσι φλοίσβιμα του αίματός μου ανάδινε τον ήχο του άδραχτιού της μητέρας μου που ύφαινε των σταχιών το πράσινο και το λευκό μαλλί του αγγερινού.

Μικρός έωσφόρος του φωτός στού Εύρωτα τις ροδοδάφνες έπαιρνα δίπλα τα θουνά θρηγμένους από το φεγγάρι με δυο άσπρους κρίνους στην καρδιά μ' έφτα σημαίες στα χείλη κι' άπάνω από των γερακιών τις ατελείωτες μοναξίες έπόπτευα το σύμπαν θησαυρίζοντας τοπία κι' άλλωτινά φώτα στη μνήμη μου!

Ήτανε τότε π' ο ούρανός μου ανάμιζε την άπλα του, περνώντας πάνω από τ' άγρίνα θουνά, και με μεθούσε με το τίποτα που τριγυνούσα ανέμελος στον ήλιο και δεν ήξερα τίποτα για τις άπεργίες του Μεξικού για το αίμα που έαψε τη σημαία τους κόκκινη, το άσπρο φτηνό πανί, που ήταν πιο άσθρο κι' από το θρεφικό ένδυμα του Χριστού. Δεν ήξερα πως πάνω απ' του Ταύγετου τις όροσειρές υπάρχουνε Άλλα υψηλότερα θουνά:

Τού Φεντερίκο Λόρκα το άλογο!

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

..... Στρωμένοι καταγής στο πάτωμα, τριάντα ναυτικοί σε δυο σειρές άρδιαστοί, όπως σε φαγοπότι, δένανε φουσέκια... Στάθηκε ο γέρος:

— Παιδί μου Λιά, τί πράματα είναι αυτά;
— Για το καράβι, πατέρα, είπε ο Λιάς γιγλόγος, με σεβασμό παιδιού κι' όχι άντρα όπως αυτός...
— Τίνος τα λες αυτά, παιδί μου Λιά;...
— Πατέρα... αφού το θέλεις δεν στο κρύβω... Ναί, όλα τα δίνω, και τα παιδιά και σπύτι και προικιά. Για την πατρίδα όλα θα τα ρίξουμε στη θάλασσα — φτάνει να δούμε λευτεριά...

Κρυφά χαράματα

Διήγημα του ΓΙΑΝΝΗ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ

ΤΑ δυο γεροντάκια, ο παππούς ο ένεννηνάρης και η κυρά - μάνα, άκόμα πιο τρανή στα χρόνια, λουφαζαν, καθώς πάντα, στην ισόγεια κάμαρη, κατά την πίσω αλλη. Και προς το δρόμο, μέσ' στο πλατύστενο μαγερείο, με το γυμνό του πάτο όλόλευκο από τ' άσβεστοχυλίσματα, σαν τοίχο την παραμονή γιορτής, θροίζαν, κ' άλωνίζαν με τις γλώσσες οι άγγόνες κ' οι άγγονίτρες, όχι λιγοστές, έφτα με το συμπάθειο, θυγατέρες του Λιά του Καστελλιώτη, με τις προίκες έτοιμες, μια χιλιάδα τάλλαρα ή καθεμιά, και με τα προικια στο γιούκο είτε και στον άρχολειό.

Στην πίσω αλλη, του Λιά η γυναίκα κάτι καταγίνεται, σκυμμένη εκεί στα λιγοστά λαχανικά. Ήσυχια είναι τριγύρω, και στο στενοδρόμι αυτό το πσιγδό μόνον κανένα σιγανό ναύτη περπάτημα τέτοια ώρα άκούγεται, σέρνοντας από το σπύτι στο λιμάνι.

Κοντεύει μεσημέρι, και του Λιά η γυναίκα, ενώ δοτανίζει εκεί, άσφαινα ένα ξάφνιασμα τη συναρπάζει. Από το τρίξιμο της σκάλας που φέρνει στ' άπάνω πάτωμα, γύρισε να δει — και τί είδε; Τό γέρο τον παππού — που δε σπάραζε ποτέ απ' την κάμαρή του, χρόνια τώρα, μαζί με τη γριά, και σωριασός στο παραγώνι, νόμιζες, ζητούσε θερμασιά χειμώνας καλοκαίρι — τώρα, νά, με τα τέσσερα τον είδε εκεί συρτά, σκαρφωτά στη σκάλα να προβαίνει.

— Χριστός κ' η Παναγιά, που πάει; Ήταν από τα πιο παράξενα. Χρόνια είχε ο γέρος να φανεί στ' άπάνω πάτωμα, το ίδιο κ' η γριά παύει. Όπου ο ύπνος, εκεί και το φαί τους κι' όλα, χωρίς από τ' άλλο σπύτι. Από τότε πούχανε χάσει το πρώτο τους παιδί με το καράβι, του γέρου χτίσμα, εκεί που άρμένιζε και πάλευε μ' ανθρώπους και στοιχά, από τότε κλειστήκανε τα γεροντάκια, κατόδικα σε φυλακή. Και δεν ήταν απ' αυτό μονάχα, ήτανε και τα βαρεία τα γερατειά. Κι' απ' τη μικρή την κάμαρη δεν το κουνούσαν πιά. Κι' ο Λιάς ο γιός τους, δευτερόκλαδος, κι' όμοια άξιος με τον άλλο, έφτιασε καράβι δεύτερο, πήρε γυναίκα, άνάστησε παιδιά — όλα θηλυκά τα έλοημένα, άς έχουσε καλή ζωή — πήγε κ' ήρθε στο νησί, έστρωσε τραπέζια, κ' έκαμε χαρές και χαροκόπια, με τα γε-

ροντάκια δεν τα κατάφερε ποτέ να θυούν από το καμράκι.

Έδω και λίγες μέρες είχε γυρίσει απ' άλλο ταξίδι πάλι ο Λιάς, έφαγε κ' ήπιε σπύτι με τους φίλους, με είχε πάμει πιά να γυρεύει και καλά να καταφέρει τους γέρους του γονιούς να ξεκολλήσουν απ' την τρύπα τους. Και τώρα, νά το, ξαφνικά, το γεροντάκι άκάλεστο, βγήκε από την τρύπα του και πήρε δρόμο. Πού, και πως;

Τόν έτρεμε του Λιά η γυναίκα το γέρο πεθερό από μικρή νυφούλα. Γιατ' ήταν αύστηρός, σαν παλιός ναυτικός ο ίδιος, και δεν έπαιρνε από λόγια. Και τώρα εκείνη δεν έβγαλε φωνή, αν και φεβήθηκε το γεροντάκι μ'ήν πεισε και τσακιστεί απ' τη σκάλα. Κ' έμεινε από πίσω του να τον κυττάζει όρθή, βαστώντας κάτι σαλατικά στα χέρια. Έτσι τον άφησε ως άπάνου ν' ανεβεί, κ' ύστερα να κάμει την παλιόπορτα να σειστεί από τα τρανταχτά τινάγματα, ως που ήρθε από μέσα κάποιος να του άνοίξει.

Αφού τον άφησε και μπήκε, έτρεξε η γυναίκα το γύρο του σπιτιού και βγήκε στην άλλη, τη μπροστινή αλλη, κ' έκει από το χαμηλό του μαγερείου παράθυρο είπε το χαμπέρι το τρανό στις καλές της θυγατέρες.

Σύγκαιρα αυτές με τ' άκουσμα, δείξαν την ίδια πιθυμία στα μάτια, και θα τρέχαν τώρα από τις σκάλες, απ' τις πόρτες, απ' τις χαρσμάδες, που άφηνε το πάτωμα, να κρυφοδούνε και να κρυφακούσουν, αν της μάνας ή στεγνής ματιά κ' η όψη ή σοβαρή δεν τις αντίκοβε. Και μείναν εκεί όλες, κ' η μάνα τους μαζί, βουδές και ξαφνιασμένες σαν όρνιθες που μαγτεύουν κάπου τριγύρω το γεράκι.

Απ' τη μικρή την κάμαρη ή κυρά - μάνα κάτι άκούγότανε σ' ν' αναδύει, κάτι σ' νά κράζει μουγγωτά.

— Γέρο... αϊ, γέρο, που είσαι, λέω; Έφτανε ή μιλιά της ως των γυναικών τ' αυτιά.

Ή γριά άπογύρευε το τρυφερό της ταίρι. Είχε ξαφνιαστεί κι' αυτή από τ' άπίστετο το κάμωμά του, που τον έχασε από το πλευρό της.

Στην πόρτα έχ' έρθει και του άνοιξε μπροστά του ο γιός του ο Λιάς. Αυτός, ο άλύγιστος θαλασσινός που τ' άτρομο το μάτι του ήξερε ν' αντίσταθεί σε κάθε φόβου άπάντημα, έδειξε τρόπο τώρα, κ' έδειξε λαχτάρισμα κι' ο γιός του, μαθημένος πάντα απ' των κιντώνων τις φοβέρες, πήγε άμέσως, τάχα, σε κάποια συφορά που πλάκωνε στο σπύτι. Ήτανε και του άλλου καραβιού το χάσιμο, άντάμα με τον άδερφό του, άκόμα όχι πολύ παλιό...

— Τί είναι, πατέρα; έκραξε δυνατά. Κάνα κακό χαμπέρι;

Έκείνος, έλαλος, τον έσπρωξε με τόνα χέρι θλοντας να περάσει. Και τότε, πίσω από του γιού του το κορμί, που τούφραζε την όμη, διάπλατη ή σάλα άνοιχτηκε, κι' ο γέρος είδε... Στρωμένοι καταγής στο πάτωμα, τριάντα ναυτικοί, άντρες απ' το δικό τους το καράβι κι' άλλοι, σε δυο σειρές άρδιαστοί, όπως σε φαγοπότι, δένανε φουσέκια.

Στάθηκε ο γέρος. Έδειξε σαν τότε ν' άποξύννησε, και σ' νά όνειριαζόταν ως την ώρα το γιό του κυττάζε με μάτια τεντωμένα, κόκκινα κι' ώμά απ' τα χρόνια τα πολύπασα, κ' είπε αυτά τα λόγια μονάχα με θυμό:

— Παιδί μου Λιά, τί πράματα είν' αυτά;

— Για τὸ καράβι, πατέρα, εἶπε ὁ Λιάς λιγόλογος, μὲ σεβασμὸ παιδιοῦ κι' ὄχι ἄντρα ὅπως αὐτός... Κιντυνέψαμε τώρα στὸ γυρισμό... μᾶς πέσαν οἱ Ἀλτζερῖνοι, μὰ ὁ καιρὸς ἦτανε δικός μας. Καὶ τώρα τὸ ταξίδι μᾶς θάναί πιὸ μακρινό· εἴμαστε γιὰ τὴ Μπαρτσελόνα, κ' ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ μεγάλη τοιμασιά, καὶ στὸ δρόμο ποῖς ξέρει τί μᾶς βρίσκει...

— Τίνος τὰ λὲς αὐτά, παιδί μου Λιά; εἶπε ὁ γέρος πάλι. Εἶναι γιὰ ταξίδι ὅλα τὰ μπαρούτια αὐτά, εἶναι γιὰ ταξίδι; Ἄλλα πράματα εἶν' αὐτά!

— Βλέπεις, πατέρα, εἴμαστε καὶ κομματιασμένοι στὸ νησί... Ἐχομε ὀχτρούς... Τὸ ντουφέκι τοιμάζεται γ' ἀνάψει πάλι...

— Τίνος τὰ λὲς αὐτά, παιδί μου Λιά; Καὶ δὲν τὸ ξέρω γὼ πὼς φιλιώθηκαν ὅλοι, καὶ πὼς ἔδωσαν τὸ σπῖτι μᾶς στενὰ μὲ τοὺς παλιούς ὀχτρούς μας;... Ἀλλάξατε καὶ λόγια γιὰ συμπεριφορά... μὰ ἄς εἶν' καλὴ ἡ μικρὴ ἡ ἀγύνα πούρχεται καὶ τὰ μαρτυροῦν ὅλα τῆς γριάς...

— Ὄχι, πατέρα, δὲν εἶν' αὐτό... Μὲ γελᾶς, καὶ κρύβεσαι ἀπὸ μένα... Αὐτὰ δὲν εἶναι πράματα καλὰ, παιδί μου Λιά...

— Μὴν κλαῖς, πατέρα...

— Κυβέρνησα τὸ κεφάλι σου... Ἐχεις ἑφτά παιδιά! Μὴ λησμονᾶς τὸ πὼς τ' ἀπόκτησες αὐτὸ τὸ πούχεις τώρα, τὸ καράβι... Ὅα χαλάσεις τὸ σπῖτι σου, παιδί μου Λιά, θὰ πᾶς κ' ἐσὺ χαμένος μ' ἐμᾶς δλους...

— Πατέρα, σύχασε εἶπα! Μὴν κλαῖς... ἀφοῦ τὸ θέλεις, δὲν τὸ κρύβω, ναι... Ὅλα τὰ δίνω, καὶ τὰ παιδιά καὶ τὸ σπῖτι — φτάνει νὰ δοῦμε λευτεριά...

— Ἀχ, ὄχι, παιδί μου Λιά, μὲ φάγανε τὰ φιδία... τὸ κατὰλαβα! Ἄκουσα ἀπὸ 'κεῖ πὺλ τοῦ κοίτου... εἶπα 'εἴθι' θέλουν τ' ἀνέβασμα, τὰ σύρε - κ' ἔλα σπῖτι...

— Μὴν κλαῖς... σοῦ τόπα τώρα ὅλα εἶν' ἔτοιμα! Ὅα τὸ σηκώσουμε, πατέρα, γιὰ τὴν πατρίδα ὅλα θὰ τὰ ρίξουμε στὴ θάλασσα... Ἄς πᾶνε καὶ κορίτσια καὶ προικιά τους κι' ὅλο τὸ σὸι σύρριζα — γιὰ τὴν πατρίδα!

Χοντρά δάκρυα κυλοῦν αὐλάκια ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σκαμμένα μάγουλα τοῦ γέρου. Μὰ τώρα ἡ ὄψη του χαμογελάει· ἔχει κι' αὐτὸς ἄξαφνα γαληνέ-

ψει. Κυττάζει τοὺς ἀνθρώπους ποὺ σκυφτοὶ δουλεύουν, καὶ κάνουνε πὼς δὲν ἀκούν. Σκουντὰ ἔνανε μὲ τὸ πόδι χαμογελαστά:

— Ἐσύ, βρὲ ζουλάπι, κάνεις σὰν τὸν κουφὸ ἀστακό, αἱ; Μανabέλα ποὺ σοῦ χρειάζεται, ζουλάπι! Ἔλεγα κ' ἐγώ... Βρέ, ἐμένα ἐσεῖς θὰ μὲ γελάσετε, ζουλάπια; Ἄς εἶναι, νάχετε τὴν εὐκὴ μου... Κ' ἐσύ, παιδί μου Λιά, νάχεις τὴν εὐκὴ μου!

Τοῦ φιλεῖ ὁ Λιάς τὸ χέρι. Οἱ ἄλλοι σηκωτοὶ, καὶ σκύβουν τὸ κεφάλι καὶ περνοῦνε μὲ τὰ χέρια σταυρωτὰ στὰ στήθια, καὶ φιλοῦν κι' αὐτοὶ.

Σὰν παλληκάρι ὁ γέρος βγαίνει ἀπὸ τὴν ἄλλη τώρα, τὴ μεγάλη πόρτα, καὶ κατεβαίνει ἀνάλαφρα σὰ νὰ ξανάνιωσε. Σὲ λίγο βρίσκεται ἀπὸ τὴν αὐλὴ στὸ μαγειρεῖο. Οἱ γυναῖκες βάνουν ὅλες μιὰ φωνὴ ξαφνιασμένη τόχα, μὰ χαρὰ γιομάτη γιὰ τὸν ξένο ποὺ φανίστηκε.

— Μπά, καλῶς τον τὸν παππού! Μπά, καλῶς μᾶς ὤρισες! φωνάζουν τὰ κορίτσια.

— Σωπάτε σεῖς, ζουλάπια! λέει ὁ γέρος τόχα θυμωμένος· μὰ ἐσύ, βρὲ νύφη, κρύβεσαι κ' ἐσύ;... Τί στέκεστ' ἐτσι ὅλοι σας σὰ χάνοι... Κάνετε τὸν κουτό, αἱ; Μανabέλα!

— Τί, παππού; Δὲν ξέρουμε τίποτα οἱ κακομοῖρες... λέει ἡ πιδὶ μεγάλη ἀγύνα μὲ πονηρὸ χαμόγελο.

— Οἱ κακομοῖρες, αἱ; Ἀμμή τὸ καζάνι μὲ τὸ ρυζὶ καὶ τὸ κριάς στὸ πλάι ἀπ' τὴ φωτιά; Δὲν καταλαβαίνω γ' ὅ, αἱ; Μανabέλα!

Ἀπότομα γυρίζει κι' ἀπὸ 'κεῖ, καὶ φεύγει. Τῆς κυρὰ - μάνας ἡ κλάφα ἡ ἀπαυτὴ φτάνει ἀπὸ τὸ καμαράκι. Καὶ τῆς ἀποκρίνεται τώρα ἄλλη, βροντερὴ φωνή:

— Γέρο, ποῦ ἦσουν; Τί γίνηκες;...

— Ἐδὼ ἤμουνα, μ' ἔχασες; Κύτταξε μὴ μὲ χάσεις, ζῶσαρή μου... ποῦ ἤμουνα — δικὴ μου δουλειά! Ἐσὺ νὰ μὴν ἀνακατεύεσαι! Νὰ κυττάξεις αὐτοῦ τὴ γωνιά σου καὶ τὴ στάχτη σου... Ἐγὼ ξέρω ποῦ ἤμουνα! Δὲν ἔχω λόγο νὰ δώσω στὶς γυναῖκες! Χίλιες φορὲς σοῦ τὸ κοπανᾶω, νὰ μὴν ἀνακατεύεσαι στὴν ἀντρώπη τὶς δουλειές! Νὰ μάθεις νὰ σωπαίνεις. Νὰ κάνεις λίγο τὸν κουφό... εἰσαι κουφὴ ποῦ εἰσαι! Ἐλα τώρα, σῆκου, θὰ φᾶμε μέσα μὲ τοὺς ἄλλους... Ἐχομε ξένους σπῖτι μας!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ἡ μπύρα προκαλεῖ φαινόμενα ἐκθηλύνσεως

Ἡ μπύρα, τὸ ἀρχαιότερο ποτὸ τοῦ κόσμου, περιέχει βιταμίνη Β, ὀρυκτὰ ἑλᾶτα καὶ φωσφορῶδες οὐσίες ποὺ ὠφελοῦν τὸ νευρικὸ σύστημα.

Ὡστόσο, μὴ δίνετε καὶ μεγάλη σημασία στὶς διαφημίσεις. Ὅλα αὐτὰ τὰ συστατικὰ περιέχονται σὲ ἀσήμαντες ποσότητες καὶ πρέπει νὰ πιεῖτε τεράστιες ποσότητες μπύρας γιὰ νὰ ὠφεληθεῖτε. Ἄλλ' ἡ μπύρα, ὅπως καὶ τὸ κρασί, μπορεῖ νὰ οδηγήσει στὸν ἀλκοολισμό. Σὲ μεγάλες ποσότητες τ' ἀέρια τῆς δημιουργοῦν διαστολὴ τοῦ στομάχου.

Ἄλλ' αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτα μπροστὰ στὴν πρόσφατη ἀνακάλυψη ἑνὸς Γερμανοῦ γιαιτροῦ: Ἡ μπύρα περιέχει θηλυκὲς ὁρμόνες καὶ ἔχουν παρατηρηθεῖ φαινόμενα ἐκθηλύνσεως (ὑπερτροφία τῶν μαστῶν καὶ τῶν γοφῶν, εὐνουχοειδὲς φωνὴ κλπ.) στοὺς ἀνδρες ποὺ καταναλάνουν μεγάλες ποσότητες μπύρας. Ἐπίσης, φαίνεται πὼς ἡ μπύρα προκαλεῖ μείωση τῆς σεξουαλικῆς ὁρμῆς στοὺς ἀνδρες.

Ο ΧΡΥΣΟΣ ΚΑΝΟΝΑΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

ΣΤΑ ἱερὰ βιβλία τῶν ἐφτά σπουδαιοτέρων θρησκειῶν τοῦ κόσμου βρίσκουμε τὸ ἴδιο θέμα, διατυπωμένο μὲ ἐκπληκτικὲς ὁμοιότητες στὴν ἐκφράση:

Ε ρ α χ μ α ν ι σ μ ό ς

Τὰ καθήκοντά σου συνοψίζονται σ' αὐτό: Μὴν κάνεις στοὺς ἄλλους ὅ,τι θὰ προξενούσε πόνο σὲ σένα τὸν ἴδιο, ἂν σοῦ τὸ ἔκαναν οἱ ἄλλοι.

(Μαχβαράτα)

Β ο υ δ δ ι σ μ ό ς

Μὴ μεταχειρίζεσαι τοὺς ἄλλους κατὰ τρόπο ποὺ ἐσὺ ὁ ἴδιος θὰ τὸν εὕρισκες δυσάρεστο.

(Οὐνταναβάργκα)

Κ ο μ φ ο υ κ ι σ μ ό ς :

Ἐπάρχει ἓνα ἀξίωμα σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ρυθμίσει τὴ διαγωγή του σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς του; Εἶναι ἀσφαλῶς ὁ κανὼνας τῆς ἀγάπης καὶ τῆς καλωσύνης: Μὴν κάνεις στοὺς ἄλλους ὅ,τι δὲ θὰ ἤθελες νὰ σοῦ κάνουν.

(Ἀνάλεκτα)

Τ α ο ῖ σ μ ό ς

Νὰ θεωρεῖς τὸ κέρδος τοῦ γείτονά σου σὰ δικό σου κέρδος καὶ τὴ ζημία του σὰ δική σου ζημία.

(Τάι — Τόαχ Κὰν — Γ'ιν Πιὲν)

Ἰ ο υ δ α ῖ σ μ ό ς

Αὐτὸ ποὺ σοῦ φαίνεται μισητό, μὴν τὸ κάνεις στὸν πλησίον σου. Αὐτὴ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Νόμου. Τὰ ὑπόλοιπα εἶναι σχόλια.

(Ταλμουδ)

Χ ρ ι σ τ ι α ν ι σ μ ό ς

Πάντα ὅν ὅσα ἂν θέλτε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. Οὗτος γὰρ ἔστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

(Κατὰ Ματθαῖον 7,12)

Ἰ σ λ α μ ι σ μ ό ς

Κανένας ἀπὸ σᾶς δὲν εἶναι πιστὸς ἂν δὲν ἐπιθυμεῖ γιὰ τὸν ἀδελφὸ του ὅ,τι ἐπιθυμεῖ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ του.

(Σουνάν)

ΜΙΚΡΑ ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑΣ

... Ἀπὸ τότε ἄρχισε ἡ μεγάλη ἀγωνία τοῦ τραγικοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἐνοιωσε πὼς ξαναγύριζε μέσα του ἡ φρικτὴ ἀρρώστεια, ὁ τρομερὸς γύπας ποὺ ζητοῦσε ἀνθρώπινες ζωές....

Ὁ τρελλὸς χορευτὴς

Διήγημα τοῦ ΜΠΕΝ ΕΧΤ

ΓΝΩΡΙΖΑ καλὰ τὸν ἄνθρωπο αὐτό, μὰ δέβαια στὴν ἀρχὴ δὲ μπορούσα νὰ ξέρω τί γύριζε μέσα στὸ νοῦ του. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἄλλου εἶναι κάτι σκοτεινὸ καὶ τὸ μυστήριό γίνεται ἀκόμα πῶς πικρὸ ὅταν αὐτὸς ὁ ἄλλος εἶναι τρελλός. Κι' ὁ ρίλος μου, καθὼς ἀποδείχτηκε στὸ τέλος, ἦταν τρελλός.

Λεγόταν Ἀντρέας Σανίν. Ἦταν νέος, ἦταν ὁμορφος, ἦταν χορευτὴς μπαλέτου καὶ τρελλός. Εἶχε μὴς ἄγριον ζῶον καὶ χαμογελαστὸ πρόσωπο παιδιοῦ.

Ὅταν τὸν γνώρισα, ἡ τρέλλα του βρισκόταν ἀκόμα στὸ σημεῖο ἐκεῖνο ποὺ κάνει τὸν ἄνθρωπο χαριτωμένο κι' ἐλκυστικό, δίνοντάς του μιὰ ἰδιαίτερη προσωπικότητα. Ἦθελε νὰ φαίνεται εὐχάριστος σ' ὅλο τὸν κόσμο, ὄχι μονάχα στοὺς γνωστούς του, μὰ σ' ὅποιον κι' ἂν ἦταν: σὶν ὁδηγὸ τοῦ ταξί, στὸ λουτροῦ, σὶς ἀγνωστες γοῖες κυρίες. Ἡ καρδιά του ξεχείλιζε ἀπὸ μιὰ ὑπερβολικὴ κι' ἀκαθόριστη ἀγάπη γιὰ τὸ κάθε τί. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔρχονταν σ' ἐπαφὴ μαζί του νοιώθανε κάτι σὰ φρεσκάδα στὴν ψυχὴ τους. Ἄν τὸν κύτταζες ὅμως προσεχτικὰ, δὶθλεπες κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ ἐκδηλὸ ἐνδιαφέρον καὶ τοὺς γεμάτους χάρη τρόπους, κάτι παράξενο, κάποια αἰσθησι παρακμῆς. Ἐνοιωθες πὼς ἦταν ἔτοιμο νὰ μαρθεῖ τὸ λουλούδι αὐτό, ποὺ τὴ στιγμή ἐκείνη βρισκόταν σ' ὅλο τὸ θρίαμβο τῆς ἀνθησῆς του.

Ὁ Ἀντρέας ἦταν τὸ μεγάλο ταλέντο καὶ τὸ χαϊδεμένο παιδί τοῦ μπαλέτου. Τὸν λάτρευαν ὅλοι, μὰ ἐκεῖνος — ἐδῶ εἶν' τὸ παράξενο — ἐνῶ, καθὼς σᾶς εἶπα, ἀγαποῦσε ὅλους, δὲν εἶχε ποτὲ συγκεντρώσει τὴν ἀγάπη του σ' ἓνα ὀρισμένο ἄνθρωπο, σὲ μιὰ ὀρισμένη γυναῖκα — κι' ἄς σκυρτοῦσαν πολλές ἐξαιρέσεις ὁμορφιῆς καὶ μονάχα στὸ ἔκτοσμα τοῦ ὀνόματός του. Κανένα ἐρωτικὸ σκάνδαλο δὲν εἶχε ἀκουστῆι στοὺς κύκλους τοῦ μπαλέτου, ὅπου οἱ ἱστορίες αὐτὲς εἶναι κάτι τὸ πολὺ συνηθισμένο. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοῖ, ποὺ κιννοῦνται σὰ νὰ κυλάει στὶς φλέβες τους μουσικὴ κι' ὄχι αἷμα, βρίσκονται διαρκῶς μπλεγμένοι σὲ παράξενες ἐρωτικὲς ἱστορίες, γεμάτες μεταπτώσεις μὰ καὶ πολὺ σκληρότητα. Τὸ λέω αὐτό, γιὰ τὴν φαίνεται πὼς στὸ ψυχικὸ ὑπόστρωμα τοῦ Ἀντρέα κρυβόταν μιὰ τέτοια σαδιστικὴ σκληρότητα, ποὺ ἐκδηλώθηκε ἀργότερα.

Ὁ Ἀντρέας εἶχε φτάσει σὲ ψηλὸ ση-

μεῖο στὴν τέχνη του. Ἦταν ἀριστη ἡ τεχνικὴ του κι' εἶχε τὴν προσωπικότητα ἐκείνη ποὺ ξεχωρίζει πάντα ὀρισμένους ἀνθρώπους ἀνάμεσα στοὺς πολλούς.

Ὁ χορὸς κυριαρχοῦσε μέσα σ' ὀλόκληρο τὸν ὀργανισμό του, ὡς τὴν τελευταία ἴνα. Ὅπου κι' ἂν ἔκουγε μουσικὴ, μέσα σ' ἓνα ταξί ἢ σ' ἓνα ἐστιατόριο ἢ ὅπου ἄλλου, ὁ Ἀντρέας χόρευε, μὰ ἔκανε ἓνα παράξενο ἐσωτερικὸ χορὸ· καθὼς στεκόταν ἐξωτερικὰ ἀκίνητος. Ἡ ματιὰ του γινόταν ἀπόκοσμη κι' ἐνοιωθε πὼς βρισκόταν κάπου ἄλλου καὶ πὼς μέσα στὸ νοῦ καὶ τὴν ψυχὴ του ζωογραφίζονταν τεράστια πηδήματα κι' ἄλλοκοτες χορευτικὲς φιγούρες.

Καὶ ξαφνικὰ μιὰ μέρα, τὸ κουτσουμπολιὸ φούντωσε. Μαθεύτηκε πὼς ὁ Ἀντρέας ἀγάπησε τρελλὰ μιὰ νεαρή κι' ὁμορφὴ χορεύτρια, τὴ Μαρία Ἰδανόβνα, ποὺ μονάχα τ' ὄνομά της ἦταν ρωσικὸ, γιὰ αὐτὴ ἦταν γνήσιο τέκνο τοῦ Νιού Τζέρσεϋ κι' ὁ πατέρας της ἦταν μικρὸς ἐμποροῦνδᾶλλος.

ΚΑΝΑΜΕ ἀρκετὲς φορὲς συντροφιά μὲ τὸν Ἀντρέα καὶ τὴ Μαρία. Ἐκεῖνος, μὲ τὸ παντοτεινὸ παιδιᾶσμαχο χαμόγελό του, φέρονταν στὴν ἔξαισι ὁμορφιά μ' ὅλη τὴ χάρη καὶ τὴ λεπτότητα ποὺ θὰ εἶχε ἀπέναντί της ἂν χόρευαν μαζί πάνω στὴ σκηνή, κάτω ἀπ' τὸ φῶς τῶν προβολέων. Μὰ ἔπειτ' ἀπὸ μερικὲς συναντήσεις διαπίστωσα κάτι ποὺ μοῦκανε μεγάλη ἐντύπωση. Ἡ στάση τῆς Μαρίας ἀντίκειντο στὸν εὐγενικὸ τῆς σύντροφο εἶχε κάτι τὸ ἀδέβαιο, κάτι τὸ βεβιασμένο κι' ἀνήσυχο.

Αὐτὸ ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ τὸ νοιώσει κανένας, μὰ ἤμουν σίγουρος πὼς δὲν εἶχα γελαστῆ. Κι' ἀπ' τὴ στιγμή ἐκείνη μοῦ πῆκε στὸ μυαλό πὼς κάποιος ἄλλος Ἀντρέας κρυβόταν κάτω ἀπ' τὸ χαμογελαστὸ πρόσωπο τοῦ φίλου μου, κάποιος ποὺ δὲν τὸν γνώριζα καθόλου.

Καὶ νὰ ποῦ ὁ ἄλλος αὐτὸς Ἀντρέας φανερώθηκε μιὰ μέρα μὲ τρόπο τραγικὸ. Ἐνα πρωὶ ξέσπασε τὸ μεγάλο κακό. Οἱ ἐφημερίδες δημοσιεύσανε στὴν πρώτη σελίδα μὲ μεγάλα στοιχεία «Τὸ ἔγκλημα τοῦ μπαλέτου». Ὁ Ἀντρέας Σανίν εἶχε σκοτώσει τὴ νύχτα τὴ Μαρία μὲ τρόπο ἀ-

φάνταστο, δέροντάς της μέχρι θανάτου. Τὸ πρωὶ τὸν εἶχαν βρεῖ νὰ κάθεται ἀκίνητος στὴν ἀκρὴ τοῦ κρεβατιοῦ, στὰ πόδια τῆς νεκρῆς, καὶ νὰ χαμογελάει.

Οἱ γιαιτροὶ διαπίστωσαν πὼς ὁ Ἀντρέας ἦταν μανιακὸς καὶ τὸν ἔκλεισαν στὸ ψυχιατεῖο. Στὴ δίκη ἐγιναν φοβερὲς ἀποκαλύψεις, ἀπ' τὸ ἡμερολόγιο ποὺ κρατοῦσε ἡ ἔμμοιρη χορεύτρια. Ἀπ' τὶς σελίδες αὐτὲς ξεπηδοῦσε ἓνα τρομακτικὸ τέρας, ὁ ἄλλος Ἀντρέας, ποὺ κανεὶς μᾶς δὲν τὸν εἶχε γνωρίσει.

Τὴν εἶχε παντρευτεῖ καὶ τὸν εἶχε κρύψει ἀπ' ὅλο τὸν κόσμο. Κι' ἦταν πῶς φανερὸ πὼς ἀπ' τὴν πρώτη μέρα τοῦ γάμου τοὺς ἔνας ἦταν ὁ σκοπὸς του, νὰ σκοτώσει τὴ γυναῖκα του.

Τῆς ἔκανε τρομακτικὲς ὅσο κι' ἀδικαιολόγητες σκηνὲς ἐξηολυπίας. Αὐτὲς τοῦ ἦταν ἀπαραίτητες γιὰ τὰ σαδιστικὰ του ἐνστικτα, ἓνα ἄθλιο ἐπιχείρημα, γιὰ τὰ χτυπήματα καὶ τὰ μαρτύρια. Κι' ὅστερ' ἀπ' τὶς ἀβάσταχτες τούτες σκηνὲς κι' ἀπ' τὸ ἀνελέητο ἔξολο, τὸν ἔβλεπε ἡ ἄτυχὴ νὰ πέφτει γονατιστὸς μπροστὰ της καὶ κλαίγοντας ἀπὸ τῆς φιλάει τὰ πόδια καὶ νὰ τῆς ζητάει συγγνώμη.

— Πὼς μπορεῖ νάναί τόσο καλὸς σ' ὅλο τὸν ἄλλο κόσμο; ἔγραφε ἡ δυστυχισμένη. Πρέπει νὰ ὑπάρχουνε δυὸ διαφορετικοὶ ἄνθρωποι μέσα του. Τὸν φοβάμαι. Ἐρῶ πὼς θάπερε νὰ φύγω ἀπὸ κοντὰ του. Ἐρῶ πὼς θὰ μὲ σκοτώσει, κι' ὅμως δὲ μπορῶ νὰ τὸν ἀφήσω, γιὰ τὴν ἔχονται στιγμὲς ποὺ δὲν εἶναι τέρας, ὁ καλὸς ἄλλος, ποὺ εἶναι ὁ ἄλλος ὁ Ἀντρέας μὲ τὸ ἐξαισιό χαμόγελο καὶ τὰ θεομὰ φιλιὰ του.

ΠΕΡΝΟΥΣΑΝΕ τὰ χρόνια μέσα στὸ ψυχιατεῖο. Στὴν ἀρχὴ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς στεκόταν μέρες, βδομάδες, μῆνες ἀκίνητος, σὲ μιὰ γωνιά, μὲ κείνη τὴν ἀπόκοσμη ματιὰ ποὺ εἶχε ἄλλοτε, ὅταν χόρευε μέσα του, ἀκούγοντας μουσικὴ. Δὲ γνώριζε κανέναν ἀπὸ μᾶς. Ἐπειτα σιγὰ — σιγὰ ἄρχισε νὰ καλυτερεύει. Τὸ χαμόγελο ξαναῖχε ν' ἀντίξει στὰ χεῖλιά του κι' ἄρχισε νὰ μιλάει. Μὰ οἱ γιαιτροὶ μοῦ εἶπαν πὼς ἀκόμα βρισκόταν μακριὰ ἀπ' τὴν θεραπεία, γιὰ δὲ θυμόταν τίποτα γιὰ τὸ ἔγκλημά του, ὅτε κἂν γιὰ τὴν ἀπαρξη τῆς Μαρίας. Ὅλα αὐτὰ βρίσκονταν καταχωνησμένα σὲ κάποια βιβλίο τοῦ ἡποσυνειδήτου, μαζί μὲ τὸ τέρας τὸ παλιὸ ποὺ βρισκόταν σὲ ἀδράνεια. Καὶ μοῦ εἶπαν ἀκόμα πὼς ὅσον καιρὸ θὰ ἔμεναν ἐτσι κρυμμένα ὅλ' αὐτὰ, ἡ θεραπεία του δὲν θὰ εἶχε τελειώσει.

Μὲ τὸ πέρασμα ὅμως τοῦ καιροῦ ἔγινε τὸ θαῦμα. Μιὰ μέρα μοῦ εἶπε:

— Πρέπει νὰ ἐξιλεωθῶ γιὰ κείνο ποὺ ἔχω κάνει. Ἡ ἐξιλέωσή μου θὰ γίνῃ μονάχα μὲ τὸ χορὸ. Ξανάχρισα νὰ χορεῦω. Βρίσκομαι σὲ φόρμα. Ἡ περίπτωσή μου ἔχει κάποιες ἀναλογίες μὲ τὸ μεγάλο Νιζίνσκυ.

Ἦταν τριανταεξὶ χρονῶν ὅταν οἱ γιαιτροὶ, ποὺ τὸν περιποιόταν, τοῦδωσαν τὴν ἄδεια νὰ ξαναγυρίσει στὸν κόσμο. Δεκατέσσερα χρόνια ἔξορίας! Πολλὰ εἶχαν

γίνει στα δεκατέσσερα αυτά χρόνια, και το σπουδαιότερο ήταν πως στο άναμμαξο δ' άλλος κόσμος είχε γίνει τρελλός, όταν ο 'Αντρέας γύρισε σ' αυτόν γιατρεμένους. Οι πόλεμοι είχαν αναταράξει τα έθνη και τις ψυχές κι' είχαν σκορπίσει τη λύσσα και τη σύγχυση ανάμεσα στους ανθρώπους. Μά' δλ' αυτά είχαν αφήσει ανέγχιχτο τὸν 'Αντρέα, που είχε ζήσει μακρὰ τους. 'Ο έσωτερικός του κόσμος ήταν τώρα τόσο γαλήνιος κι' ώραιος που έρχόταν σὲ τρομαχτική αντίθεση με τη γύρω αναταραχή κι' αθλιότητα. Ήταν αλλοιώτικος πάλι απ' τους άλλους μὰ τώρα αντίστροφος, γιατί οι άλλοι είχαν γίνει τρελλοί.

Ο 'Αντρέας ξανάρχισε με δύναμη και πίστη τη δουλειά του. Σὲ τίποτα δὲν είχε γεράσει. Τὸ πρόσωπό του ήταν πάντα παιδιάστικο. Έκανε τεράστια πηδήματα μ' εύλυγισία αἰλουργου και προχωρούσε στή δημιουργία.

— Μὴ στενοχωριέσαι καθόλου γιὰ μένα, μὴ εἶπε μὰ δαυδῶ. Ήταν κάτι κακὸ μέσα μου, μὰ τώρα έχει φύγει. Ποτὲ δὲ θὰ ξανάρθει. Ποτὲ δὲν θὰ τ' αφήσω νὰ ξανάρθει.

Δούλευε έντατικά. Έκανε διαρκῶς πρόβες, ἀγόραζε κοστούμια, μιλούσε ἀποκλειστικά γιὰ τὸ χορὸ. 'Αρχισα ὅμως νὰ νοιώθω πὼς μ' ὅλα τούτα δὲν ήταν ἀπυφασισμένος ν' ἀρχίσει τίς παραστάσεις του. Μέσα του παιζόταν ἔν' ἄλλο δράμα, τὸ δράμα κάποιων ἀνθρώπων τῆς τέχνης που έχουν βαθεῖα καὶ μεγάλα ὄνειρα κι' έχουν τεράστιες ἀπαιτήσεις ἀπ' τὸν ἑαυτό τους. τὴν ἀπαίτηση τοῦ τέλειου. Λὲς κι' εἶναι πουλιά, που ὀνειρεύονται τὸ φεγγάρι, μὰ ἐπειδὴ τούτο εἶναι πολὺ ψηλά, δὲν ξεδιπλώνουν τίς φτερούγες τους γιὰ κεί. Δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχουν τέτοια πουλιά, ξέρω ὅμως πὼς ὑπάρχουν τέτοιοι καλλιτέχνες. 'Ο 'Αντρέας ήταν ἀπ' αὐτοὺς τίς μεγαλοφυΐες, που δὲ νοιώθουν ἀρετὰ δυνατὸ τὸν ἑαυτό τους γιὰ νὰ φτάσουν ἐκεῖ που θέλουν.

Έπειτ' ἀπὸ μερικοὺς μῆνες ἦρθε σὸ στούντιο ἕνα βράδυ συνοδευόμενος μὴ κοπέλλα, νέα κι' ὁμορφη. Τὴν ἔλεγον Νίνα κι' ήταν χορεύτρια. Μὴ δῆμις τὴ Μαρία. 'Ο 'Αντρέας φαινόταν ἐκνευρισμένος, γιατί ἤξερε τί σκεπτόμουν.

— Θέλεις νὰ δῆς μὴ δοκιμή; με ρώτησε ξαφνικά. Θὰ σοὺ χορέψουμε τὸ Φάντασμα τοῦ Ρόδου.

Στὸ μπαλέτο αὐτό, ἕνα κορίτσι γυρίζει ἀπὸ κάποιον χορὸ. Κάθεται σὲ μὴ πολυθρόνα, καὶ τὴν παίρνει ὁ ὕπνος καὶ μέσα σ' ὄνειρό της ἕνας νέος κι' ὁμορφος ἄντρας ντυμένος σὰν τριαντάφυλλο, μπαίνει ἀπ' τὸ παράθυρο καὶ χορεύει μπρὸς της. Σηκώνεται κι' αὐτὴ, χορεύουν μαζί καὶ ξανακάθεται στὴν πολυθρόνα της. 'Ο ἄντρας τριγυρίζει ἀκόμα ἐμπρὸς της καὶ στὶς τελευταῖες νότες τῆς μουσικῆς, μ' ἕνα τεράστιο πηδήμα φεύγει πάλι ἀπ' παράθυρο καὶ χάνεται.

Τὸν κύτταξα γεμάτος θαυμασμό. Ήταν κάτι τὸ αὐστηρό καὶ ἡ χάρις τῆς κίνησής του, ἡ ἀφάνταστη εύλυγισία του, ἡ μεγαλοφυΐα τῆς δημιουργίας του.

Ήταν ἡ τελευταία φορὰ που ἔβλεπα τὸν 'Αντρέα νὰ χορεύει, γιατί ἀπὸ τότε κι' ἔπειτα ἀποτραβήχτηκε με τὴ γυναῖκα του — εἶχε παντρευτὲ τὴ Νίνα σὺν ἀναμεταξύ — ἀπ' τοὺς κύκλους μας. Φαινόταν σπάνια, μὰ πάντα βιαστικός, στὰ συνηθισμένα μαγαζιά που πουλοῦσαν εἶδη μπαλλέτου.

Τὰ ὅσα θὰ σᾶς πῶ ἀπὸ δῶ καὶ πέρα εἶναι τὰ ὅσα ἔμαθα ἀπ' τὴ Νίνα ἀργότερα, καὶ τὰ συμπεράσματα που ἔβγαλα ἐγὼ ἀπ' τὴν ἀφήγησή της.

Φαίνεται πὼς ἀπὸ τότε ἄρχισε ἡ μεγάλη ἀγωνία τοῦ τραγικοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἔνοιωσε πὼς ξαναγύριζε μέσα του ἡ φριχτὴ ἀρρώστεια, ὁ τρομερὸς γύπας που ζητοῦσε ἀνθρώπινες ζωές. 'Αποτραβήχτηκε με τὴ Νίνα σὲ κάποιο μικρὸ δωμάτιο, με μεγάλα τζαμένια παράθυρα, σαράντα πατώματα ψηλά. Γυμναζόταν ἀδιάκοπα ὅλη μέρα καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς νύχτας. 'Επειτα καθόταν στὰ πόδια τοῦ κρεβατιοῦ τρέμοντας καὶ κλαίοντας. Αὐτὸ γινόταν μῆνες δολόκληρους. 'Η Νίνα ήταν ἀπλὸς ἄνθρωπος καὶ δὲν ἔνοιωσε τὸν κίνδυνο που τὴν ἀπειλοῦσε. 'Όταν τὸν ρώταγε γιατί ἔκλαιγε, ἐκείνος τῆς ἀποκρινόταν πὼς ήταν ἀπ' τὴν ἀγάπη του γι' αὐτήν. Κι' ήταν ἀλήθεια, τουλάχιστο ἀπὸ μὴ πλεύρα. 'Ετρεμε κι' ἔκλαιγε ἀπ' τὴν ἀγωνία του νὰ διώξει ἀπὸ μέσα του τὸν τρομαχτικὸ ἐφιάλητη, τὸ ἀπαίσιο τέρας, που ἤθελε νὰ ὀρμήσει πάνω στὸ θῦμα του καὶ νὰ τὸ κατασπαράξει. 'Επειτα, ἕνα διάστημα, στεκόταν ὥρες δολόκληρες πάντα στὴν ἄκρη τοῦ κρεβατιοῦ, ντυμένος με τὸ τριανταφυλλένιο κοστούμι που φοροῦσε σὸ μπαλέτο 'Τὸ Φάντασμα τοῦ Ρόδου'.

Περνοῦσαν ὥρες δίχως ν' ἀνοίξει μὴ φορὰ τὸ στόμα του. 'Η ματιά του ήταν πάλι ἀπόκομη. Τὸ γραμμώφωνο ἔμενε σιωπηλό, μὰ δίχως ἄλλο ἢ μουσικὴ ἔπαιζε ἀδιάκοπα μεσ' τὸ μυαλό του.

★

ΜΙΑ νύχτα ἡ Νίνα ξύπνησε τρομαγμένη. Εἶχε νοιώσει ἀπὸ πάνω της ἕνα σκοτεινὸ ὄγκο. Σὰν ἄρχισε νὰ διακρίνει καλύτερα εἶδε, παγωμένη ἀπὸ φόβη, τὸν 'Αντρέα, ντυμένο με τὸ τριανταφυλλένιο κοστούμι, μὰ μ' ἕνα πρόσωπο ἀλλόκοτο. 'Όλη ἡ ὁμορφιά του εἶχε φύγει. Στὴ θέση τῆς μὸρφας μὴ ἀλλόκοτη μάσκα, με φριχτὰ ἄγρια μάτια. Τὰ χέρια του, τεντωμένα, πλησίασαν τὸ λαιμὸ της, τὸν τύλιξαν κι' ἄρχισαν νὰ τὸν οφίγγουν.

— 'Αντρέα, ψιθύρισε κείνη σὲ μὴν ἀπελπισμένη ἔκκληση. 'Αντρέα!

Στὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς της τὰ δάχτυλα χαλάρωσαν τὴν πείσή της. Σαφηνικά μ' ἕνα πηδήμα βρέθηκε μακρὰ της. 'Αρχισε νὰ χορεύει. Τὸν παρακολουθοῦσε. Χόρευε ἀκριβῶς τὸ μέρος ἐκεῖνο ἀπ' τὸ Φάντασμα τοῦ Ρόδου, που τὸ κορίτσι ξαναπέφτει στὴν πολυθρόνα κι' ὁ ἄντρας χορεύει γύρω της. Οἱ κινήσεις του εἶχαν μὴν ἀσύγχριτη ὁμορφιά. Μ' ὅλη τὴν ἀγωνία της, δὲν μπορούσε νὰ μὴ νοιώσει τὸ τραγικὸ μεγαλεῖο, που εἶχε ἡ δημιουργία του αὐτῆς. Μὰ ξαφνικά ἡ Νίνα ἀναπήδησε. Εἶδε πὼς πλησίαζε τὸ τέλος τοῦ χοροῦ, ἐκεῖ που ὁ ἄντρας χάνεται. Έκανε μὴ κίνηση πρὸς τὸ μέρος του, μὰ ήταν πιά ἀργά. 'Εκείνος μ' ἕνα τεράστιο πηδήμα, σὰ βολίδα πετάχτηκε πάνω στὸ παράθυρο καὶ σπῶντας τὰ τζάμια τινάχτηκε ἔξω. 'Η Νίνα ὤρμησε ὡς ἐκεῖ. Τὸν εἶδε νὰ πέφτει στὸ κενοῦ, ἐνῶ τὰ πόδια του διαγράφανε χορευτικὲς κινήσεις.

MIEN EXT

ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ "ΠΟΠΚΟΡΝ"

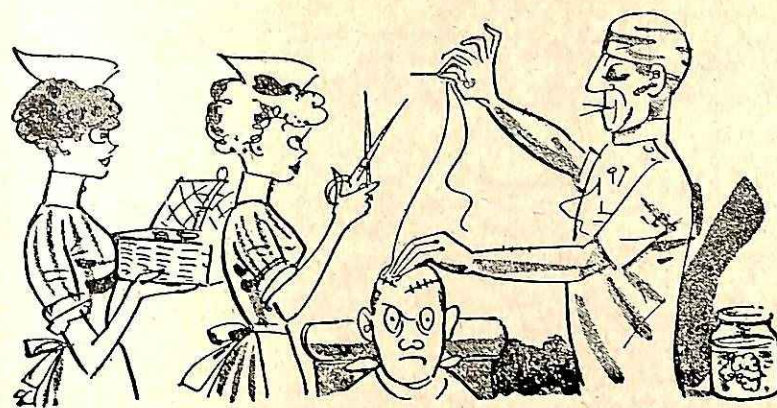
Ο ΤΖΙΜ Μπλέβινς, ἀπὸ τὸ Νάσβιλ τοῦ Τέννεση, εἶναι ἕνας μεγαλέμπορος τοῦ «πόπκορν», αὐτοῦ τοῦ ἀνούσιου ψημένου καλαμποκόσπορου που, στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖς, ἀντιστοιχεῖ με τὸ δικὸ μας πασατέμπο. Τὸ 1948, τὴν ἐποχὴ που ἀγωνιζόταν ἀκόμα καὶ τὴ διάδοση αὐτοῦ τοῦ προϊόντος, ὅλος ὁ κόσμος μιλοῦσε γιὰ τὴν ἐκλογικὴ μάχη στὴν ὁποία ἐπρόκειτο ν' ἀντιπαραταχθοῦν ὁ Τόμας Ντιούι καὶ ὁ Χάρρι Τρούμαν, οἱ δύο ὑποψήφιοι γιὰ τὸ προεδρικὸ ἀξίωμα. 'Ο Τζιμ Μπλέβινς εἶχε τὴν ἐμπνευση νὰ ἐκμεταλλευθεῖ αὐτὴ τὴν περίσταση: 'Η νίκη τοῦ ἐνὸς τῶν ὑποψηφίων θ' ἀποτελοῦσε συγχρόνως καὶ νίκη τοῦ πόπκορν στὴν ἀμερικανικὴ ἀγορὰ.

Μὴ ἐβδομάδα πρὸ τῶν ἐκλογῶν, ὁ Μπλέβινς ἔστειλε σὲ ὅλους τοὺς ἐμπορικὸς ἀντιπροσώπους του ἐκατομμύρια κιβώτια καὶ σακκουλάρια με πόπκορν. Στὴ συσκευασία ήταν τυπωμένο ἕνα ἀπὸ τὰ δύο ἐμβλήματα τῶν ἀνταγώνων κομμάτων: Τὰ μισὰ δέματα εἶχαν τὸ ἐμβλημα τοῦ Δημοκρατικοῦ κόμματος, ἕνα γαϊδουράκι, τ' ἄλλα μισὰ εἶχαν τὸν ἐλέφαντα τῶν Ρεπουβλικανῶν. Οἱ ἐμπορικὸι ἀντιπρόσωποι ἔλαβαν ἐντολὴ νὰ κοινοποιήσουν σὺν τὸν Μπλέβινς τὸν ἀριθμὸ τῶν πακέτων που πούλησαν, ἀπὸ τὰ δύο ἐμβλήματα.

'Η ζήτηση ὑπῆρξε τεράστια. 'Αλλὰ στὴν ἀρχή, ὅσο συγκεντρώνονταν οἱ ἀριθμοὶ τῶν πωλήσεων, φάνηκε πὼς αὐτὸ τὸ «δημοψήφισμα» τοῦ πόπκορν δὲν ήταν παρὰ ἕνα διαφημιστικὸ φιάσκο: Οἱ ἀριθμοὶ ἔδειχναν πὼς ὁ Χάρρι Τρούμαν θὰ ήταν ὁ νικητὴς τῶν ἐκλογῶν. 'Αλλὰ ὅλοι οἱ «εἰδηκοὶ» εἶχαν προβλέψει τὴν παταγώδη ἀποτυχία του. Συνεπῶς ήταν ἀδύνατον νὰ γίνεῖ ὁ Τρούμαν πρόεδρος.

'Αλλ' ὁ Τρούμαν ἔγινε πρόεδρος. 'Εταί, ὁ Τζιμ Μπλέβινς ἀνήγγειλε ὑπερήφανα: «Οἱ καταναλωτὲς τοῦ πόπκορν ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἀμερικανικὴ κοινὴ γνώμη!»

Τὸ 1952 ὁργάνωσε ἕνα νέο «δημοψήφισμα» τοῦ πόπκορν καὶ πρόβλεψε τὰ ἐκλογικὰ ἀποτελέσματα ὅλων τῶν πολιτειῶν ἐκτὸς ἀπὸ μὴ. Τὸ 1956 πρόβλεψε καὶ πάλι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν. 'Εφέτος, πενήντα ἑκατομμύρια καταναλωτὲς θὰ λάβουν μέρος σ' αὐτὸ τὸ δημοψήφισμα τοῦ πόπκορν. 'Η τύχη τοῦ Νίξον καὶ τοῦ Κέννεντυ κρέμεται ἀπὸ ἕνα καλαμποκόσπορο!

ΜΕΤΑΜΟΣΧΕΥΣΕΙΣ ΕΓΚΕΦΑΛΩΝ!

ΕΝΑ ΕΦΙΑΛΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΠΟΥ ΘΑ ΑΝΑΚΥΨΕΙ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Σὲ λίγα χρόνια ὅλα τὰ φυσικὰ ἐμπόδια θὰ ἔχουν παραμερισθεῖ καὶ οἱ μεταμοσχεύσεις «ἀνταλλακτικῶν» ὀργάνων θὰ γίνουν πραγματικότητα... 'Αλλ' οἱ μεταμοσχεύσεις ἐγκεφάλων θέτουν ἐπὶ τάπητος ἐφιαλτικὰ προβλήματα ἠθικῆς καὶ κοινωνικῆς φύσεως, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουμε τίς τεχνικὲς δυσχέρειες που θ' ἀντιμετωπίσουν οἱ χειρουργοί...

Ο Α κατορθώσει ποτὲ ἡ ἐπιστὴμὴ νὰ μεταμοσχεύσει στοὺς ἀνθρώπους καινούργιους ἐγκεφάλους;

Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ μπορεί νὰ τεθεῖ, χωρὶς νὰ τὸ θεωρήσουμε παραλογισμό, ἰδίως ἔπειτα ἀπὸ τίς εἰδήσεις που δημοσιεύθηκαν πρόσφατα, ὅτι καὶ Νοτιοαφρικανοὶ χειρουργοὶ κατόρθωσαν νὰ μεταμοσχεύσουν δεύτερο κεφάλι σ' ἕνα ζωντανὸ σκυλί. Τὸ πείραμα αὐτό, ἄλλωστε, δὲν ήταν τὸ πρῶτο. Οἱ Ρῶσοι χειρουργοὶ εἶχαν πετύχει κάτι παρόμοιο πρὶν ἀπὸ μερικοὺς μῆνες.

Οἱ μεταμοσχεύσεις αὐτὲς ἀπέδειξαν πὼς ἡ χειρουργικὴ τεχνικὴ ἔχει τόσο προοδεύσει στὶς ἡμέρες μας, ὥστε δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ κρατηθεῖ ζωντανὸς ἕνας ἐγκέφαλος κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀπίστευτα περίπλοκης ἐγχειρήσεως που ἀπαιτεῖ τὴ σύνδεση δεκάδων αἱμοφόρων ἀγγείων, ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν καὶ ἄλλων ἰσθμῶν μεταξὺ δύο ἑνῶν σωμάτων.

Ὅστόσο, σὲ κάθε μορφὴ χειρουργικῆς μεταμοσχεύσεως ὑπάρχει πάντα τὸ φράγμα τῆς ἀντιδράσεως τοῦ οργανισμοῦ που ἔχει τὴν τάση ν' ἀποβάλλει τὰ ξένα σώματα. Αὐτὸ εἶναι τὸ «συνδρόμο» παραπέτασμα» με τὸ ὁποῖο ἀντιστοιχεῖται ὁ οργανισμὸς κατὰ τῆς ἐισβολῆς τῶν βλαβερῶν μικροβίων. Στὸν τομέα τῶν μεταμοσχεύσεων, οἱ φυσικὲς αὐτὲς ἀντιδράσεις ἀπεγοήτευαν τοὺς μεγαλύτερους χειρουργοὺς. Τὸ μεταμοσχευμένο ὄργανο συνήθως ἀποβάλλεται σὲ μερικὲς ἡμέρες ἢ σὲ μερικὲς ἐβδομάδες.

Ο Α μπορεί ποτὲ ἡ ἐπιστὴμὴ νὰ ὑπερνικήσει αὐτὸ τὸ φραγμὸ τῶν φυσικῶν ἀντιδράσεων στὴ μεταμόσχευση;

Εἶναι πολὺ πιθανόν. Έχουν ἤδη μεταμοσχευθεῖ, με ἀπόλυτὴ ἐπιτυχία, διάφορα ὄργανα τοῦ σώματος ἀπὸ ἕναν ὁμοζυγωτικὸ δίδυμο στὸν ἄλλο, γιατί σ' αὐτὴ τὴν ἐιδικὴ περίπτωσι ὁ οργανισμὸς δὲν ἀντιδρᾷ. Τὰ ὁμοζυγωτικὰ δίδυμα προέρχονται ἀπὸ τὸ ἴδιο ὠάριο κι' ἔχουν ὁμοιογενεῖς ἰστούς.

'Ακόμα καὶ μεταμοσχεύσεις μεταξὺ ἑτεροζυγωτικῶν δίδυμων ἔχουν πετύχει. 'Αλλὰ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι χρειάζεται νὰ ἐξουδετερωθοῦν οἱ φυσικὲς ἀντιδράσεις με ἰσχυρὲς ἀκτινοβολίες X στὶς ὁποῖες ὑποβάλλεται τὸ σῶμα πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγχείρησι.

Μποροῦμε νὰ εἰμαστε βέβαιοι ὅτι σὲ λίγα χρόνια — τὸ πολὺ σὲ μὴ δεκαετία — ὅλα τὰ φυσικὰ ἐμπόδια θὰ ἔχουν παραμερισθεῖ καὶ οἱ μεταμοσχεύσεις «ἀνταλλακτικῶν» ὀργάνων θὰ γίνουν πραγματικότητα.

Οἱ ἄρρωστες καρδιὲς θ' ἀντικαθίστανται ἀπὸ ὑγιεῖς καρδιὲς τίς ὁποῖες οἱ χειρουργοὶ θὰ παίρνουν ἀπὸ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων που ἔχουν πεθάνει σὲ δυστυχίματα. Νεφρὰ, σπένδα, σπλῆνες καὶ σχεδὸν ὅλα τ' ἄλλα ζωτικὰ ὄργανα θὰ μποροῦν κάποτε ν' ἀντικατασταθοῦν. Θὰ δημιουργηθοῦν «τεράστια» ὄργανα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν νοσοκομείων.

Α ΛΑΑ τί θὰ γίνεῖ με τοὺς ἐγκεφάλους; Τὸ ζήτημα θέτει ἐπὶ τάπητος ἐφιαλτικὰ προβλήματα ἠθικῆς φύσεως, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουμε τίς τεχνικὲς δυσχέρειες.

ρεῖες που θ' ἀντιμετωπίσουν οἱ χειρουργοί.

Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα, ὑπάρχει ὁ παράγων τοῦ χρόνου.

'Ο ἐγκέφαλος θὰ πρέπει ν' ἀφαιρεθεῖ ἀπὸ τὸ πτώμα ἕνα ἢ δύο λεπτά μετὰ τὸ θάνατο καὶ νὰ κρατηθεῖ «ζωντανὸς» με τεχνητὲς μεθόδους, γιατί ἄλλιῶς δὲ δὲ λειτουργήσει κανονικά τὸ νέο κεφάλι που θὰ τὸν φιλοξενήσει. 'Αλλ' αὐτὸ παρουσιάζει σχεδὸν ἀνυπέρβλητες δυσκολίες γιὰ τοὺς χειρουργοὺς. Μὴ ἄλλη λύσι δὲ ήταν νὰ συνδεθεῖ με τὸν ἐγκέφαλο, ἀμέσως μετὰ τὸ θάνατο, μὴ τεχνητὴ κυκλοφορία που θ' ἀρδεύει τὰ κύτταρα με αἷμα ὡς τὴ στιγμὴ που τὰ πάντα θὰ εἶναι ἑτοιμα γιὰ τὴ μεταμόσχευσι.

'Αλλ' ἐδῶ παρουσιάζεται ἡ ἑξῆς δυσκολία: 'Ο κατόχος τοῦ ἐγκεφάλου δὲν ἀποκλείεται νὰ ξαναζωντανέψει καὶ νὰ κρατηθεῖ ζωντανὸς ὅσο θὰ συνεχίζεται ἡ τεχνητὴ κυκλοφορία. 'Η καρδιά του θὰ ἔχει πάψει νὰ χτυπάει, ὅλα τὰ ὄργανα του θὰ ἔχουν πάψει νὰ λειτουργοῦν, ἀλλ' ὁ ἐγκέφαλος του θὰ εἶναι ζωντανός. 'Απὸ νομικὴ ἄποψη, πὼς θὰ χαρακτηρίσουμε αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο; Ζωντανὸ ἢ πεθαμένο;

'Αφήνοντας ἀναπάντητο αὐτὸ τὸ μακάθιο ἐρώτημα, ἂς ἀντιμετωπίσουμε τὰ ἑπόμενα:

★

ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΩΣ, ἡ μεταμόσχευσι ἐνὸς δολόκληρου κεφαλοῦ εἶναι κάτι πολὺ ἀπλούστερο ἀπὸ τὴν παραμοσχευσι ἐνὸς ἑνῶν ἐγκεφάλου στὸ ἀνθρώπινο κρανίον.

'Ο ἐγκέφαλος εἶναι ἄχρηστος ἂν δὲ συνδεθεῖ κανονικά με ὁλόκληρο τὸ νευρικὸ σύστημα: Μὲ τὰ νεῦρα που ἐλέγχουν τὴν ὄρασι, τὴν ἀκοή, τὴν ὁσφρηση, τὴ γεύσι, τὴν ἀφή καὶ τὴν ὁμιλία. 'Επίσης, θὰ πρέπει νὰ συνδεθεῖ με τὸ νωτιαῖο μυελὸ που χάρη στὶς ἀπειρες διακλάσεις του ἐλέγχει τὴ λειτουργία ὅλων τῶν ἐσωτερικῶν ὀργάνων, τῶν ἰσθμῶν καὶ τοῦ μυϊκοῦ συστήματος.

'Όταν ὅλα αὐτὰ τὰ νεῦρα ἀποκοποῦν, ἀπονεκρῶνονται πολὺ γρήγορα. Πρὸς τὸ παρὸν κανένας χειρουργὸς δὲ θὰ μπορούσε νὰ πετύχει τὴ σύνδεσή τους μ' ἕνα καινούργιο ἐγκέφαλο.

'Αλλ' ἔστω κι' ἂν ὑποθέσουμε ὅτι κάποτε ἡ χειρουργικὴ θὰ ὑπερπηθήσει αὐτὰ τὰ ἐμπόδια, θὰ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι ν' ἀντιμετωπίσουμε ἀσύλληπτα κοινωνικὰ καὶ ἠθικὰ προβλήματα.

'Αρκεῖ νὰ θυμηθοῦμε ὅτι, ἀπ' ὅσο ξέρουμε σήμερα, ὁ μεταμοσχευμένος ἐγκέφαλος θὰ διατηρήσει ὅλες τίς γνώσεις, τίς ἀμνησίες, τὰ συναισθήματα τοῦ ἀρχικοῦ κατόχου του, δηλαδὴ τὴ σκέψι ἐνὸς νεκροῦ. 'Αλλὰ ποὺς θὰ εἶναι ὁ νεκρός; Οἱ σκέψεις, οἱ γνώσεις, οἱ ἀμνησίες ἐνὸς ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν προσωπικότητά του. Αὐτὴ ἡ προσωπικότητά θὰ ἐπιζήσει στὸ μεταμοσχευμένο ἐγκέφαλο. Συνεπῶς ὁ νεκρὸς δὲ θὰ εἶναι... νεκρός. Καὶ ὁ ζωντανὸς που θὰ ὁποιστεῖ τὴ μεταμόσχευσι, ἐπ' ὅσον θὰ ἔχει χάσει μαζί με τὸ δικὸ του ἐγκέφαλο καὶ ὅλη τὴν προσωπικότητά του, δὲν θὰ εἶναι ζωντανός. Δηλαδὴ με μὴ μεταμόσχευσι ἐγκεφάλου θὰ ὑπάρχουν δύο ζωντανοί, δύο νεκροὶ καὶ ἕνας νεκροζώντανος!

Ποὺς θὰ μπορούσε ποτὲ ν' ἀντιμετωπίσει αὐτὰ τὰ μακάθρια προβλήματα χωρὶς νὰ τινάξει τὸν. Ἐγκέφαλό του στὸν ἀέρα; Αὐτὸ ήταν ἡ μόνη λύσι.

ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 30

για τον έρωτα ως αίσθημα, εξιδανικευμένο ή όχι.

ΕΤΣΙ, ο έρωτας έφτασε ν' αποκτήσει το χαρακτήρα μιάς πανάκειας, ενός γιατρικού που θεραπεύει τη μοναξιά, την απογοήτευση από τη ζωή, την αναιμία του έρωτος, την ανησυχία για το μέλλον, τη μεταφυσική αγωνία. Ο έρωτας, όπως και τόσα άλλα υποπρόντα της βιομηχανοποιήσεως έχει τώρα αρχίσει να έμφανίζεται και σε περιοχές του κόσμου, όπου μέχρι σήμερα ήταν άγνωστος.

Ο έρωτας είναι ένα παράδοξο φαινόμενο. Σε μία κοινωνία που όχι μονάχα είναι απρόσωπη και μηχανοποιημένη αλλά και στην οποία τα θρησκευτικά και φιλοσοφικά ιδεώδη έχουν χάσει μεγάλο μέρος της αξίας τους, ο έρωτας καλείται να ικανοποιήσει τις συναισθηματικές ανάγκες του ανθρώπου, να του δώσει ένα αίσθημα ασφάλειας και να του χαρίσει την απαραίτητη έμπνευση και την όρμη για τη δημιουργική προσπάθεια. Αλλά συγχρόνως παρουσιάζεται και το κάθε άλλο παρά ευχάριστο (από κοινωνική άποψη) φαινόμενο, να θεωρείται ο έρωτας πανάκεια και υπερατάστατο κάθε άλλο σκεπτό στη ζωή.

Πώς εξηγείται ο έρωτας ως αίσθημα; Ο Φρόυντ δεν είχε καμιά αμφιβολία ότι πίσω από το αίσθημα κρύβεται η επιτακτική σεξουαλική όρμη. Αλλά φαίνεται ότι τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Ένας άλλος ψυχολογικός, ο Έντμουντ Μπέργκλερ, φτάνει στο μεσαχολικό συμπέρασμα ότι κάθε μορφή αγάπης πηγάζει από την εγωιστική αγάπη του εαυτού μας, που αντανακλάται στο έρωτικό μας αντίκείμενο — ένα είδος οίσηματικού σελήνοφωτος που το νομίζουμε γι' αληθινό φως του Ήλιου. Και μερικοί κοινωνιολόγοι πιστεύουν πως έρωτας είναι ένας «πολιτιστικός θεσμός», ένα αίσθημα επίκτητο, που το μαθαίνουμε από το πολιτιστικό μας περιβάλλον, χωρίς βιολογικές και ψυχολογικές ρίζες.

Αν η άποψη αυτή γίνει δεκτή, πρέπει να παρατηρήσουμε πως δεν είναι παρά μία επανάληψη του καυστικού αποφθέγματος του Λαορσφουκώ, ότι «πολλοί άνθρωποι δεν θα ένοιωθαν ποτέ τους τον έρωτα αν δεν είχαν ακούσει να γίνεται λόγος γι' αυτόν».

MORTON M. HUNT

ΤΟ ΑΓΧΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΡΔΙΟΠΑΘΕΙΕΣ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 12

προσωπικότητα. Είναι φανερό ότι δεν πρόκειται εδώ μόνο για ιατρική προσπάθεια. Όλοι θα έπρεπε να συνεργασθούν σ' αυτή: πρώτα οι γονείς καθώς και οι εκπαιδευτικοί, έπειτα οι θρησκευτικές αρχές, οι εργοδότες, οι υπεύθυνοι των συνδικάτων, οι δημόσιες υπηρεσίες κλπ. Ακόμα περισσότερο, για να γίνει

καλή εργασία, θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν ή πείρα και οι γνώσεις των ψυχολόγων και των ειδικών στις κοινωνικές επιστήμες.

Όστόσο, οι καλύτεροι πράκτορες της διανοητικής υγιεινής παραμένουν οι νοσοκόμοι και οι γιατροί — και ιδιαίτερα ο οικογενειακός γιατρός. Καθένας δεν είναι πιδ άρμόδιος από αυτούς για να αμβλύνει το άγχος που προκύπτει από την ανωνυμία, από το άπρόσωπο των σχέσεων ανάμεσα στην κοινωνία και το άτομο.

Το σημαντικότερο καθήκον στον τομέα της διανοητικής υγιεινής, είναι αυτό που συνίσταται στη διδασκαλία των άρχων και της τεχνικής της ψυχολογικής ιατρικής στους νοσοκόμους και τους γιατρούς που δεν έχουν γνώσεις ψυχιατρικής. Ο λαϊκός κοινός νους δεν είναι πλέον άρκετός. Ο αληθινός γιατρός γενικής ιατρικής σ' ή μ ε ρ α δεν μπορεί να είναι παρά εκείνος που είναι ικανός να περιποιείται και το σώμα και το πνεύμα του άρρώστου του.

Στο μέλλον, η ψυχιατρική δεν θα είναι πλέον ειδικότητα των ψυχιάτρων μόνο, αλλά θα πάρει σημαντική θέση στο κέντρο των ιατρικών επιστημών, που ο πρωταρχικός προορισμός τους είναι να υπηρετούν το άτομο.

ΤΕΛΟΣ

ΜΠΑΡΝΕΤ - ΜΕΝΤΓΟΥΩΡ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 23

της μήτρας, κύτταρα μυελού των οστών προερχόμενα από πολλά άλλα χοιρίδια, γενετικά δχι όμοια. Διαπίστωσαν, λοιπόν, κατόπιν, ότι τα χοιρίδια που γεννήθηκαν, διατήρησαν, σε όλο το βίο τους εκτός από τα δικά τους κύτταρα κι' εκείνα που προήλθαν από τα ένοφθαλμισμένα κι' ανέχονταν τη μεταφύτευση κάθε ιστού που προερχόταν από τον δότη ή από άλλο χοιρίδιο όμοιο γενετικά προς τον δότη.

Αποδείχτηκε έτσι, ότι, το έμβρυο, το άνοσοποιητικό σύστημα δεν είναι ακόμα ώριμο ώστε να αντιστα στους έρεθισμούς των «αντιγενών» κι' ότι ο ιστός που ένοφθαλμίζεται κατά την περίοδο της έμβρυακής ανάπτυξεως καθιστά το άνοσοποιητικό σύστημα άδρανές για πάντα στις περιπτώσεις που πρόκειται να γίνει μία άλλη μετα-

— Τώρα που παντρεύτηκα, θα έρχεσαι να με βλέπεις;

— Μείνε ήσυχος. Έγώ δεν είμαι απ' αυτούς που ξεχνούνε τους φίλους στη δυστυχία τους!...

★

— Τί έγινε ο αδελφός σου, Γιαννάκη; ρωτά η γειτόνισσα ξαν μικρό. Έχω μέρες να τον δω...

— Έσπασε το πόδι του και είναι στο κρεβάτι.

— Μπα, το κακόμοιρο! Και πώς το έπαθε;

— Είχαμε βάλει στοίχημα ποιός θα έσκυβε περισσότερο απ' το παράθυρο καί... κέρδισε!

φύτευση με όμοιο γενετικά ιστό.

Έξ' άλλου, οι επιστήμονες αυτοί είχαν παρατηρήσει ήδη, στη φύση, περιπτώσεις «επικτητής άνοσοποιητικής άνοχης», σε δίδυμα μοσχαράκια, που δεν έχουν προέλθει από το ίδιο ώάριο κι' επομένως δεν μπορούσαν να θεωρηθούν πραγματικά δίδυμα κι' όμοια από γενετική άποψη. Η επικτητής άνοσοποιητικής άνοχης τους είχε πραγματοποιηθεί από το γεγονός ότι βρίσκονταν μέσα σε κοινό πλακούντα και το αίμα του ενός περνούσε στο αίμα του άλλου.

Μπορεί να μεταφερθεί αυτό το φαινόμενο στον άνθρωπο; Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία, ότι οι διαπιστώσεις που έκανε ο Μέντγουαρ πάνω στη θεωρία του Μάρνερ, θα εφαρμοστούν και στον άνθρωπο, με κατάλληλες επεμβάσεις κατά την περίοδο της έμβρυακής ανάπτυξεως, όποτε θα εξασφαλίζεται στους ανθρώπους που θα έρχονται στον κόσμο ή επικτητής άνοσοποιητικής άνοχης, που θα επιτρέψει ένοφθαλμισμούς και μεταφυτεύσεις για θεραπευτικούς σκοπούς.

ΑΝΤΖΕΛΟ ΒΙΤΣΙΑΝΟ

Η ΑΡΤΗΡΙΑΚΗ ΥΠΕΡΤΑΣΗ ΘΕΡΑΠΕΥΕΤΑΙ ΟΡΙΣΤΙΚΑ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 25

Φυσικά, δεν είναι δυνατό να τα ανά-φέρουμε όλα.

Αλλά, όπως ή «ACETYLCHOLINE» ή το «IODURE D' QXAPRARAMINON», τονώνουν τις νευρικές ίνες που έχουν αποστολή τους να διευρύνουν τα τοιχώματα των αιμοφόρων άγγείων. Αλλά, όπως ή «YOLIMBINE» κι' όρισμένα παρασκευάσματα που στη σύνθεσή τους έχουν ως βάση το κοβάλτιο, οδηγούν στο ίδιο αποτέλεσμα, εξουδετερώνοντας τη δράση των νευρικών δικτύων που έχουν προορισμό τους τη σύσφιγξη των τοιχωμάτων των άγγείων. Αλλά, τέλος, όπως όρισμένα χάπια που το κύριο συστατικό τους προέρχεται από ένα φυτό της Ινδίας, τη «κρουσδόλφια», επενεργούν στα νευρικά κέντρα από τα οποία εξαρτώνται κι' λέγονται τα συστατικά ή διασταλτικά για τις αρτηρίες νευρικά δίκτυα.

Κατά τα τελευταία χρόνια, εξ' άλλου, ή θεραπεία της υπέρτασεως έμπλουτίσθηκε και μ' ένα σωρό καινούργια φάρμακα κι' έτσι το σημερινό όπλοστάσιο της Ιατρικής είναι εξαιρετικά ικανοποιητικό σε ποικιλία περιεχομένου και αντίστοιχη αποτελεσματικότητα έναντιόν αυτού της παθήσεως.

Ο άρρωστος, πάντως, πρέπει να μη ξεχνά ότι ή έκλογη, των κατάλληλων φαρμάκων είναι λεπτή υπόθεση, ότι ή θεραπεία απαιτεί συνήθως μακρύ χρονικό διάστημα, αλλά κι' ότι ή νίκη, μ' αυτές τις δυο προϋποθέσεις, δεν περιμένει όποσδήποτε στην άλλη άκρη του δρόμου.

Ακολουθώντας με έμπιστοσύνη και με ακρίβεια τις υποδείξεις του ειδικού γιατρού, ο υπέρταστικός θα μπορέσει να αποφυγει όλες τις επιπλοκές που περιγράφουμε και να ιδεί την πίεσή του να πέφτει και να παραμένει κοντά στα φυσιολογικά επίπεδα.

Δρ. Ρ. ΒΕΡΜΠΟΥΑ

Οι κατακτήσεις της έπιστήμης

ΤΡΙΑΝΤΑ διαπρεπείς έπιστήμονες από την Αγγλία, τη Γαλλία, την Ολλανδία, την Ινδία, την Πολωνία, τη Σοβιετική Ένωση, τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Γιουγκοσλαβία θα συγκεντρωθούν στη Γενεύη για να συζητήσουν τους τρόπους διαγνώσεως και θεραπείας της άξειας προσβολής από ραδιενέργεια. Το συνέδριο αυτό θα διαρκέσει μια εβδομάδα και οι συνεδριάσεις του θα είναι μυστικές. Το πρόβλημα της ραδιενέργειας απησχόλησε και τον διάσημο Αμερικανό καθηγητή Λάινους Πάολινγκ (βραβείο Νόμπελ της Χημείας) ο όποιος έδηλωσε προ ήμερών στη Νέα Υόρκη ότι οι πυρηνικές δοκιμές έχουν ήδη τόσο μολύνει την ατμόσφαιρα, ώστε να προκαλέσουν κληρονομικές βιολογικές παραμορφώσεις για περίοδο χιλιάδων ετών. Ο Αμερικανός επιστήμων, ο όποιος έδω και πολλά χρόνια διεξάγει σκληρούς αγώνες κατά των πυρηνικών όπλων, προσέθεσε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες όφειλουν να επιδιώξουν τον πυρηνικό αποπλισμό γιατί «το αντίθετο θα ισοδυναμούσε με εκμηδένιση του ανθρώπινου γένους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, είπε ο καθηγητής Πάολινγκ, είναι σε θέση να διακόψουν την κατασκευή πυρηνικών όπλων γιατί να καταστρέψουν «έξήντα φορές» όποιοδήποτε έχθρό. Κατά τους ύπολογισμούς του, οι Ηνωμένες Πολιτείες κατέχουν σήμερα 20.000 πυρηνικές βόμβες που ή κάθε μια έχει εκρηκτική ίσχυ ένός μεγάλονου. Δέ χρειάζονται κατ' ή γνώμη του Αμερικανού επιστήμονος, παρα μόνο 300 βόμβες της κατηγορίας αυτής για να καταστρέψουν τη Σοβιετική Ένωση. Στο μεταξύ, οι Αγγλοι, οι έπιστήμονες αγωνίζονται κι' αυτοί με τον τρόπο τους για τον αποπλισμό: Προ ήμερών, πάνω από 200 καθηγητές πανεπιστημίων και επιστημονικοί έρευνήτες έξέδωσαν δήλωση με την οποία ύποστηρίζουν την απόφαση του συνεδρίου του Εργατικού κόμματος περί μονομερούς άφοπλισμού.

★

ΣΤΜΦΩΝΑ με τα στοιχεία που δημοσίευσε ο Οργανισμός Ηνωμένων Έθνών, ή Ιαπωνία παίρνει τώρα την πέμπτη θέση στον κατάλογο των μεγαλύτερων

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΕΣ

χωρών του κόσμου από άποψη πληθυσμού. Τα στοιχεία αυτά άφορούν το 1959 όποτε ο πληθυσμός της Ιαπωνίας ήταν 92.740.000 κάτοικοι, ο πληθυσμός της Κίνας 679.503.000, της Ινδίας 402.600.000, της Σοβιετικής Ένώσεως 210.500.000 και των Ηνωμένων Πολιτειών 177.720.000. Ο πληθυσμός των άλλων κατά σειρά κρατών (άνω των είκοσι εκατομμυρίων) είναι ο έξης: Ινδονησία 89.600.000, Πακιστάν 86.823.000, Βραζιλία 64.216.000, Μ. Βρετανία 52.157.000, Ιταλία 49.062.000, Γαλλία 44.970.000, Ουκρανία 41.869.000, Νιγηρία 33.666.000, Μεξικό 33.304.000, Ισπανία 29.894.000, Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία 29.612.000, Πολωνία 29.257.000, Τουρκία 26.881.000, Φιλιππίνες 24.718.000 και Ταϊλάνδη 29.881.000. Από τα 99 κράτη μέλη του ΟΗΕ ή Ισλανδία είναι ή μικρότερη με 172.000 κατοίκους.

★

ΣΤΗ Γαλλία, για πρώτη φορά ανακαλύφθηκε άνεπαφος ο σκελετός ενός δεινοσαύρου. Ο σκελετός έχει μήκος δώδεκα περίπου μέτρων και βρέθηκε στις ανασκαφές της κοιλάδας Ντυράνς, είκοσι χιλιόμετρα από το Αιξ αν Προβάνς. Στην ίδια περιοχή είχαν ανακαλυφθεί προ ήτων απολιθώματα αυτών δεινοσαύρου.

★

Ο ΠΡΩΤΟΣ «ιδιωτικός» δορυφόρος της ιστορίας θα έκτοξευθεί πιθανότατα έπειτα από ένα χρόνο. Η Αμερικανική Έταιρία Τηλεφώνων και Τηλεγράφων ζήτησε προ ήμερών από την Αμερικανική κυβέρνηση την άδεια να έκτοξεύει δορυφόρο που θα χρησιμοποιεί ως πρώτος σταθμός διεθνούς τηλεπικοινωνιακού συστήματος στο Λιάστημα. Η έταιρία σχεδιάζει την κατασκευή δορυφόρων με ήλιακούς συσσωρευτές που θα τεντούν σε τροχιά σε ύψος 3.520 χιλιομέτρων. Ηλεκτρονικά σήματα θα συλλαβάνουν τα σήματα που θα εκπέμπονται από τη Γη και θα τ' άναμεταδίδουν προς τους σταθμούς της Αμερικής ή της Εύρώπης. Οι δορυφόροι θα είναι σφαίρες διαμέτρου 1.22 μ. και βάρουν 80 κιλών. Η συνολική δαπάνη του σχεδίου αυτού δεν ανακαλύφθηκε ακόμα.

★

ΟΙ Πρώτοι έπιστήμονες άνεκαλύψαν πρόσφατα νέο αντιβιοτικό που άνομάζεται «μονομυκίνη» και φαίνεται πως είναι αποτελεσματικότατο σε χειρουργικές επεμβάσεις στην κοιλιακή χώρα. Το νέο αντιβιοτικό άποδείχθηκε άδραστικό και στην οδολογία, επί μολύνσεων από σταφυλοκόκκους και κολιβακίλλους.

Επιτεύγματα της τεχνικής

λους, στους όποιους τα ύπολοιπα αντιβιοτικά δεν έχουν έπίδραση. Ο καθηγητής Γκώς διευθυντής του Ινστιτούτου Έρεύνης Αντιβιοτικών άνεκόνωσε ότι ή μονομυκίνη θα χρησιμοποιηθεί εύρύτατα στα σοβιετικά νοσοκομεία. Επίσης άπεκάλυψε πως έτοιμάζονται στη Σοβιετική Ένωση και άλλα καινούργια αντιβιοτικά.

★

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ παθητικής άμύνης της Ολλανδίας άνεκόνωσε ότι 26 άνδρες και γυναίκες προσφέρθηκαν να άπομονωθούν από τον ύδολοπο κόσμο επί μια βδομάδα και να ζήσουν σε ύπόγειο άντατομικό καταφύγιο. Το πείραμα γίνεται για να δοκιμασθούν οι ψυχικές και φυσικές άντιδράσεις των ανθρώπων. Άρχισε το μεσημέρι της 24ης και τελείωσε το μεσημέρι της 31ης Οκτωβρίου. Κατά τη διάρκεια του πειράματος οι έδελοντες αυτοί θα ζούν άπομονωμένοι, σά να ύπήρχε ραδιενέργεια στην έξωτερική ατμόσφαιρα. Το άτομικό καταφύγιο θα έχει τεχνητό άερισμό και το ήλεκτρονικό ρεύμα θα παράγεται από γεννήτριες Ντζελ.

★

ΣΤΑ πυρηνικά εργαστήρια του Ωκ Ρήτζ των ΗΠΑ άρχισε ή μαζική παραγωγή του νέου ραδιοϊσότοπου «Ασέστιον 47», είδικού για τις έρευνες του καρκίνου των οστών. Το ισότοπο αυτό είναι ιδέωδες για τις επιστημονικές έρευνες του καρκίνου των οστών εξ αίτίας της βραχύτατης διάρκειάς του (4-5 μέρες) και της έξαφανίσεως, μέσα σε τρεις έβδομάδες, της επικίνδυνης ραδιενέργειας των ακτίνων Β και Γ τις όποιες περιέχει. Μέχρι σήμερα χρησιμοποιούσαν για τον ίδιο σκοπό το ραδιοϊσότοπο «άσέστιον 45» του όποιου ή ραδιενέργεια διαρκεί περισσότερο από δυο χρόνια.

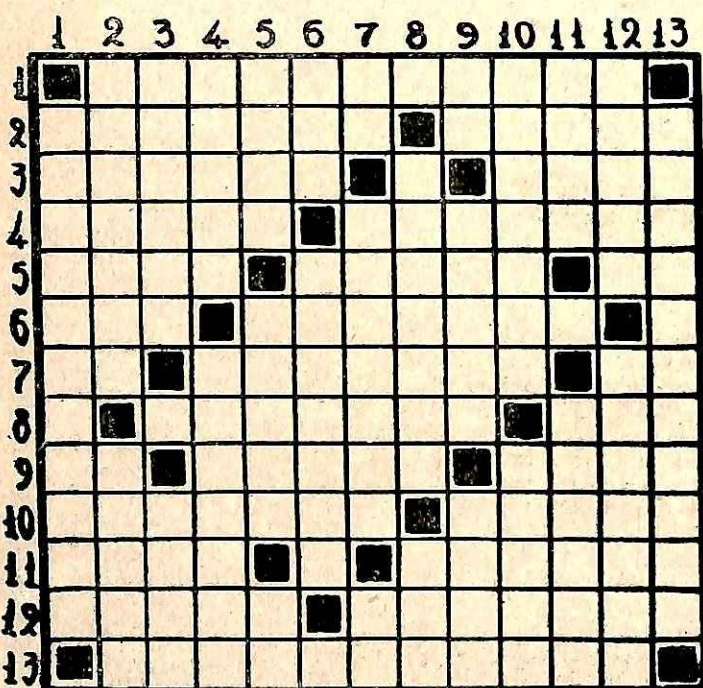
★

ΤΟ μεγαλύτερο τηλεσκόπιο που άπάρχει σήμερα στην Εύρώπη βρίσκεται στο άστεροσκοπείο του Τόουτενμποργκ της Σουηγίας, στην Ανατολική Γερμανία. Κατασκευάθηκε πρόσφατα από τα κρατικοποιημένα εργοστάσια Τσάις της Γένης.

ΤΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

- 1) Όνομαστος αγωνιστής του 21.
- 2) Περιποιείται μπερδεύει.
- 3) Χαρακτηρίζει τον εδέξαπτο.
- 4) Στερούνται ζωτικότητας.
- 5) Κοιμίζει.
- 6) Αρχαία αιγυπτιακή πόλη.
- 7) Χρήσιμη σ' έναν έρασιτέχνη ψαρά.
- 8) Τετράποδα.
- 9) Έδωσε το όνομά του σε μεγάλο τμήμα της Ελλάδας.
- 10) Αραβικό άθρο.

- 6) Αρχικά αεροπορικής αρχής.
- 7) Παρασύρει — Θεότητες της μυθολογίας μας.
- 8) Έπακόλουθο έντονης εργασίας.
- 9) Προηγούνται βασιλείων.
- 10) Θεία δίκη.
- 11) Χωρίς να εξαιρεθεί κανένας.
- 12) Ζωοτροφή.
- 13) Είναι ο κ. Μαρκεζίνης.

ΚΑΘΕΤΩΣ

- 1) Καλοκαιριτικός ούρανός.
- 2) Γίνονται πουρέ.
- 3) Χαρακτηρίζει τον σκληρόκαρδο.
- 4) Μαστίζει τους φτωχούς.

- 5) Αρχαία αρχαϊκή πόλη.
- 6) Αποτελεί καθημερινή μας σκοτούρα.
- 7) Αρχικά ναυτικού σώματος.
- 8) Έχει σκούρο χρώμα.
- 9) Ο αριθμός 209.

- 10) Θρησκευτικό βιβλίο.
- 11) Ανατολίτικο επιφώνημα.
- 12) Χαϊδευτικό γυναικείου ονόματος.
- 13) Έργαλείο των οδοντογιατρών.

ΛΥΣΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ

1. ΣΤΑΣΙΣ — ΠΑΤΑΤΑ.
2. ΜΑΣΑΛΑΣ — ΜΟΡΑΝ.
3. ΑΛΗΤΑΙ — ΚΑΛΑΜΙ.
4. ΡΩΜΑΣ — ΤΕΝΕΚΕΣ.
5. ΙΣΟΝ — ΡΑΦ — ΡΑΣΟ.
6. ΣΑΜΑΡΑΣ — ΣΙΣ.
7. ΣΟΜΑΛΙΑ.
8. ΣΕΚ — ΝΕΜΕ.
9. ΑΛΑΣ — ΣΑΣ.
10. ΧΑΣΑΠΗΣ — ΛΟΧΟΣ.
11. ΑΜΑΘΟΣ.

ΜΑΘΕΤΕ ΟΤΙ...

ΑΠΟ τον περασμένο Άπριλιο λειτουργεί στις Ηνωμένες Πολιτείες ο νέος πυρηνικός σταθμός παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος που είναι ο μεγαλύτερος και ο τελευταίος στον κόσμο. Η δυναμικότητα του σταθμού υπερβαίνει τα 180.000 κιλοβάτ και μπορεί ν' αντεπεξέλθει στις ανάγκες μιας πόλεως 200.000 κατοίκων. Με την κατασκευή των έργων αυτών επιτυγχάνεται αύξηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και μείωση του κόστους του ρεύματος.

Στο Φόρμπιςερ, μια μικρή κοινότητα στην αρκτική περιοχή του Καναδά που περιλαμβάνει 700 Έσκιμους και μερικούς λευκούς εμπόρους γουναρικών, έγιναν πρό ήμερών τα εγκαίνια του πρώτου «πολιτικού μπάρα». Όλοι οι κάτοικοι της περιοχής είχαν προσκληθεί στα εγκαίνια και το επίσημο ένδυμα ήταν υποχρεωτικό. Οι Έσκιμοι, όσοι κατόρθωσαν να προμηθευθούν ένα σμόκιν, ήρθαν στην τελετή. Άλλ' οι περισσότεροι φορούσαν τις παρωπαρδότες μπότες από δέρμα φώκιας και είχαν τη γραβάτα δεμένη στη μέση τους. Γιατί τόσοση έπισημότητα στον αρκτικό κύκλο; Το Φόρμπιςερ διαθέτει ένα αεροδρόμιο που αποτελεί το μοναδικό σταθμό ανεφοδιασμού των αεροπλάνων που συνδέουν την Εύρωπη με τον Ειρηνικό μέσω του βορείου πόλου. Το Φόρμπιςερ έχει λαμ-πρό μέλλον.

Στην Αγγλία, όπως και αλλού, οι έκδρομείς έχουν

ΓΑΛΛΑΝΟ 12. ΡΩΤΑΣ — ΠΑΛΟΜΑΡ. 13. ΑΝΑΣΤΑ — ΒΑΣΑΝΑ.

ΚΑΘΕΤΩΣ

1. ΣΜΑΡΙΣ — ΣΑΧΑΡΑ.
2. ΤΑΛΩΣ — ΤΕΛΑΜΩΝ.
3. ΑΣΗΜΟΣ — ΚΑΣΑΤΑ.
4. ΣΑΤΑΝΑΣ — ΣΑΘΑΣ.
5. ΙΛΑΣ — ΜΟΝ — ΠΟΣΤ.
6. ΣΑΓ — ΠΑΜΕΣΗΣ.
7. ΤΑΡΑΜΑΣ — 8. ΚΕΦΑΛΕΣ — ΓΑΒ.
9. ΑΜΑΝ — ΣΙΣ — ΛΑΛΑ.
10. ΤΟΛΕΡ — ΑΙΠΟΛΟΣ.
11. ΑΡΑΚΑΣ — ΣΙΧΑΜΑ.
12. ΤΑΜΕΣΙΣ — ΚΟΝΑΝ.
13. ΑΝΙΣΟΣ — ΒΑΣΟΡΑ.

την κακή συνήθεια ν' αφήνουν τα σκουπίδια τους — αποφάγια, χαρτιά, κονσερβοκούτια στα δάση και στις εξοχές. Έδώ και λίγον καιρό οι δημοτικές αρχές του Χαμάσις αποφάσισαν να λάβουν δραστη-κά όσο και πρωτότυπα μέτρα κατά των άσυνείδητων έκδρο-μένων; Είδικοι υπάλληλοι κυκλοφορούν απαρατήρητοι μεταξὺ των έκδρομων και σημειώνουν τους αριθμούς των αυτοκινήτων τους. Με τον αριθμό του αυτοκινήτου, βρίσκουν τ' όνομα και τη διεύθυνση των ιδιοκτητών. Έπειτα από λίγες μέρες οι έκδρομείς λαμβάνουν ταχυδρομικώς ένα όρατο δέμα που περιέχει όλα τα σκουπίδια τους — άδεια πακέτα σιγαρέτων, κονσερβοκούτια, λαδόχαρτα και αποφάγια!

Οι ανακοινώσεις του Ρώσου επιστήμονος Βασίλι Μπιελούσσοφ προκάλεσαν ρίγη τρόμου στους αντιπροσώπους που παρευρέθηκαν στο πρόσφατο συνέδριο της Διεθνούς Γεωδυσικής και Γεωφυσικής Ένώσεως στο Έλσίνκι. Ο Μπιελούσσοφ υπεστήριξε πως οι ήπειροι της Γης «καταρρέουν» και πρέπει να περιμένουμε ένα νέο κατακλυσμό. Κατά τη γνώμη του, ο γήινος φλοιός γίνεται διαρκώς λεπτότερος και «αποσυντίθεται» βαθμιαία.

Στη γαλλική πρωτεύουσα έωρτάσθηκαν πρό ήμερών τα 300 χρόνια του πρώτου καταστήματος παγωτών που άνοιξε στη Γαλλία. Το κατάστημα αυτό ήταν στη Φουάρ Σαιν Ζερμαίν και είχε ιδιοκτήτη τον Σικελό Προκόπιο Κουτέλλι.

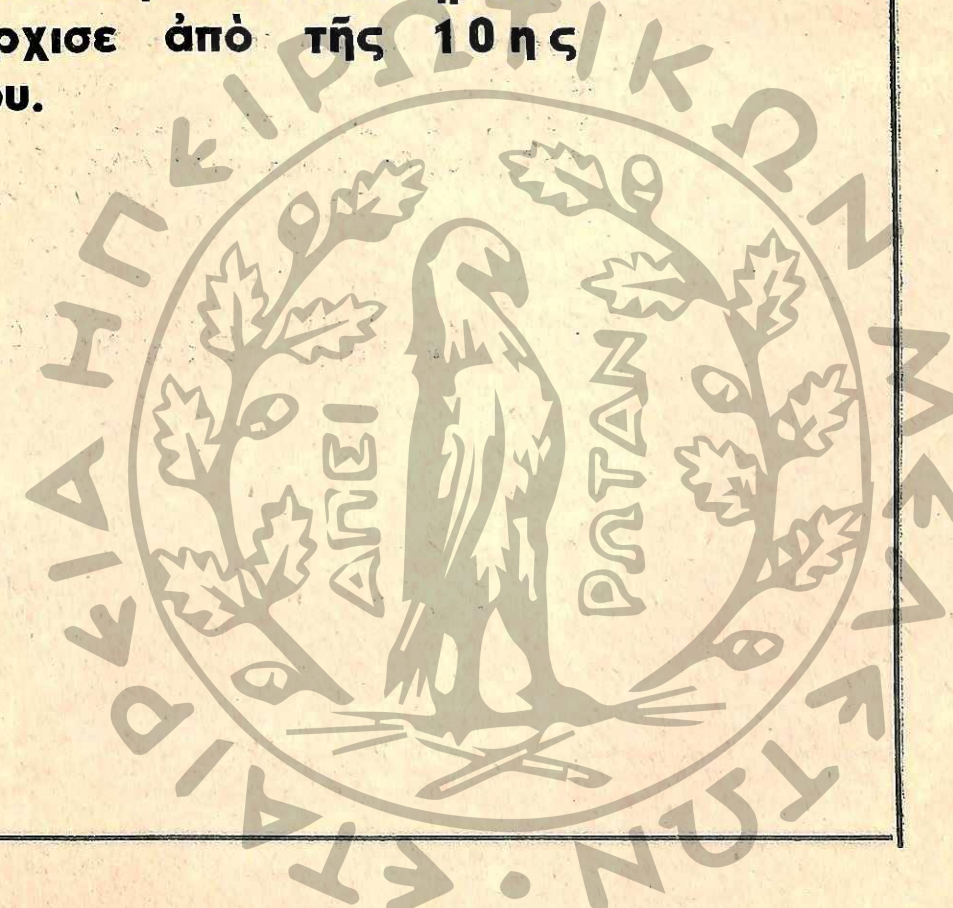
Το κέντρο που ίδρυσε ο Κουτέλλι το 1660 έγινε πολύ γρήγορα τόπος συναντήσεως των διασημότερων προσωπικοτήτων των γραμμάτων, του θεάτρου και των τεχνών όπου ο Κουτέλλι έσέριβε παγωτά με κρέμα σαντιγύ. Τα παγωτά του έγιναν τόσο διάσημα ώστε ο Λουδοβίκος 14ος τον συνε-χάζει.

Μεταξὺ των πελατών ήταν: ο συνθέτης Λουλλί, ο ποιητής Λά Φονταίν, ο κωμωδιογράφος Μολιέρος, ο Βολταίρος, ο Ζάν Ζάκ Ρουσσώ, ο δραματογράφος Μπωμαρσαί οί ήγεται της γαλλικής επανάστασεως Μαρά, Λαντόν, Ροβιεσπιέρος. Ο Ναπολέων, ή Γεωργία Σάνδη και άλλοι πολλοί συχνάζαν εκεί για να απολαύσουν τα προΐ-όντα του.

Ο Γ' ΤΟΜΟΣ

Με το 69ον τεύχος συνεπληρώ-θη ο Γ' τόμος του «ΚΟΣΜΟΥ», ό-ποιος συνοδεύεται και με εύρε-τήριο της ύλης, ταξινομημένο κατά θέματα.

Η παράδοση βιβλιοδετημένων τόμων άρχισε από της 10 ης Οκτωβρίου.

ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΜΕΓΑΛΕΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ ΕΦΕΤΟΣ

Μεγαλύτερα κέρδη — Περισσότεροι τυχεροί

Με 40 δραχμές περισσότερα του ενός κέρδη σε
Σπίτια — Μαγαζιά — Αύτοκίνητα — Έκατομμύ-
ρια Μετρητά.

Αγοράζοντες Λαχεία από όλες τις Σειρές αυξά-
νετε τις πιθανότητες να επιτύχετε ένα ή και πε-
ρισσότερα μαζί από τα έφτεινά καταπληκτικά
κέρδη που θα μοιράση το ΛΑΧΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ
Είς 19.000 ΤΥΧΕΡΟΥΣ

Αγοράσατε εγκαίρως Λαχεία από
κάθε Σειράν διότι εξαντλούνται.

